

दरसञ्चार प्राधिकरण

नेपाल सरकार कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

लुम्बिनी प्रदेश, रुपन्देही जिल्ला, सिद्धार्थनगर नगरपालिका बडा नं. ८ मा प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल (२०० शय्या) को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा राय सुझावको लागि आन्वहान गरिएको सार्वजनिक सूचना।

प्रथम पटक प्रकाशित मिति: २०८३/०२/०५

प्रस्तावक लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि., सिद्धार्थनगर-८, रुपन्देहीद्वारा सोही स्थानमा प्रस्ताव गरिएको लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल (२०० शय्या) को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन श्री स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतीका लागि यस मन्त्रालयमा प्राप्त भएको छ।

यस प्रतिवेदन अनुसार यस प्रा.लि.ले आफ्नै स्वामित्वमा रहेको १९,६१६.०४ वर्ग मीटर क्षेत्रफल रहेको जग्गा मध्ये २,५९९.८८ व.मी. क्षेत्रफलमा संरचना निर्माण हुने गरी २०० शय्याको अस्पताल निर्माण र संचालन गर्नेछ। आयोजनाले जम्मा तल्लागत क्षेत्रफल: १९,६४३.८३५ वर्ग मीटर, उचाई ३५ मीटर, एक वटा भूमिगत तला, भुँइतला, आठ वटा तल्ला रहने सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गर्नेछ। दैनिक एक लाख लिटर पानी उपभोग हुने यस अस्पतालमा पवहर पानी प्रशोधन प्रणाली, अस्पतालजन्य पोहरमैला व्यवस्थापन र टोस फोहरमैला व्यवस्थापन, सवारी पार्किङ, हरियाली बगैचा जस्ता सहायक संरचनाहरू रहनेछन्।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ९(६) बमोजिम यस प्रतिवेदनमा राय सुझाव दिनका लागि सर्वसाधारणले प्रतिवेदन उत्तार गर्न मिल्ने व्यवस्था गरिएकोले यो प्रतिवेदन निम्न स्थानहरूमा तथा यस मन्त्रालयको वेबसाइट www.mofe.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरिएको छ। प्रतिवेदनमा उपयुक्त रायसुझाव प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि स्वीकृती दिने क्रममा त्यस्ता राय सुझावहरूलाई समेत ध्यान राख्नेछ। उक्त प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाको कुनै राय सुझाव भएमा यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशित भएको मितिले सात (७) दिन भित्र आफ्नो लिखित रूपमा राय सुझाव निम्न ठेगानामा पठाइदिनु हुन यसै सूचनाद्वारा आन्वहान गरिन्छ।

प्रतिवेदन अध्ययन वा उत्तार गर्न सकिने स्थानहरू:

- श्री स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाण्डौं।
- श्री नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, हरिहर भवन, ललितपुर (हाल मुकाम: सानोटेमि, भक्तपुर)
- श्री त्रिभुवन विध्वविद्यालय, केन्द्रिय पुस्तकालय, कीर्तिपुर, काठमाण्डौं।
- श्री पुस्तकालय, संसद सचिवालय, सिंहदरवार, काठमाण्डौं।
- श्री सिद्धार्थनगर नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, भैरहवा, रुपन्देही।

राय सुझाव पठाउने ठेगाना:

कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय,
वातावरणीय प्रभाव अध्ययन शाखा,
सिंहदरवार, काठमाण्डौं। फोन नं.: ०१-४२९१५६७, ४२९१६३८, फ्याक्स नं.: ०१-४२९१८६८
Email: info@mofe.gov.np

NEPAL
CLEARING

Nepal Clearing House Ltd. (NCHL)

1st Floor, DD Plaza, Kamaladi, Kathmandu

लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल
(२०० शय्या) को
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA)
प्रतिवेदन

सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुर, रुपन्देही जिल्ला,
लुम्बिनी प्रदेश।

पेश गरिएको निकाय:

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाण्डौं

मार्फत:

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

रामशाहपथ, काठमाण्डौं

प्रस्तावक:

लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.

सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, भैरहवा, रुपन्देही

फोन नं. ०७१-५९०६२५

ईमेल: lumbinicanerhospitalpvtltd@gmail.com

जेष्ठ, २०८२

विषयसूची

कार्यकारी सारांश.....	ix
संक्षेपिकृत शब्दावली.....	xxiv
परिच्छेद-१: प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना.....	1
१.१ प्रस्तावकको परिचय.....	1
१.२ परामर्शदाताको परिचय.....	1
१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य.....	1
१.४ प्रस्तावको औचित्य.....	2
१.५ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को उद्देश्य.....	3
१.६ अध्ययनको सीमा.....	4
परिच्छेद-२: प्रस्तावको परिचय.....	5
२.१ भूमिका.....	5
२.२ प्रस्तावको विवरण.....	8
२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँचको अवस्था.....	8
२.२.२ संरचनाको जानकारी र अवयव.....	10
२.२.३ आयोजना सम्बन्धि क्रियाकलाप.....	16
२.२.४ निर्माण योजना.....	17
२.२.५ डिजाइन अवधारणा.....	17
२.२.६ वातावरणमैत्री संरचना निर्माण.....	18
२.२.७ जग्गाको प्रकार.....	19
२.२.८ जग्गाको क्षेत्रफल.....	19
२.२.९ निर्माण हुने संरचनाको क्षेत्रफल.....	20
२.२.१० आवश्यक जनशक्ति.....	20
२.२.११ निर्माण सामग्रीको विवरण.....	23
२.२.१२ उर्जा सम्बन्धि जानकारी.....	23
२.२.१३ प्रविधिको विवरण.....	24
२.२.१४ पानीको आवश्यकता तथा आपूर्ति.....	24
२.२.१५ प्रयोग हुने औजार, उपकरण तथा सामग्रीहरू.....	25
२.२.१६ प्रयोग हुने रासायनिक पदार्थको विवरण.....	26

२.२.१७ अन्य सुविधा.....	26
२.३ प्रस्तावको उद्देश्य.....	27
परिच्छेद-३: प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि.....	28
३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन.....	28
३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण.....	29
३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्सा अध्ययन तथा विश्लेषण.....	30
३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार.....	31
३.५ स्थलगत अध्ययन.....	31
३.६ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण.....	33
३.७ प्रभावको पहिचान, आंकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि	33
३.८ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी.....	34
३.९ सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाई.....	34
३.१० सार्वजनिक सूचना प्रकाशन तथा सूचना टाँस गरी मूचुल्का संकलन.....	35
३.११ सुझाव संकलन तथा सार्वजनिक सूचनाको अवधिमा रायसुझाव आय/नआएको जानकारी पत्र संकलन.....	36
३.१२ सिफारिस पत्र संकलन.....	36
३.१३ प्रतिवेदन तयारी र पेश.....	37
परिच्छेद-४: प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानून तथा मापदण्डहरू.....	38
परिच्छेद-५: विद्यमान वातावरणीय अवस्था.....	68
५.१ भौतिक वातावरण.....	68
५.१.१ भौगोलिक अवस्थिति तथा धरातलिय अवस्था.....	68
५.१.२ भूगर्भ तथा माटो.....	68
५.१.३ भू-उपयोग.....	70
५.१.४ जलवायु तथा मौसम.....	70
५.१.५ वायु, ध्वनी तथा जलको अवस्था.....	71
५.१.६ भूकम्पिय तथा बाढीको जोखिम.....	73
५.१.७ जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र.....	74
५.१.८ फोहरमैला तथा तरल फोहर व्यवस्थापन.....	74
५.२ जैविक वातावरण.....	75

५.२.१ वन तथा वनस्पति.....	75
५.२.२ जंगली जनावर तथा चराचुरुङ्गी.....	76
५.२.३ सरिसृप तथा उभयचर.....	77
५.२.४ माछा तथा जलचर प्राणी.....	77
५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण.....	78
५.३.१ जनसंख्यिक विवरण तथा विशेषता.....	78
५.३.२ खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाई.....	79
५.३.३ उर्जा आपूर्ति तथा उद्योग व्यवसाय.....	79
५.३.४ यातयात, संचार तथा बजार.....	80
५.३.५ रोजगारीको अवस्था तथा कृषि विविधता.....	81
५.३.६ सांस्कृतिक वातावरण.....	81
५.३.७ आयोजना प्रभावित क्षेत्र.....	82
परिच्छेद-६: विकल्प विश्लेषण.....	83
६.१ डिजाइन.....	83
६.२ आयोजना स्थल.....	83
६.३ संचालन विधि र समय तालिका.....	84
६.४ प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ.....	84
६.५ वातावरणीय व्यवस्थापन.....	84
६.६ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा जोखिम स्वीकार गर्न सकिने वा नसकिने अवस्था.....	85
परिच्छेद-७: प्रस्तावक कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभावहरू.....	86
७.१ सकारात्मक सवालहरू.....	86
७.१.१ निर्माण चरण.....	86
७.१.२ संचालन चरण.....	88
७.२ नकारात्मक सवालहरू.....	92
७.२.१ भौतिक वातावरण.....	92
७.२.२ रासायनिक वातावरण.....	98
७.२.३ जैविक वातावरण.....	100
७.२.४ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण.....	100
परिच्छेद-८: प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने अनुकूल प्रभाव अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने उपाय.....	111

८.१	अनुकूल प्रभाव अधिकतमका उपाय	111
८.२	प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय	128
८.२.१	भौतिक वातावरण	128
८.२.२	रासायनिक वातावरण	134
८.२.३	जैविक वातावरण	137
८.२.४	सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	138
८.३	अनुमानित लागतको सारांश	223
८.४	विपद् व्यवस्थापन योजना	223
८.५	स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन योजना	224
८.६	Hazardous Waste व्यवस्थापन योजना	227
८.७	Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन योजना	227
८.८	ढल निकास तथा फोहरपानी व्यवस्थापन योजना	228
८.९	गुनासो व्यवस्थापन योजना	229
८.१०	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ गठन	232
परिच्छेद-९:	प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने विषय	233
९.१	अनुगमनको प्रकार	233
९.२	वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरु	234
९.३	अनुगमन विधि	234
९.४	अनुगमनका लागि समय तालिका	234
९.५	अनुगमन गर्ने निकाय	234
९.६	अनुगमनको लागि अनुमानित रकम	234
परिच्छेद-१०:	वातावरणीय परीक्षण	245
१०.१	वातावरणीय परीक्षण	245
१०.२	वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न पक्षहरु	245
१०.३	स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षण	246
१०.४	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	246
परिच्छेद-११:	निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता	255
११.१	अध्ययनको निष्कर्ष	255
११.२	प्रतिबद्धता	256
सन्दर्भ सामग्रीहरु		257

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: स्वीकृत कार्यसूची

अनुसूची २: कम्पनी दर्ता प्रमाण पत्र, प्रवन्ध पत्र तथा नियमावली

अनुसूची ३: स्यायी लेखा नं.

अनुसूची ४: आयोजना निर्माणस्थलको जग्गाधनि लालपूर्जा

अनुसूची ५: मास्टर प्लान नक्सा, डिजाइन लेआउट तथा फ्लोर प्लान

अनुसूची ६: सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना तथा सूचना टाँसको मूचुल्का

अनुसूची ७: साइटको तथा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको फोटोग्राफ

अनुसूची ८: सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको माइन्सूट

अनुसूची ९: सात दिने सार्वजनिक सूचना तथा सूचना टाँसको मूचुल्का

अनुसूची १०: सात दिने सार्वजनिक सूचना अवधिमा राय सुझाव प्राप्त भए/नभएको विषय खुलाइएको सम्बन्धित कार्यालयको पत्र

अनुसूची ११: सिफारिस पत्र

अनुसूची १२: माटो परीक्षण रिपोर्ट

अनुसूची १३: पानीको नमुना परीक्षण रिपोर्ट

अनुसूची १४: प्रस्तावकको स्व:घोषणा पत्र

अनुसूची १५: अध्ययन टोलीको स्व:घोषणा पत्र र CVs

तालिका सूची

तालिका १: नेपालमा क्यान्सर उपचार हुने अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाको विवरण.....	7
तालिका २: आयोजनाको विशेषताहरू.....	11
तालिका ३: आयोजना सम्बन्धि क्रियाकलाप.....	16
तालिका ४: जग्गाको विवरण.....	19
तालिका ५: निर्माण संरचनाको क्षेत्रफल.....	20
तालिका ६: अस्पताल संचालन चरणमा आवश्यक जनशक्ति.....	21
तालिका ७: आवश्यक निर्माण सामग्रीको विवरण.....	23
तालिका ८: निर्माण चरणमा प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणको विवरण.....	25
तालिका ९: अस्पतालमा प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणको विवरण.....	25
तालिका १०: अस्पतालमा उपयोग हुने रासायनिक पदार्थको विवरण.....	26
तालिका ११: आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरू.....	28
तालिका १२: प्रभाव क्षेत्र वर्गीकरण.....	29
तालिका १३: नक्साको स्रोत तथा उपयोगिता.....	31
तालिका १४: वातावरणीय तह निर्धारणको विधि.....	33
तालिका १५: अंक भार मापन विधि.....	34
तालिका १६: सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा प्राप्त राय-सुझावहरू.....	35
तालिका १७: सिफारिस पत्रमा उल्लेखित रायसुझावहरू.....	36
तालिका १८: पुनरावलोकन गरिएको कानूनी प्रावधान.....	38
तालिका १९: भैरहवा केन्द्रको तापक्रम, वर्षा र सापेक्षिक आद्रता.....	70
तालिका २०: मापन गरिएको आयोजना क्षेत्रको वायूको गुणस्तर.....	71
तालिका २१: आयोजना क्षेत्रको ध्वनिको स्तर मापन तथ्याङ्क.....	71
तालिका २२: प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको पानीको गुणस्तर.....	72
तालिका २३: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने वनस्पति विवरण.....	75
तालिका २४: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने जीवजन्तुको विवरण.....	76
तालिका २५: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने सरिसृप तथा उभयचर विवरण.....	77
तालिका २६: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.....	90
तालिका २७: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.....	105
तालिका २८: सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप.....	115
तालिका २९: नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण क्रियाकलाप.....	142
तालिका ३०: वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यन्वयनको लागि अनुमानित लागत.....	223
तालिका ३१: स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला संकलन र वर्गिकरण.....	225
तालिका ३२: वातावरणीय अनुगमन योजना.....	235
तालिका ३३: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा.....	246
तालिका ३४: वातावरणीय परीक्षणको चेकलिष्ट.....	247

चित्र सूची

चित्र १: नेपालको नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति (स्रोत: नापी विभाग, २०८१).....	9
चित्र २: GIS नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति.....	9
चित्र ३: गुगलअर्थ नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति.....	10
चित्र ४: आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र.....	30
चित्र ५: लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सामा आयोजना क्षेत्र (खानी तथा भूगर्भ विभाग, २०७७)	69
चित्र ६: नेपालको भूकम्पिय जोखिम नक्सा.....	74
चित्र ७: गुनासो सम्बोधन संयन्त्र.....	231
चित्र ८: वातावरणीय व्यवस्थापनको Framework.....	232

कार्यकारी सारांश

१. प्रतिवेदन तयार पार्ने व्यक्ति तथा संस्थाको ना र ठेगाना

लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्चलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा २०० शय्या क्षमताको सुविधा सम्पन्न लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको। यस आयोजनाको प्रस्तावक लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि. र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार पार्ने परामर्शदाता संस्था ईको भिजन सर्भिस नेपाल प्रा.लि. हो।

२. कानुनी प्रावधान

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची-३ अन्तर्गत (ख) स्वास्थ्य क्षेत्र: १०० शय्या भन्दा बढीको अस्पताल, नर्सिङहोम वा चिकित्सा व्यवसाय संचालन गर्ने प्रयोजनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गरी उक्त प्रतिवेदन स्वीकृत गराउनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.द्वारा २०० शय्या क्षमताको लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण तथा संचालन गर्न प्रस्ताव गरिएको हुनाले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गरिएको हो। साथै सोही नियमावलीको अनुसूची-३ को (ज) आवास, भवन तथा वस्ती विकास र शहरी विकास क्षेत्रको बुँदा नं. (१) १०,००० वर्ग मिटर क्षेत्रफल भन्दा बढीको Built Up Area वा Floor Area भएको आवासीय, व्यावसायिक वा आवासीय र व्यावसायिक दुवै प्रकृति भएको संयुक्त भवन निर्माण गर्दा भवन निर्माण तथा संचालन प्रयोजनार्थ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। प्रस्तावित अस्पताल भवनको कूल Floor Area: ११,६४३.८३५ वर्ग मि. रहेको तथा बुँदा नं. (६) २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्नु परेमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नुपर्ने प्रावधान भए अनुसार प्रस्तावित आयोजनामा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत गर्ने प्रषेपण गरिएको छ।

३. आयोजनाको विशेषता

लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि. कम्पनी दर्ता नं. र प्यान नं. क्रमशः ३५५६८२।०८१।८२ र ६२१२५००५३ हो। लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.द्वारा लुम्बिनी प्रदेशको रुपन्देही जिल्ला अन्तर्गत सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं ८, अञ्चलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गरिनेछ। यस अस्पताल संचालन चरणमा प्रदान गरिने सेवाहरू: प्रयोगशाला, रेडियोलोजी, अल्ट्रासाउण्ड, इ.सि.जी., प्याथोलीजी,

२४ सै घण्टा ईमरजेन्सी सेवा, सर्जरी, आई.सि.यू ओ.पि.डी., अङ्ग्लोजी, रेडियसन थेरापी, केमोथेरापी, बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट, अन्य क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपचार, फार्मेसी, रक्त संचार सेवा र एम्बुलेन्स सेवा, आदि हुन्। यस आयोजनाको मुलभूत विशेषता निम्नानुसार रहेको छ।

क्र.सं.	अवयव	विवरण
१	प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि. सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, भैरहवा, रुपन्देही।
२	प्रस्तावको नाम र अवस्थिति	<ul style="list-style-type: none"> • प्रस्तावको नाम: लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल • प्रदेश: लुम्बिनी • जिल्ला: रुपन्देही • नगरपालिका: सिद्धार्थनगर • वडा नं.: ८ • स्थान: अञ्चलपुर
३	भौगोलिक अवस्थिति	<ul style="list-style-type: none"> • अक्षांश: २७° ३१' ३७.०९" उत्तर • देशान्तर: ८३° २७' १२.२६" पूर्व • समुद्री सतह देखीको उचाई: १२७ मि.
४	अस्पतालको प्रकार	विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने विशिष्टीकृत अस्पताल
५	शय्या संख्या	२००
६	दर्ता तथा लगानीको विवरण	<ul style="list-style-type: none"> • कम्पनी दर्ता नं.: ३५५६८२।८१।८२ • स्थायी लेखा नं.: ६२१२५००५३ • कम्पनीको कूल पूँजी: ६०,००,००,०००।- (रु. साठी करोड मात्र।) • जारी पूँजी: २०,००,००,०००।- (रु. बीस करोड मात्र।)
७	प्रस्तावित आयोजनाको साइट प्लान	<ul style="list-style-type: none"> • आयोजनाको कूल क्षेत्रफल: १९,६१६.०४ वर्ग मि. • अस्पताल भवनको क्षेत्रफल: १,४५८.८८ वर्ग मि.

		<ul style="list-style-type: none"> • Bunker House: ९०० वर्ग मि. (३० मि.*३० मि.) • लण्ड्री ब्लक: २२४ वर्ग मि. (१४ मि.*१६ मि.) • Waste Water Treatment Plant: २० वर्ग मि. (५ मि.*४ मि.) • संरचना निर्माण हुने जम्मा क्षेत्रफल: २,५९९.८८ वर्ग मि. (१३.२५%) • पार्किङ एरिया: ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%) • बगैँचा तथा हरियाली क्षेत्र: ९९० वर्ग मि. (५.०५%) • खुला क्षेत्र: १३,०२६.१६ वर्ग मि. (६६.४०%)
८	आयोजनाको जग्गाको आधारमा प्रति शय्या क्षेत्रफल	<ul style="list-style-type: none"> • जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ अनुसार प्रति शय्या ५५ वर्ग मि. क्षेत्रफल हुनु पर्नेमा प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको कुल Floor Area अनुसार प्रति शय्या ५५.६४ वर्ग मि. उपलब्ध हुनेछ।
भवनको जानकारी		
९	भवनको कूल उचाई	• ३५ मि.
१०	तलाको उचाई	• ३.८ मि.
११	कूल फ्लोर एरिया (Total Floor Area)	• ११,६४३.८३५ वर्ग मि.
१२	फ्लोर एरिया रेसियो (FAR Countable)	• ०.५६
१३	बेसमेन्ट	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: २,८९९ वर्ग मि. • सुविधाहरु: क्याफे तथा क्यान्टिन, पार्किङ, भूमिगत पानी ट्याङ्की, जेनेरेटर कोठा, AC Plant, आदि।

१४	भुँइ तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४५८.८८ वर्ग मि. • सुविधाहरु: ईमरजेन्सी, रेडियोलोजी, फार्मेसी • शय्या संख्या: २४
१५	पहिलो तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,०९२.७९५ वर्ग मि. • सुविधाहरु: Blood Draw Service, प्रयोगशाला, Oncology को OPD • शय्या संख्या: ३४
१६	दोस्रो तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४१४.३० वर्ग मि. • FAR Countable: ०.०७२ • सुविधाहरु: Medical Oncology, Surgical Oncology, General Oncology • शय्या संख्या: ४५
१७	तेस्रो तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४३०.८३ वर्ग मि. • सुविधाहरु: Operation Theatre, central sterile services department (CSSD), Post Operative Ward (POW), positron emission tomography (PET) Scan Machine • शय्या संख्या: ३४
१८	चौथो तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४३१.३२ वर्ग मि. • सुविधाहरु: Photology, Surgical Ward, ICU, Critical Care Unit (CCU), HDU • शय्या संख्या: ५०
१९	पाँचौ तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४१०.४० वर्ग मि. • सुविधाहरु: Palliative Care Ward, Pediatric Oncology • शय्या संख्या: २५
२०	छैठौ तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४१२.०९ वर्ग मि. • सुविधाहरु: Old age Day care room, मिटिङ हल, कन्फ्रेन्स हल, अस्पताल प्रशासन, लेखा शाखा, स्टोर।
२१	सातौ तला	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल: १,४१२.०९ वर्ग मि.

		<ul style="list-style-type: none"> सुविधाहरु: Meditation and Yoga, Therapy and Rehabilitation service, Open Cafe, Meeting Hall, Main Store
२२	आठौं तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: ६६ वर्ग मि. सुविधाहरु: भन्याड छोप्ने संरचना र Open Terrace
अन्य जानकारी		
२३	बिरामीमैत्री सुविधा	लिफ्ट (७ वटा), हिल चियर मैत्री संरचना, अपाङ्गमैत्री शौचालय, एम्बुलेन्स, आदि
२४	सेवा संचालन अवधि	३६५ दिन
२५	निर्माण चरणका लागि आवश्यक जनशक्ति	<ul style="list-style-type: none"> दक्ष: ५० जना अदक्ष: १०० जना कूल जनशक्ति: १५० जना <i>(नोट: १,६४,२५० Man days)</i>
२६	संचालन चरणका लागि आवश्यक जनशक्ति	<ul style="list-style-type: none"> प्राविधिक जनशक्ति: २२० जना प्रशासनिक तथा अप्राविधिक जनशक्ति: ६५ जना कूल जनशक्ति: २८५ जना
२७	प्रकोप व्यवस्थापन योजना	<ul style="list-style-type: none"> भवनको प्रत्येक तलामा Fire Extingisher सिलिण्डर, Fire Hose Reel, Smoke Detector, Alarm System, आपतकालिन द्वार र खुला क्षेत्र।
२८	अस्पतालजन्य फोहरमैला	<ul style="list-style-type: none"> फोहरमैलाको प्रकृति: साधारण फोहर (खानेकुरा जन्य फोहर, कार्यालय प्रयोजनमा प्रयोग हुने कागज, खानेकुरा प्याकिड गरेको प्लाष्टिक, आदि) र हानिकारक फोहर (मानव अंग, रगत तथा रगतजन्य फोहर, फर्मास्यूटिकल फोहर, Radioactive Waste, Infected Material, आदि।)

		<ul style="list-style-type: none"> परिमाण: साधारण फोहर: ३०० के.जि. देखी ४०० के.जि., संक्रमित फोहर: ४० के.जि. देखी ६० के.जि. र धारिलो वस्तु: ६० के.जि. देखी ४० के.जि. प्रति दिन उत्पादन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ।
२९	पानीको स्रोत र आवश्यकता	<ul style="list-style-type: none"> पानीको स्रोत: भूमिगत (डिप बोरिङ), नेपाल खानेपानी संस्थान, भैहरवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting ।
३०	उर्जाको स्रोत	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको प्रसारण लाइन
३१	वैकल्पिक उर्जाको स्रोत	५०० Watt क्षमताको सोलार प्यानल राखी सौर्य उर्जा उपयोग र ५०० के.भि.ए. क्षमताको डिजेल जेनेरेटर
३२	निर्माण र संचालन चरणमा आवश्यक उर्जा	५० देखी १०० किलोवाट
३३	आयोजना निर्माण अवधि	३ वर्ष
३४	आयोजनाको लागत (रु.)	३,८१,८८,५०,१८४।- (रु. तीन अर्ब एकासी करोड अठ्ठासी लाख पचास हजार एक सय चौरासी।

४. अध्ययन विधि

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा यस आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरू पुनरावलोकन, प्रचलित नियम, कानून पुनरावलोकन र प्रभावित क्षेत्रको विवरण बारेमा जानकारी संकलन गर्न निरीक्षण गरिएको छ। आयोजना क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणको बारेमा जानकारी संकलनको लागि विज्ञ टोलीहरूद्वारा स्थलगत अध्ययन र सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरिएको थियो।

मिति: २०८२/०५/१५ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सचिव स्तरिय निर्णयबाट यस प्रस्तावको क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची स्वीकृत भएको पत्र मिति: २०८२/०५/१८ मा प्राप्त भएको थियो। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को

नियम ६ को उपनियम ४ बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाई प्रयोजनार्थ बुटवल टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा मिति: २०८२/०६/०१ मा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिएको थियो। सो प्रकाशित सूचना स्थानीय निकाय तथा सरोकारवाला संस्थाको कार्यालयमा टाँस गरी मुचुल्का संकलन गरियो। प्रकाशित सूचना बमोजिम मिति: २०८२/०६/०९ मा प्रस्तावित आयोजनाको परिसरमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम आयोजना गरियो। जहाँ ६० जना स्थानीयवासी तथा सरोकारवालहरूको वृहत उपस्थिति थियो। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची-९ को ढाँचामा मिति: २०८२/०७/११ को बुटवल टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सात दिने म्याद राखी सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरियो। सो प्रकाशित सूचनाको प्रतिलिपि जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला अस्पताल, नजिकको विद्यालय तथा नजिकको समुदायमा टाँस गरी मुचुल्का संकलन गरिएको थियो। मिति: २०८२/०७/२३ मा सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ र मिति: २०८२/०७/२३ मा सिद्धार्थनगर नगरपालिका कार्यालयबाट वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची-१४ को ढाँचामा राय-सुझाव सहितको सिफारिस पत्र प्राप्त गरियो।

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन, सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन तथा वायुको गुणस्तर, ध्वनीको स्तर तथा पानीको नमुना प्रयोगशालामा परीक्षण पश्चात प्राप्त तथ्याङ्क तथा जानकारीहरूलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण शिर्षक छुट्याएर वर्गिकरण गरियो। प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण आयोजना निर्माण तथा संचालन चरणमा पर्ने प्रभावको परीमाण, सीमा र अवधिको आधारमा थियो। यस बाहेक प्रभावहरूलाई प्राथमिकता आधारमा पहिचान गरी महत्वपूर्ण प्रभावहरू प्रतिवेदनमा समावेश गरियो। प्रत्येक प्रभावका लागि सकारात्मक प्रभा अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय सहित प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गरिएको छ। प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० लाई आधार मानिएको छ।

५. विद्यमान वातावरणीय अवस्था

भौतिक वातावरण

प्रस्तावित आयोजना स्थल रुपन्देही जिल्ला अन्तर्गत सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुर क्षेत्रमा अवस्थित छ। भौगोलिक रूपमा २७° ३१' ३७.०९" उत्तरी अक्षांश र ८३° २७' १२.२६" पूर्वी देशान्तरमा आयोजना निर्माणस्थल अवस्थित छ। सो क्षेत्र समुद्र सतह देखी १२७ मि. उचाईमा छ। प्रस्तावित आयोजनाको नजिक पातलो वस्ती रहेको छ। निर्माण क्षेत्रको जग्गा हाल बाँझो अवस्थामा रहेको छ। यस क्षेत्रमा अञ्चलपुर टोल रहेको बाहेक आयोजना निर्माणस्थल देखी करिब २०० मि. दुरीमा घरना फुड उद्योग, शंकर गोयल हार्डवेयर फ्याक्ट्री, सुजिकी शोरुम तथा करिब ३०० मि. दुरीमा वि.आर. प्लाष्टिक उद्योग रहेको छ। एभरेष्ट पेट्रोल पम्प करिब ४०० मि. दुरीमा रहेको छ। यस क्षेत्र वरपर वनजंगल तथा पानीको स्रोत रहेको पाइएन।

वायूको गुणस्तर मापन गर्दा यस क्षेत्रको हावामा PM₁₀: ७१.३ µg/m³, PM_{2.5}: २६.८ µg/m³, कार्बनडाइअक्साइड: ९.८ µg/m³ रहेको पाइयो। ध्वनीको स्तर मापन गर्दा ध्वनीको स्तर (Leq) औषत: ४६ डेसिबल रहेको पाइयो। पानीको गुणस्तर मापन गर्दा नेपाल सरकारको मापदण्ड अनुसार नै रहेको पाइयो।

जैविक वातावरण

प्रस्तावित आयोजनास्थल निजी स्वामित्वको जग्गामा पर्दछ। सो जग्गामा रुख विरुवा तथा वनस्पति रहेको छैन।

सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

आयोजना क्षेत्र रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुरमा पर्दछ। प्रस्तावित निर्माणस्थल देखी करिब २०० मि. दुरीमा अञ्चलपुर टोल रहेको छ। करिब १ कि.मि.को दुरीमा भैरहवाको बुद्ध चोक पर्दछ। यस क्षेत्र नजिक मठ-मन्दिर तथा अन्य सांस्कृतिक सम्पदा रहेको छैन। आयोजना निर्माण क्षेत्र देखी करिब ८० मि. दुरीसम्म घर तथा मानव वस्ती रहेको छैन। आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र २०० मि. परिधि भित्र ८ वटा स्थानीयको घर रहेका छन्। जसमध्ये २ घर कच्ची र बाँकी पक्की प्रकृतिको रहेको पाइयो। यस परिधि भित्र घरना फुड उद्योग र शंकर गोयल हार्डवेयर फ्याक्ट्री पर्दछ। आयोजना क्षेत्रको जग्गा बाँझो अवस्थामा रहेको र घर तथा संरचना नरहेको हुँदा आयोजना निर्माणको कारण स्थानीयवासी विस्थापित हुने छैन।

६. आयोजनाबाट वातावरणमा पर्ने प्रभाव

निर्माण चरण	संचालन चरण
सकारात्मक प्रभाव	
<ul style="list-style-type: none"> • रोजगारी सिर्जना • स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि • प्राविधिक सीप अभिवृद्धि • नजिकको जग्गाको महत्व वृद्धि • क्यान्सर उपचार सम्बन्धी पूर्वाधार विकास 	<ul style="list-style-type: none"> • रोजगारी सिर्जना • स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि • राष्ट्रिय आर्थिक लाभ • क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच • स्थानीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकास • स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धानमा योगदान • सरकारको राजस्व वृद्धि • विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा उपचार सुविधा • संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरूबाट लाभान्वित • अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन
नकारात्मक प्रभाव	
भौतिक वातावरण	
<ul style="list-style-type: none"> • भू-उपयोग परिवर्तन • ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध • ठोस तथा तरल फोहर उत्सर्जन • निर्माणजन्य सामग्री भण्डारण • वायु प्रदूषण • ध्वनि प्रदूषण • जल प्रदूषण • माटो प्रदूषण • भूमिगत पानीको अधिक उपयोग • उच्च उर्जा खपत • निर्माण जनशक्तिको ढल व्यवस्थापनमा समस्या • निर्माणजन्य दुर्घटना 	<ul style="list-style-type: none"> • ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन • अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन • अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन • भूमिगत पानीको प्रयोगका कारण भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने • उच्च उर्जा खपत • आवागमनमा अवरोध • ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन • आगलागी, भूकम्प तथा वर्षातको समयमा ढुबान • पार्किङ व्यवस्थापनमा असहजता • Hazardous Waste व्यवस्थापन

<ul style="list-style-type: none"> • भूमिगत तला निर्माणका कारण वरपरको भौतिक संरचनामा प्रभाव 	<ul style="list-style-type: none"> • म्याद सकिएको औषधिको व्यवस्थापन
रासायनिक वातावरण	
<ul style="list-style-type: none"> • निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरण तथा सवारी साधन संचालनबाट हुने रासायनिक प्रदूषण 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रयोग भएका तथा म्याद नाघेका रसायन व्यवस्थापन • अस्पतालजन्य तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रासायनिक फोहर व्यवस्थापन • प्रयोग भइसकेको विकरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन • Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन • Cobalt तथा Cadmium जस्ता पदार्थको विसर्जन
जैविक वातावरण	
<ul style="list-style-type: none"> • चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध 	<ul style="list-style-type: none"> • चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	
<ul style="list-style-type: none"> • पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव • स्थानीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा दबाव • बाल श्रम तथा लैङ्गिक विभेद • सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव • सामाजिक विकृति बढोत्तरी • भवनको जग निर्माणको क्रममा स्थानीयको संरचनामा असर पर्ने डर 	<ul style="list-style-type: none"> • आयोजना नजिक सहरिकरण विस्तार • पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव • सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव • आदिवासी र कमजोर समूहमा असर • कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव • मानिसहरुको चहलपहलका कारण कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना • संक्रमक रोग फैलन सक्ने जोखिम • गुनासो व्यवस्थापन • अस्पतालजन्य फोहरमैका कारण स्थानीय क्षेत्रमा संक्रमण

	<ul style="list-style-type: none"> • जथाभावी पार्किङ गर्नले आवातजावतमा समस्या • भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव • हुल हुज्जतको जोखिम तथा कर्मचारीको सुरक्षा
--	---

७. सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू

सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धिका उपायहरू

- सीप, योग्यता, दक्षता र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूमा स्थानीय जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण गरी गुणस्तरिय निर्माण सामग्रीहरू: फलामे डण्डी, सिमेन्ट, बालुवा, गिट्टी, फर्निचर, ग्रेनाइट, टायल, स्यानीटरीका सामग्री, विद्युतिय सामग्री तथा अन्य आवश्यक निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय डिलर तथा सप्लायर्सबाट खरिद गरिनेछ। स्थानीय बजारमा नपाइएका सामन मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ।
- अस्पतालमा क्यान्सर उपचारका लागि आवश्यक सम्पूर्ण मेशिन तथा उपकरण खरिद गरिनेछ। दक्ष चिकित्सक तथा कर्मचारीबाट गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गरी उपचार गर्न विदेश जाने बिरामीलाई स्वदेशमा नै उपचार गरिनेछ।
- अस्पताल संचालन हुने समुदायमा संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्य: क्यान्सर रोग सम्बन्धी जनचेतनामुलक शिक्षा प्रदान, क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर संचालन, फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम, स्वस्थ्य खानेकुरा सम्बन्धी चेतानामुलक तालिम संचालन, आदी स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू

क. भौतिक तथा रासायनिक वातावरण

- निर्माणकालिन ठोस फोहरलाई कुहिने र नकुहिने छुट्याएर छुट्टै कन्टेनरमा भण्डारण गरिनेछ। फोहर व्यवस्थापन गर्न पुनः प्रयोग, कम प्रयोग र फेरी अर्को रूपमा प्रयोग गर्ने 3R Principle अपनाइनेछ। Scraps को रूपमा बिक्री गर्न मिल्ने फोहरलाई बिक्री गरिनेछ। ठोस प्रकृतिको फोहरलाई सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला एकाईसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गरिनेछ। जग खन्दा निस्किएको माटो जग पुरेर बढी भएमा इँट्टा उद्योगलाई बिक्री गरिनेछ।

- प्रस्तावकको स्वामित्वमा रहेको जग्गा भित्र मात्र निर्माण सामग्रीहरू भण्डारण गरिनेछ। निर्माण क्षेत्रलाई त्रिपाल वा CGI Sheet ले घेराबार गरिनेछ। साथै पानी वा हावाको कारण नजिकको क्षेत्रमा प्रदुषण हुन नदिन त्रिपालले छोपेर राखिनेछ।
- निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न निर्माण जनशक्तिलाई पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू: हेल्मेट, बुट, मास्क, ग्लोभ्स, सेफ्टी ज्याकेट, एयर प्लग, आदी प्रदान गरिनेछ। जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्दा पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू अनिवार्य रूपमा प्रयोग गर्न लगाइनेछ।
- भूकम्प प्रतिरोधी, अपाङ्गमैत्री, तथा पन्यास पार्किङ्ग भएको अस्पताल संरचना निर्माण गरिनेछ।
- अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरलाई साधारण प्रकृति र संक्रमणजन्य फोहर वर्गिकरण गरी रङको बकेटमा छुट्टाछुट्टै संकलन गरिनेछ। कलर कोडिङ सिस्टम (Color Coding System) अनुसार फोहरमैला संकलन गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने जोखिमयुक्त फोहर र जोखिम रहित फोहर स्रोतमा नै वर्गिकरण गरिनेछ। जोखिमयुक्त फोहर विसर्जन अघि सुरक्षित भण्डारण, उचित प्रविधिबाट निसंक्रमण गरेरमात्र अन्तिम व्यवस्थापन गरिनेछ।
- धारिलो वस्तुलाई निडल डस्ट्रएरद्वारा व्यवस्थापन गरिनेछ।
- मानवजन्य ढल सेप्टिक ट्याङ्कीमा व्यवस्थापन गरिनेछ। साथै रसायनयुक्त फोहरपानी Waste Water Treatment Plant मा प्रशोधन गरेर मात्र सार्वजनिक ढलमा मिसाइने वा Soak Pit मार्फत Ground Water Recharge कार्यमा प्रयोग गरिनेछ।
- अस्पतालबाट निष्कासित फोहरमैला छुट्टाछुट्टै अस्पतालले व्यवस्थापन गर्दा खर्चिलो तथा व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने हुनाले रूपन्देही जिल्लाभर संचालन भएको अस्पतालको अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त स्थान खोजी गरी Integrated Central Treatment Facilities संरचना तयार गरिनेछ।
- यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।

- क्यान्सर उपचारको क्रममा Cobalt (Co), Iridium (Ir), Cesium (Cs), Iodine (I), Palladium (Pd) पदार्थहरू Radioactive Substance हुन्। यस पदार्थको वातावरणीय तथा मानविय जोखिम उच्च हुने गर्दछ। तसर्थ यस्ता पदार्थलाई खुला रूपमा मिसाएर राख्न तथा Incinerate गर्न हुँदैन। यस्ता जोखिमयुक्त पदार्थलाई Shielded lead or concrete vault मा सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।
- Radiation Zone मा Expose हुने कर्मचारी तथा बिरामीको आँखा, Gonadal, Thyroid Gland, आदिको सुरक्षाका लागि Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection को व्यवस्था गरिनेछ।

ख. जैविक वातावरण

- अस्पतालको बगैँचामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्बनडाईअक्साइड बढि खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गरी हुर्काइनेछ।

ग. सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

- आयोजना क्षेत्र वरपरको सरसफाईमा ध्यान दिइनेछ। ठोस तथा तरल फोहरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा सरसफाईको बारेमा कामदारलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। रात्रीकालिन समयमा ध्वनी उत्सर्जन हुने कार्य गरिने छैन।
- निर्माणकालिन जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्न पेशागत सुरक्षाका उपकरणहरू (PPEs): हेल्मेट, बुट, पञ्जा, चस्मा, मास्क, एयर प्लग, सेफ्टी ज्याकेट, आदिको प्रवन्ध गरिनेछ। प्राथमिक उपचार सामग्री (First Aid Kit) को व्यवस्था गरिनेछ।
- निर्माण अवधिमा बालश्रम पुर्ण रूपमा निषेध गरिनेछ। कामको प्रकृति अनुसार ज्याला फरक हुन सक्छ तथा समान कामका लागि महिला र पुरुषलाई बराबर ज्याला उपलब्ध गराइनेछ।
- स्थानीयको संरचनालाई असर हुने गरी निर्माण कार्य गरिने छैन। स्थानीयको संरचनाबाट कमिमा २० मि. दुरी छोडेर मात्र भुमिगत तलाको जग खन्ने गरी डिजाइन गरेको हुँदा सोही अनुसार कार्यान्वयन गरिनेछ।
- स्थानीय जनशक्तिलाई योग्यता र क्षमताको आधारमा अस्पतालको रोजगारीमा संलग्न गराइनेछ।
- अस्पताल भित्र छिर्ने आगन्तुक तथा कर्मचारीहरूलाई अस्पताल भवन छिर्नु अघि माक्स र स्यानिटाइजरको व्यवस्था गर्नु पर्ने नियम लागु गरिनेछ।

- अस्पताल संचालन चरणमा कामको प्रकृति अनुसार पेशागत सुरक्षाको उपकरण: मास्क, एप्रोन, पञ्जा, चस्मा, फेस सिल्ड, Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection, आदिको व्यवस्था गरिनेछ।
- Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ।
- गुनासो तथा राय-सुझाव दर्ता गराउन सुझाव पेटिका अस्पताल परिसरमा राखिनेछ। गुनासो तथा राय-सुझाव प्रदान गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारीको नाम, फोन नंबर र ईमेल ठेगाना खुलाइएको सूचना टाँसिनेछ। अस्पतालमा उपचारत विरामी डिस्चार्जको समयमा Review फर्म भर्न लगाई सो अनुसार अस्पतालमा सुधार तथा गुनासो सम्बोधन गरिनेछ।
- अस्पतालमा भूमिगत पानीमा मात्र प्रयोग नगरी खानेपानी संस्थान, भैरहवा शाखाबाट वितरित पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting को पानी समेत उपयोग गरिनेछ।
- अस्पतालमा सुरक्षा गार्डको प्रवन्ध गरिनेछ।
- अस्पतालमा आगमन हुने आगन्तुक तथा कर्मचारीलाई अस्पताल परिसर भित्रको पार्किङ क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा पार्किङ नगर्न सूचना टाँसिनेछ।

८. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तथा परीक्षण

• वातावरणीय अनुगमन

वातावरणीय अनुगमन योजनाले नकारात्मक प्रभावहरूलाई घटाउने, रोकथाम गर्ने, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन भएका छन् वा छैनन् भन्ने पहिचान गर्ने काम गर्दछ। वातावरणीय अनुगमनका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग, सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको वातावरण एकाईसँग समन्वय गरिनेछ। वातावरणीय अनुगमनका लागि वार्षिक रु. ५,८०,०००।- प्रस्ताव गरिएको छ।

• वातावरणीय परीक्षण

सम्बन्धित मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्ताव कार्यान्वयन आएको वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिना भित्र वातावरणीय परीक्षण कार्य गरिनेछ। सम्बन्धित निकायबाट हुने परीक्षण कार्यमा प्रस्तावकद्वारा आवश्यक सहयोग गर्न प्रतिबद्ध रहनेछ।

९. निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सिलसिलामा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण तथा संचालन चरणमा हुन सक्ने वातावरणीय प्रभावहरूको लेखाजोखा गरी त्यस्ता वातावरणीय प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न उपायहरू प्रस्तुत गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसारको वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा प्रस्तावित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) कार्यान्वयन गरिनेछ। प्रस्तावकद्वारा स्थानीय सरोकारवाला पक्ष तथा स्थानीयवासीसँग समन्वय कायम राखी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा नियमित अनुगमन गर्ने तथा अनुगमन गर्ने सरकारी निकायलाई सहजिकरण गर्ने विषयमा प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं।

संक्षेपिकृत शब्दावली

नेपाली शब्दको संक्षिप्त शब्दावली

इ.सं.	: इस्वी संवत्
प्रा.लि.	: प्राइभेट लिमिटेड
रा.त.का	: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
वा.प्र.मू.	: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
वा.सं.ऐ.	: वातावरण संरक्षण ऐन
वा.सं.नि.	: वातावरण संरक्षण नियमावली
वि.सं.	: विक्रम संवत्

Abbreviations

BIM	: Building Information Model
CCU	: Critical Care Unit
CGI Sheet	: Corrugated Galvanized Iron Sheet
CITES	: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CSR	: Corporate Social Responsibility
CSR	: Corporate Social Responsibilities
CSSD	: Central Sterile Services Department
CT Scan	: Computed Tomography Scan
DIA	: Direct Impact Zone
ECG	: Electrocardiogram
EIA	: Environmental Impact Assessment
EMP	: Environmental Management Plan
FAR	: Floor Area Ratio
HDU	: High Dependency Unit
ICU	: Intensive Care Unit
IIA	: Indirect Impact Zone
IUCN	: International Union for Conservation of Nature

MRI	: Magnetic Resonance Imaging
NBC	: Nepal Building Code
NPWC	: National Parks and Wildlife Conservation
OPD	: Outpatient Department,
PAS	: Public Announcement System
PET	: Positron Emission Tomography
PET	: Positron Emission Tomography
PGA	: Peak Ground Acceleration
PM	: Particulate Matter
POPs	: Persistent Organic Pollutants
POW	: Post Operative Ward
PPEs	: Personal Protective Equipments
RCC	: Reinforced Cement Concrete
SPECT	: Single Photon Emission Computed Tomography
ToR	: Terms of Reference
WHO	: World Health Organization

मापन इकाईको संक्षिप्त रूप

घ.मि.	: घन मिटर
मि.	: मिटर
मि.मि.	: मिलिमिटर
लि.	: लिटर
व.मि.	: वर्ग मिटर
$\mu\text{g}/\text{m}^3$: micrograms per cubic meter
dBA	: A-Weighted Decibel
Leq	: Equivalent Continuous Sound Level
kN/m^2	: Kilo Newton Per Square Meter

परिच्छेद-१: प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको परिचय

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको प्रस्तावको विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.

सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्जलपुर, भैरहवा, रुपन्देही।

सम्पर्क व्यक्ति: सुमित पाण्डेय

सम्पर्क नं.: ०७१-५९०६२५/+९७७-९८५७०१२०१७

ईमेल: lumbinicanerhospitalpvtltd@gmail.com/

pandeysummit@gmail.com

१.२ परामर्शदाताको परिचय

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार पार्ने परामर्शदाता संस्थाको नाम र ठेगाना निम्नानुसार रहेको छ।

ईको भिजन सर्भिस नेपाल प्रा.लि.

टोखा नगरपालिका-७, बसुन्धारा, काठमाण्डौं।

सम्पर्क व्यक्ति: नवराज श्रेष्ठ (वातावरणविद्)

फोन नं. +९७७-९८५९९३०८४६/९८४९०३०८४६

ईमेल: ecovisionservice@gmail.com

वेबसाइट: www.ecovsn.com.np

१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची-३ अन्तर्गत (ख) स्वास्थ्य क्षेत्र: १०० शय्या भन्दा बढीको अस्पताल, नर्सिङहोम वा चिकित्सा व्यवसाय संचालन गर्ने प्रयोजनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गरी उक्त प्रतिवेदन स्वीकृत गराउनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.द्वारा २०० शय्या क्षमता भएको लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण तथा संचालन गर्न प्रस्ताव गरिएको हुनाले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गरिएको हो। साथै सोही नियमावलीको अनुसूची-३ को (ज) आवास, भवन तथा वस्ती विकास र शहरी विकास क्षेत्रको बुँदा नं. (१) १०,००० वर्ग मिटर क्षेत्रफल भन्दा बढीको Built Up Area वा Floor Area भएको आवासीय, व्यावसायिक वा आवासीय र व्यावसायिक दुवै प्रकृति भएको संयुक्त भवन निर्माण गर्दा भवन निर्माण तथा संचालन प्रयोजनार्थ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन

(EIA) अध्ययन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। प्रस्तावित अस्पताल भवनको कूल Floor Area: ११,६४३.८३५ वर्ग मि. रहेको तथा बुँदा नं. (६) २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्नु परेमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नुपर्ने प्रावधान भए अनुसार प्रस्तावित आयोजनामा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत हुने हुँदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नु कानुनी रूपमा सान्दर्भिक ठानिएको छ।

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ३(२) अन्तर्गत बुँदा नं. (क) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त विकास आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत भई कार्यान्वयन गरिने आयोजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, प्रचलित कानून बमोजिम संघको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण कार्य गर्नु पर्ने आयोजना वा नेपाल सरकारले तोकेको कुनै आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भए तोकिएको निकाय समक्ष र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन भए मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। सोही ऐनको बुँदा नं. (ग) प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको हकमा सम्बन्धित प्रदेश कानूनले तोकेको निकाय समक्ष वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। तथापी जनस्वास्थ्य नियमावली, २०७७ को अनुसूची-९ मा स्वास्थ्य संस्थालाई ईजाजत दिने निकाय तोकिएको छ। सो अनुसूची-९ को बुँदा नं. (१) मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको निकायबाट ईजाजतपत्र लिनुपर्ने र नविकरण गराउनु पर्ने स्वास्थ्य संख्याको सूची प्रस्तुत गरिएको छ। सो बुँदा नं. १ भित्र (ख) विशेषज्ञ अस्पताल र (ग) विशिष्टीकृत अस्पताल सूचीकृत गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने विशिष्टीकृत अस्पताल भएको हुनाले जनस्वास्थ्य नियमावली, २०७७ को प्रावधान बमोजिम संघीय सरकारको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयबाट अनुमति लिनुपर्ने तथा नविकरण गराउनु पर्ने वर्गमा सूचीकृत भएको हुँदा यस प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन प्रतिवेदन संघीय सरकारको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय मार्फत वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गरिएको हो।

१.४ प्रस्तावको औचित्य

लुम्बिनी प्रदेशमा रहेको शुशील कोइराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल बाँके जिल्लामा रहेको छ। भैरहवा क्षेत्रबाट करिब २६० कि.मि. दुरीमा रहेको तथा नयाँ प्रविधि प्रविधिका

उपकरणहरूको अभावका कारण चितवन, काठमाण्डौं तथा भारतका विभिन्न अस्पतालमा क्यान्सर उपचार गराउन बाध्य भएका छन्। तिब्र रूपमा जनसंख्या वृद्धि हुँदै गएको बुटवल र भैरहवा तथा लुम्बिनी प्रदेशको अन्य जिल्लाका नागरीकहरूलाई क्यान्सर उपचारमा सहज पहुँच पुऱ्याउने ध्येयले लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गर्न लागिएको छ। यस आयोजनाले लुम्बिनी प्रदेश मात्र नभई पुरै देशका क्यान्सर रोगीहरूको उपचारमा योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। प्रत्येक १३ जना पुरुष मध्ये १ जना पुरुष र प्रत्येक १४ जना महिला मध्ये १ जना महिलालाई ७५ वर्ष पुगनु भन्दा अगाडी क्यान्सरको सम्भावना रहेको हुन्छ (Kafle *et al.*, 2024)। बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल र नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषदले सन् २०१८ देखि २०२० सम्म संकलन गरेको तथ्याङ्क अनुसार क्यान्सरको नयाँ बिरामी २०,५०८ थपिएका छन्। सो तथ्याङ्क अनुसार कुल क्यान्सरको बिरामी मध्ये गण्डकी प्रदेश: ५,६६० जना (२७.६%) र लुम्बिनी प्रदेश: ४,७७८ जना (२३.३%) रहेको छ (Nepal Health Research Council, 2022)। प्रस्तुत तथ्याङ्कले गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशमा क्यान्सर रोगीको संख्या उच्च रहेको प्रक्षेपण गर्न मद्दत गर्दछ। यस आयोजनाले लुम्बिनी प्रदेश मात्र नभई पुरै देशका क्यान्सर रोगीहरूको उपचारमा योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्चलपुर, भैरहवा निर्माण गर्न लागिएको छ। सो स्थान भारतीय नाका सुनौली देखि करिब ७ कि.मि. दुरीमा अवस्थित भएकाले भारतीय क्यान्सर बिरामी समेत उपचार गराउन आउन सहज हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। क्यान्सर रोगको उपचारका लागि प्रस्तावित अस्पतालमा दैनिक १०० देखि १५० जना क्यान्सरका बिरामीको प्रवाह हुने आंकलन गरिएको छ। तसर्थ क्यान्सर रोगको उपचार अवधि लामो हुने हुनाले प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालमा २०० शय्या स्थापना गर्न लागिएको छ।

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल प्रवर्धकहरूको समूहद्वारा रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, भैरहवा क्षेत्रमा १५० शय्या क्षमताको एड्भान्स इन्टरनेशनल अस्पताल निर्माण गरिरहेको छ। सो अस्पतालमा जनरल तथा क्यान्सर बाहेक अन्य रोगहरूको उपचार गरिनेछ। सो एड्भान्स इन्टरनेशनल अस्पताल र क्यान्सर अस्पतालको दुरी करिब ५०० मि. रहेको छ।

१.५ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को उद्देश्य

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को मुख्य उद्देश्य भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनबाट पर्न सक्ने सकारात्मक

प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै आयोजनाको दीगोपनलाई सुनिश्चित गर्नु हो। यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को उद्देश्यहरू निम्न रहेका छन्।

- आयोजना क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणको विद्यमान अवस्थाको जानकारी संकलन गर्ने।
- आयोजना निर्माण तथा संचालन चरणको सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव पहिचान गर्ने।
- सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गर्ने।
- विकल्प विश्लेषण गरी उपयुक्त विकल्प अबलम्बन गर्न सुझाउने।
- अनुगमनका सूचक, विधि, समय तालिका, अनुगमन निकाय र अनुमानित रकम सहित वातावरणीय अनुगमन योजना तयार पार्ने।
- आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम आयोजना गरी स्थानीय सरोकारवाला निकायबाट प्राप्त राय-सुझाव संकलन गरी प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने।

१.६ अध्ययनको सीमा

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनको सीमा प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा सो क्षेत्रको स्थानीय भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको पहिचान गर्नु र प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका लागि उपायहरू पहिचान गरी सुझाव प्रदान गर्नु हो। यस बाहेक सो क्षेत्रमा अन्य बाह्य कारणबाट हुने वातावरणीय तथा सामाजिक प्रभावहरूयस अध्ययनको सीमा भित्र नपर्ने भएकाले यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छैन।

परिच्छेद-२: प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

नेपालमा स्वास्थ्य र चिकित्सा क्षेत्रको विकास अन्य विकसित राष्ट्रको तुलनामा केही न्यून रहेको छ। नेपाल सरकारले स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य सेवामा सुधार गर्न नेपालको संविधानको भाग (३) अन्तर्गत मौलिक हक र कर्तव्यको धारा (३५) मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरेको छ। नेपाल सरकारले स्वास्थ्य संस्थाको संख्या र गुणस्तर वृद्धि एवं गुणस्तरीय स्वास्थ्यकर्मीको उत्पादन र स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६ लागु गरेको छ। निजी क्षेत्रलाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी गर्न अनुमति दिने नीतिका कारण निजी क्षेत्रबाट मेडिकल कजेल, अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थामा लगानी हुँदै आएको छ। अनियमित खानपान, अस्वस्थ जीवनशैली, विषादीयुक्त खानेकुरा र तरकारी, धुम्रपान, वायु प्रदूषण, समयमा नै रोगको पहिचान गर्न नसक्नु, समय-समयमा स्वास्थ्य जाँच गर्ने संस्कृतिको अभाव, चिकित्सकको सल्लाह बिना औषधि किनेर खाने बानी तथा अन्य कारणले नेपालमा साधारण रोगी तथा क्यान्सर रोगीको संख्या बढ्दो क्रममा रहेको छ। साधारण किसिमको रोग उपचार गर्ने अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था नेपालमा धेरै संख्यामा भएतापनि क्यान्सर रोग तथा अन्य विशेषज्ञ सेवा सहितको विशिष्टीकृत सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाको संख्या न्यून रहेको छ।

जनस्वास्थ्यको मुख्य समस्या मध्ये क्यान्सर रोग एक हो। विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) को तथ्याङ्क अनुसार (सन् २०२५) मानिसको मृत्युको कारण मध्ये महत्वपूर्ण कारण क्यान्सर हो। सन् २०२० सम्ममा करिब १ करोड मानिसको मृत्यु क्यान्सरको कारण भइसकेको छ। जसमध्ये स्तन, पाठेघर, फोक्सो, आन्द्रा तथा पेट, प्रोस्टेट, छाला तथा कलेजोको क्यान्सर रोगीको संख्या उच्च रहेको थियो। कम विकसित तथा अल्प विकसित देशमा क्यान्सर रोगको समस्या भयावह अवस्थामा रहेको तर सुरुवाती चरणमा नै क्यान्सर पत्ता लागेमा प्रभावकारी ढङ्गले उपचार सम्भव रहेको विषय उजागर गरेको छ। नेपालमा क्यान्सर रोगको समस्या केही दशक यता बढ्दो क्रममा रहेको छ। International Agency for Research on Cancer (IARC, 2024) को तथ्याङ्क अनुसार सन् १९९० सम्मको क्यान्सर बिरामीको संख्या भन्दा सन् २०१९ सम्ममा दोब्बर संख्याले वृद्धि भएको छ। साथै सन् २०२२ मा २२,००८ नयाँ क्यान्सर बिरामी पत्ता लागेको र सन् २०२२ सम्ममा

क्यान्सर लागेका बिरामी मध्ये १४,७०४ को मृत्यु भइसकेको छ। साथै नेपालमा मानिस मृत्यु हुने कारण मध्ये तेस्रो महत्वपूर्ण कारण क्यान्सर रोगलाई पहिचान गरिएको छ (Nepal Health Research Council, 2019)।

प्रत्येक १३ जना पुरुष मध्ये १ जना पुरुष र प्रत्येक १४ जना महिला मध्ये १ जना महिलालाई ७५ वर्ष पुग्नु भन्दा अगाडी क्यान्सरको सम्भावना रहेको हुन्छ (Kafle *et al.*, 2024)। बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल र नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषदले सन् २०१८ देखि २०२० सम्म संकलन गरेको तथ्याङ्क अनुसार क्यान्सरको नयाँ बिरामी २०,५०८ थपिएका छन्। सो तथ्याङ्क अनुसार कुल क्यान्सरको बिरामी मध्ये गण्डकी प्रदेश: ५,६६० जना (२७.६%) र लुम्बिनी प्रदेश: ४,७७८ जना (२३.३%) रहेको छ (Nepal Health Research Council, 2022)। प्रस्तुत तथ्याङ्कले गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशमा क्यान्सर रोगीको संख्या उच्च रहेको प्रक्षेपण गर्न मद्दत गर्दछ।

लुम्बिनी प्रदेशमा रहेको शुशील कोइराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल रहेको बाँके जिल्लामा पर्दछ। भैरहवा क्षेत्रबाट करिब २६० कि.मि. दुरीमा रहेको तथा नयाँ प्रविधियुक्त उपकरणहरूको अभावका कारण अन्य क्षेत्र तथा भारतका विभिन्न अस्पतालमा क्यान्सर उपचार गराउन बाध्य भएका छन्। तसर्थ नेपालमा नै गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले गण्डकी प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेशका बासिन्दाहरूको सुविधालाई मध्यनजर गरी रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्जलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गर्न लागिएको हो।

जनघनत्व बढि भएका र सहरी क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवाग्राही बढि हुने हुनाले स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्न जरुरी देखिन्छ। नेपालमा स्थापना भएका क्यान्सर अस्पतालमा जटिल किसिमको क्यान्सर रोगको उपचार नभएको कारण भारत तथा अन्य देशमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्था समेत विद्यमान रहेको छ। लुम्बिनी प्रदेश र गण्डकी प्रदेशमा क्यान्सरको उपचार हुने प्रविधियुक्त अस्पताल नभएको कारण बिरामीहरू अन्य स्थान तथा भारत तर्फ उपचार गराउन जाने गरेका छन्। जसका कारण बिरामी तथा बिरामीका आफन्तलाई आर्थिकभार थपिएको छ। नयाँ प्रविधियुक्त उपकरण खरिद गरी दक्ष जनशक्तिबाट क्यान्सर रोगको उपचार तथा बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट कार्य समेत गर्ने उद्देश्यका साथ लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गर्न लागिएको हो। नयाँ तथा अत्याधुनिक

प्राविधिक उपकरणको प्रयोग गरी क्यान्सर रोगको उपचार गराउने हेतुले लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गरी संचालन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ।

हाल नेपालमा संचालन भइरहेका क्यान्सर उपचार हुने विशिष्टीकृत अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाको विवरण तालिका नं. १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १: नेपालमा क्यान्सर उपचार हुने अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

क्र.सं.	क्यान्सर उपचार हुने अस्पतालको नाम	जिल्ला	प्रदेश
१.	पूर्वाञ्चल क्यान्सर अस्पताल, बिर्तामोड	झापा	कोशी प्रदेश
२.	बिराट मेडिकल कलेज अङ्गोलोजी डिपार्टमेन्ट, बिराटनगर	मोरङ	कोशी प्रदेश
३.	नोबेल मेडिकल कलेज अङ्गोलोजी डिपार्टमेन्ट, बिराटनगर	मोरङ	कोशी प्रदेश
४.	भक्तपुर क्यान्सर अस्पताल, दुधपाटी	भक्तपुर	बागमती प्रदेश
५.	काठमाण्डौं क्यान्सर सेन्टर, ताथली	भक्तपुर	बागमती प्रदेश
६.	नेपाल क्यान्सर हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर, हरिसिद्धी	ललितपुर	बागमती प्रदेश
७.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पतालको अङ्गोलोजी डिपार्टमेन्ट, महाराजगंज	काठमाण्डौं	बागमती प्रदेश
८.	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको अङ्गोलोजी डिपार्टमेन्ट, लगनखेल	ललितपुर	बागमती प्रदेश
९.	बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल, भरतपुर	चितवन	बागमती प्रदेश
१०.	मणिपाल शिक्षण अस्पतालको अङ्गोलोजी डिपार्टमेन्ट, पोखरा	कास्की	गण्डकी प्रदेश
११.	शुशील कोइराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल, खजुरा	बाँके	लुम्बिनी प्रदेश

(स्रोत: स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, २०८२)

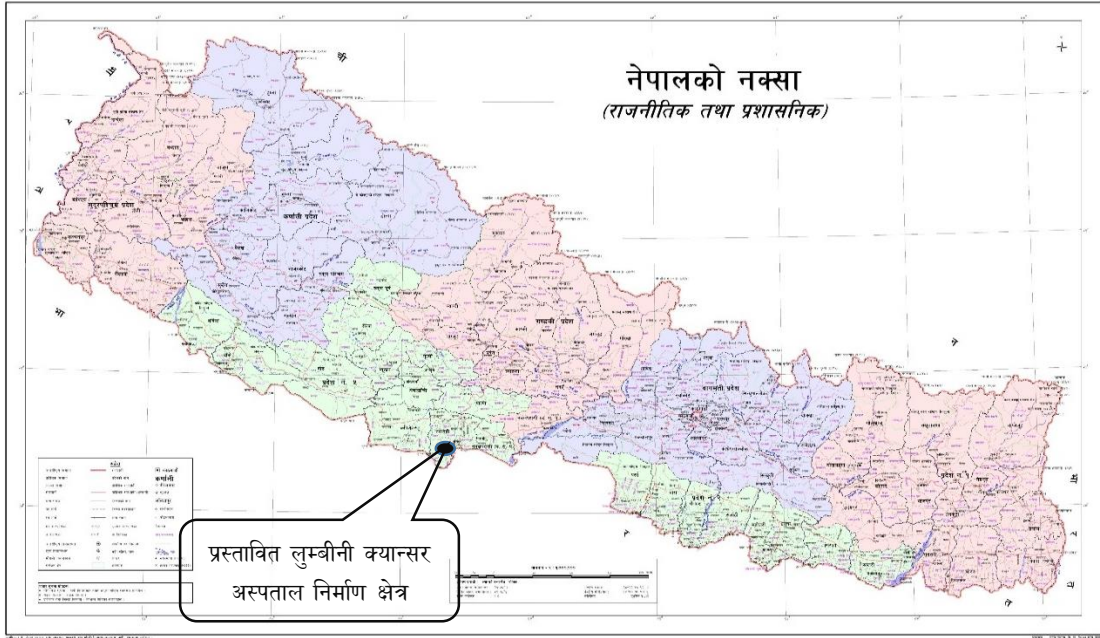
२.२ प्रस्तावको विवरण

कम्पनी ऐन, २०६३ को दफा (५) को उपदफा (१) बमोजिम मिति: २०८१।०८।०७ मा लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि. दर्ता गरिएको थियो। लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.द्वारा दुई सय (२००) शय्याको सुविधा सम्पन्न तथा प्रविधिमैत्री लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गर्ने लक्ष्य लिएको छ। यस संस्थाको कम्पनी दर्ता नं. र प्यान नं. क्रमशः ३५५६८२।०८१।८२ र ६२१२५००५३ हो। लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.द्वारा लुम्बिनी प्रदेशको रुपन्देही जिल्ला अन्तर्गत सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्जलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना गरिनेछ। यस अस्पताल संचालन चरणमा प्रदान गरिने सेवाहरु: प्रयोगशाला, रेडियोलोजी, अल्ट्रासाउण्ड, इ.सि.जी., प्याथोलीजी, २४ सै घण्टा ईमरजेन्सी सेवा, सर्जरी, आई.सि.यू. ओ.पि.डी., अङ्गोलोजी, रेडियसन थेरापी, केमोथेरापी, बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट, अन्य क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपचार, फार्मेसी, रक्त संचार सेवा र एम्बुलेन्स सेवा, आदि हुन्।

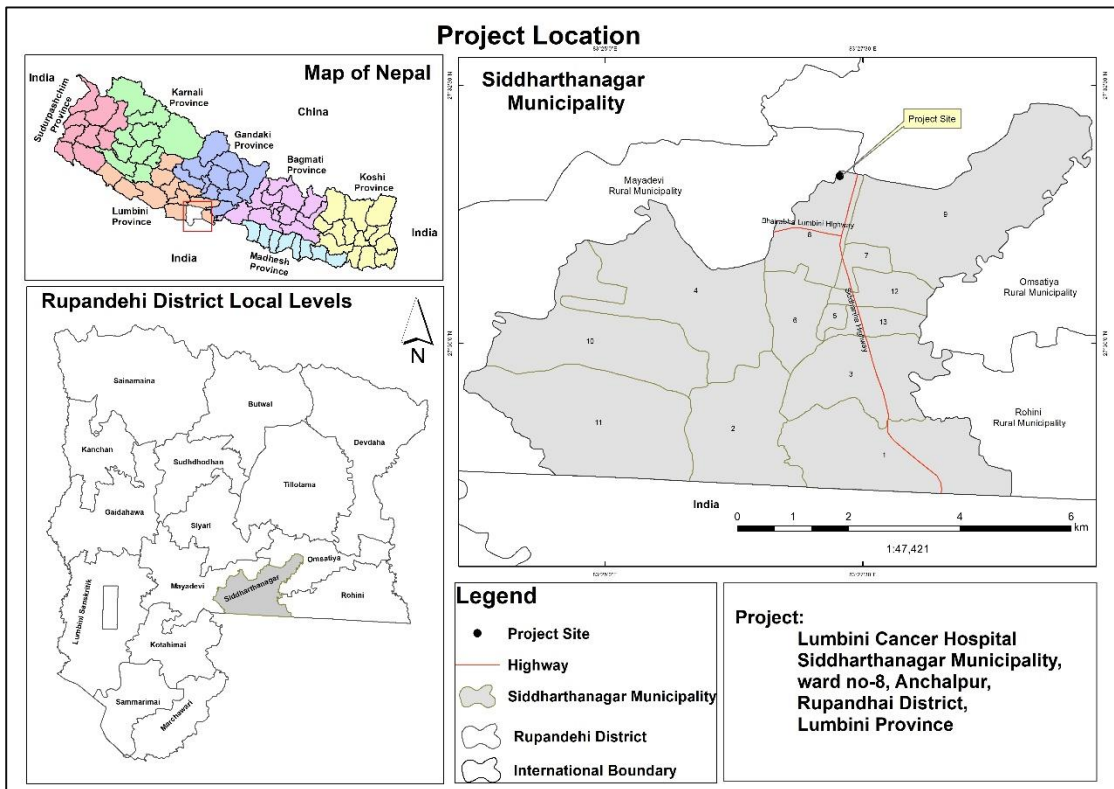
प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल प्रवर्धकहरुको समूहद्वारा रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, भैरहवा क्षेत्रमा १५० शय्या क्षमताको एड्भान्स इन्टरनेशनल अस्पताल समेत निर्माण गरिरहेको छ। सो अस्पतालमा जनरल तथा क्यान्सर बाहेक अन्य रोगहरुको उपचार गरिनेछ। सो एड्भान्स इन्टरनेशनल अस्पताल र क्यान्सर अस्पतालको दुरी करिब ५०० मि. रहेको छ।

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँचको अवस्था

प्रस्तावित आयोजना रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्जलपुर क्षेत्रमा अवस्थित छ। सिद्धार्थ राजमार्ग देखी १५० मि. पश्चिमतर्फ र बुद्ध चोक देखी करिब १ कि.मि. उत्तरतर्फ आयोजनास्थल अवस्थित छ। भौगोलिक दृष्टिकोणले प्रस्तावित स्थान: २७° ३१' ३७.०९" उत्तरी अक्षांश र ८३° २७' १२.२६" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ। सो स्थान समुद्री सतह देखी १२७ मि. उचाईमा पर्दछ। सो स्थानसम्म कच्ची पहुँचमार्ग पुगिसकेको छ। भैरहवामा रहेको गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल देखी ५.५ कि.मि. दुरीमा प्रस्तावित निर्माणस्थल अवस्थित छ।

चित्र १: नेपालको नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति (स्रोत: नापी विभाग, २०८१)

चित्र २: GIS नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति

चित्र ३: गुगलअर्थ नक्सामा आयोजनाको अवस्थिति

२.२.२ संरचनाको जानकारी र अवयव

प्रस्तावित आयोजना रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्चलपुर क्षेत्रमा निर्माण गर्न लागिएको हो। उक्त स्थानमा २०० शय्याको विशेषज्ञ सुविधा सहितको क्यान्सर अस्पताल निर्माण र संचालन गरिनेछ। यस अस्पताल संचालन चरणमा प्रदान गरिने सेवाहरु: प्रयोगशाला, रेडियोलोजी, अल्ट्रासाउण्ड, इ.सि.जी., प्याथोलीजी, २४ सै घण्टा ईमरजेन्सी सेवा, सर्जरी, आई.सि.यू, ओ.पि.डी., अङ्गोलोजी, रेडियसन थेरापी, केमोथेरापी, बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट, अन्य क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपचार, फार्मेसी, रक्त संचार सेवा र एम्बुलेन्स सेवा, आदि हुन्। साथै अस्पतालसँग सम्बन्धित प्रशासन, लेखा, चमेना गृह, रिसेप्सन, आदि समेत रहने छन्। प्रस्तावित अस्पतालको विशेषता तालिका नं. २ प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २: आयोजनाको विशेषताहरू

क्र.सं.	अवयव	विवरण
१	प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि. सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, भैरहवा, रुपन्देही ।
२	प्रस्तावको नाम र अवस्थिति	<ul style="list-style-type: none"> • प्रस्तावको नाम: लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल • प्रदेश: लुम्बिनी • जिल्ला: रुपन्देही • नगरपालिका: सिद्धार्थनगर • वडा नं.: ८ • स्थान: अञ्जलपुर
३	भौगोलिक अवस्थिति	<ul style="list-style-type: none"> • अक्षांश: २७° ३१' ३७.०९" उत्तर • देशान्तर: ८३° २७' १२.२६" पूर्व • समुद्री सतह देखीको उचाई: १२७ मि.
४	अस्पतालको प्रकार	विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने विशिष्टीकृत अस्पताल
५	शय्या संख्या	२००
६	दर्ता तथा लगानीको विवरण	<ul style="list-style-type: none"> • कम्पनी दर्ता नं.: ३५५६८२।८१।८२ • स्थायी लेखा नं.: ६२१२५००५३ • कम्पनीको कूल पूँजी: ६०,००,००,०००।- (रु. साठी करोड मात्र।) • जारी पूँजी: २०,००,००,०००।- (रु. बीस करोड मात्र।)
७	प्रस्तावित आयोजनाको साइट प्लान	<ul style="list-style-type: none"> • आयोजनाको कूल क्षेत्रफल: १९,६१६.०४ वर्ग मि. • अस्पताल भवनको क्षेत्रफल: १,४५८.८८ वर्ग मि. • Bunker House: ९०० वर्ग मि. (३० मि.*३० मि.)

		<ul style="list-style-type: none"> • लण्डी ब्लक: २२४ वर्ग मि. (१४ मि. *१६ मि.) • Waste Water Treatment Plant: २० वर्ग मि. (५ मि.*४ मि.) • संरचना निर्माण हुने जम्मा क्षेत्रफल: २,५९९.८८ वर्ग मि. (१३.२५%) • पार्किङ एरिया: ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%) • बगैँचा तथा हरियाली क्षेत्र: ९९० वर्ग मि. (५.०५%) • खुला क्षेत्र: १३,०२६.१६ वर्ग मि. (६६.४०%)
८	आयोजनाको जग्गाको आधारमा प्रति शय्या क्षेत्रफल	<ul style="list-style-type: none"> • जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ अनुसार प्रति शय्या ५५ वर्ग मि. क्षेत्रफल हुनु पर्नेमा प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको कुल Floor Area अनुसार प्रति शय्या ५५.६४ वर्ग मि. उपलब्ध हुनेछ।
भवनको जानकारी		
९	भवनको लम्बाई	• ४२.२ मि.
१०	भवनको चौडाई	• ३०.६७ मि.
११	भवनको कूल उचाई	• ३५ मि.
१२	तलाको उचाई	• ३.८ मि.
१३	कूल फ्लोर एरिया (Total Floor Area)	• ११,६४३.८३५ वर्ग मि.
१२	भवन संरचना प्रकार	• RCC Framed Structure
१३	भन्डको प्रकार	• Double L Shaped Stair
१४	भन्डको संख्या	• १ वटा
१५	Escape Stair	• १ वटा
१६	Type of Foundation	• Raft Foundations
१७	Type of Column	• Reinforced concrete (RC) columns

१८	Type of Slab	<ul style="list-style-type: none"> Two Way Slab
१९	Type of Beam	<ul style="list-style-type: none"> RCC Beam
२०	फ्लोर एरिया रेसियो (FAR Countable)	<ul style="list-style-type: none"> ०.५६
२१	बेसमेन्ट	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: २,८९९ वर्ग मि. सुविधाहरू: क्याफे तथा क्यान्टिन (चमेना गृह), पार्किङ, भूमिगत पानी ट्याङ्की, जेनेरेटर कोठा, AC Plant, आदि।
२२	भुँड तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४५८.८८ वर्ग मि. सुविधाहरू: ईमरजेन्सी, रेडियोलोजी, फार्मोसी शय्या संख्या: २४
२३	पहिलो तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,०९२.७९५ वर्ग मि. सुविधाहरू: Blood Draw Service, प्रयोगशाला, Oncology को OPD शय्या संख्या: ३४
२४	दोस्रो तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४१४.३० वर्ग मि. FAR Countable: ०.०७२ सुविधाहरू: Medical Oncology, Surgical Oncology, General Oncology शय्या संख्या: ४५
२५	तेस्रो तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४३०.८३ वर्ग मि. सुविधाहरू: Operation Theatre, central sterile services department (CSSD), Post Operative Ward (POW), positron emission tomography (PET) Scan Machine शय्या संख्या: ३४
२६	चौथो तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४३१.३२ वर्ग मि. सुविधाहरू: Photology, Surgical Ward, ICU, Critical Care Unit (CCU), HDU शय्या संख्या: ५०

२७	पाँचौँ तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४१०.४० वर्ग मि. सुविधाहरु: Palliative Care Ward, Pediatric Oncology शय्या संख्या: २५
२८	छैठौँ तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४१२.०९ वर्ग मि. सुविधाहरु: Old age Day care room, मिडिड हल, कन्फ्रेन्स हल, अस्पताल प्रशासन, लेखा शाखा, स्टोर,
२९	सातौँ तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: १,४१२.०९ वर्ग मि. सुविधाहरु: Meditation and Yoga, Therapy and Rehabilitation service, Open Cafe, Meeting Hall, Main Store
३०	आठौँ तला	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल: ६६ वर्ग मि. सुविधाहरु: भन्याड छोप्ने संरचना र Open Terrace
अन्य जानकारी		
३१	अपाङ्गमैत्री तथा बिरामीमैत्री सुविधा	लिफ्ट (७ वटा), लिफ्ट, हिल चियर मैत्री संरचना, अपाङ्गमैत्री शौचालय, एम्बुलेन्स, आदि।
३२	सेवा संचालन अवधि	३६५ दिन
३३	निर्माण चरणका लागि आवश्यक जनशक्ति	<ul style="list-style-type: none"> दक्ष: ५० जना अदक्ष: १०० जना कूल जनशक्ति: १५० जना <p>(नोट: १,६४,२५० Man days)</p>
३४	संचालन चरणका लागि आवश्यक जनशक्ति	<ul style="list-style-type: none"> प्राविधिक जनशक्ति: २२० जना प्रशासनिक तथा अप्राविधिक जनशक्ति: ६५ जना कूल जनशक्ति: २८५ जना <p>(नोट: जनशक्तिको विस्तृत विवरण तालिका नं. ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।)</p>
३५	प्रकोप व्यवस्थापन योजना	<ul style="list-style-type: none"> भवनको प्रत्येक तलामा Fire Extinguisher सिलिण्डर, Fire Hose Reel, Smoke

		Detector, Alarm System, आपतकालिन द्वार र खुला क्षेत्र।
३६	अस्पतालजन्य फोहरमैला	<ul style="list-style-type: none"> • फोहरमैलाको प्रकृति: साधारण फोहर (खानेकुरा जन्य फोहर, कार्यालय प्रयोजनमा प्रयोग हुने कागज, खानेकुरा प्याकिङ गरेको प्लाष्टिक, आदि) र हानिकारक फोहर (मानव अंग, रगत तथा रगतजन्य फोहर, फर्मास्यूटिकल फोहर, Radioactive Waste, Infected Material, आदि।) • परिमाण: साधारण फोहर: ३०० के.जि. देखी ४०० के.जि., संक्रमित फोहर: ४० के.जि. देखी ६० के.जि. र धारिलो वस्तु: ६० के.जि. देखी ४० के.जि. प्रति दिन उत्पादन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ।
३७	पानीको स्रोत र आवश्यकता	<ul style="list-style-type: none"> • पानीको स्रोत: भूमिगत (डिप बोरिङ), नेपाल खानेपानी संस्थान, भैरहवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting। • दैनिक खपत हुने परिमाण: १,००,००० लि. • अण्डरग्राउण्ड ट्याङ्कीको क्षमता: २,००,००० लि. • छतमा राखिने ट्याङ्कीको क्षमता: ५०,००० लि.
३८	उर्जाको स्रोत	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको प्रसारण लाइन (२०० के.भि.ए. क्षमताको डेडिकेडेड ट्रान्सफर्मर)
३९	वैकल्पिक उर्जाको स्रोत	५०० Watt क्षमताको सोलार प्यानल राखी सौर्य उर्जा उपयोग र ५०० के.भि.ए. क्षमताको डिजेल जेनेरेटर

४०	निर्माण र संचालन चरणमा आवश्यक उर्जा	५० देखि १०० किलोवाट
४१	आयोजना निर्माण अवधि	३ वर्ष
४२	आयोजनाको लागत (रु.)	३,८१,८८,५०,१८४।- (रु. तीन अर्ब एकासी करोड अठासी लाख पचास हजार एक सय चौरासी।

(स्रोत: मास्टर प्लान प्रतिवेदन तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२ तथा जनस्वास्थ्य नियमावली, २०७७ अनुसार)

२.२.३ आयोजना सम्बन्धि क्रियाकलाप

प्रस्तावकले खुला बोलपत्र मार्फत निर्माण व्यवसायी चयन गरी अस्पताल निर्माण तथा संचालन गर्ने योजना बनाएको छ। आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलाप निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३: आयोजना सम्बन्धि क्रियाकलाप

क्र.सं.	आयोजनाको चरण	गतिविधिहरू
१	निर्माण अधिको चरण	स्थलगत अध्ययन तथा संभाव्यता अध्ययन
		Multi Hazard Analysis
		भौतिक संरचनाको स्थिरताको लागि Soil Test
		फाउन्डेशन विश्लेषण गरी ईन्जिनियरिङ ड्रईङ तयार
		वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार तथा स्वीकृती
		आयोजना स्थलको सिमानामा Boundry wall निर्माण
		कामदारजन्य जोखिम नियन्त्रण र न्यूनीकरण खाका तयार
२	निर्माण चरण	श्रम शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारण क्षेत्र, जग खन्दा उत्खनन् गरिएको माटो भण्डारण क्षेत्रको खोजी
		निर्माण सामग्री खरिद
		निर्माण सामग्रीको ढुवानी
		निर्माणको क्रममा जग उत्खनन तथा Foundation निर्माण
		Civil Structure निर्माण

		पानी निकासको संरचना निर्माण
		निर्माण कार्यसँगै वातावरणीय सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन
		निर्माण व्यवसायी, प्रस्तावक र अन्य सरोकारवालाहरूद्वारा अनुगमन
३	संचालन चरण	क्यान्सर रोग उपचार सम्बन्धी सुविधाहरू उपलब्ध
		नियमित मर्मतसंभार
		वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने प्रयोजनार्थ जिम्मेवार कर्मचारी नेतृत्वमा समिति गठन

२.२.४ निर्माण योजना

आयोजनाको निर्माण अवधि ३ वर्षको हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। पूर्व तयारी अन्तर्गत स्ट्रक्चर नक्सा डिजाइन तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) स्वीकृत पश्चात जग तयार गरी स्ट्रक्चर एवं कंक्रीटका कार्यहरू निर्माण व्यवसायी मार्फत गरिनेछ। सिभिल निर्माण सम्बन्धी कार्य निर्माणमा प्रयोग हुने मेसिन, उपकरण र श्रममा आधारित हुनेछ। बिहान आठ बजे देखि बेलुका सात बजेसम्म निर्माण कार्य संचालन हुनेछ। सार्वजनिक सडकमा हुने भिडभाड तथा दुर्घटनाको जोखिम न्यूनीकरण गर्न साँझ, राती वा शनिबारको दिन पारेर निर्माण सामग्री ढुवानी गरिनेछ।

२.२.५ डिजाइन अवधारणा

वस्ती विकास तथा सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धि आधारभूत निर्माण मार्गनिर्देशन, २०७२ तथा वस्ती विकास तथा सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धि आधारभूत निर्माण मापदण्ड, २०७२ एवं सुरक्षित भवन निर्माणका लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०७२ र निम्नानुसार भवन कोड अनुसरण गरी निर्माण गरिनेछ।

- **भवन कोडहरू:** NBC 206: Architectural Design Requirement, 2003Updated 2015 ; NBC 110: Plain & Reinforced Concrete, 2003; NBC 114: Construction Safety, 2003; NBC 208: Sanitary and plumbing Design Requirements, 2003; NBC 103: Occupancy Load (Imposed Load), 2003; NBC 202: Mandatory Rules of Thumb; Load Masonry, 2003 (Updated 2015); NBC 105: Seismic Design of Buidlings in Nepal2025; NBC 205: Mandatory Rules of Thumb foe RCC Building Without Masonry Infill, 2003 (Updated as NBC 205: Ready to use detailing for RCC Building without Masonry Infill).

- डिजाइन र निर्माण ईन्जिनियर र ओभरसियरहरूद्वारा निर्माण निरीक्षण
- पूर्ण निर्माण स्थायित्व मार्गर्देशन: आयोजनाको डिजाइन र निर्माणका लागि राष्ट्रिय भवन कोडहरूको पालना गर्दा, ASHRAE standard 189.1: for Total Building Sustainability Guidance for Designing, Building and Operating High Performance Green Buildings ले अंगालेको वातावरणमैत्री भवनहरूको डिजाइन, निर्माण र अपरेटिङका साथै पूर्ण निर्माण स्थायित्व मार्गनिर्देशको पालना गरिनेछ। यस प्रकारका निर्देशिका अनुसरण गर्दा आयोजना स्थलको स्थिरता, उपयुक्त रूपले पानी र उर्जा प्रयोग, भवन भित्रको वायूको गुणस्तर र वातावरण, नवनिर्मित भवनबाट सामग्री र स्रोतहरूमा हुने प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै आयोजना स्थल भित्र नै उर्जा प्रयोगमा पुनःचक्रणको लागि वातावरणमैत्री भवनहरूको पूर्वाधार स्थापित गर्दछ।
- अस्पताल भवन निर्देशिका, २०७१: यस निर्देशिकाले निर्दिष्ट गरे अनुसार १०० शय्या भन्दा बढी क्षमताको अस्पताल निर्माण गर्दा स्वस्थजन्य फोहर व्यवस्थापनका लागि चाहिने अवयवहरू जस्तै: स्रोतमा नै फोहरमैला वर्गीकरण, सुरक्षित भण्डारण, अटोक्लेभ गर्ने, खाल्डो बनाएर पुर्ने र भष्मिकरण (Incinerate) गर्ने, आदिको परिकल्पना गरिएको छ।
- वातावरणमैत्री अवधारणाको भवन निर्माण: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनले निर्माणस्थलको स्थिरता, पानी, उर्जा, फोहरको स्थायी प्रवन्ध, आकासेपानीको प्रयोग, सौर्य उर्जाको प्रयोग, भवन भित्रको वायूको गुणस्तर, भवनले स्थानीय वातावरण र स्रोतहरूमा पुऱ्याउने असरहरू, निर्माण र संचालनका लागि आयोजना निर्माण लगायत अन्य आवश्यक पर्ने वातावरणीय तत्वहरूको आंकलन गरिनेछ।

२.२.६ वातावरणमैत्री संरचना निर्माण

फरक क्षमता भएका व्यक्तिको समेत अस्पतालमा सहज पहुँच हुने प्रकृतिको भौतिक संरचना निर्माण हुनेछ। फरक किसिमले सक्षम व्यक्ति मैत्री डिजाइनका लागि सबै अवयवहरूलाई समावेशी संकेतहरू (साइनेज), फुटपाथ, भर्याडमा अपाङ्गमैत्री संरचना तथा रेलिडबार, प्रवेशद्वारा, र्याम्पहरू र पैदलयात्री आवतजावतको लागि बाह्य रिक्त स्थानहरूमा उचित संरचना निर्माण गरिनेछ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनले फरक क्षमता भएका व्यक्तिका लागि प्रयोगमा ल्याइने र्याम्प, लिफ्ट, लिफ्ट प्लेटफार्म, रेलिडबार, प्रवेशद्वारा, आराम गर्ने कक्षमा हुनुपर्ने आरामदायी संरचना निर्माण गरिनेछ।

२.२.७ जग्गाको प्रकार

प्रस्तावित अस्पताल निर्माण हुने जग्गाको स्वामित्व लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.को नाममा रहेको छ। विगतमा धनहर खेतको रूपमा प्रयोग भएको सो जग्गा केही वर्ष देखी बाँझो अवस्थामा छोडिएको छ। बाँझो अवस्थाको जग्गामा अस्पतालको संरचना निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। सो जग्गामा हाल कुनै पनि संरचना रहेको छैन तथा कृषि कार्य समेत गरिएको छैन। आयोजनास्थलबाट करिव १५० मि. पश्चिमतर्फ सिद्धार्थ राजमार्ग रहेको छ। सडकको पहुँच पुगेको तथा सिद्धार्थ राजमार्गबाट नजिकै रहेको स्थानमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। सो जग्गासँग जोडिएको जग्गा समेत हाल बाँझो रहेको हुनाले निर्माण कार्य गर्न सहज हुने आंकलन गरिएको छ।

२.२.८ जग्गाको क्षेत्रफल

प्रस्तावित आयोजनाको कूल क्षेत्रफल: १९,६१६.०४ वर्ग मि. रहेको छ। जसमध्ये संरचना निर्माण हुने क्षेत्रफल: २,५९९.८८ वर्ग मि. (१३.२५%) रहेको छ। आयोजनाका लागि प्रयोग हुने जग्गाको विवरण तालिका नं. ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४: जग्गाको विवरण

क्र.सं.	कित्ता नं	स्वामित्व	क्षेत्रफल (वर्ग मि.)
१	१०	लुम्बिनी क्यान्सर हस्पिटल प्रा.लि.	११४०.००
२	२१		५५४.५६
३	२२		२६१.१५
४	२४		४०९.९७
५	२६		१५३.२४
६	२८		१४६८.५५
७	३२		८८५.००
८	५९		५३८.११
९	६१		५७२.६१
१०	६५		८८७.२५
११	६७		३३८.९१
१२	६९		२,५५२.१८
१३	७२		४,२६७.१८
१४	२२७		३७४.१८

१५	२२९		१,३४०.६९
१६	२३१		३७४.१८
जम्मा क्षेत्रफल			१९,६१६.०४ वर्ग मि.

(स्रोत: अनसूची-४ मा समावेश भएको जग्गाधनि लालपूजा)

२.२.९ निर्माण हुने संरचनाको क्षेत्रफल

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको भवन तथा अन्य संरचनाको क्षेत्रफल तालिका नं. ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५: निर्माण संरचनाको क्षेत्रफल

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल
१	आयोजनाको लागि प्रयोग हुने कुल जग्गाको क्षेत्रफल	१९,६१६.०४ वर्ग मि.
२	अस्पताल भवनको जगको क्षेत्रफल	१,४५८.८८ वर्ग मि.
३	Bunker House	९०० वर्ग मि.
४	लण्ड्री ब्लक	२२४ वर्ग मि.
५	Waste Water Treatment Plant	२० वर्ग मि.
६	संरचना निर्माण हुने जम्मा क्षेत्रफल	२,५९९.८८ वर्ग मि.
७	पार्किङ एरिया	३,००० वर्ग मि.
८	बगैँचा तथा हरियाली क्षेत्र	९९० वर्ग मि.
९	खुला क्षेत्र	१३,०२६.१६ वर्ग मि.
१०	प्रस्तावित भवनको आठ तलाको क्षेत्रफल (वेसमेन्ट बाहेक)	११,१२८.७० वर्ग मि.
११	यस अनुसार प्रति शय्या क्षेत्रफल	= ११,१२८.७०/२०० = ५५.६४ वर्ग मि.

२.२.१० आवश्यक जनशक्ति

यस आयोजना निर्माण चरणमा १५० जना जनशक्ति नियमित आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ। जसमध्ये ५० जना दक्ष र १० जना अर्ध दक्ष वा अदक्ष रहनेछन्। निर्माण अवधिमा १,६४,२५० Man days जनशक्ति आवश्यक पर्ने देखिन्छ। स्थानीय जनशक्तिलाई योग्यता र सीपको आधारमा रोजगारीमा संलग्न गराइनेछ। स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध नभएका सीपयुक्त जनशक्ति मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ। संचालन चरणमा २२०

जना प्राविधिक र ६५ जना गैह-प्राविधिक कर्मचारी गरी जम्मा: २८५ जना कार्यरत रहनेछन्। संचालन चरणमा आवश्यक जनशक्तिको विस्तृत विवरण तालिका नं. ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६: अस्पताल संचालन चरणमा आवश्यक जनशक्ति

क्र.सं.	कर्मचारी	स्वास्थ्य संस्था संचालन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ अनुसारको जनशक्ति	प्रस्तावित जनशक्ति संख्या
गैह-प्राविधिक जनशक्ति			
१	सि.ई.ओ.	१	१
२	प्रशासनिक अधिकृत	१	१
३	सूचना अधिकृत	१	१
४	लेखा अधिकृत	१	१
५	स्टोर किपर	१	१
६	सहायक लेखा अधिकृत	१	१
७	सुपरभाइजर	-	४
८	मार्केटिङ अधिकृत	-	३
९	रिसेप्सनिष्ट	१	५
१०	चालक	-	७
११	मर्मतसंभार प्राविधिक	-	३
१२	सरसफाई कर्मचारी	-	१०
१३	गार्डेनर	-	२
१४	सुरक्षा गार्ड	-	२५
जम्मा गैह-प्राविधिक जनशक्ति			६५
प्राविधिक जनशक्ति			
१	मेडिकल सुपेरिडेन्डेन्ट	१	१
२	विशेषज्ञ चिकित्सक (Oncologist)	५ जना र विशिष्टताका विभाग अनुसार	२५
३	Radiologist	-	५
४	Pathologist	-	३

५	Critical Care Physician	-	१०
६	मेडिकल अधिकृत	३	२०
७	मेडिकल रेकर्डर अधिकृत	१	१
८	नर्सिङ सुपरभाइजर	-	५
	मेट्रोन	१	१
९	नर्सिङ अधिकृत	१०	१०
	बायो मेडिकल इन्जिनियर/सहायक	१/३	४
	आई.टि. अधिकृत/सहायक	१/३	४
१०	नर्सिङ स्टाफ	४० प्रति १०० शय्या	८०
११	पारा मेडिकल स्टाफ/ हे.अ.	१०	१४
१२	फार्मोसी कर्मचारी	१ जना प्रति ५० शय्या	८
१३	प्रयोगशाला सम्बन्धित कर्मचारी	-	ल्याब टेक्नोलोजिष्ट: ३ ल्याब टेक्निसियन: ६ ल्याब असिस्टेन्ट: ८
१४	अन्य प्राविधिक कर्मचारी	-	१२
जम्मा प्राविधिक जनशक्ति			२२०
जम्मा जनशक्ति			२८५

(स्रोत: स्वास्थ्य संस्था संचालन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२)

२.२.११ निर्माण सामग्रीको विवरण

यस आयोजना निर्माण गर्दा आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्री: गिट्टी, बालुवा, सिमेन्ट, फलामे रड, स्टील, काठ, स्यानीटरीका सामन, ग्रेनाइट, टायल, मार्बल, आदि हुन। भवन निर्माण कार्यमा स्वचालित ब्याचिड र मिक्सिड मेसिन, भाइब्रेटर, लोडर, ट्रक, टिपर, जेनेरेटर, आदि प्रयोग गरिनेछ। प्रयोगशालामा निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण गरेर मात्र इन्जिनियरिड दृष्टिकोणले उपयुक्त निर्माण सामग्री नजिकैको बजारबाट खरिद गरिनेछ। निर्माण कार्य प्रयोजनार्थ बेन्चट्रली, कन्स्ट्रक्सन क्रेन, स्वचालिन ब्याचिड तथा मिक्सिड मेसिन, लोडर, ट्रक, टिपर, पानी पम्प, भाइब्रेटर, जेनेरेटर, आदि भवन संरचना निर्माणको लागि प्रयोग हुनेछ। तालिका नं. ७ मा उल्लेख गरिएको निर्माण सामग्री आवश्यक पर्ने प्रक्षेप गरिएको छ। सार्वसाधारणलाई प्रभाव नपर्ने गरी साँझ, बिदाको दिन, शनिबार तथा रातीको समयमा ढुवानी कार्य गरिनेछ।

तालिका ७: आवश्यक निर्माण सामग्रीको विवरण

क्र.सं.	विवरण	परिमाण	इकाई	Trip संख्या
१	सिमेन्ट	५०,०००	बोरा	१५६
२	बालुवा	६००	घन मिटर	१००
३	गिट्टी	८००	घन मिटर	१३३
४	फलामे डण्डी	१४,००,०००	के.जी.	५८
५	ईँट्टा	६,००,०००	वटा	१२०
६	AAC Blocks	५०,०००	वटा	१००
७	प्लाईउड	३,२००	वटा	१७
८	UPVC को झ्याल	१२,५००	के.जी.	३
९	काठ तथा फर्निचर	४०	घन मि.	५

(स्रोत: मास्टर प्लान प्रतिवेदन अध्ययन तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२)

२.२.१२ उर्जा सम्बन्धि जानकारी

प्रस्तावित अस्पताल निर्माण तथा संचालनका लागि राष्ट्रिय प्रशारण लाइनबाट विद्युत आपूर्ति गरिनेछ। अस्पताल संचालन चरणमा ५० देखि १०० किलोवाट विद्युत आवश्यक पर्ने देखिन्छ। तसर्थ अस्पताल संचालन चरणमा २०० के.भि.ए. क्षमताको डेडिकेडेड ट्रान्सफर्मर जडान गरिनेछ। वैकल्पिक स्रोतको रूपमा अस्पतालको छतमा ५०० Watt क्षमताको सोलार प्यानल र ५०० के.भि.ए. क्षमताको डिजेल जेनेरेटर प्रयोग गरिनेछ।

२.२.१३ प्रविधिको विवरण

नयाँ प्रविधिको प्रयोगसँगै निर्माण व्यवसायमा समेत प्रगति हुँदै गइरहेको छ। ति मध्ये उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गरी संरचनाहरूको डिजाइन गरिनेछ। बिल्डिङ इनफर्मेशन मोडल (BIM) माध्यमबाट निर्माणाधिन संरचनाको बारेमा जानकारी हासिल गरिनेछ। यस प्रविधिको प्रयोग गरी निर्माण व्यवसायीसँग समन्वय गरी आयोजना निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ। आयोजना निर्माणको समयमा बजारमा उपलब्ध प्राकृतिक वातावरणमैत्री प्रविधि सहितको संरचना निर्माण गर्न प्रस्तावक प्रतिबद्ध रहेको छ।

२.२.१४ पानीको आवश्यकता तथा आपूर्ति

प्रस्तावित अस्पताल संचालन चरणमा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। भूमिगत, नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting गरेर पानी उपयोग गरिनेछ। अस्पताल परिसरमा डिप बोरिङ प्लान्ट स्थापना गरी भूमिगत पानी प्रयोग गरिनेछ। वर्षातको समयमा आकाशे पानी जम्मा गर्न Rain Water Harvesting प्रणाली जडान गरिनेछ। सो जम्मा गरिएको पानीलाई खानेपानी बाहेकको काममा प्रयोग गर्ने योजना रहेको छ। नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट दैनिक १०,००० लिटरसम्म पानी पाइपलाइन मार्फत वितरण गर्ने गरिएको हुँदा सो खानेपानीको पाइपलाइन अस्पतालमा पनि जडान गरिनेछ। डिप बोरिङबाट निकालिएको भूमिगत पानीलाई प्रशोधन गरी पिउनयोग्य बनाइनेछ। १,००,००० लिटर पानीलाई आपतकालिन अवस्थाको लागि संचित गरिनेछ। निर्माणकालिन समयमा खानेपानीको लागि बजारबाट जाको पानी खरिद गरिनेछ। तर अस्पताल संचालन चरणमा उपलब्ध पानीलाई Reverse Osmosis (RO) विधिबाट शुद्धिकरण गरी खानेपानीको रूपमा प्रयोग गरिनेछ। अस्पतालमा खपत हुने पानीको विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

- पानीको स्रोत: भूमिगत, नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्र र Rain Water Harvesting प्रणालीबाट संकलन गरिएको पानी।
- दैनिक खपत हुने परिमाण: १,००,००० लि.
- अण्डरग्राउण्ड ट्याङ्कीको क्षमता: २,००,००० लि.
- छतमा राखिने ट्याङ्कीको क्षमता: ५०,००० लि.

२.२.१५ प्रयोग हुने औजार, उपकरण तथा सामग्रीहरू

अस्पतालको भौतिक संरचना निर्माण गर्दा प्रयोग हुने मुख्य मेसिन तथा औजारहरू निम्न रहेका छन्।

तालिका ८: निर्माण चरणमा प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणको विवरण

क्र.सं.	मेसिन तथा उपकरणको नाम
१	Tower Crane
२	Concrete Mixture Machine
३	Excavator Machine
४	Electric Saw and Drill Machine
५	Bull Dozer
६	Drill Machine
७	Surface Vibrator
८	अन्य परम्परागत उपकरणहरू

(स्रोत: मास्टर प्लान प्रतिवेदन अध्ययन तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२)

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल संचालन चरणमा प्रयोग हुने मुलभूत औजार, उपकरण तथा सामग्रीहरूको विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका ९: अस्पतालमा प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणको विवरण

क्र.सं.	मेसिन तथा उपकरणको नाम	संख्या
१	Linear Accelerator Machine	१
२	Branchy Therapy	१
३	PET-CT Scan Machine	१
४	SPECT-CT Scan Machine	१
५	CT Simulator Machine	१
६	Gamma Camera	१
७	Digital Mammography Machine	१
८	Dosimetry Machine	१
९	Digital X-Ray Machine	२
१०	Ultrasound Machine	२
११	CT Scanner Machine	१

१२	Cathlab Angiography System Machine	१
१३	Respiratory Monitoring Machine	५०
१४	Blood Gas Analyzer Machine	१
१५	Anesthesia Machine	५
१६	Urine Analyzer Machine	५
१७	Immunoassay CLIA Analyzer	१०

(स्रोत: मास्टर प्लान प्रतिवेदन अध्ययन तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२)

२.२.१६ प्रयोग हुने रासायनिक पदार्थको विवरण

अस्पताल संचालन चरणमा धेरै प्रकारका रासायनिक पदार्थ तथा रसायनजन्य वस्तुहरू उद्योग हुनेछ। प्रयोग हुने मुख्य प्रकारका रसायन, त्यसको उपयोग र अनुमानित परिमाण तालिका नं. १० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १०: अस्पतालमा उपयोग हुने रासायनिक पदार्थको विवरण

क्र.सं.	विवरण	उपयोग	उपयोग हुने अनुमानित वार्षिक परिमाण
१	Quaternary Ammonium	सरसफाई	२०,००० लि.
२	Hypochlorite	Disinfectants	१२,००० लि.
३	Phenolics	Surgery antiseptic	१,५०० लि.
४	Peracetic Acid	Rapid Acting Disinfectants, instrument sterilization and water treatment	१२० लि.
५	Accelerated Hydrogen Peroxide	Disinfectants	८,००० लि.

(स्रोत: बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल, भरतपुर, चितवनको व्यवस्थापन तथा प्रस्तावकसँग छलफल, २०८२)

२.२.१७ अन्य सुविधा

अस्पताल संचालन चरणमा क्यान्सर उपचार सम्बन्धी चिकित्सकिय सुविधा, कर्मचारी तथा चिकित्सकको क्षमता वृद्धिका लागि तालिम तथा गोष्ठी आयोजना, निरन्तर अनुगमन, जाँच, मुख्य उपकरणहरूको प्रमाणिकरण, प्रयोगशालाका मेसिन तथा औजारहरूको क्यालिब्रेशन तथा अन्य सहायक कार्यहरू गरिनेछ।

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे अनुसार स्वास्थ्यमा नागरिको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने नीति अनुसार नेपाल सरकारले स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजि क्षेत्रलाई संलग्न गराई लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्दै आएको छ। लुम्बिनी प्रदेश र गण्डकी प्रदेशको पहाडी जिल्ला तथा अन्य तराई क्षेत्रका मानिसहरूलाई समेत पाएक पर्ने भैरहवा-बुटवल क्षेत्रमा जनरल अस्पताल भएतापनि क्यान्सर अस्पताल नभएको हुँदा क्यान्सर अस्पतालको आवश्यकता महसुस गरिएको छ। विभिन्न स्वास्थ्य सम्बन्धी अनुसन्धानले क्यान्सर रवगीको संख्या नेपालमा बढ्दो क्रममा रहेको छ।

यस क्षेत्रका क्यान्सर बिरामी चितवन, काठमाण्डौं तथा भारतमा उपचार गराउन बाध्य भएका छन्। जसको कारण खर्च बढ्ने, यात्रा गर्न असुविधा, उपचारको लागि समयमा नै जान नसक्ने, बिरामीको आफन्तलाई असुविधा, उपचार प्रक्रिया लामो हुने हुनाले बसोवासको समस्या, आदि भोग्नु परेको छ। भैरहवामा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल भएको, सडक यातयातको राम्रो पहुँच भएको तथा पहाडी क्षेत्रका धेरै आफन्त तराई क्षेत्रमा बसोवास गरिरहेका हुनाले बिरामी तथा आफन्तलाई बसोवास गर्न सुविधा, आदि विषयलाई ध्यान दिएर क्यान्सर रोगको उपचार सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्जलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल स्थापना लागिएको छ। क्यान्सर रोगको उपचार अवधि लामो हुने हुनाले प्रस्तावित २०० शय्याको अस्पतालमा दैनिक १०० देखि १५० जना क्यान्सरका बिरामीको प्रवाह हुने आंकलन गरिएको छ।

परिच्छेद-३: प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ र स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूचीले निर्दिष्ट गरेको विधि, पद्धति र प्रक्रिया अनुसार तयार गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा निम्नानुसारको विधि अपनाइएको छ। मिति: २०८२/०५/१५ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सचिव स्तरिय निर्णयबाट यस प्रस्तावको क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची स्वीकृत भएको पत्र मिति: २०८२/०५/१८ मा प्राप्त भएको थियो।

३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनको सम्बन्धमा सन्दर्भ सामग्रीहरूको समीक्षा एक महत्वपूर्ण काम हो। यस प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा पुनरावलोकन गरिएका सन्दर्भ सामग्रीहरू तालिका नं. ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ११: आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरू

क्र.सं.	सूचक	स्रोत
भौतिक वातावरण		
१	भौगोलिक अवस्था, भू-उपयोग र भूगर्भ	खानी तथा भूगर्भ विभागबाट प्रकाशित लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सा, नापी विभागबाट प्रकाशित टोपोग्राफिक नक्सा तथा गुगलअर्थ नक्सा अध्ययन
२	जलवायू, तापक्रम र वर्षा	जल तथा मौसम विज्ञान विभागको तथ्याङ्क तथा प्रकाशित Environment Statistics of Nepal, 2024 रिपोर्ट
३	माटो	आयोजना स्थलको माटो परीक्षणको प्रतिवेदन
४	भूकम्पिय वर्गीकरण	नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता NBC 105 2025 मा समावेश नेपाल भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माण ढाँचा (डिजाइन) मा समावेश गरिएको Seismic Zoning नक्सा
सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण		

१	जनसंख्या, जाती, साक्षरतादर, खानेपानीको स्रोत, सरसफाई तथा शौचालय, खाना पकाउने उर्जा, आदि	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट प्रकाशित राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तथ्याङ्क र सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको प्रोफाइल
२	सांस्कृतिक वातावरण	

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण

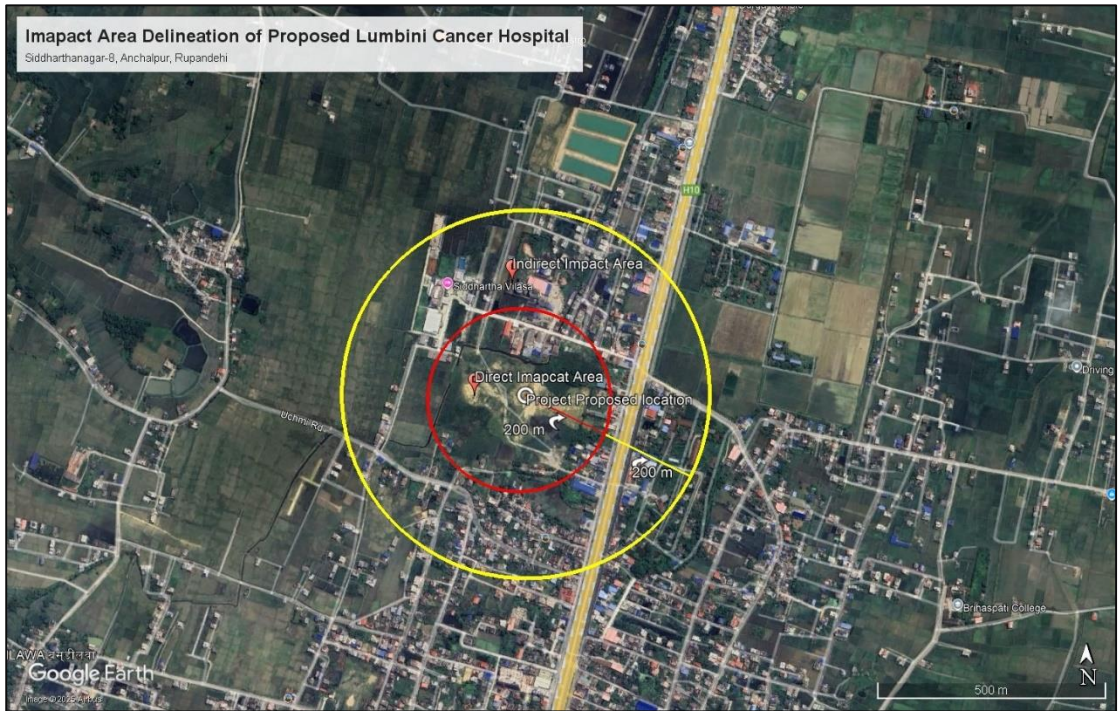
आयोजनाका संरचनाहरू निर्माण तथा संचालन चरणमा आयोजनास्थल वरपर पर्न सक्ने वातावरणीय प्रभावहरूको आधारमा प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। अध्ययनले आयोजनाका क्रियाकलापबाट पर्ने प्रभावहरूको परिमाण, फैलावट, र अवधिको आधारमा “प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र” र “अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र” दुई भागमा विभाजन गरिएको छ। प्रस्तुत आयोजनाको लागि प्रभाव क्षेत्र वर्गीकरण निम्नानुसार गरिएको छ।

तालिका १२: प्रभाव क्षेत्र वर्गीकरण

क्र.सं	प्रभाव क्षेत्रको वर्गीकरण	प्रभाव क्षेत्र निर्धारणको तथ्यगत कारण	विवरण
१.	प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र (Direct Impact Area: DIA)	आयोजनाको प्रकृति, प्रस्तावक कम्पनीको स्वामित्वमा १९,६१६.०४ वर्ग मि. जग्गा रहेको, पहुँचमार्ग निर्माणस्थलसम्म पुगिसकेको, निर्माणस्थलसँग जोडिएको जग्गा समेत हाल खाली तथा बाँझो अवस्थामा रहेको,	प्रस्तावित निर्माण क्षेत्र तथा त्यसको सिमानाबाट २०० मिटरसम्मको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र (Direct Impact Zone) का रूपमा सिमाङ्कन गरी अध्ययन गरिनेछ। जहाँ निर्माण कार्य तथा बिरामीको आवागमनका कारण प्रत्यक्ष प्रभाव पर्दछ।
२.	अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र (Indirect Impact Area: IIA)	सिद्धार्थ राजमार्गबाट १५० मि. दुरीको मात्र पहुँचमार्ग रहेको हुँदा निर्माण सामग्री ढुवानी गर्न सहज र निर्माणस्थल घेराबार गरेर	यस क्षेत्रमा सवारी साधनको चाप, मानिसको चाप, ध्वनि प्रदूषण, जल प्रदूषण, फोहरमैला तथा अन्य कारण सामाजिक तथा आर्थिक गतिविधिमा प्रभाव पार्न सक्ने

		<p>मात्र निर्माण कार्य गरिने तथा संचालन अवधिमा बाउण्ड्री वाल निर्माण गरिनेछ।</p>	<p>विषयलाई मध्येनजर राखेर अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रबाट थप २०० मि. परिधि भित्र पर्ने क्षेत्र तथा वस्तीहरूलाई आयोजनाबाट प्रभाव पर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।</p>
--	--	--	--

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको प्रभाव क्षेत्र निर्धारणलाई गुगल अर्थ नक्सामा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ४: आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्सा अध्ययन तथा विश्लेषण
 प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको भौगर्भिक अवस्था र अवस्थितिका साथै स्थानीय वातावरणको जानकारी हासिल गर्नका लागि विभिन्न नक्साको आधार लिइएको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, भू-उपयोग, भूगर्भ तथा माटो, भूकम्पिय जोखिमको विवरण देहाय बमोजिमको नक्सा अध्ययन गरी प्राप्त गरियो।

तालिका १३: नक्साको स्रोत तथा उपयोगिता

क्र.सं.	सूचक	स्रोत
१	भौगोलिक अवस्था र भू-उपयोग	नापी विभागबाट प्रकाशित टोपोग्राफिक नक्सा, सन् १९९६ (सिट नं. १०४-०४, सिद्धार्थनगर, १: २५,०००)
२	भूकम्पिय वर्गिकरण	नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता NBC 105 2025 मा समावेश नेपाल भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माण ढाँचा (डिजाइन) मा समावेश गरिएको Seismic Zoning नक्सा
३	भूगर्भ तथा माटो	खानी तथा भूगर्भ विभागबाट प्रकाशित लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सा, २०७७

३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार

यस आयोजना निर्माण तथा संचालनको क्रममा स्थानीय वातावरणमा पर्ने भौतिक तथा रासायनिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरूको तथ्याङ्क संकलनका लागि चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार गरिएको थियो। उक्त चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली प्रयोग गरी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनका लागि आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ।

३.५ स्थलगत अध्ययन

प्रस्तावित आयोजना प्रभावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी जानकारी संकलन गर्न भौतिक वातावरण विज्ञ, सामाजिक विज्ञ, ईन्जिनियर तथा अन्य सहयोग सदस्यहरूको विज्ञ टोलीद्वारा मिति: २०८२/०७/०५ मा स्थलगत अध्ययन गरिएको थियो। स्थानीय क्षेत्रमा आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा प्रभाव वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्न विधि तथा प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको छ।

क. भौतिक तथा रासायनिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

- प्रत्यक्ष अवलोकन: प्रत्यक्ष अवलोकन र चेकलिष्ट अनुसार जानकारी संकलन गरियो।
- भौगोलिक अवस्था, धरातलिय अवस्था र भू-उपयोग: अध्ययनका लागि टोपोग्राफिक नक्सा (सिट नं. १०४-०४, सिद्धार्थनगर, १: २५,०००) अध्ययन गरी स्थलगत अध्ययन समेत गरिएको थियो।

- **भूगर्भ तथा माटो:** खानी तथा भूगर्भ विभागद्वारा प्रकाशन गरिएको भौगर्भिक नक्सा अध्ययन तथा आयोजना क्षेत्रको माटो परीक्षणलाई आधार लिइएको छ।
- **जलवायु:** प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र वरपरको तापक्रम, वर्षा र आद्रता सम्बन्धी जानकारी जल तथा मौसम विज्ञान विभागको तथ्याङ्क तथा प्रकाशित Environment Statistics of Nepal, २०२४ रिपोर्टबाट लिइएको छ।
- **जल तथा जलाधार क्षेत्र:** प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको मुख्य जलाधार प्रणालीको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न स्थलगत सर्वेक्षण गरिएको थियो।
- **वायुको गुणस्तर:** आयोजनास्थलको वायुको गुणस्तरमापन गर्न Respirable Dust Sampler (GTI 151) प्रयोग गरी आयोजना क्षेत्रको वायुको गुणस्तर (TSP, PM10, PM2.5, SO₂ र NO₂) मापन गरिएको थियो।
- **पानीको गुणस्तर:** पानीको गुणस्तरको पहिचानको लागि प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र रहने अञ्चलपुर बस्तीको ट्युबवेलको पानीको नमुना संकलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो।
- **ध्वनीको स्तर मापन:** प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा ध्वनी मापक यन्त्र (Lutron Sound Level Meter (Lutron SL-4033 SD)) बाट तथ्याङ्क संकलन गरी सो तथ्याङ्क संकलन गरी सो तथ्याङ्क विश्लेषण गरी L_{max}, L_{min} र Leq निकालिएको छ।
 - L_{max}= मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्येको अधिकतम मान
 - L_{min}= मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्ये न्यूनतम मान
 - Leq= $10 \log_{10} [1/N (10^{a1/10} + 10^{a2/10} + \dots + 10^{an/10})]$ dBA

ख. जैविक वातावरणमा अपनाइएको विधि

- **प्रत्यक्ष अवलोकन:** प्रत्यक्ष अवलोकन गरी वनस्पति तथा चराचुरुङ्गीहरूको सूची तयार पारिएको छ।
- **मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता:** स्थानीयवासीसँगको छलफलबाट यस क्षेत्रमा पाइने वनस्पति, जीवजन्तु, चराचुरुङ्गी तथा जलचर प्राणीको नाम सहितको सूची तयार गरिएको छ।

ग. सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

- आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा स्थलगत अध्ययन र प्रत्यक्ष अवलोकन।
- सरोकारवाल पक्षसँग छलफल
- सामुहिक छलफल
- चेकलिष्ट अनुसार तथ्याङ्क संकलन
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको तथ्याङ्क तथा जनगणनाको तथ्याङ्कको समीक्षा

- सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम आयोजना तथा छलफल

३.६ प्रास तथ्याङ्कको विश्लेषण

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन, सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन तथा वायूको गुणस्तर, ध्वनीको स्तर तथा पानीको नमुना प्रयोगशालामा परीक्षण पश्चात प्रास तथ्याङ्क तथा जानकारीहरूलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण शिर्षक छुट्याएर वर्गिकरण गरियो। प्रास तथ्याङ्कको विश्लेषण आयोजना निर्माण तथा संचालन चरणमा पर्ने प्रभावको परीमाण, सीमा र अवधिको आधारमा थियो। यस बाहेक प्रभावहरूलाई प्राथमिकता आधारमा पहिचान गरी महत्वपूर्ण प्रभावहरू प्रतिवेदनमा समावेश गरियो। प्रत्येक प्रभावका लागि सकारात्मक प्रभा अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय सहित प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गरिएको छ। प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० लाई आधार मानिएको छ।

३.७ प्रभावको पहिचान, आंकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० बमोजिम प्रभावलाई प्रकृति (Nature), मात्रा (Magnitude), सीमा (Extent) र समयावधी (Duration) मा वर्गिकरण गरी, प्रकृतिलाई प्रत्यक्ष (Direct) र अप्रत्यक्ष (Indirect), मात्रालाई उच्च, मध्यम र न्यून, सीमालाई स्थानविशेष, स्थानीय र क्षत्रिय तथा अवधिलाई दीर्घकालिन, मध्यकालिन र अल्पकालिनमा विभाजन गरिएको छ। सो वर्गिकरण र विश्लेषणको आधारलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १४: वातावरणीय तह निर्धारणको विधि

परिमाण		सीमा		अवधि	
उच्च	६०	क्षत्रिय	६०	दीर्घकालिन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यकालिन	१०
निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालिन	५

स्रोत: राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

माथि उल्लेखित तालिका अनुसार कुनै प्रभावलाई प्रदान गरिएको भारको योगफलको आधारमा प्रभावको औचित्यता मापन गरिएको छ।

तालिका १५: अंक भार मापन विधि

जम्मा अंक भारको मापन	औचित्यता
७४ भन्दा माथि	उच्च महत्व
४५-७४	मध्यम महत्व
४५ भन्दा तल	न्यून महत्व

स्रोत: राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

उल्लेखित विधि अपनाई प्रभाव मूल्याङ्कन पश्चात महत्वको प्रभावलाई बढी ध्यान दिई प्रभावको प्रकृति अनुसारको न्यूनीकरणको उपाय र सोको अनुगमन विधि समेत तयार गरी वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) मा समावेश गरिएको छ।

३.८ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १२ को ढाँचामा उपलब्ध जानकारी, तथ्याङ्क, सूचना र विवरणका आधारमा प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार पारिएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल गरी स्थानीय तथा सरोकारवाला पक्षबाट राय सुझाव संकलन गरिएको थियो।

३.९ सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाई

मिति: २०८२/०५/१५ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सचिव स्तरिय निर्णयबाट यस प्रस्तावको क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची स्वीकृत भएको पत्र मिति: २०८२/०५/१८ मा प्राप्त भएको थियो। सो पत्र पश्चात वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ६ को उपनियम ४ बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाई प्रयोजनार्थ बुटवल टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा मिति: २०८२/०६/०१ मा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिएको थियो। सो प्रकाशित सूचनाको प्रतिलिपि जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला अस्पताल, नजिकको विद्यालय तथा नजिकको समुदायमा टाँस गरी मुचुल्का संकलन गरिएको थियो। सो प्रकाशित सूचना तथा सूचना टाँसको मुचुल्का यस प्रतिवेदनको अनुसूचीमा समावेश छ। प्रकाशित सूचना बमोजिम मिति: २०८२/०६/०९ मा प्रस्तावित आयोजनाको परिसरमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम आयोजना गरियो। जहाँ ६० जना स्थानीयवासी तथा सरोकारवालहरुको वृहत उपस्थिति थियो। यस क्रममा उपस्थित सरोकारवाला पक्षबाट जाहेर गरिएका राय-सुझावहरु तथा सम्बोधन तालिका नं. १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १६: सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा प्राप्त राय-सुझावहरू

क्र.सं.	प्राप्त राय-सुझाव	प्रतिवेदनमा सम्बोधन
१	अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थित तरिकाले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने।	तालिका नं. २९, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (ख र ग), (पृष्ठ नं. १५७ देखी १७३)
२	सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ का वासिन्दालाई सहूलियत दरमा उपचार सेवा प्रदान गर्नुपर्ने।	तालिका नं. २८, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (ज), (पृष्ठ नं. १२५)
३	क्यान्सर उपचार गर्दा लामो समय लाग्ने हुनाले विरामी कुरुवाको लागि व्यवस्थित कुरुवा घर निर्माण गर्नु पर्ने।	तालिका नं. २८, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. अ (ड), (पृष्ठ नं. ११९)
४	अस्पताल निर्माण गर्न सुरु गरेर विचमा छोड्ने काम नगरी समयमा नै निर्माण कार्य गरी संचालन गर्नु पर्ने।	तालिका नं. २८, सि.नं. अ (घ), (पृष्ठ नं. ११८)
५	रेडियन हजार्डको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवन भन्दा छुट्टै Bunker House निर्माण गर्नुपर्ने।	तालिका नं. २९, रासायनिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (घ), (पृष्ठ नं. १९४ देखी १९७)
६	स्थानीयलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिनुपर्ने।	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (ग), (पृष्ठ नं. १२१ र १२२)

स्थानीयवासीसँग गरिएको छलफलमा उठेका विषयहरू अध्ययन टोलीका विज्ञहरूद्वारा विश्लेषण गरी जायज राय-सुझावहरूको समाधानका लागि यस प्रतिवेदनमा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू उल्लेख गरिएको छ। प्रस्ताव कार्यान्वयनको चरणमा सो विषयहरू मध्येनजर गरी न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ।

३.१० सार्वजनिक सूचना प्रकाशन तथा सूचना टाँस गरी मूचुल्का संकलन

सार्वजनिक सुनुवाई सम्पन्न भए पश्चात स्थानीयवासी, सरोकारवाला पक्ष, संघ संस्था, स्थानीय निकाय तथा छरछिमेकीबाट आयोजना निर्माण तथा संचालनबाट पर्न जाने प्रभावको बारेमा थप राय-सुझाव भए प्रदान गर्न वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची-९ को

ढाँचामा मिति: २०८२/०७/११ को बुटवल टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सात दिने म्याद राखी सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरियो। सो प्रकाशित सूचनाको प्रतिलिपि जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला अस्पताल, नजिकको विद्यालय तथा नजिकको समुदायमा टाँस गरी मुचुल्का संकलन गरिएको थियो। सो प्रकाशित सूचना तथा सूचना टाँसको मूचुल्का यस प्रतिवेदनको अनुसूचीमा समावेश छ।

३.११ सुझाव संकलन तथा सार्वजनिक सूचनाको अवधिमा रायसुझाव आय/नआएको जानकारी पत्र संकलन

प्रकाशित सार्वजनिक सूचनाको म्याद समाप्त भए पश्चात सो सूचना टाँस गरिएको सरकारी कार्यालय तथा संघ संस्थामा सो सूचना अवधिमा राय-सुझाव प्राप्त भए/नभएको विषय खुलाइएको पत्र संकलन गरिएको थियो। सो संकलन गरिएको पत्रमा आयोजनाको सम्बन्धमा लिखित रूपमा राय-सुझाव प्राप्त नभएको व्यहोराको पत्र प्राप्त भएको थियो। सो जानकारी पत्रहरू यस प्रतिवेदनको अनुसूचीमा समावेश गरिएको छ।

३.१२ सिफारिस पत्र संकलन

सार्वजनिक सुनुवाईबाट प्राप्त राय-सुझावका आधारमा सकारात्मक प्रभाव तथा नकारात्मक प्रभाव विश्लेषण गरी मिति: २०८२/०७/२३ मा सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ र मिति: २०८२/०७/२३ मा सिद्धार्थनगर नगरपालिका कार्यालयबाट वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची-१४ को ढाँचामा राय-सुझाव सहितको सिफारिस पत्र प्राप्त गरियो। सो सिफारिस पत्र यस प्रतिवेदनको अनुसूचीमा समावेश छ। सो सिफारिस पत्रमा उल्लेखित राय-सुझावहरू देहाय बमोजिमको छ।

तालिका १७: सिफारिस पत्रमा उल्लेखित रायसुझावहरू

क्र.सं.	प्राप्त राय-सुझाव	प्रतिवेदनमा सम्बोधन
सकारात्मक राय-सुझाव		
१	क्यान्सर उपचार सेवाको सहज पहुँच	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (क), (पृष्ठ नं. ११८ र ११९)
२	स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धानमा सहयोग	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (ड), (पृष्ठ नं. १२१)
३	राजस्व वृद्धि	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (घ), (पृष्ठ नं. १२० र १२१)
४	पूर्वाधार विकास	तालिका नं. २८, सि.नं. अ (घ), (पृष्ठ नं. ११७)

५	रोजगारी सिर्जना	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (ग), (पृष्ठ नं. १२०)
६	आर्थिक गतिविधि वृद्धि	तालिका नं. २८, सि.नं. आ (च), (पृष्ठ नं. १२२)
७	नजिकको जग्गाको महत्व वृद्धि	-
नकारात्मक प्रभाव सम्बन्धी राय-सुझाव		
१	अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापनमा समस्या	तालिका नं. २९, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (ख), (पृष्ठ नं. १५५ देखि १६१)
२	ढल तथा फोहरपानी व्यवस्थापनमा चुनौती	तालिका नं. २९, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (छ), (पृष्ठ नं. १७० देखि १७२)
३	रेडियन हार्ड तथा रासायनिक फोहर व्यवस्थापनको विषय	तालिका नं. २९, रासायनिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (घ), (पृष्ठ नं. १८६ देखि १८९)
४	कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव	तालिका नं. २९, सामाजिक-आर्थिक तथा संस्कृतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (ङ), (पृष्ठ नं. २०५)
५	अस्पताल नजिक शहरीकरण विस्तार	तालिका नं. २९, सामाजिक-आर्थिक तथा संस्कृतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. आ (क), (पृष्ठ नं. १९९)
६	ध्वनी प्रदुषण	तालिका नं. २९, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. अ (च), (पृष्ठ नं. १४७ देखि १४९)
७	वायू प्रदुषण	तालिका नं. २९, भौतिक वातावरण अन्तर्गत सि.नं. अ (ङ), (पृष्ठ नं. १४५ देखि १४६)

३.१३ प्रतिवेदन तयारी र पेश

प्रस्तावित आयोजना क्षेधको विद्यमान वातावरणीय अवस्थाको पहिचान गरी वातावरणीय प्रभावहरूको महत्वको मूल्याङ्कन गरिएको छ। सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा मस्यौदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन पेश गरी सरोकारवाला तथा स्थानीयवासीको राय-सुझावहरू संकलन गरिएको छ। सो राय-सुझाव तथा विज्ञद्वारा पहिचान गरिएका प्रभावहरू समावेश गरी सोको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना समेत समावेश गरी वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची-१२ को ढाँचामा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृतीका लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय मार्फत वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गरिएको छ।

परिच्छेद-४: प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानून तथा मापदण्डहरू

प्रस्तावका सन्दर्भमा आकर्षित हुने निम्न लिखित कानूनी प्रावधानहरू प्रस्ताव कार्यान्वयनका क्रममा पालना गर्न प्रस्तावक प्रतिबद्ध रहेको छ। निम्न कानूनी दस्तावेज पुनरावलोकन गरी तालिका नं. १८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १८: पुनरावलोकन गरिएको कानूनी प्रावधान

क्र.सं.	पुनरावलोकन गरिएका कानूनी दस्तावेज	प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा आकर्षित हुने कानूनी प्रावधान
नेपालको संविधान		
१	नेपालको संविधान	<ul style="list-style-type: none"> • धारा ३० मा स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको प्रवन्ध रहेको छ। • धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकको व्यवस्था सहित ३५(२) मा नागरिककले आफ्नो उपचारको बारेमा सहि सूचना पाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।
आवधिक योजना		
२	सोह्रौँ योजना (२०८१।८२-२०८५।८६)	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद ५ (५.४) को बुँदा नं. १० मा औषधि, औषधिजन्य सामग्री र खोपको उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने, बुँदा नं. ११ मा स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन तथा सामाजिक न्याय कार्य गर्ने र बुँदा नं. १२ मा स्वास्थ्य प्रणालीको सुदृढीकरणका लागि लगानी अभिवृद्धि गर्ने रणनीति प्रस्तुत गरेको छ।
नीति		
३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> • नीति ६.५ मा स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँचको अवधारणा अनुरूप प्रवर्धनात्मक, प्रतिकात्मक, उपचरात्मक, पुनर्स्थापनात्मक सेवालार्ई एकिकृत रुपमा विकास गर्नु। • नीति ६.६ मा स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारी, निजी, गैह्र सरकारी क्षेत्र विचको सहकार्य तथा साझेदारीलार्ई प्रवर्धन, व्यवस्थापन तथा नियमित गर्नुका साथै स्वास्थ्य, शिक्षा, सेवा र

		<p>अनुसन्धानका क्षेत्रमा निजी, आन्तरिक तथाबाह्य लगानीलाई प्रोत्साहन एवं संरक्षण गर्नु।</p> <ul style="list-style-type: none"> • नीति ६.१८ मा अस्पताल लगायत सबै प्रकारका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु।
४	राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६	<p>सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्य वातावरणमा काम गर्न पाउने श्रमिकको अधिकार सुनिश्चित एवं उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने दुरदृष्टी सहित तयार पारिएको यस नीतिले व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्यको मापदण्ड र उपायहरू अबलम्बन एवं अभ्यास गर्दै सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखेको छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • नीति (१) मा कार्यस्थलमा विद्यमान जोखिम तथा व्यवसायजन्य रोग सम्बन्धी मापदण्ड, आचारसंहिता तथा निर्देशिका तयार गरी लागु गरिनुपर्ने। मेसिन औजारको सुरक्षित संचालन गर्न आवश्यककार्यविधि र आचारसंहिता तर्जुमा गरी लागु गरिनु पर्ने। • नीति (२) मा सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्यस्थलका लागि नियमन र प्रोत्साहन गर्ने।
५	राष्ट्रिय स्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति, २०६९	<ul style="list-style-type: none"> • नीति (८.३) मा प्रयोगशालाको भौतिक पूर्वाधार, उपकरण आपूर्ति, मर्मतसंभारको कार्य सुदृढीकरण गर्ने। • नीति (८.७) मा वातावरणीय सुरक्षा तथा प्रयोगशालाबाट निस्किएका फोहरजन्य वस्तुहरूको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्ने। • नीति (८.१२) नेपाल सरकारले तोके बमोजिम प्रयोगशाला सेवामा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणको विषयलाई सम्बोधन गर्नुका साथै विपन्न नागरिकलाई प्रयोगशाला परीक्षण सेवामा सहूलियत दिने व्यवस्था गर्ने।
६	विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • नीति (२) मा विपद जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकूलित तथा उत्थानशील राष्ट्र निर्माण गर्दै दीगो विकासमा योगदान गर्ने।

		<ul style="list-style-type: none"> नीति (३) मा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।
७	राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक महत्वका आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने मौजुदा कानून अनुसार प्राप्त गर्न सकिनेछ। निजी प्रयोजनको जग्गाको हकमा क्षतिपूर्ति दिएर प्राप्त गर्नु पर्नेछ। साथै, आयोजना संचालन गर्दा वन, वस्ती, धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थलमा न्यूनतम असर पर्ने गरी गर्नुपर्नेछ।
८	राष्ट्रिय रोजगारी नीति, २०७१	<ul style="list-style-type: none"> नीति (१०.१६) मा स्थानीय श्रममा आधारित उद्योगहरू (अस्पताल) को स्थापना गराई प्रोत्साहन गर्ने।
९	श्रम र रोजगार नीति, २०६२	<ul style="list-style-type: none"> नीति (३.२.७) मा रोजगारीको क्षेत्रमा देखा पर्ने लैङ्गिक, क्षेत्रगत, जातिगत वा अन्य कुनै प्रकारको भेदभाव क्रमशः हटाउँदै लैजान कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने। नीति (३.२.११) मा समान कामको लागि समन पारिश्रमिकको प्रत्याभूति गर्ने।
१०	राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> नीति (८.८.१) मा सबै प्रकारका प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी प्रणाली स्थापना गर्न उद्योग, कलकारखाना, अस्पताल तथा सवारीसाधन संचालनमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। उत्पादन भएका हानिकारक रसायन (Chemical in products) लाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्दै जोखिमपूर्ण पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यको रक्षा तथा वातावरण संरक्षण गरिनेछ। नीति (८.८.३) मा स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ। वातावरण प्रदूषण गर्नेले सिर्जित वातावरणीय प्भावमा परेका समुदायलाई न्यायोचित ढंगबाट क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनेछ।

		<ul style="list-style-type: none"> नीति (८.८.५) मा भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ। अति संवेदनशिल क्षेत्रको संरक्षण एवं दीगो व्यवस्थापन गरिनेछ।
११	राष्ट्रिय जलवायू परवर्तन नीति, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> नीति (८.८.५) मा भरपर्दो, दीगो, न्यून कार्बन प्रविधियुक्त उद्योग, यातयात र भौतिक पूर्वाधारको विकास गरी जलवायू उत्थानशिल आर्थिक विकासको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ। नीति (८.८.७) मा जलवायूजन्य प्रकोपबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै स्वस्थ जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने।
१२	राष्ट्रिय जनसंख्या नीति, २०८२	<ul style="list-style-type: none"> नीति (२.१) मा मुलुकको समाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक रूपान्तरणका लागि सक्षम मानविय स्रोत विकास गर्ने। नीति (२.२) मा जनसांख्यिक स्रोत तथा गतिशिलताको व्यवस्थापन मार्फत जनसंख्या र दिगो विकास बीच सामञ्जस्य कायम गर्ने। नीति (२.३) मा स्वास्थ्य, शिक्षा, उद्यमशिलता मानव पूँजीको विकास गरी मुलुकमा सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने।
रणनीति		
१३	नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान रणनीति, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> रणनीति १२ (३, ४ र ५) मा स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई विश्वसनीय र गुणस्तरीय बनाउन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य मान्यता तथा मापदण्डहरूलाई अवलम्बन गरी स्वास्थ्य अनुसन्धानहरूलाई प्रभावकारी अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमनको व्यवस्था गर्ने, स्वास्थ्य अनुसन्धान संस्कृति, नवीनतम ज्ञान, सीप र प्रविधिको विकास प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन गर्ने।

१४	राष्ट्रिय ई हेल्थ रणनीति, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> रणनीति ७ मा स्वास्थ्य सेवा, स्वास्थ्य शासन तथा व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउनका लागि सूचना प्रविधिहरूलाई सम्भाव्यता उच्चतम रूपमा दोहन गर्नु।
१५	स्वास्थ्य क्षेत्र लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण रणनीति, २०८०	<ul style="list-style-type: none"> रणनीति (२.२.१) मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट स्वास्थ्य क्षेत्रका नीति, रणनीति, योजना तथा बजेट चक्रमा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणा मूल प्रवाहीकरण गरी विश्लेषण गर्ने पद्धति संस्थागत गर्ने। रणनीति (२.२.२) मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूल प्रवाहीकरणका लागि संस्थागत संयन्त्र सहित सहकार्य र साझेदारी प्रवर्धन गर्ने। रणनीति (२.२.६) मा वञ्चितमा परेका र जोखिममा रहेका लक्षित समूहको स्वास्थ्य आवश्यकता पूरा गर्न संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने।
ऐन		
१६	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> दफा ३ मा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने तथा उपदफा २ मा यस्तो प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि पेश गरिने निकाय र उपदफा ४ मा सार्वजनिक सुनुवाई बारे उल्लेख गरिएको छ। दफा ४ मा विकल्प विश्लेषण गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। दफा ५ मा क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। दफा ६ मा मापदण्ड एवं गुणस्तर कायम सम्बन्धी प्रावधान रहेको छ। दफा ११ मा पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको व्यवस्था रहेको छ। दफा १३ मा निर्धारित मापदण्ड विपरित कसैले पनि जनजीवन तथा वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव पर्ने गरी प्रदूषण निष्काशन गर्न नपाउने व्यवस्था रहेको छ।

१७	रेडियोधर्मि पदार्थको (उपयोग तथा नियमन), २०७७	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा रेडियोधर्म स्रोत र सोसँग सम्बन्धित प्रविधिको प्रयोग मानव हित र शान्तिपूर्ण प्रयोजनको लागि मात्र गर्नु पर्ने। • दफा ९ मा नियमनकारी निकायबाट इजाजतपत्र प्राप्त नगरी कुनै संस्थाले रेडियोधर्मि स्रोत र सोसँग सम्बन्धित प्रविधिको अभ्यास, क्रियाकलाप वा संयन्त्र सम्बन्धी कुनै पनि कार्य गर्न नपाउने।
१८	जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ७ (३) मा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाका लागि तोकिएको मापदण्डको आधारमा स्थापना गरिएको अस्पतालमा आवश्यक पर्ने जनशक्ति, प्रविधि तथा उपकरणको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने। • दफा १६ (३) मा अस्पतालले ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसारको स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धित सूचना (स्वास्थ्य सेवाको प्रकृति, समय, लागत, कार्य संचालन र चिकित्सक समय तालिका, पहुँच कार्यविधि र गुनासो कार्यान्वयन कार्यविधि) प्रवाहको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने। • दफा २२ (१) मा निजी अस्पतालले तोकिए बमोजिमको इजाजतपत्र लिएर मात्र स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न पाउने। • दफा ४० (१) मा ध्वनि, वायू, जल तथा दृश्य प्रदूषणले जनस्वास्थ्यमा पार्ने प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि संघीय कानून अनुसार नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका मापदण्डहरू निर्माण तथा लागु हुने व्यवस्था। • दफा ४१ मा सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनसँग सम्बन्धि आवश्यक मापदण्ड निर्माण तथा लागु गर्न सकिने।
१९	स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा सम्बन्धी ऐन, २०६६	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा स्वास्थ्य उपचारको विषयलाई स्वास्थ्यकर्मीलाई घेराउ, अपमानजनक व्यवहार वा हातापा गर्न नहुने र स्वास्थ्य संस्थामा तोडफोड तथा आगजनी वा त्यस्तै अन्य कार्य गर्न नहुने। • दफा ४ मा स्वास्थ्यकर्मीले आवश्यकता अनुसार सुरक्षाकर्मी माग गर्न सक्ने।

२०	मानव शरीरको अंग प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) ऐन, २०५५	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद २ मा अंग प्रत्यारोपण सम्बन्धी अनुमतिपत्र तथा व्यक्तिगत इजाजतपत्र बारे उल्लेख गरिएको छ। • दफा ७ मा बमोजिम व्यक्तिगत इजाजतपत्र नलिई कसैले पनि अंग प्रत्यारोपण सम्बन्धी क्रियाकलाप गर्न पाइने छैन।
२१	नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद् ऐन, २०४७	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ११ मा अनुसन्धानको लागि परिषदसँग स्वीकृती लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
२२	औषधि ऐन, २०३५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा २७ मा तोकिएको चिकित्सक, एकिकृत चिकित्सक स्वास्थ्यकर्मिले दफा १७ बमोजिम समुहिकृत औषधिको प्रेसक्रिप्सन दिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने प्रावधान रहेको छ।
२३	नेपाल मेडिकल काउन्सिल ऐन, २०२०	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद २६ मा दर्ता कावमा नाम दर्ता नभएका व्यक्तिहरुले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा चिकित्सा सम्बन्धी व्यवसाय गर्न पाउने छैन।
२४	नेपाल नर्सिङ परिषद् ऐन, २०५२	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ५ मा नेपाल नर्सिङ परिषदको गठन प्रक्रिया उल्लेख गरिएको छ। • दफा १६ मा दर्ता कितावमा नाम दर्ता गराउन दरखास्त दिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा १७ मा दरखास्त उपर कारबाही गरी दर्ता प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ।
२५	स्वास्थ्य बीमा ऐन, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने प्रावधान रहेको छ। • दफा ५ मा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा अन्तर्गतको सुविधा उल्लेख गरिएको छ। • दफा ६ मा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा समावेश नहुने सेवाहरु उल्लेख गरिएको छ।

२६	भवन ऐन, २०५५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ८ को क, ख र ग वर्गका भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा सरकारी निकायले भवन निर्माण गर्न स्वीकृतीको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित नगरपालिका समक्ष दस्तखत दिँदा नक्साको साथमा डिजाइन समेत पेश गर्नुपर्ने प्रावधान छ। • दफा १० मा भवन निर्माण गर्दा भवन संहितामा तोकिएको सत्र अनुरूप बनाउनु पर्ने। • दफा ११ मा प्रचलित कानून अनुसार सम्बन्धित निकायबाट नक्सा पास गराउनु पर्ने।
२७	फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा फोहरमैला व्यवस्थापन तह तोकिएको छ। • दफा ४(२) मा औद्योगिक (अस्पतालजन्य) फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला व्यवस्थापन गरिदिन सशुल्कको आधारमा स्थानीय निकायलाई अनुरोध गर्न सक्ने। • दफा १० मा फोहरमैला व्यवस्थापनको प्रक्रिया उल्लेख गरिएको छ। • दफा २० मा फोहरमैलाबाट हुने प्रदूषण नियन्त्रण गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा २१ मा फोहरमैला व्यवस्थापन र अनुगमनको व्यवस्था रहेको छ। • दफा २२ मा वातावरणीय क्षेत्र सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ।
२८	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ देखी १५ सम्म बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। • दफा ६६ मा बालबालिका बिरुद्धको कसुर सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ।
२९	उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद २ र ३ मा उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु र सेवा प्राप्त गर्ने अधिकारको सुनिश्चितता सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ।

		<ul style="list-style-type: none"> • दफा १७ मा सेवाको बापत लागेको लागत र तोकिए बमोजिम भन्दा बढि मुनाफा लिई यसको वितरण गर्न नपाइने प्रवन्ध रहेको छ।
३०	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा २० मा विपद् व्यवस्थापन सामग्रीहरूको उचित व्यवस्था गरी यस्ता न्यूनीकरण संयन्त्रहरू तयारी हालतमा राख्ने, कर्मचारी तथा कामदारहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा अभिमूखिकरण तालिम दिने, विपद्को समयमा फोहरमैला तथा प्रदूषणको व्यवस्थापनमा ध्यान दिई वातावरणीय र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने।
३१	श्रम ऐन, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा श्रमिकको न्यूनतम मापदण्ड रहेको छ। • दफा ५ मा बालबालिकालाई काममा लगाउन नहुने व्यवस्था रहेको छ। • दफा ७ मा समान काममा पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न नहुने प्रावधान रहेको छ। • दफा ११ मा रोजगार सम्झौता नगरी काममा लगाउन नपाइने व्यवस्था रहेको छ।
३२	स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ११ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको अधिकार प्रत्यायोजनका बारेमा उल्लेख रहेको छ।
३३	कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा कसैले पनि कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा गराउन नहुने। • दफा ४(२) मा शैक्षिक, सूचनामूलक, अनुसन्धानमूलक, उपचार वा बचाउको सिलसिलामा गरिएको कुनै पनि यौनजन्य दुर्व्यवहार मानिने। • दफा ५ मा व्यवस्थापकले कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार निवारणको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने, सजग गराउने, सुधारात्मक उपायहरू अपनाउने तथा कार्यस्थलमा गुनासो पेटिका राख्न सक्ने।

३४	सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४	<ul style="list-style-type: none"> परिच्छेद २ मा हरेक नागरिकलाई सूचनाको हक हुनेछ। साथै यसैको खण्ड ४ अनुसार हरेक सार्वजनिक निकायले नागरिकको सूचनाको हकलाई मान्नु पर्नेछ।
३५	कम्पनी ऐन, २०६३	<ul style="list-style-type: none"> दफा ५ मा कम्पनी दर्ता भएपछि कम्पनी संस्थापना भएको मानिने, कम्पनी संस्थापना भएपछि ऐनको अधिनमा रहि प्रवन्धपत्र र नियमावलीमा लेखिएको कुराहरु कम्पनी तथा यसको शेयर धनिहरुलाई बन्धनकारी हुने प्रवन्ध गरेको छ। दफा १० मा कम्पनीले यस ऐन बमोजिम संस्थापित कम्पनीलेयस दफामा भएका, प्रवन्ध पत्र वा नियमावलीमा लेखिएका शर्तहरु पालना गर्नु पर्ने।
३६	बाल श्रम (निषेध र नियमन गर्ने) ऐन, २०५६	<ul style="list-style-type: none"> दफा ३(१) मा १४ वर्ष भन्दा बच्चालाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउन नपाइने र दफा ३(२) मा १४ वर्ष भन्दा मुनिको बच्चालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन नपाइने। दफा ८(१) मा बालकले काम गर्नु पर्ने समय र सुविधा स्पष्ट पारेको छ।
३७	लुम्बिनी प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> संघीय सरकारले तयार पारेको ऐन कार्यान्वयन गर्न लुम्बिनी प्रदेश सरकारले पनि वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ जारी गरेको छ। यस ऐनको दफा ३ मा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने, दफा ३ को उपदफा २ मा प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि पेश गरिने निकाय, त्यसैगरी सोही दफाको उपदफा ४ मा सार्वजनिक सुनुवाई, दफा ४ मा विकल्पको विस्तृत विश्लेषण, दफा ५ मा क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ।
३८	लुम्बिनी प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, संचालन, नविकरण तथा स्तरोन्नति गर्न	<ul style="list-style-type: none"> दफा ३ मा स्वास्थ्य संस्था संचालन गर्नु अघि अनुमति लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। उपदफा ३(२) मा पन्द्र शय्यासम्म स्थानीय तहबाट, सोह शय्या देखी चौविस शय्यासम्म स्वास्थ्य निर्देशनालयबाट र पच्चीस शय्या देखी दुई सय पचास शय्यासम्म प्रदेश मन्त्रालयबाट अनुमति लिनुपर्ने प्रावधान रहेको छ।

	बनेको ऐन, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३(१०) मा स्वास्थ्य संस्थाले प्रदेश सरकारबाट संचालित सेवा वा कार्यक्रम संचालन गर्दा प्रदेश सरकारले तोकेको नियमावली वा प्रोटोकल वा मापदण्ड वा निर्देशिका अनिवार्य रूपमा पालना गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा १५ मा अस्पतालको पूर्वाधार सम्बन्धि मापदण्ड प्रस्त गरिएको छ। • दफा १६ मा उपकरण सम्बन्धि मापदण्ड तोकिएको छ।
३९	सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८	<ul style="list-style-type: none"> • दफा १२(१) मा नगरपालिका क्षेत्र भित्र प्रादेशिक वा संघीय तहमा इजाजतपत्र लिई/दर्ता भई संचालन हुने निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थाले स्थापना तथा संचालन र नविकरणको लागि नगरपालिकाबाट तोकिए बमोजिम सेवा संचालन पूर्व अनुमति वा रदर्ता र नविककरण सिफारिस लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। • यसरी अनुमति वा दर्ता सिफारिस लिने निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थाले समेत प्रचलित मापदण्ड बमोजिम आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा दश प्रतिशत संख्यामा अनिवार्य रूपमा नगर कार्यपालिकाले सिफारिस गरेका असहाय, गरिव तथा विपन्न नागरिको निशुल्क उपचार गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
४०	सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३ मा फोहरमैला व्यवस्थापनमा नगरपालिको मुख्य जिम्मवारी रहने भनिएको छ। • दफा ४ मा फोहरमैला उत्पादन कम गर्नुपर्ने भनिएको छ। • दफा ५ मा फोहरमैला पृथकीकरण गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा १० मा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल नगरपालिकाले तोकने विषय उल्लेख गरिएको छ।
४१	सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको सिद्धार्थनगर विपद् जोखिम	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ८ मा सुरक्षा निकायको परिचालन तथा सहयोग र समन्वय गर्ने प्रवन्ध रहेको छ। • दफा ९ मा वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार प्रत्योजन गरिएको छ।

	न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • दफा १२ मा विपद् व्यवस्थापन कोषको व्यवस्था रहेको छ। • दफा १४ मा विपद् संकटग्रस्त क्षेत्र घोषणाको पालना र समन्वयको विषय समावेश गरिएको छ।
नियमावली		
४२	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने प्रस्तावहरू अनुसूची १, अनुसूची २ र अनुसूची ३ मा सम्बन्धित प्रस्तावहरूको सूची रहेको छ। • नियम ४ मा क्षेत्र निर्धारणको व्यवस्था। • नियम ५ मा कार्यसूचीको व्यवस्था। • नियम ७ मा क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची स्वीकृती पछि तथा सार्वजनिक सुनुवाई पछि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। • नियम ८ मा अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतीका लागि सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्ने।
४३	जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद ३ मा स्वास्थ्य संस्थाको तहगत संरचना र सेवाको प्रकार र त्यसको मापदण्ड तोकिएको छ। • नियम ४(१) मा स्वास्थ्य संस्थाले नियमावलीको अनुसूची २ मा बमोजिमको आकस्मिक सेवा प्रदान गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ५(१ र ३) मा अनुसूची ३ र अनुसूची ४ मा बमोजिमको विशेषज्ञ तथा विशिष्टीकृत सेवाहरू प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। • नियम ११ मा नियमावलीमा उल्लेख भए बमोजिमको विषयमा मन्त्रालयले तोके बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरी स्वास्थ्य संस्था संचालन गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम २५ मा खानेपानी, सरसफाई तथा फोहर व्यवस्थापन तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ।

		<ul style="list-style-type: none"> • नियम २७ (३) मा आपतकालिन स्वास्थ्य सेवाको लागि पन्यास पूर्वाधार तथा सुविधा हुनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम २८ मा संक्रामक रोगको व्यवस्थापनको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।
४४	स्वास्थ्य बीमा नियमावली, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद ५ मा सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाको सूचीकरण र सेवा प्रदान बारे आपतको रकमको भुक्तानीको बारेमा उल्लेख छ। • परिच्छेद ६ मा औषधि सम्बन्धी व्यवस्था अन्तर्गत फार्केसीबाट गरिने औषधिको आपूर्ति तथा वितरण र आकस्मिक तथा बहिरंग सेवाको लागि वितरण गर्ने औषधिको विवरणमा उल्लेख गरिएको छ।
४५	खोप नियमावली, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ४ मा खोप सम्बन्धी मापदण्डको विवरण पूरा गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ। • नियम ५ मा खोप सेवा संचालन गर्नका लागि अनुमति पत्र लिनुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ६ मा अनुमति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले पालना गर्नु पर्ने शर्तहरूको विवरण उल्लेख गरिएको छ।
४६	मानव शरिरको अंग प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) नियमावली, २०७३	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा अंग प्रत्यारोपण सम्बन्धी क्रियाकलाप संचालन गर्न अनुमति पत्र लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ८ मा मस्तिष्क मृत्यूको घोषणा गर्न अस्पतालमा नियमावलीले तोके बमोजिमको पूर्वाधार हुनु पर्ने व्यवस्था विद्यमान छ।
४७	नेपाल स्वास्थ्य परिषद नियमावली, २०६९	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३(१) मा स्वास्थ्य व्यवसायीको ४ तहमा वर्गीकरण गरेको छ। • नियम ३(२) मा वर्गिकृत तहको लागि आधारभूत शैक्षिक तह तथा उपाधिको उल्लेख छ।

४८	भवन नियमावली, २०६६	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा प्रचलित कानून अनुसार सम्बन्धित निकायबाट भवन निर्माण गर्नु अघि नक्सा पास गराउनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। (क) वा (ख) वर्गको भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा सरकारी निकायले भवनको नक्सा तयार गरी स्वीकृतीको लागि अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित जिल्लाको शहरी विकास कार्यालयमा दरखास्त दिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
४९	फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा स्थानीय निकायले तोके बमोजिम फोहरमैला उत्पादन गर्ने उद्योगले सोही बमोजिम स्रोतमा नै पृथक्करण गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ४ मा पृथक्करण गरिएको रासायनिक वा हानिकारक फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धि उत्पादकको हुने प्रावधान रहेको छ। • नियम ५ मा हानिकारक तथा रासायनिक फोहरमैलालाई अन्य फोहरमैलासँग मिसाई निष्काशन गर्न नहुने, हानिकारक तथा रासायनिक फोहरमैला प्रशोधन गरी सामान्य फोहरमैला सरह भएपछी मात्र त्यसको अन्तिम निष्काशन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। हानिकारक तथा रासायनिक फोहरमैला संकलन, भण्डारण तथा स्थानान्तरण गर्दा सुरक्षित विधि अवलम्बन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।
५०	उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> • नियम १० मा स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर, सेवाग्राहीलाई हुने लाभ र उपभोग गर्दा कुनै शर्त पालन गर्नु पर्ने भए सोको जानकारी दिने विषय संस्थाको दायित्वमा पर्ने प्रावधान रहेको छ।
५१	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ९ (२) मा विपद्पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात पनि व्यवसायलाई सुचारु गर्न व्यवसाय निरन्तरता योजना बनाई लागु गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ।

		<ul style="list-style-type: none"> • नियम ९ (३) मा तोके बमोजिमको अग्नि नियन्त्रण लगायतका विपद् न्यूनीकरण गर्न अन्य उपकरण जडान गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
५२	श्रम नियमावली, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ४ मा रोजगार सम्झौता गर्दा खुलाउनु पर्ने विवरण उल्लेख गरिएको छ। • नियम ७ देखी १५ सम्ममा विदेशी नागरिकलाई काममा लगाउन आवश्यक पर्ने इजाजत र श्रम स्वीकृती लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम १६ मा अस्पतालले काम गर्ने समयको निर्धारण गरी स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ३४ देखी ५३ सम्म श्रमिकको व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ।
५३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी नियमावली, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • नियम २३ मा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको क्षमता, तालिम, योग्यता र अनुभवका आधारमा उपयुक्त हुने कामको लागि उपलब्ध भएसम्म प्राथमिकता आधारमा नियुक्त गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ।
५४	सूचनाको हक सम्बन्धी नियमावली, २०६५	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ४ मा सार्वजनिक निकाय तथा कार्यालयको मौखिक रूपमा सूचना माग गर्न सक्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम २४ (क) मा कार्यालयले सूचना अधिकारी तोक्ने प्रावधान रहेको छ।
५५	बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ४ मा बालबालिकालाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउनु अघि निजले सो कार्य गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालबालिकाको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यालयमा निवेदन दिनुपर्ने प्रावधान रहेको छ।

		<ul style="list-style-type: none"> • नियम २५ मा बालबालिकाको स्वास्थ्य र सुरक्षा सम्बन्धमा अपानउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
५६	नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद् नियमावली, २०५६	<ul style="list-style-type: none"> • नियम १३ मा पेशागत आचरण उल्लेख गरिएको छ। • नियम १७ मा स्वास्थ्य व्यवसायीले पेशागत आचारण उल्लंघन गरे इजाजत पत्र निलम्बन गर्न सक्ने प्रावधान रहेको छ।
५७	लुम्बिनी प्रदेश वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने प्रावधान अनुसूची-१, २ र ३ मा तोकिएको विषय उल्लेख गरिएको छ। • नियम ४ मा सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ६ मा क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
५८	लुम्बिनी प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, संचालन, नविकरण तथा स्तरोन्नति गर्न बनेको नियमावली, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> • नियम ३ मा स्वास्थ्य सेवा संचालनको अनुमति, नविकरण तथा स्तरोन्नतिका लागि निवेदन दिनुपर्ने प्रावधान रहेको छ। उपनियम ३(३) पच्चिस शय्या भन्दा बढी शय्या संचालन गर्ने अस्पतालको अनुमतिको लागि प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन समेत पेश गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • नियम ४ मा स्वास्थ्य सेवा संचालन गर्न अनुमति प्रदान गर्ने निकाय तोकिएको छ।
निर्देशिका		
५९	राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका क्रममा तोकिएको प्रक्रिया पुरा गर्दै प्रभावहरूको तह निर्धारण गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको स्तर निर्धारण र उल्लेखनियता पहिचानको गर्न अङ्कमान तोकिएको छ।

६०	राष्ट्रिय एम्बुलेन्स निर्देशिका, २०७८	<ul style="list-style-type: none"> खण्ड ५ मा अस्पताल सेवा व्यवस्थापनका लागि एम्बुलेन्स संचालन गर्न चाहने संस्थाले जिल्ला एम्बुलेन्स व्यवस्थापन समिति र प्रादेशिक एम्बुलेन्स व्यवस्थापन समितिबाट सहमति लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
६१	विपन्न नागरिक औषधि उपचार कोष निर्देशिका, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> खण्ड १३(२) मा स्वास्थ्य मन्त्रालयबाट विपन्न नागरिकलाई औषधि कार्यक्रममा सूचीकृत हुनु पर्ने प्रावधान रहेको छ।
६२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य दिशानिर्देश, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> संस्थाहरूले ISO ले विकास गरे अनुसार व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य व्यवस्थापन प्रणाली मानक (ISO 45001) विकास गरी आफ्नो कार्यस्थलमा व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी जोखिमहरू व्यवस्थापन गर्न र कार्य सम्पादनमा सुधार गर्न सक्षम गर्ने प्रावधान रहेको छ।
६३	अस्पताल फार्मसी सेवा निर्देशिका, २०७२	<ul style="list-style-type: none"> दफा ८ मा औषधिजन्य सामग्री र अन्य पदार्थ खरद गर्दा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ बमोजिम गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। दफा ९ मा औषधि तथा औषधिजन्य पदार्थको बिक्री मूल्य निर्धारण गर्दा खरिद मूल्यमा २०% नबढाई निर्धारण गर्नु पर्ने विषयमा उल्लेख छ। दफा १० मा फार्मसी संचालनका लागि कम्तिमा १ जना क्लिनिकल फर्मासिष्ट, ३ जना फर्मासिष्ट, ६ जना फार्मसी सहायक र २ जना सहयोगीको व्यवस्था गर्ने प्रावधान रहेको छ। दफा ११ मा फार्मसी संचालनको लागि औषधि बिक्री वितरण संहिता अनुसारको आवश्यक वितरण कक्ष र भण्डारण कक्षको व्यवस्था गर्ने प्रावधान रहेको छ।
६४	स्वास्थ्य संस्था स्थापना, संचालन तथा	<ul style="list-style-type: none"> दफा ३ र ४ मा स्वास्थ्य सेवा संचालन गुणस्तर सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। दफा ५ मा अनुमति दिने निकाय तोकिएको छ।

	स्तरोन्नती मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका, २०७०	<ul style="list-style-type: none"> • दफा १८ मा जनशक्ति परिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। • दफा २० मा स्वास्थ्य संस्थामा हुनुपर्ने उपकरणको मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। • दफा २१ मा स्वास्थ्य संस्थामा हुनुपर्ने विशेषज्ञ सेवाको व्यवस्था रहेको छ।
६५	वस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मार्गनिर्देश, २०७२	<ul style="list-style-type: none"> • (क) वर्गको भवन भन्नाले भवन ऐन, २०५५ को दफा १८ (क) अनुसारको अत्याधुनिक प्रविधि अपनाई निर्मित भवनहरूलाई जनाउँदछ। • बुँदा ३.८ मा नेपाल ईन्जिनियरिङ काउन्सिलमा दर्ता भएका ईन्जिनियरबाट सेवा लिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • बुँदा ४ मा भवनको डिजाइन एवं निर्माण सुपरिवेक्षणको व्यवस्था रहेको छ। • बुँदा ११ मा भवन संहिताको कार्यान्वयनको विषय रहेको छ।
६६	स्वास्थ्य सेवा फोहर व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७१	<ul style="list-style-type: none"> • यस निर्देशिकाको अनुसूची ३ मा स्वास्थ्य सेवाका क्रममा निष्कने फोहरलाई जोखिमरहित (जैविक, पुनःचक्रिय फोहर लगायत) र जोखिमयुक्त (मानव अंग, धारिलो वस्तु, फर्मास्यूटिकल, अति संक्रामक फोहर, खतरनाक फोहर, विकिरणयुक्त फोहर लगायत) भनि वर्गीकरण गरिएको छ। अनुसूची ६ मा फोहर व्यवस्थापन (संकलन, कलरकोडिङ्ग, अस्थाई व्यवस्थापन) को मापदण्ड बारे उल्लेख गरिएको छ।
६७	अपांगता भएका व्यक्तिका लागि पहुँचयुक्त भौतिक संरचना तथा संचार	<ul style="list-style-type: none"> • परिच्छेद ५ मा अपांगता भएका व्यक्तिहरूको लागि पहुँचयुक्त भौतिक पूर्वाधार र मापदण्ड बारे उल्लेख गरिएको छ।

	सेवा निर्देशिका, २०६९	
कार्यविधि		
६८	औषधिको विशेष सिफारिश सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४	<ul style="list-style-type: none"> • दफा १५ मा औषधिको उपभोक्ता मूल्य निर्यात गर्ने देशको अधिकतम खुद्रा मूल्य भन्दा बढि हुनु हुँदैन भन्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा १६ मा सिफारिश पत्रको म्याद जारी भएको आर्थिक वर्षभरिको त्लागि मात्र कायम हुने व्यवस्था रहेको छ। • दफा १७ मा अनुसूची (१) मा परिभाषित गरिए बमोजिमका नयाँ औषधीहरु ऐनको दफा (२५) ले प्रतिबन्ध नगरेको अवस्थामा बाहेक बिरामीहरुको उपचार प्रयोजनको लागि आवश्यक परिमाणमा निम्न अवस्थामा मात्र विशेष सिफारिश दिन सकिनेछ भन्ने प्रावधान रहेको छ।
६९	संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण निर्देशिका, २०७९	<ul style="list-style-type: none"> • दफा २ मा प्राविधिक कार्य समितिको काम, कर्तव्य र उत्तरदायित्वको विषयमा उल्लेख छ। • दफा ७ मा प्रदेश तहमा संक्रमण रोकथाम तथानियन्त्रण ईकाइ गठन तथा उत्तरदायित्वको विषयहरु उल्लेख छ। • दफा ८ मा स्थानीय तहमा संक्रमण रोकथाम तथानियन्त्रण ईकाइ गठन तथा उत्तरदायित्वको विषयहरु उल्लेख छ। • दफा ९ मा स्वास्थ्य संस्थामा संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण ईकाइ गठन तथा उत्तरदायित्वको विषयहरु समावेश छ। • दफा १० मा संक्रमण रोकथाम सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने विषय उल्लेख गरिएको छ।
७०	सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ३(१) मा प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको लागि अनुसूची-३ र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको लागि अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको लागि छुट्टाछुट्टै कार्यसूची तयार गर्नु पर्ने भन्ने उल्लेख छ।

	वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०७८	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ५ मा वातावरणीय अध्ययनको लागि सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • दफा ७(१) मा संक्षिप्त वातावरणीय अध्यय र प्राम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत मार्फत नगर प्रमुख समक्ष पेश गर्ने प्रावधान रहेको छ।
७१	स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार डिजाइन तथा निर्माण सम्बन्धी निर्देशिका, २०७३	<ul style="list-style-type: none"> • यस निर्देशिकाको दफा (२.३.३) मा स्टाण्डर्ड डिजाइन उल्लेख गरिएको छ। • दफा (२.४) मा स्टाण्डर्ड डिजाइन प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु उल्लेख छ। • दफा (२.४.१९) मा अस्पतालजन्य पोहरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु समावेश छ। • दफा (२.४.२०) मा सुरक्षा व्यवस्था कायम गर्नुपर्ने विषय समावेश छ।
मापदण्ड		
७२	बस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत निर्माण मापदण्ड, २०७२	<ul style="list-style-type: none"> • बुँदा ५ मा भवनको ढाँचा तयार गर्न र निर्माण सुपेरिवेक्षण सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। • बुँदा १० मा भवन निर्माण सम्बन्धी नमुना मापदण्डका आधारमा निर्माण अनुमति दिनु पर्ने प्रावधान रहेको छ। • बुँदा ११ मा भू-उपयोग योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। • बुँदा १३ मा योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत निर्माण मापदण्डहरु रहेको छ (१३.७ मा भवनको उचाई र सेटब्याकको अनुपात, १३.११ मा जग्गा उपयोग प्रतिशत, १३.१४ मा सार्वजनिक संरचनाहरु निर्माण गर्न सम्बन्धित निकाय जस्तै नागरिक उड्ययन प्राधिकरण, आदिबाट पूर्व स्वीकृति लिनुपर्ने, १३.२६ मा Emergency Response Plan संलग्न भएका संयुक्त आवास तथा सार्वजनिक भवनहरुलाई निर्माण अनुमति दिइने प्रावधान रहेको छ।)

७३	भवन निर्माण मापदण्ड, २०७५	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य संस्थाहरू जस्तै अस्पताल भवन निर्माण गर्दा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले निर्धारण गरेको सुरक्षा तथा अन्य मापदण्ड अनुसार भए नभएको यकिन गरेर मात्र भवन निर्माणको अनुमति प्रदान गर्न प्रवन्ध रहेको छ। भवनमा लगाउने रंगमा शिशा (Pb) को मात्रा 90 PPM भन्दा कम हुनुपर्ने प्रावधान रहेको छ। 								
७४	स्वास्थ्य संस्था संचालन मापदण्ड, २०७७	<ul style="list-style-type: none"> कूल उपलब्ध शय्याको ५% को अनुपातमा ICU शय्याको अवस्था हुनुपर्ने, ICU कक्षमा हरेक दुई शय्याको लागि एउटा भेन्टिलेटर हुनु पर्ने, बच्चा, सुत्केरी, अब्जर्भेसन तथा सरुवा रोगको लागि छुट्टाछुट्टै वार्डको व्यवस्था हुनुपर्ने, साधारण शय्याहरूको बिचको दुरी कम्तिमा ४ फिट र भित्ताबाट कम्तिमा १ फिटको दुरीमा शय्या हुनु पर्नेछ। 								
७५	अस्पतालबाट निष्काशन हुने फोहर पानीको मापदण्ड, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> यस मापदण्डमा अस्पतालबाट निष्काशन हुने फोहर पानीमा हुने विभिन्न प्यारामिटर (PH, BOD, COD, Hg, CN, Cd, Oil and grease, Fecal coliform) को अधिकतम सीमा तोकिएको छ। 								
७६	राष्ट्रिय स्वास्थ्य हेरचाह तथा फोहर व्यवस्थापन मानक र संचालन प्रक्रिया, २०७६	<ul style="list-style-type: none"> अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापनका लागि ६ वटा उपायहरू औंल्याइएको छ। अस्पताल भित्र स्वास्थ्य तथा संरक्षणका अभ्यासहरू कसरी गर्ने भन्ने कुरा उल्लेखित छ। संकटकालिन अवस्थामा अस्पतालजन्य फोहरको मात्रा कम गर्ने, उठाउने, परिवहन गर्ने, भण्डारण गर्ने निर्मलीकरण तथा विसर्जन गर्ने बारेमा उल्लेख गरिएको छ। 								
७७	राष्ट्रिय वायूको गुणस्तर मापदण्ड, २०६९	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय वायूको गुणस्तर मापदण्ड, २०६९ को प्रावधानलाई मान्नुपर्ने हुन्छ। <table border="1" data-bbox="624 1854 1385 2016"> <thead> <tr> <th>Parameters</th> <th>Time Weighted Average</th> <th>Nepal Concentration max ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)</th> <th>WHO Guidelines ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>TSP</td> <td>Annual</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> </tbody> </table>	Parameters	Time Weighted Average	Nepal Concentration max ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	WHO Guidelines ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	TSP	Annual	-	-
Parameters	Time Weighted Average	Nepal Concentration max ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	WHO Guidelines ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)							
TSP	Annual	-	-							

			24-hours	230	-
		PM ₁₀	Annual	-	20
			24-hours	120	50
		PM _{2.5}	Annual	-	10
			24-hours	40	25
		SO ₂	Annual	50	-
			24-hours	18	20
		NO ₂	Annual	40	40
			24-hours	80	-
		CO	8-hours	10,000	-
		Lead	Annual	0.5	-
		Benzene	Annual	5	-
		Ozone (O ₃)	8-hours	157	100
७८	ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ अनुसार वायुको गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ। 			
		क्र.सं.	क्षेत्र	ध्वनिको सीमा Leq (डेसिबल)	
				दिउँसो	राती
		१	औद्योगिक क्षेत्र	७५	७०
		२	व्यापारिक क्षेत्र	६५	५५
		३	ग्रामीण आवास क्षेत्र	४५	४०
		४	शहरी आवास क्षेत्र	५५	५०
		५	मिश्रित आवास क्षेत्र	६३	५५
		६	शान्त क्षेत्र	५०	४०
७९	डिजेल जेनेरेटरबाट निष्काशन भई हावामा जाने धुँवा सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित डिजेल जेनेरेटरबाट निष्काशन भई हावामा जाने धुँवाँको लागि उत्सर्जन सीमा अनुसार वायु गुणस्तर तथा धुँवाँ सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ। 			
		उत्सर्जन सीमा (ग्राम प्रति किलोवाट घण्टा)			
		क्षमता (किलोवाट)	कार्बन मोनोअक्साइड ट	हाइड्रोकार्बन र नाइट्रस अक्साइड	पार्टिकुलेट म्याटर
		KW>८	८	७.५	०.८
		८=KW<१९	६.६	७.५	०.८

		१९=KW<३७	५.५	७.५	०.६	
		३७=KW<७५	५	४.७	०.४	
		७५=KW<१३०	३	४	०.३	
		१३०=KW<५६०	३.५	४	०.२	
८०	नेपाल सवारी साधन प्रदूषण मापदण्ड, २०८२	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित नेपाल सवारी प्रदूषण, २०६९ को पालना गरिनेछ। 				
		क्र.सं.	सवारी साधनको प्रकार	प्रदूषणको अधिकतम सीमा (ग्राम प्रति कि.मि.)		
				कार्बनमोनो अक्साइड (CO)	हाइड्रोकार्बन (HC)	नाइट्रस अक्साइड (NOx)
		१	Passenger Car	२.३	०.२	०.१५
		२	Light Commercial Vehicle			
			RM=<1305 Kg	२.३	०.२	०.१५
			1305Kg>RM<0r= 1760 Kg	४.१७	०.२५	०.१८
			RM>1760 Kg	५.२२	०.२९	०.२१
		३	Two Wheelers			
			Class I (displacement < 150 cc)	२.०	०.८	०.१५
			Class II (displacement >150 cc)	२.०	०.३	०.१५
८१	खानेपानीको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०७९	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले जलस्रोत ऐन, २०४९ को दफा १८ को उपदफा १ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड तयार गरी लागू गरेको हो। मापदण्डमा तोकिएको विभिन्न प्यारामिटरहरू र तिनको सीमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। 				
		समूह	गुणहरू	इकाई	अधिकतम सीमा	
			Turbidity	NTU	५	
			pH	-	६.५-८.५*	

	भौतिक	Colour	TCU	Non objectionable
		Electrical Conductivity	µS/cm	१५००
		Total Dissolved Solids	Mg/l	१०००
	रासायनिक	Iron	Mg/l	०.३ (३)
		Manganese	Mg/l	०.२
		Arsenic	Mg/l	०.०५
		Fluoride	Mg/l	०.५-१.५*
		Ammonia	Mg/l	१.५
		Chloride	Mg/l	२५०
		Sulphate	Mg/l	२५०
		Nitrate	Mg/l	५०
		Copper	Mg/l	१
		Zinc	Mg/l	३
		Aluminium	Mg/l	०.२
		Total Hardness	Mg/l	५००
		Residual Chloride	Mg/l	०.१-०.५०*
		Calcium	Mg/l	२००
		Lead	Mg/l	०.०१
		Cadmium	Mg/l	०.००३
		Chromium	Mg/l	०.०५
		Cyanide	Mg/l	०.०७
Mercury	Mg/l	०.००१		
Nitrites	Mg/l	३		
जैविक	E-Coli	Mg/l	०	
	Total Coliform	Mg/l	० (९५% नमुनाहरूमा)	
*ले कम र बढि सीमाको संकेत गर्दछ।				

८२	सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढि सीमा, २०६०	• नेपाल सरकारले देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागु हुने गरी तोकेको छ।		
		क्र.सं.	Characteristics	Maximum Tolerance Limit
		१	Total Suspended Solids (mg/L)	६००
		२	pH	५.५ देखि ९.० सम्म
		३	Temperature (°C)	४५
		४	Biochemical Oxygen Demand (BOD) for 5 days at 20°C	४००
		५	Oils and Grease (mg/L)	५०
		६	Phenolics Compound (mg/L)	१०
		७	Cyanides (as CN), mg/L	२
		८	Sulphides (as S), mg/L	२.०
		९	Chlorides (as Cl), mg/L	१०००
		१०	Sulphates (as SO ₄), mg/L	५००
		११	Fluorides (as F), mg/L	१०
		१२	Arsenic (as As), mg/L	१.०
		१३	Cadmium (as Cd), mg/L	२.०
		१४	Total Chromium (mg/L)	२.०
		१५	Copper (mg/L)	३.०
		१६	Lead (mg/L)	०.१
		१७	Mercury (mg/L)	०.०१
		१८	Nickel (mg/L)	३.०
		१९	Selenium (mg/L)	०.०५
		२०	Zinc (as Zn), mg/L	५
		२१	Ammonical Nitrogen, mg/L	५०
		२२	Chemical Oxygen Demand (mg/L)	१०००
२३	Silver (mg/L)	०.१		

		२४	Total Dissolved Solids (mg/L)	२१००
		२५	Mineral Oils (mg/L)	१०
		२६	Inhibition of nitrification tet at 2000 ml/L	<५०%
८३	नेपाल सरकारले लागु गरेको भवन कोडहरू (NBC 105: 2025, NBC 208: 2003, NBC 207: 2003, NBC 206: 2024, NBC 205: 2024, NBC 204: 2015, NBC 203: 2015, NBC 202: 2015, NBC 201: 1994, NBC 114: 1994, NBC 113 : 1994, NBC 112 : 1994, NBC 111 : 1994, NBC 110 : 1994, NBC 109 : 1994, NBC 108 : 1994, NBC 107 : 1994, NBC 106 : 1994, NBC 104 : 1994, NBC 103 : 1994)	<ul style="list-style-type: none"> • NBC 105: 2025 मा Structural Analysis Method, भूकम्प प्रतिरोधि भवन संरचना डिजाइन विधि, Load Combination for Limit State Method, Seismic Zoning of Nepal, Structural Modeling, आदिको बारेमा विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिएको छ। • NBC 105, NBC 108, NBC 204 र NBC 203 कोडले विभिन्न किसिमका निर्माण सामग्री प्रयोग हुने गरी साना देखी अग्ला भवनहरूलाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाउनका लागि गर्नु पर्ने ईन्जिनियरिङ डिजाइनका लागि आवश्यक प्रक्रिया र मापदण्डहरू प्रदान गर्दछ। स्थापित ईन्जिनियरिङ मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप भूकम्प प्रतिरोधी भवनको विश्लेषण र डिजाइन विधिलाई मार्गदर्शन गर्न मद्दत गर्दछ। • NBC 208 कोडले भवनमा स्थापना गर्ने पानी आपूर्तिका प्रणाली, ढल तथा तरल फोहर व्यवस्थापन प्रणाली र आकाशे पानी व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पानी, फायर फाइटिङका लागि आवश्यक पानी तथा ढल तथा तरल फोहर व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पन्यास पानीको व्यवस्था गर्नु यस संहिताको उद्देश्य रहेको छ। • NBC 207 कोडले सार्वजनिक भवनमा सुरक्षित इलेक्ट्रिक डिजाइन पेश गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • NBC 206 कोडले आवासिय, सभाहल, शैक्षिक भवन, अस्पताल, व्यापारिक, कार्यालय, औद्योगिक, आदि भवनको लागि फरक फरक आर्किटेक्चरल डिजाइन पेश गरी स्वीकृत गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। • NBC 205 कोडले निर्माणस्थलको भौगर्भिक परीक्षण गरेर पानीको स्रोत नजिक, ढुङ्गा खस्ने क्षेत्र, पहिरो जाने क्षेत्र, नदि किनारा नजिक र भिरालो जमिनमा सुहाउँदो किसिमको 		

	<p>डिजाइन गरी प्रोटेक्सन संरचना निर्माण गरेर मात्र भवन निर्माण गर्नु पर्ने प्रावधान उल्लेख गरेको छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • NBC 202 कोडले Load Bearing गर्न सक्ने Strength को संरचना मात्र निर्माण गर्नु पर्ने विषयमा जोड दिएको छ। • NBC 201 कोडले पक्की संरचना निर्माण गर्दा Thumb Reinforced Concrete Buildings with Masonry Infill विधि प्रयोग गर्नु पर्ने विषयमा जोड दिएको छ। • NBC 114 कोडले निर्माण कार्य गर्दा व्यक्तिगत सुरक्षाका उपकरणहरू जस्तै: सेफ्टी वेल्ट, हेल्मेट, बुट, सेफ्टी ज्याकेट आदि प्रयोग गर्नु पर्ने तथा कामदारमैत्री तरिकाले निर्माण कार्य गर्नुपर्ने विषय उल्लेख गरेको छ। • NBC 113 कोडले भवन निर्माण गर्दा भवनमा प्रयोग हुने आल्मुनियमको स्टाण्डर्ड, Strength तथा गुणस्तर तोकेको छ। • NBC 112 कोडले भवन निर्माणका लागि प्रयोग गरिने काठ तथा काठजन्य वस्तुको गुणस्तर कायम गर्ने उद्देश्य लिएको छ। • NBC 111 कोडले पूल, क्रेन, ट्याङ्की, ट्रान्समिसन टावर, ३ मि.मि. भन्दा मोटो वस्तु तथा cold-formed light gauge sections का लागि स्टीलको मापदण्ड तोकेको छ। • NBC 110 कोडले स्ट्रक्चरल डिजाइन गर्दा General design requirement, Structural design (Limit State method), working stress method, आदिको विषयमा उल्लेख गरिएको छ। • NBC 109 कोडले Masonry wall लगाउँदा तथा इँटाको बाल लगाउने Strength बढाउन गर्नुपर्ने कार्यहरू तोकेको छ। • NBC 107 कोडले आगलागिबाट बच्न चिमनी, अग्नि नियन्त्रक संयन्त्र, सहज पहुँच, बैकल्पिक भन्याड, खुल्ला क्षेत्र, आदिको प्रवन्ध हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। • NBC 106 कोडले हिमाली तथा हिउँ पर्ने क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्दा हिउँको भार धान्न सक्ने तथा नजम्ने प्रकृतिको भवन डिजाइन गर्न जोड दिएको छ।
--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • NBC 104 कोडले उच्च गतिको हावा लाग्ने क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्दा हावाले छाना तथा संरचनालाई असर नपर्ने प्रकृतिको भवन डिजाइन गर्न जोड दिएको छ। 												
८४	सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको भवन तथा योजना मापदण्ड, २०७२	<ul style="list-style-type: none"> • राजमार्ग केन्द्रबाट सडक अधिकार क्षेत्र १५ मि. र सेटब्याक ६ मिटर गरी जम्मा ३१ मि. छोडेपछी मात्र दायौंवायाँ आवासीय तथा व्यापारिक भवनहरू निर्माण गर्न पाइनेछ। • नगर क्षेत्रको सार्वजनिक यातायात चल्ने मूल सडकमा भवन निर्माण पछी सिमेन्ट प्लाष्टर मात्र गरेर छोड्न नपाइने फिनिसिङ समेन गर्नुपर्ने प्रावधान छ। • घर अगाडीको सिंढी सडकको राइट अफ वे तथा सेटव्याकमा पर्ने गरी निर्माण गर्न पाइने छैन। • १७ मि. भन्दा अग्लो भवनको हकमा माटो परीक्षण रिपोर्ट र १०,००० वर्ग फिट भन्दा माथिको भवनको भौगर्भिक परीक्षण (Geo Technical Investigation) गर्नुपर्नेछ। • व्यावसायिक भवन, वित्तिय संस्था, अस्पताल तथा कलेज, नर्सिङ होम, आदिमा अपाङ्गमैत्री पूर्वाधार तथा सुविधाहरूको तर्जुमा गरिएको हुनुपर्ने। • अस्पताल भवनको लागि २५० वर्ग मि. भन्दा बढी क्षेत्रफल भएको जग्गाको हकमा ग्राउण्ड कभरेज अधिकतम ३५% मात्र हुनुपर्ने र FAR: 1.25 मात्र हुनुपर्ने प्रावधान छ। 												
८५	कार्यस्थलको लागि अधिकतम ध्वनिको स्तर मापदण्ड, २०७३	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यस्थलको लागि अधिकतम ध्वनिको स्तर (मापदण्ड) अनुसार ध्वनिको मापदण्ड निम्नुसार रहेको छ। <table border="1" data-bbox="619 1525 1385 1993"> <thead> <tr> <th>क्र.सं.</th> <th>प्रभावित हुने कूल समय (लगातार रुपमा निस्कने ध्वनि) प्रति दिन घण्टामा</th> <th>ध्वनिको स्तर, dBA मा (Sound Pressure Level in dBA) (decibels A-Weighted)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१</td> <td>८</td> <td>९०</td> </tr> <tr> <td>२</td> <td>४</td> <td>९५</td> </tr> <tr> <td>३</td> <td>२</td> <td>१००</td> </tr> </tbody> </table>	क्र.सं.	प्रभावित हुने कूल समय (लगातार रुपमा निस्कने ध्वनि) प्रति दिन घण्टामा	ध्वनिको स्तर, dBA मा (Sound Pressure Level in dBA) (decibels A-Weighted)	१	८	९०	२	४	९५	३	२	१००
क्र.सं.	प्रभावित हुने कूल समय (लगातार रुपमा निस्कने ध्वनि) प्रति दिन घण्टामा	ध्वनिको स्तर, dBA मा (Sound Pressure Level in dBA) (decibels A-Weighted)												
१	८	९०												
२	४	९५												
३	२	१००												

		४	१	१०५
		५	३० मिनेट	११०
		६	१५ मिनेट	११५
		पुनश्च: ११५ dBA भन्दा अधिक ध्वनिमा प्रभावित हुन नपाउने।		
अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि तथा महासन्धि				
८६	स्थायी जैविक प्रदूषण (POPs) सम्बन्धी स्टकहोम महासन्धि, सन् २००१	<ul style="list-style-type: none"> नेपालले सन् २००७ मा हस्ताक्षर गरेको यस सन्धिले अनुसूची-१ मा सूचीकृत रसायनहरूको उत्पादन बन्द गर्नुपर्ने, अनुसूची-२ मा सूचीकृत रसायनको प्रयोगमा कडाई र अनुसूची-३ मा सूचीकृत रसायनहरूको अनावश्यक उत्पादन बन्द गर्नु पर्ने भनिएको छ। यस्ता हानिकारक वस्तुहरूको उत्पादन क्रमश घटाउँदै जानु पर्ने विषयमा जोड दिएको छ। यस सन्धि अनुसार खपत नभएको नष्ट गर्नुपर्ने हानिकारक रसायनहरू उत्पादन गर्ने देशले नै फिर्ता लगनु पर्ने प्रावधान समेटिएको छ। 		
८७	जोखिमपूर्ण फोहरमैलाको सिमापार ओसार पसार नियन्त्रण सम्बन्धी वासेल महासन्धि, सन् १९८९	<ul style="list-style-type: none"> जोखिमपूर्ण फोहर तथा तिनको विसर्जनबाट मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरहरूलाई जोगाउन यस्ता फोहरको सीमापार ओसारपसारलाई नियन्त्रण गर्न वासेल महासन्धि बनेको हो। नेपाल पक्ष भएको यस महासन्धिको अनुसूची-१ मा स्वास्थ्यजन्य फोहरलाई पनि जोखिमपूर्ण फोहरका रूपमा समावेश गरिएको छ। 		
८८	पारो सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मिनामाता महासन्धि, सन् २०१३	<ul style="list-style-type: none"> नेपालले हस्ताक्षर गरेको यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य नै पारो र पारोयुक्त पदार्थहरूबाट मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरहरूलाई जोगाउनु हो। अस्पतालहरूमा पारो र पारोयुक्त पदार्थ एवं उपकरणको प्रयोग बन्द गरी तिनको विकल्प प्रयोग गर्नु हो। 		
८९	अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि, सन् १९८९ (धारा:	<ul style="list-style-type: none"> अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासम्मेलनले सन् १९८९ मा जेनेभामा ७६ औं अधिवेशन सम्पन्न गरेको छ। यस महासन्धिमा कामका आधारभूत सिद्धान्तहरू र अधिकारहरू मानिने विषयहरू, संघको स्वतन्त्रता र सामुहिक सौदाबाजीको 		

	१५०, १५५, १६१ र १८७)	अधिकारको प्रभावकारी मान्यता, जबरजस्ती वा श्रमको सबै प्रकारको अनिवार्य उन्मुलन, बाल श्रमको प्रभावकारी उन्मुलन र रोजगारी तथा पेशाको सन्दर्भमा भेदभाव उन्मुलन जस्ता विषयहरू समेटिएका छन्।
९०	Strategic Approach to International Chemical Management, २००६	<ul style="list-style-type: none"> रसायनहरूको जीवन चक्रमा सफल व्यवस्थापन गर्ने, अस्पतालहरूको हकमा भने औषधिहरू र चिकित्सकीय जांचपड्तालको क्रममा प्रयोगशालामा प्रयोग गरिने रसायनहरूको उचित प्रयोग र व्यवस्थापन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा तय भएका रणनीति अनुशरण गर्नु हो।

परिच्छेद-५: विद्यमान वातावरणीय अवस्था

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालले पर्ने प्रभावको पूर्वानुमान तथा मूल्याङ्कनको लागि आयोजना क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थाको आधारभूत जानकारी जरूरी पर्दछ। आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू आयोजना क्षेत्रको स्थलगत निरीक्षण, विभिन्न प्रकाशित सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन, विभिन्न नक्साहरूको अध्ययन, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको विवरण तथा अन्य सान्दर्भिक स्रोतबाट संकलन गरिएको छ।

५.१ भौतिक वातावरण

५.१.१ भौगोलिक अवस्थिति तथा धरातलिय अवस्था

सिद्धार्थनगर नगरपालिका रुपन्देही जिल्लाको दक्षिणी भागमा पर्दछ। यस नगरपालिका भारतको सुनौली नाकासँग जोडिएको छ। रुपन्देही जिल्लाको प्रशासनिक केन्द्र भैरहवा यस सिद्धार्थनगर नगरपालिकामा पर्दछ। यस नगरपालिकाको पूर्वतर्फ रोहीनी गाउँपालिका र ओमसतिया गाउँपालिका, पश्चिमतर्फ कपिलवस्तु जिल्लाको मायादेवी गाउँपालिका, कपिलवस्तु जिल्लाको उत्तरतर्फ मायादेवी गाउँपालिका र ओमसतिया गाउँपालिका तथा दक्षिणतर्फ भारत पर्दछ। यस क्षेत्र नेपालको तराई भूभागमा पर्दछ। शहरीकरण विस्तार भइरहेको यस क्षेत्रमा खेतियोग्य जमिन पनि प्रशस्त रहेको छ। प्रस्तावित आयोजना स्थल रुपन्देही जिल्ला अन्तर्गत सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुर क्षेत्रमा अवस्थित छ। भौगोलिक रूपमा २७° ३१' ३७.०९" उत्तरी अक्षांश र ८३° २७' १२.२६" पूर्वी देशान्तरमा आयोजना निर्माणस्थल अवस्थित छ। सो क्षेत्र समुद्र सतह देखी १२७ मि. उचाईमा छ। प्रस्तावित आयोजनाको नजिक पातलो वस्ती रहेको छ। यस क्षेत्रमा अञ्चलपुर टोल रहेको बाहेक आयोजना निर्माणस्थल देखी करिब २०० मि. दुरीमा घरना फुड उद्योग, शंकर गोयल हार्डवेयर फ्याक्ट्री, सुजिकी शोरुम तथा करिब ३०० मि. दुरीमा वि.आर. प्लाष्टिक उद्योग रहेको छ। एभरेष्ट पेट्रोल पम्प करिब ४०० मि. दुरीमा रहेको छ।

५.१.२ भूगर्भ तथा माटो

रुपन्देही जिल्लाको अधिकांश भूभाग तराई र थोरै भूभाग सिवालिक जोनमा पर्दछ। सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्र तराई जोनमा पर्ने हुनाले प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र तराई जोनमा पर्दछ (Batakoti *et al.*, 2016)। भौगर्भिक दृष्टिकोणले प्रस्तावित आयोजनाको भू-गर्भ इन्डोजेनेटिक प्लेन अन्तर्गतको क्षेत्रमा पर्दछ। जहाँ फ्लुभियल डिपोजिट पाइन्छ र यहाँको एलुभियल सेडिमेन्टहरूमा मुख्यगरी बोल्डर, ग्रावेल, सिल्ट र क्ले पाइन्छ। आयोजना

क्षेत्र निरीक्षण र अध्ययन गर्दा सिल्ट र बालुवाको मात्रा अधिक रहेको पाइयो। आयोजना क्षेत्रको सतही भागमा खैरो रडको सिल्टी तथा बलौटे माटो रहेको देखिन्छ। खानी तथा भूगर्भ विभागले तयार गरेको लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सामा आयोजना क्षेत्र प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ५: लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सामा आयोजना क्षेत्र (खानी तथा भूगर्भ विभाग, २०७७)

साथै आयोजना क्षेत्रको माटो परीक्षण प्रतिवेदन समेत यस प्रतिवेदनको अनुसूचीमा समावेश गरिएको छ। सो माटो परीक्षण प्रतिवेदनको सारांश निम्नानुसार रहेको छ।

- आयोजना क्षेत्रको माटोको Allowable Bearing Capacity १२० kN/m² रहेको छ।

- प्रस्तावित आयोजनास्थलको माटो प्रकार तथा Water Table को अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा Liquefaction Susceptibility को दृष्टिकोणले रक्षित रहेको छ।
- Bearing Capacity को मानहरू Worst Water Conition को लागि तयार गरिएको छ।
- जमिनको सतह देखी ६.५ मि. सम्म खैरो रडको बलौटे माटो रहेको, ६.५ मि. देखी ९.५ मि. सम्म खैरो देखी सेतो बलौटे माटो रहेको तथा १५.५ मि. देखी ३० मि.सम्म ग्रावेल मिसिएको खैरो बलौटे माटो रहेको पाइयो।
- माटोको Plasticity Medium स्तरको रहेको विश्लेषण गरिएको छ।

५.१.३ भू-उपयोग

विगत केही वर्ष देखी प्रस्तावित आयोजनास्थलको जमिन बाँझो रूपमा छोडिएको छ। आयोजना निर्माण पश्चात खाली रहेको बाँझो जमिन ओगट्नेछ।

५.१.४ जलवायू तथा मौसम

नेपालमा पाइने हावापानीलाई विश्वको सन्दर्भमा तुलना गर्दा समशितोष्ण प्रकृतिको पाइएतापनि नेपालमा पाइने मौसमी क्षेत्रहरूको विशिष्टिकरणका दृष्टिकोणले प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा उष्ण किसिमको जलवायू पाइन्छ। आयोजना क्षेत्रको तापक्रम तथा वर्षा सम्बन्धी तथ्याङ्कका लागि आयोजनास्थलबाट ५.५ कि.मि. दक्षिण-पश्चिममा अवस्थित मौसम विज्ञान विभागको भैरहवा विमानस्थल मौसम स्टेशनको तथ्याङ्कलाई प्रयोग गरिएको छ। सो केन्द्रको तथ्याङ्कलाई तालिका नं. १९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १९: भैरहवा केन्द्रको तापक्रम, वर्षा र सापेक्षिक आद्रता

वर्ष (ई.सं.)	वार्षिक तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)			औषत वर्षा (मि.मि.)	सापेक्षिक आद्रता	
	न्यूनतम	अधिकतम	औषत		विहान ८:४५	साँझ ५:४५
२०१७	३१.५	१९	२५	१७१७.२	-	-
२०१८	३०.७	१८	२४	१९३४.१	८१.२६	६१.१६
२०१९	३१	१९.८	२५	१२७३.५	८०.४५	६१.५०
२०२०	३०.५	१८.५	२४	१९६७	८३.६३	६५.९०
२०२१	३१.५	१९	२५	२८४३.८	८२.३५	६५.१८
२०२२	३१.८	१९.७	२६	१३९६.८	-	-

(स्रोत: नेपाल वातावरणीय तथ्याङ्क, ई.सं. २०२४, भैरहवा विमानस्थल केन्द्र)

५.१.५ वायू, ध्वनी तथा जलको अवस्था

क. वायूको गुणस्तर मापन

स्थलगत अध्ययनको क्रममा मिति: २०८२/०७/२५ देखी २०८२/०७/२६ सम्ममा २४ घण्टा अवधि भित्र Respirable Dust Sampler (GTI 151) मेसिनबाट वायूको गुणस्तर मापन गरिएको थियो। सो आयोजना क्षेत्र नजिक केही उद्योगहरू रहेको हुनाले वायू प्रदूषणको कारक भएको पहिचान गरिएको छ। सो मापनको तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। अनुसूची १३ मा वायूको गुणस्तर मापनको रिपोर्ट समावेश गरिएको छ।

तालिका २०: मापन गरिएको आयोजना क्षेत्रको वायूको गुणस्तर

क्र.सं.	प्यारामिटर	मापन गरिएको तथ्याङ्क	National Ambient Air Quality Standard, 2012	यूनिट	मापन विधि
1	Total Suspended Particulate Matter (TSPM)	188.6	230	µg/m ³	IS 5182 (Part-14)-2000 (reaffirmed 2005)
2	Particulate Matter (PM ₁₀)	79.1	120	µg/m ³	IS 5182 (Part-23): 2006
3	Particulate Matter (PM _{2.5})	29.4	40	µg/m ³	Federal Reference Method: 5(4): 339-342, USEPA
4	Sulphur Dioxide (SO ₂)	5.9	70	µg/m ³	IS 5182 (Part-02)
5	Nitrogen Dioxide (NO ₂)	7.1	80	µg/m ³	IS 5182 (Part-6): 2006

(स्रोत: स्थलगत मापन, २०८२)

ख. ध्वनीको स्तर मापन

ध्वनीको विद्यमान स्तर मापनका लागि उद्योग निर्माणस्थलमा ध्वनी मापक यन्त्र (Lutron Sound Pressure Meter) मार्फत मिति: २०८२/०७/२५ देखी २०८२/०७/२६ सम्ममा २४ घण्टा अवधि भित्र मापन गरिएको थियो। ध्वनी पनको तथ्याङ्कलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। अनुसूची १३ मा ध्वनीको स्तर मापनको रिपोर्ट समावेश गरिएको छ।

तालिका २१: आयोजना क्षेत्रको ध्वनिको स्तर मापन तथ्याङ्क

ध्वनीको स्तर	मापन गरिएको ध्वनी	
	दिउँसो	राती
अधिकतम (L _{max})	७६.१ डेसिबल	६१.३ डेसिबल
न्यूनतम (L _{min})	४६.३ डेसिबल	३९.२ डेसिबल
औषत (Leq)	५१.८ डेसिबल	४४.७ डेसिबल

(स्रोत: स्थलगत मापन, २०८२)

ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९ ले शहरी क्षेत्रको ध्वनिको औषत (Leq) स्तर दिउँसो ७५ dBA र राती ७० dBA तोकेको छ। आयोजना क्षेत्रको औषत (Leq) स्तर तोकिएको मापदण्डको सीमा भित्र रहेको पाइयो। ध्वनी मापन गर्दाको समयमा आयोजना रहेको स्थानमा ध्वनिको मुख्य स्रोतको रूपमा नजिकको उद्योगको आवाज, हावाको बहाव, मानिस बोलेको आवाज रहेको थियो।

ग. पानीको नमुना परीक्षण

यस क्षेत्रका अधिकांश वासिन्दाहरू भूमिगत पानीमा निर्भर भएको पाइयो र प्रस्तावित फर्मास्यूटिक्स उद्योग निर्माण तथा सरसफाई प्रयोजनार्थ भूमिगत पानी आपूर्ति गरिनेछ। आयोजना क्षेत्रबाट करिब १५० मि. दुरीमा रहेको अञ्जलपुर वस्तीमा खानेपानीको रूपमा प्रयोग भइरहेको ट्युबवेलको पानीको नमुना संकलन (मिति: २०८२/०७/२५) गरी सो पानीको गुणस्तर प्रयोगशालामा परीक्षण गरेर तथ्याङ्क तलको तालिका नं. २२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २२: प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको पानीको गुणस्तर

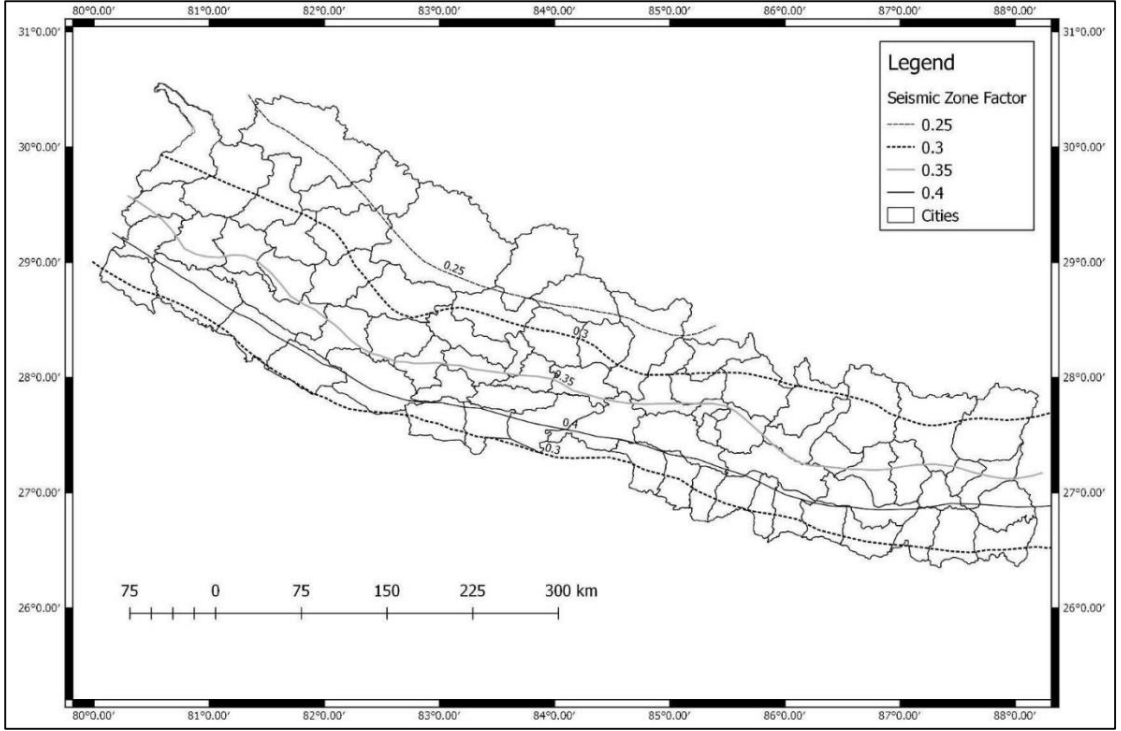
क्र.सं.	प्यारामिटर	मापन गरिएको तथ्याङ्क	नेपालको खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९	परीक्षण विधि
1	pH	6.8	6.5-8.5	4500-H+B, APHA 22 nd Edition
2	Color	2.6	5(15)	2120B, APHA 22 nd Edition
3	Turbidity (NTU)	3	5(10)	2130B, APHA 22 nd Edition
4	Electric conductivity ($\mu\text{S}/\text{cm}$)	378	1500	2510 A, APHA 22 nd Edition
5	Total Hardness (Mg/L as CaCO_3)	186	500	2340 C, APHA, 22 nd Edition
6	Chloride (Mg/L)	7.9	250	4500-Cl- B, APHA, 22 nd Edition
7	Ammonia (Mg/L)	0.33	1.5	4500-NH ₃ C, APHA, 17 th Edition
8	Nitrate ((Mg/L as NO ₃)	4.2	50	4500-NO ₃ ⁻ B, APHA, 22 nd Edition
9	Iron (Mg/L)	0.33	0.3(3)	3112 B, APHA, 22 nd Edition
10	Manganese (Mg/L)	0.03	0.2	3112 B, APHA, 22 nd Edition
11	Total Coliform (CFU/100 ml)	Nil	Nil	9221 C, APHA, 22 nd Edition
12	E. Coli (CFU/100 ml)	Nil	Nil	9221 C, APHA, 22 nd Edition

(स्रोत: प्रयोगशालाको परीक्षण रिपोर्ट, २०८२)

प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको पानीको नमुनाको नतिजालाई विश्लेषण गर्दा नेपालको खानेपानी सम्बन्धी मापदण्ड, २०७९ ले तोकेको मानक भित्र नै रहेको पाइएको छ। प्रयोगशालाको परीक्षण रिपोर्ट यस प्रतिवेदनको अनुसूची १३ मा समावेश छ।

५.१.६ भूकम्पिय तथा बाढीको जोखिम

ऐतिहासिक तथ्याङ्क तथा लामो समय देखिको भूकम्प मापनका आधारमा नेपाल उच्च भूकम्पय जोखिम भित्र पर्दछ। नेपालको उच्च भूकम्पय जोखिम चलायमान टेक्टोनिक प्लेट (Movement of Tectonic Plates) का कारण हुने गरेको छ। जसका कारण पूर्व-पश्चिम फैलिएका हिमालयका विभिन्न स्थानहरूमा सक्रिय फल्टहरू (Active Faults) को निर्माण भएका छन्। नेपालमा भवन संहिता विकास आयोजनाले सन् १९९२ देखि १९९४ सम्म गरेको भूकम्पय जोखिम रेखाङ्कन तथा परीक्षण अनुसार नेपालमा ९२ सक्रिय भूकम्पय Fault हरू पर्दछन्। आयोजना क्षेत्र समथर प्रकृतिको जग्गामा रहेको हुनाले भूक्षयको प्रभाव न्यून रहेको प्रक्षेपण गरिएको छ। स्थानीय भूकम्पय जोखिमको आधारमा नेपाललाई भूकम्पय क्षेत्र (Seismic Zone) मा विभाजन गरिएको छ। प्रत्येक क्षेत्र भित्र भूकम्पय जोखिम स्थिर रहेको पाइन्छ। Seismic Zoning Factor (Z) ले ४७५ वर्ष Return Period का लागि Peak Ground Acceleration (PGA) जनाउँदछ। उल्लेखित चित्रमा नेपालको Seismic Zoning नक्सा प्रस्तुत गरिएको छ। राष्ट्रिय भवन संहिता १०५: २०७७ मा समावेश भूकम्पय जोखिम नक्सा अध्ययन गर्दा सो क्षेत्रको Seismic Zone Factor ०.२५ मात्र रहेको हुनाले भूकम्पय जोखिम सो क्षेत्रमा न्यून रहेको प्रक्षेपण गरिएको छ।

स्रोत: राष्ट्रिय भवन संहिता १०५: २०८२

चित्र ६: नेपालको भूकम्पिय जोखिम नक्सा

आयोजना क्षेत्र तराई क्षेत्रमा अवस्थित भएको हुँदा समथर भूगोल रहेको छ। वर्षातको समयमा तराई क्षेत्रमा डुवान तथा बाढी आउने जोखिम रहन्छ। तर स्थानीयसँग अन्तरक्रिया गर्दा सो स्थानमा डुवान तथा बाढीको समस्या हालसम्म नभएको जानकारी प्राप्त भयो।

५.१.७ जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको शहरी क्षेत्र नजिक पर्दछ। यस क्षेत्र नजिक खोला तथा नदी रहेको छैन। करिब ४ कि.मि. पश्चिमतर्फ तिनाउ खोला रहेको छ। वर्षातको समयमा पानी पर्दा आयोजना क्षेत्रको पानी तथा भेल नगरपालिकाको ड्रेनेज तथा खहरे प्रकृतिको खोल्सीमा मिसिन्छ। यस क्षेत्रको खहरे खोल्सी तिनाउ खोलामा मिसिन्छ।

५.१.८ फोहरमैला तथा तरल फोहर व्यवस्थापन

सिद्धार्थनगर नगरपालिका भित्रको शहरी क्षेत्रमा नगरपालिकाद्वारा फोहरमैला संकलन गरी व्यवस्थापन गरिदै आइएको छ। स्थानीयवासीसँगको गरिएको अन्तरक्रिया अनुसार यस क्षेत्रका सम्पूर्ण घरपरिवारमा शौचालय रहेको छ। शौचालयको ढल सेप्टिक ट्याङ्कीमा व्यवस्थापन गर्दै आइएको छ। सरसफाईबाट उत्सर्जन भएको पानी तथा अन्य फोहर पानी सडक पेटीको ड्रेनेजमा मिसाएर व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ।

५.२ जैविक वातावरण

प्रस्तावित आयोजनास्थल निजी स्वामित्वको जग्गामा पर्दछ। सो जग्गामा रुख विरुवा तथा वनस्पति रहेको छैन। यस आयोजना क्षेत्र नजिक राष्ट्रिय निकुञ्ज, संरक्षण क्षेत्र, आधिकारिक मान्यता प्राप्त संरक्षण क्षेत्र वा स्थानीय मान्यता प्राप्त पारिस्थितिक संवेदनशिल क्षेत्र रहेको छैन। आयोजना कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको जग्गामा हाल खाली रहेको छ। यस क्षेत्र वरपर कुनै वन तथा हरियाली क्षेत्र रहेको छैन।

५.२.१ वन तथा वनस्पति

आयोजना क्षेत्रमा रुख विरुवा रहेको छैन तथापी यस आयोजना क्षेत्र वरपर सदावहार प्रकृतिको रुख विरुवा पाइन्छ। आयोजना आसपासको क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिको विवरण तालिका नं. २३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २३: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने वनस्पति विवरण

क्र.सं.	स्थानीय नाम	Scientific Name	संरक्षणको श्रेणी		
			IUCN	CITES	NPWC Act, 2029
वनस्पति					
१	सिसौ	<i>Dalbergia sissoo</i>	LC	-	-
२	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	LC	-	-
३	पिपल	<i>Ficus religiosa</i>	LC	-	-
४	लिचि	<i>Litchi chinensis</i>	LC	-	-
५	आँप	<i>Mangifera indica</i>	LC	-	-
६	सुपारी	<i>Mangifera indica</i>	LC	-	-
७	कटहर	<i>Artocarpus heterophyllus</i>	LC	-	-
८	कदम	<i>Neolamarckia cadamba</i>	LC	-	-
९	केरा	<i>Musa sps</i>	LC	-	-
१०	बाँस	<i>Bambusa vulgaris</i>	LC	-	-

(स्रोत: स्थानीयसँग छलफल तथा स्थलगत अध्ययन, २०८२)

स्रोत: <http://www.iucnredlist.org>, <https://cites.org>, <http://www.dnpwc.gov.np>

नोट:

* IUCN:

- LC: Least Concerned, Vu: Vulnerable, NT: Near Threatened, T: Threatened

* CITES:

- I: Appendices I: संकलन, प्रयोग, बिक्री, वितरण, आयात र निर्यातका लागि प्रतिबन्धित।

- II: Appendices II: प्रक्रिया बिना विदेश तिर निर्यातका लागि प्रतिबन्धित ।
- III: Appendices III: ब्यापार, यातयात र ब्यापार उद्देश्यका लागि निर्यातको लागि प्रतिबन्धित ।

* NPWC Act:

- P: Protected

५.२.२ जंगली जनावर तथा चराचुरुङ्गी

नजिकै जंगल नरहेको तथा शहरी क्षेत्रमा आयोजना निर्माणस्थल रहेको हुनाले स्थानीयसँगको अन्तरक्रिया अनुसार जंगली जनावरको आवागमन सो स्थानमा नहुने जानकारी पाइयो । यस क्षेत्र वरपर पाइने केही जंगली जनावर तथा चराचुरुङ्गीको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २४: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने जीवजन्तुको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय नाम	Scientific Name	संरक्षणको श्रेणी		
			IUCN	CITES	NPWC Act, 2029
जंगली जनावर					
१.	मुसा	<i>Mus musculus</i>	LC	-	-
२.	लोखर्के	<i>Funambulus pennantii</i>	LC	-	-
३.	न्याउरी मुसा	<i>Herpestes edwardsii</i>	LC	-	-
चराचुरुङ्गी					
१.	चिल	<i>Harpia harpyja</i>	LC	-	-
२.	काग	<i>Corvus spp.</i>	LC	-	-
३.	भंगोरा	<i>Passer domesticus</i>	LC	-	-
४.	परेवा	<i>Columba livia</i>	LC	-	-

(स्रोत: स्थानीयसँग छलफल तथा स्थलगत अध्ययन, २०८२)

स्रोत: <http://www.iucnredlist.org>, <https://cites.org>, <http://www.dnpwc.gov.np>

नोट:

* IUCN:

- LC: Least Concerned, Vu: Vulnerable, NT: Near Threatened, T: Threatened

* CITES:

- I: Appendices I: संकलन, प्रयोग, बिक्री, वितरण, आयात र निर्यातका लागि प्रतिबन्धित ।
- II: Appendices II: प्रक्रिया बिना विदेश तिर निर्यातका लागि प्रतिबन्धित ।
- III: Appendices III: ब्यापार, यातयात र ब्यापार उद्देश्यका लागि निर्यातको लागि प्रतिबन्धित ।

* NPWC Act:

- P: Protected

५.२.३ सरिसृप तथा उभयचर

शहरउन्मुख क्षेत्रमा आयोजनास्थल रहेको हुनाले सरिसृप तथा उभयचर प्राणीको उपस्थिति न्यून रहेको छ। तथापी यस क्षेत्रमा पाइने सरिसृप तथा उभयचर प्राणीको विवरण यस प्रकार छ।

तालिका २५: आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने सरिसृप तथा उभयचर विवरण

क्र.सं.	स्थानीय नाम	Scientific Name	संरक्षणको श्रेणी		
			IUCN	CITES	NPWC Act, 2029
सरिसृप तथा उभयचर					
१.	पहेँले क्षपारो	<i>Calotes versicolor</i>	LC	-	-
२.	करेत सर्प	<i>Bungarus caeruleus</i>	LC	-	-
३.	कोब्रा सर्प	<i>Naja naja</i>	LC	-	-
४.	खस्रे भ्यागुतो	<i>Duttaphrynus melanostictus</i>	LC	-	-
५.	कमिले भ्यागुतो	<i>Bufo melanostictus</i>	LC	-	-

(स्रोत: स्थानीयसँग छलफल तथा स्थलगत अध्ययन, २०८२)

स्रोत: <http://www.iucnredlist.org>, <https://cites.org>, <http://www.dnpwc.gov.np>

नोट:

* IUCN:

- LC: Least Concerned, Vu: Vulnerable, NT: Near Threatened, T: Threatened

* CITES:

- I: Appendices I: संकलन, प्रयोग, बिक्री, वितरण, आयात र निर्यातका लागि प्रतिवन्धित।
- II: Appendices II: प्रक्रिया बिना विदेश तिर निर्यातका लागि प्रतिवन्धित।
- III: Appendices III: ब्यापार, यातयात र ब्यापार उद्देश्यका लागि निर्यातको लागि प्रतिवन्धित।

* NPWC Act:

- P: Protected

५.२.४ माछा तथा जलचर प्राणी

यस क्षेत्र वरपर खोला, नदी तथा पोखरी नरहेको हुनाले माछा तथा जलचर प्राणीको उपस्थिति रहेको पाइएन।

५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

५.३.१ जनसांख्यिक विवरण तथा विशेषता

क. सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिकालाई १३ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ। यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल: ३६.०३ वर्ग कि.मि. रहेको छ। राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयद्वारा २०७८ सालमा गरिएको जनगणना अनुसार सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको जम्मा जनसंख्या: ७४,४३६ जना मध्ये पुरुष: ३७,२४९ जना र महिला: ३७,१८७ जना रहेको छ। यस नगरपालिकाको जम्मा घरधुरी संख्या: १५,८७१ वटा, लैङ्गिक अनुपात: १००.१७ र जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि. २,०६६ जना रहेको छ।

आयोजना निर्माणस्थल पर्ने सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ मा पुरुष: ५,२९५ जना र महिला: ५,२७७ जना गरी जम्मा कुल जनसंख्या: १०,५७२ रहेको छ।

ख. साक्षरता स्थिति तथा नजिकको शैक्षिक संस्था

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, २०७८ अनुसार सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको साक्षरतादर ८६.१% (पुरुष: ९२.५% र महिला: ७९.८%) रहेको छ। आयोजना क्षेत्र नजिक सरकारी विद्यालय रहेको पाइएन। करिव १.५ कि.मि. दुरीमा रुपन्देही लिलाराम न्यौपाने माध्यमिक विद्यालय रहेको छ। यो नै नजिकको सरकारी विद्यालय हो। करिव ७०० मि. दुरीमा सिद्धार्थ राजमार्ग नजिक अन्नपूर्ण टोलमा जेसिस बोर्डिङ माध्यमिक विद्यालय र आयोजनास्थल देखी करिव १.२ कि.मि. दुरीमा लिटल टुलिप प्रि प्राइमरी स्कूल रहेको छ।

ग. जाति, धर्म तथा भाषा

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार २१ भन्दा धेरै जातजातिको बसोबास रहेको यस नगरपालिकामा भिन्न ब्राह्मण: १८.३६%, मुस्लिम: १२.०४%, क्षेत्री: ८.६१%, मगर: ८.२१%, यादव: ५.१८%, कथबनियाँ: ४.७५%, गुरुड: ४.७४%, नेवार: ३.८३%, हरिजन: २.७८%, कहर: २.७४%, कामी: २.७२%, थारु: २.३५%, तेली: २.२४%, कुर्मी: १.८४%, मलाह: १.७३%, धोबी: १.५९%, ठकुरी: १.२९%, कुशवाह: १.२४%, कायस्थ: १.०८%, ठाकुर: १.०४% र अन्य: ११.६६% जातिको बसोबास रहेको छ। यस नगरपालिकामा हिन्दु धर्मावलम्बी: ६९.९३%, मुस्लिम: २९.२३%, बौद्ध: ०.४७%, इसाई: ०.१२% , अन्य: ०.२५% धर्मावलम्बीहरूको बसोबास रहेको छ। दश वटा भन्दा बढि भाषा बोलिने यस नगरपालिकामा नेपाली भाषा: ४२.९६%, भोजपुरी: २४.९०%,

अवधि: १४.६५%, उर्दु: ४.३६%, मैथिली: ३.५९%, मगर: २.९५%, गुरुङ: १.८७%, नेवारी: १.४७%, हिन्दी: १.३८% र अन्य: १.८७% भाषा बोलिन्छ।

घ. घर निर्माणको ढाँचा तथा छाना

यस क्षेत्रका अधिकांश घर आर.सि.सि. ढलान र केही घरको छाना जस्तापाताको रहेको कच्ची प्रकृतिको पाइयो।

५.३.२ खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाई

क. खानेपानी आपूर्ति

यस क्षेत्रका मानिसहरू ट्युबवेल, ईनार र बोर्डको पानी शुद्धकरण गरेर खानेपानीका रूपमा प्रयोग गरिरहेका छन्। केही परिवारले बजारबाट जारको पानी खरिद गरेर खानेपानीको रूपमा प्रयोग गर्दै आएका छन्। सरसफाई तथा अन्य प्रयोजनमा ट्युबवेल, ईनार र बोर्डको पानी प्रयोग हुँदै आएको छ। हाल भूमिगत पानीको सतह ५० फिट रहेको पाइएको छ। सबै गहिराईबाट स्थानीयवासीले भूमिगत पानी प्रयोग गरिरहेका छन्।

ख. सरसफाई, शौचालय र ढल व्यवस्थापन

स्थानीयवासीसँगको गरिएको अन्तरक्रिया अनुसार यस क्षेत्रका सम्पूर्ण घरपरिवारमा शौचालय रहेको छ। शौचालयको ढल सेप्टिक ट्याङ्कीमा व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ। सरसफाई गरेको फोहरपानी तथा अन्य फोहर पानी सडक पेटीको ड्रेनेजमा मिसाएर व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ।

ग. फोहरमैला व्यवस्थापन

सिद्धार्थनगर नगरपालिका भित्रको शहरी क्षेत्रमा नगरपालिकाद्वारा फोहरमैला संकलन गरी व्यवस्थापन गरिँदै आइएको छ।

घ. स्वास्थ्य सेवा तथा स्वास्थ्य संस्था

प्रस्तावित आयोजना निर्माणस्थल देखी करिब २०० मि. दुरीमा आरोग्य अस्पताल (१५ शय्या) तथा करिब २ कि.मि. दुरीमा सरकारी स्वामित्वको भीम अस्पताल संचालन भइरहेको छ। करिब ५०० मि. दुरीमा एडभान्स इन्टरनेशनल अस्पताल निर्माण चरणमा रहेको छ।

५.३.३ उर्जा आपूर्ति तथा उद्योग व्यवसाय

क. इन्धन तथा उर्जाको स्रोतहरू

आयोजना निर्माणस्थल शहरी क्षेत्र नजिक पर्ने, नजिकै जंगल नरहेको तथा पशुपालन नभएको हुनाले खाना पकाउन एल.पी. ग्याँस, विद्युत र केही परिवारले मट्टीतेल प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो। आयोजना निर्माणस्थल शहरी क्षेत्र नजिक रहेको तथा यस क्षेत्रमा धेरै वर्ष पहिला

देखी नै विद्युतिकरण भएको हुनाले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको प्रशासन लाइन मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ। करिब १००% परिवारले उज्यालोका लागि विद्युत प्रयोग गरिरहेका छन्। वैकल्पिक उर्जाको स्रोतको रूपमा सौर्य उर्जा र जेनेरेटर समेत केही होटल तथा औद्योगिक स्थलले प्रयोग गरिरहेका छन्।

ख. कलकारखाना तथा उद्योगधन्दा

भैरहवा क्षेत्रमा धेरै उद्योग तथा कलकारखाना रहेको छ। यस आयोजना निर्माणस्थल देखी करिब २०० मि. दुरीमा घरना फुड उद्योग, शंकर गोयल हार्डवेयर फ्याक्ट्री, १५० मि. दुरीमा सुजिकी शोरुम तथा करिब ३०० मि. दुरीमा वि.आर. प्लाष्टिक उद्योग रहेको छ। एभरेष्ट पेट्रोल पम्प करिब ४०० मि. दुरीमा रहेको छ।

ग. होटल तथा रेष्टुरेन्ट

आयोजना निर्माण क्षेत्र देखी करिब ३०० मि. दुरीमा सिद्धार्थ भिलासा (पाँच तारे) होटल, रेसुङ्गा रेष्टुरेन्ट एण्ड र शौरभ एण्ड सन्ध्या होटल संचालन भइरहेको छ।

५.३.४ यातयात, संचार तथा बजार

क. यातयातको पूर्वाधार

निर्माणस्थल सिद्धार्थ राजमार्ग देखी करिब १५० मि. पश्चिमतर्फ अवस्थित छ। निर्माणस्थलसम्म नै कच्ची सडक जोडिएको छ। करिब ५.५ कि.मि. दुरीमा गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल रहेको छ। प्रस्तावित स्थान भैरहवा क्षेत्रको मुख्य चोक बुद्ध चोक नजिक रहेको तथा विमानको फ्लाइट जोनमा नपर्ने पाइयो।

ख. संचार सेवा

आयोजना निर्माणस्थल क्षेत्रका स्थानीयवासीहरूले मोबाइल फोन, टेलिफोन, ईमेल, हुलाक, पत्रपत्रिका तथा अन्य प्रविधिको प्रयोग गरिरहेका छन्।

ग. बजार क्षेत्र

प्रस्तावित अस्पताल क्षेत्र नजिकको बजार भैरहवा हो। यस क्षेत्रका मानिसहरू बुद्ध चोकमा सामान किनमेल गर्न जाने गरेका छन्। आयोजना स्थल देखी करिब १ कि.मि. दुरीमा भैरहवाको बुद्ध चोक अवस्थित छ।

५.३.५ रोजगारीको अवस्था तथा कृषि विविधता

क. रोजगारी तथा आयआर्जनको अवस्था

यस क्षेत्रका मानिसहरू ब्यापार, सरकारी तथा प्राइभेट संस्थामा जागिर, वैदेशिक रोजगार, ड्राइभिङ, शिक्षक, होटल व्यवसाय, आदि पेशामा संलग्न छन्। केही परिवार कृषि पेशामा समेत आवद्ध रहेको पाइयो।

ख. कृषि विविधता

आयोजना निर्माणस्थल नजिक खेतियोग्य जमिन रहेको छैन। त्यस आसपासको क्षेत्रमा घर तथा भन्य भौतिक संरचना मात्र रहेको छ। सहरीकरणको कारण घर तथा संरचना निर्माण हुने दर वृद्धि भइरहेको छ। तथापी निर्माण क्षेत्र देखी करिब ५०० मि. उत्तर-पश्चिमतर्फ अञ्चलपुर क्षेत्रमा धान, मकै, गहुँ, तोरी, आलु, दलहन, तरकारी तथा अन्य बालीनालीको खेतिपाती गरिरहेका छन्।

ग. घरपालुवा पशुपंक्षी

प्रस्तावित आयोजनास्थल शहरी क्षेत्र भित्र पर्ने हुनाले घरपालुवा पशुपंक्षी पालन गरेको पाइएन। तथापी करिब ५०० दुरीमा उत्तर-पश्चिमतर्फ अञ्चलपुर क्षेत्रमा खेतियोग्य जमिन र किसानहरूको बसोवास रहेको छ। सो क्षेत्रमा कृषकहरूले भैंसी, गाई, बाखा र कुखुरा पालन गरिरहेका छन्।

५.३.६ सांस्कृतिक वातावरण

क. धार्मिक स्थल तथा सांस्कृतिक सम्पदा

प्रस्तावित निर्माणस्थल वरपर धार्मिक स्थल, पुरातात्विक सम्पदा तथा धार्मिक सम्पदा रहेको छैन। प्रस्तावित निर्माणस्थल देखी करिब १ कि.मि. दुरीमा बुद्ध चोक नजिक दुर्गा मन्दिर रहेको छ। करिब १.२ कि.मि. दुरीमा निर्माणस्थल देखी पूर्वतर्फ परासी सडक नजिक मस्जिद रहेको बाहेक अन्य धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा नजिक रहेको छैन।

ख. सांस्कृतिक मान्यता तथा चाडबाड

यस क्षेत्रमा मिश्रित समुदायको बसोवास रहेको हुँदा सांस्कृतिक मान्यता तथा चाडपर्वहरूमा पनि विविधता रहेको पाइयो। यस क्षेत्रमा मनाइने चाडपर्वहरू: दशैं, तिहार, ईद, माघि, माघे संक्रान्ति, साउने संक्रान्ती, चैते दशैं, ल्होसार तथा क्रिशमस हुन्।

५.३.७ आयोजना प्रभावित क्षेत्र

क. प्रभाव क्षेत्रको टोल

आयोजना क्षेत्र रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुरमा पर्दछ। प्रस्तावित निर्माणस्थल देखी करिव २०० मि. दुरीमा अञ्चलपुर टोल रहेको छ। करिव १ कि.मि.को दुरीमा भैरहवाको बुद्ध चोक पर्दछ।

ख. प्रभाव क्षेत्रमा पर्ने घर तथा विस्थापन हुने घर परिवार

आयोजना निर्माण क्षेत्र देखी करिव ८० मि. दुरीसम्म घर तथा मानव वस्ती रहेको छैन। आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र २०० मि. परिधि भित्र ८ वटा स्थानीयको घर रहेका छन्। जसमध्ये २ घर कच्ची र बाँकी पक्की प्रकृतिको रहेको पाइयो। यस परिधि भित्र घरना फुड उद्योग र शंकर गोयल हार्डवेयर फ्याक्ट्री पर्दछ। आयोजना क्षेत्रको जग्गा बाँझो अवस्थामा रहेको र घर तथा संरचना नरहेको हुँदा आयोजना निर्माणको कारण स्थानीयवासी विस्थापित हुने छैन।

ग. प्रभाव क्षेत्रमा बसोबास गर्न जातजाती तथा धर्म

स्थलगत अध्ययनको क्रममा गरिएको अन्तरक्रिया अनुसार प्रभाव क्षेत्रमा ब्राह्मण, क्षत्री, मगर तथा मुस्लिम समुदायका मानिसको बसोबास रहेको पाइयो। यस क्षेत्रमा हिन्दु, बौद्ध र मुस्लिम धर्मावलम्बीको बसोबास छ।

परिच्छेद-६: विकल्प विश्लेषण

विकल्प विश्लेषणलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा लिइन्छ। विकल्प विश्लेषणले प्रस्तावको उद्देश्य प्राप्त गर्न वैकल्पिक उपायहरू प्रस्तुत गर्दछ। वातावरणीय प्रभाव न्यून हुने, न्यून लागत पर्ने, सुविधा प्रदान गर्न सहज हुने, बजारमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थ, आदि आधारमा आयोजनासँग सम्बन्धित विभिन्न पक्षहरूको तुलनात्मक अध्ययन गरी विकल्प विश्लेषण गरीन्छ। विकल्प विश्लेषणले सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने विकल्प प्रदान गर्दछ। प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्ने क्रममा निम्न विषयगत क्षेत्र समावेश गरी विकल्प विश्लेषण गरिएको छ।

६.१ डिजाइन

प्रस्तावित अस्पताल भवनको डिजाइन गराउँदा नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता (NBC 105: 2025, NBC 208: 2003, NBC 207: 2003, NBC 206: 2024, NBC 205: 2024, NBC 204: 2015, NBC 203: 2015, NBC 202: 2015, NBC 201: 1994, NBC 114: 1994, NBC 113 : 1994, NBC 112 : 1994, NBC 111 : 1994, NBC 110 : 1994, NBC 109 : 1994, NBC 108 : 1994, NBC 107 : 1994, NBC 106 : 1994, NBC 104 : 1994, NBC 103 : 1994) अवलम्बन गरिएको छ। आयोजनाको संरचना डिजाइन गर्दा सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको भवन तथा योजना मापदण्ड, २०७२ लाई पालना गरिएको छ। पन्यास प्रकाश, खुल्ला क्षेत्र, हरियाली क्षेत्र, पार्किङ्ग क्षेत्र, लण्ड्री हाउस, Bunker House, Waste Water Treatment Plant तथा अन्य आवश्यक संरचना समेटिएको छ। भवनको डिजाइनमा अपाङ्गमैत्री भर्याड, शौचालय तथा अन्य संरचना, बाल मैत्री तथा वृद्ध मैत्री संरचना, लिफ्ट, आपतकालिन ढोका र सहज भन्याड डिजाइन गरिएको छ। उर्जा बचत तथा बैकल्पिक उर्जाका रूपमा सौर्य उर्जा प्रयोग Solar Panel राख्ने स्थान सहितको डिजाइन गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनालाई प्राविधिक तथा वातावरणमैत्री बनाउन डिजाइन चरणमा अधिकतम कोशिस गरिएको छ।

६.२ आयोजना स्थल

आयोजनास्थल रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका-८, अञ्चलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा अवस्थित छ। अस्पतालको संरचना निर्माणको लागि १९,६१६.०४ वर्ग मि. जग्गा खरिद गरिएको छ। यस आयोजनाको लागि आवश्यक जग्गा यस स्थान बाहेक अन्यत्र उपलब्ध गराउन सकिने अवस्था छैन। गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल देखी ५.५ कि.मि. दुरीमा प्रस्तावित निर्माणस्थल अवस्थित छ। आयोजना स्थल सिद्धार्थ राजमार्ग देखी १५० मि. पश्चिमतर्फ र बुद्ध चोक देखी करिब १ कि.मि. उत्तरतर्फ आयोजनास्थल रहेको छ।

सार्वजनिक यातयातबाट पुग्न सहज हुने क्षेत्रमा निर्माणस्थल प्रस्ताव गरिएको छ। नजिकै घना वस्ति नभएको तथा निर्माणस्थलमा रुख विरुवा नभएको बाँझो जमिनमा लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण गर्न लागिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित स्थानमा अस्पताल स्थापना गर्न उपयुक्त देखिएको छ।

६.३ संचालन विधि र समय तालिका

अस्पताल संचालन गर्नका लागि आवश्यक पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्डलाई पालना गरिनेछ। प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालमा विशेषज्ञ तथा विशिष्टीकृत उपचार सेवा प्रदान गरिनेछ। यस अस्पताल संचालन चरणमा प्रदान गरिने सेवाहरू: प्रयोगशाला, रेडियोलोजी, अल्ट्रासाउण्ड, इ.सि.जी., प्याथोलीजी, २४ सै घण्टा ईमरजेन्सी सेवा, सर्जरी, आई.सि.यू, ओ.पि.डी., अङ्गोलोजी, रेडियसन थेरापी, केमोथेरापी, बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट, अन्य क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपचार, फार्मसी, रक्त संचार सेवा र एम्बुलेन्स सेवा, आदि हुन्। अस्पतालको उपचार सेवा वर्षको ३६५ दिन नै २४ सै घण्टा प्रदान गरिनेछ।

६.४ प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ

अस्पताल भवन निर्माण तथा अन्य संरचना निर्माण मुख्य रूपमा: गिट्टी, बालुवा, सिमेन्ट, फलामे रड, स्टील, काठ, स्यानीटरीका सामन, ग्रेनाइट, टायल, मार्बल, आदी कच्चा पदार्थ आवश्यक पर्दछ। वातावरणमा न्यूनतम प्रभाव पर्ने उत्तम विकल्प कार्यान्वयन गर्न प्रयोगशालामा निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण गरेर मात्र इन्जिनियरिङ दृष्टिकोणले उपयुक्त निर्माण सामग्री नजिकैको बजारबाट खरिद गरिनेछ। स्थानीयस्तरमा उपलब्ध नपाइने निर्माण सामग्री मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ।

६.५ वातावरणीय व्यवस्थापन

यस प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वातावरणीय व्यवस्थापनको वैकल्पिक विश्लेषण गरिएको छ। वातावरणीय व्यवस्थापनमा सबै भन्दा राम्रा अभ्यासहरू कार्यान्वयन गर्न यस विकल्पमा प्रस्ताव गरिएको छ। स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि अटोक्लेभिड गरी संक्रमित फोहरलाई संक्रमण रहित पारिने छ। समयावधि समाप्त भएका औषधिलाई उत्पादक कम्पनीलाई फिर्ता गरिनेछ। ठोस फोहरमैलालाई स्रोतमा नै वर्गिकरण गरी संक्रमणजन्य र संक्रमण नभएको छुट्टै संकलन गर्ने प्रवन्ध गरिनेछ। अस्पतालमा उत्पादन हुने विभिन्न प्रकारका फोहरलाई भिन्न भिन्न रड र साइजका वाल्टिनहरूमा संकलन गरिनेछ। जस्तै: हरियो बकेट (Food waste, Garden waste तथा अन्य कुहिने प्रकृतिका फोहर), ठुलो निलो बकेट (Paper, Plastic & Tin, Cardboard जस्ता साधारण फोहर), ठुलो रातो

बकेट (Bandages Linen, Dressing, Solid Plaster, Cast, Bedding, Urine Bags, Catheters, Stents, Drains, Gloves, Plastic Apron, Contaminated disposal, Blood bags, जस्ता संक्रमित फोहर), सानो रातो बकेट (Ampoules जस्ता धारिलो वस्तु), बिकोमा प्वाल परेको रातो बकेट (Syringes जस्ता धारिलो वस्तुहरू), पहेंलो बकेट (Body Parts, Human tissue, Specimens जस्ता प्याथोलिकल फोहर), सेतो बकेट (Needles जस्ता धारिलो वस्तु) मा संकलन गरी व्यवस्थापन गरिनेछ। रेडियसन हजार्डको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सो प्रयोजनका लागि Bunker House निर्माण गरिनेछ। यस्तो फोहरलाई सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन एकाईसँग समन्वय तथा Integrated Central Treatment Facilities माफत Segregation, Sterilization, Reuse, Recycle तथा बाँकी रहेको विसर्जनयोग्य फोहरलाई ल्याण्डफिल साइटमा व्यवस्थापन गरिनेछ। अस्पतालजन्य फोहरलाई भष्मिकरण गर्दा वायू प्रदूषणको जोखिम निम्त्याउने हुनाले सो को वैकल्पिक व्यवस्थाको रूपमा Integrated Central Treatment Facilities को अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ।

६.६ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा जोखिम स्वीकार गर्न सकिने वा नसकिने अवस्था

उत्सर्जन हुने फोहरमैला व्यवस्थापन, पानीको उच्च खपत, उच्च उर्जा खपत, पन्यास पार्किङको आवश्यकता तथा रेडियसन हजार्डको विषय नै क्यान्सर अस्पताल संचालन गर्दा सिर्जना हुने जोखिम हो। उल्लेखित जोखिमलाई अस्पताल संचालन गर्दा प्राप्त हुने लाभसँग तुलना गर्न आवश्यक देखिन्छ। जोखिमको तुलनामा आयोजनाबाट प्राप्त लाभ: स्थानीय क्षेत्रमा क्यान्सर रोगको उपचार, रोजगारी सिर्जना, राजस्व संकलन वृद्धि, आर्थिक गतिविधि वृद्धि, आदी प्रभावकारी देखिएको हुनाले सिर्जित जोखिम स्वीकार गर्न सकिने प्रकृतिको पहिचान गरिएको छ।

परिच्छेद-७: प्रस्तावक कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभावहरू

अध्ययन टोलीद्वारा प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण तथा संचालनमा पर्ने प्रभावहरूको पहिचान र पूर्वानुमान कार्य उचित ध्यान दिएर गरिएको छ। निर्माण तथा संचालन गतिविधिको आधारमा सकारात्मक प्रभाव तथा नकारात्मक प्रभावहरूको अध्ययन र विश्लेषण गरिएको छ। सम्भावित प्रभावहरूलाई तीन पक्षमा विभाजन: भौतिक तथा रासायनिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा विभाजन गरिएको छ। पूर्वानुमानि तथा प्रक्षेपित वातावरणीय प्रभावहरूलाई परीमाण, सीमा, र अवधिको आधारमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निदर्शिका, २०५० तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा उल्लेख गरिएको दिशा निर्देशहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गरिएको छ। विज्ञहरूको मूल्याङ्कन बाहेक अन्य समान प्रकृतिका आयोजनाहरूबाट प्राप्त अनुभवहरूलाई समेत वातावरणीय प्रभावहरूको पूर्वानुमानका लागि आधारको रूपमा लिइएको छ।

७.१ सकारात्मक सवालहरू

७.१.१ निर्माण चरण

क. रोजगारी सिर्जना

प्रस्तावित आयोजना निर्माण चरणमा विभिन्न योग्यता भएका करिब १,६४,२५० Man days को आवश्यकता हुने अनुमान गरिएको छ। अधिकांश जनशक्ति स्थानीय समुदायबाट क्षमता अनुरूप नियुक्ति गरिनेछ। यसले स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना हुनेछ। जसले स्थानीय अर्थव्यवस्थालाई वृद्धि गर्नेछ। भैरहवा शहर नजिक शहरोन्मुख क्षेत्रमा यस प्रकारको रोजगारी सिर्जनाले दक्ष, अर्धदक्ष तथा अदक्ष कामदारले रोजगारी प्राप्त गर्ने छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि

आयोजना निर्माणको चरणमा निर्माण जनशक्ति, प्राविधिक तथा ढुवानीका साधनको कामदारको कारण स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक कारोबार वृद्धि तथा व्यापार वृद्धि हुनेछ। स्थानीय डिलर, हार्डवेयर, निर्माण सामग्री सप्लायर्स, होटल तथा खाजाघरको व्यापार वृद्धि हुनेछ। यस कार्यले स्थानीय तथा क्षेत्रियस्तरको आर्थिक गतिविधि वृद्धि हुने आंकलन

गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय तथा क्षत्रिय, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. प्राविधिक सीप अभिवृद्धि

क्यान्सर उपचारको विशिष्टिकृत सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले स्थापना हुन लागेको प्रस्तावित अस्पताल स्थापना गर्न लागिएको छ। अस्पताल सेवाको गुणस्तर कायम राख्न निर्माण चरणमा नै स्थापित मानकलाई आधार बनाई प्रदान गरिने सेवा सुविधा अनुरूपका निर्माण कार्यहरू गर्ने हुँदा निर्माणमा संलग्न सीपयुक्त, अर्ध-सीपयुक्त र अदक्ष जनशक्तिको प्राविधिक सीप थप अभिवृद्धि हुने देखिन्छ। सीपयुक्त जनशक्तिले सहज तरिकाले काम पाउने र ज्याला तथा तलव बढी हुने हुनाले आर्थिक अवस्था सुधार गर्न मद्दत गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. नजिकको जग्गाको महत्व वृद्धि

प्रस्तावित क्यान्सर अस्पताल निर्माण क्षेत्र भैरहवा शहर नजिक पर्दछ। भैरहवा शहरको बुद्ध चोक देखी करिब १ कि.मि. उत्तर-पश्चिम दिशामा निर्माणस्थल अवस्थित छ। यस क्षेत्रमा मानव वस्ती केही पातलो रहेको तथा केही जग्गा बाँझो अवस्थामा रहेको पाइयो। प्रस्तावित अस्पताल निर्माण हुँदा आयोजनास्थल वरपर आर्थिक गतिविधि र चहलपहल बढ्ने हुँदा नजिकको जग्गा तथा सम्पतिको महत्व वृद्धि हुने आंकलन गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ङ. क्यान्सर उपचार सम्बन्धी पूर्वाधार विकास

गुणस्तरिय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान उद्देश्यले उपचार सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउन सहज हुने प्रकृतिको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ। यस अस्पतालले स्वास्थ्य क्षेत्रमा नयाँ पूर्वाधार थपिनेछ। यस कार्यले काठमाण्डौं उपत्यका बाहिर लुम्बिनी प्रदेश तथा आसपासको क्षेत्रमा क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने देखिन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

७.१.२ संचालन चरण

क. क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच

लुम्बिनी प्रदेशको भैरहवा आसपासको क्षेत्रमा क्यान्सर अस्पताल रहेको छैन। तसर्थ यस क्षेत्रका क्यान्सर पिडित बिरामी चितवन, काठमाण्डौ तथा भारततर्फ उपचार गराउन जाने प्रवृत्ति विद्यमान छ। यसको कारण आर्थिकभार वृद्धि, बिरामी कुरुवा बस्न असहजता र उपचार अवधि लम्बिँदा विचमा नै उपचार छुटाउन पर्ने बाध्यता रहेको छ। तसर्थ स्थानीय क्षेत्रमा विशिष्टकृत उपचार सेवा प्रदान गर्ने अस्पताल स्थापना हुँदा क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच पुग्नेछ। उच्च गुणस्तरको क्यान्सर उपचार सेवामा पहुँच बढ्ने हुनाले हाल देखिएको उपचार सेवा प्राप्त गर्न राजधानी, चितवन तथा भारततर्फ जाने संख्यामा कमी हुनुका साथै खर्चमा कमी हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. स्थानीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकास

नेपाल सरकारको गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा जनताको सहज पहुँच पुऱ्याउने निजि क्षेत्रलाई समावेश तथा प्रोत्साहन गर्ने नीति अनुरूप नयाँ प्रविधि अपनाएर विशिष्टकृत उपचार सेवा प्रदान गर्न सुविधा सम्पन्न अस्पताल पूर्वाधार निर्माण हुनेछ। यस अस्पताल स्वास्थ्य क्षेत्रको उल्लेखनीय पूर्वाधार हुनेछ, यसले स्वास्थ्य क्षेत्रको पूर्वाधार विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. रोजगारी सिर्जना

प्रस्तावित अस्पतालमा प्राविधिक जनशक्ति: २२० जना र प्रशासनिक जनशक्ति: ६५ जना गरी २८५ जना कर्मचारीले रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्ने छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. सरकारको राजस्व वृद्धि

कम्पनी दर्ता, अस्पताल दर्ता, व्यवसाय दर्ता, नविकरण दस्तुर, सम्पति कर र अन्य राजस्व संघीय सरकार तथा स्थानीय तहमा दाखिला गरिनेछ। यस कार्यले नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहको राजस्व स्रोत वृद्धि हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ड. स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धानमा योगदान

विशिष्टकृत प्रकृतिको क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गर्ने यस अस्पतालले स्वास्थ्य तथा चिकित्सा विज्ञानसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क, जानकारी संकलन तथा प्रकाशन गरी स्वास्थ्य क्षेत्रमा हुने खोज, अध्ययन तथा अनुसन्धानमा सहयोग गर्नेछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

च. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि

अस्पताल संचालन हुँदा बिरामी, कुरुवा, आगन्तुक र कर्मचारीको संख्या वृद्धि हुने हुँदा आयोजना क्षेत्र तथा वरपर रहेका बजारमा आर्थिक कारोबार वृद्धि हुनेछ। यस क्षेत्रमा फार्मेसी, क्लिनिक, होटल, रेस्टुरेन्ट तथा अन्य व्यवसाय फस्टाउने आंकलन गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

छ. राष्ट्रिय आर्थिक लाभ

अस्पतालबाट उपलब्ध उच्च गुणस्तरको क्यान्सर उपचार स्वास्थ्य सेवाले उपचारको लागि विदेश जानेको संख्यामा कमि हुँदा विदेशमा हुने खर्च स्वदेशमा नै रहने देखिन्छ। साथै चिकित्सा सम्बन्धी क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालन गर्दा राजस्व र कर वृद्धि भई राष्ट्रिय आर्थिक लाभ हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षत्रिय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ज. विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा उपचार सुविधा

अस्पताल संचालन भएको क्षेत्र तथा विपन्न, असहाय र न्यून आय भएका क्यान्सर पिडित बिरामीलाई वडा कार्यालयको सिफारिसका आधारमा सहूलियत दरमा उपचार सुविधा प्रदान गरिनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

झ. संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरूबाट लाभान्वित

अस्पताल संचालन चरणमा सामाजिक सहकार्य गरी संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरू संचालन गरिनेछ। अस्पताल वरपर सरसफाई, पहुँचमार्ग नियमित मर्मतसंभार, व्यवसायिक सीप विकासका तालिम संचालन, क्यान्सर सम्बन्धी जनचेतनाको कार्यक्रम संचालन, स्वास्थ्य शिविर संचालन, आदि कार्य संचालन गरिनेछ। यस कार्यले स्थानीय जनसमुदाय लाभान्वित हुने छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ज. अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन

अस्पताल परिसरको खाली स्थानमा वैज्ञानिक तरिकाले भू-व्यवस्थापन गरी प्रस्तावित डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ। यसले बिरामी, आगन्तुक र कर्मचारीलाई हरियाली तथा सुरम्य वातावरण प्रदान गर्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

तालिका २६: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
अ. निर्माण चरण							
१	रोजगारी सिर्जना	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
२	स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
३	प्राविधिक सीप अभिवृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
४	नजिकको जग्गाको महत्व वृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
५	क्यान्सर उपचार सम्बन्धी पूर्वाधार विकास	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	उच्च (६०)	अल्पकालिन (५)	१२५	उच्च महत्व
आ. संचालन चरण							
१	क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	१४०	उच्च महत्व
२	स्थानीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकास	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
३	रोजगारी सिर्जना	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
४	सरकारको राजस्व वृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	६०	मध्यम महत्व
५	स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धानमा योगदान	अप्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
६	स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	४०	न्यून महत्व
७	राष्ट्रिय आर्थिक लाभ	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
८	विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका विरामीको सहूलियत दरमा उपचार सुविधा	प्रत्यक्ष	क्षत्रिय (६०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
९	संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरूबाट लाभान्वित	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
१०	अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	४०	न्यून महत्व

७.२ नकारात्मक सवालहरू

७.२.१ भौतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. भू-उपयोग परिवर्तन

हाल बाँझो जग्गा तथा खुल्ला क्षेत्रको रूपमा रहेको शहरोन्मुख क्षेत्रमा अस्पताल निर्माण हुँदा स्थायी रूपमा भू-उपयोग परिवर्तन हुनेछ। साथै निर्माण चरणमा निर्माण सामग्री भण्डारण, उपकरण भण्डारण तथा श्रमिकको अस्थायी आवास निर्माण हुँदा समेत अस्थायी प्रकृतिको भू-उपयोग परिवर्तन हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध

निर्माण चरणमा आवश्यक हुने निर्माण सामग्रीहरू विद्यालयको वस संचालन हुने समय, कार्यालय समय तथा सडक व्यस्त हुने अन्य समयमा अव्यवस्थित तरिकाले ढुवानी गर्दा सार्वजनिक यातयातको आवागमनमा अवरोध सिर्जना हुन सक्दछ। तसर्थ सडक व्यस्त हुने समयमा निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा सडक दुर्घटनाको जोखिम वृद्धि हुन सक्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. ठोस तथा तरल फोहर उत्सर्जन

निर्माण चरणमा ठोस फोहरहरू जस्तै: जग खन्दाको माटो, ईँटाका टुक्रा, टुक्रेको टाइल तथा ग्रेनाइट, सिमेन्ट प्याकिड बोरा, बालुवा, गिट्टी, काठका टुक्रा, रडको बट्टा तथा बाल्टिन, आलमुनियमको टुक्रा, प्याकेजिड प्लाष्टिक, प्लाष्टिकका पाइप टुक्रा, टुटेका सीसा, फलाम स्क्राप, आदि हुन्। यस्ता प्रकृतिका फोहरको अप्रवन्धित व्यवस्थापनले निर्माण क्षेत्रको सौन्दर्य क्षयिकरण, स्थानीयबाट विरोध र कामदारलाई चोटपटक लाग्न सक्दछ। त्यस्तै निर्माण चरणमा तरल फोहर: बालुवा मिश्रित पानी, सरसफाईबाट निष्कने पानी तथा शौचालयको ढल उत्सर्जन हुने गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. निर्माणजन्य सामग्री भण्डारण

निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित भण्डारणले स्थानीय वासिन्दालाई असर पर्न सक्दछ। निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित भण्डारणले निर्माणस्थल नजिक रहेका स्थानीयलाई वायू प्रदुषण, ध्वनी प्रदुषण, सडक अवरोध, आवागमनमा अवरोध सिर्जना हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई

प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ड. वायु प्रदूषण

निर्माणको समयमा प्रयोग हुने मेशिनरी, जेनेरेटर तथा सवारीसाधनबाट SO₂, NO_x, CO, PM जस्ता प्रदुषक उत्सर्जन हुन्छ। जग खन्दा निस्कने माटोको अनुचित व्यवस्थापनले धुलो उडेर वायु प्रदुषण हुन सक्छ। निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित भण्डारणले बालुवा, गिट्टी र सिमेन्टबाट धुलो उड्ने गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

च. ध्वनि प्रदूषण

निर्माणजन्य मेशिनरी तथा उपकरणहरूको संचालनबाट ध्वनीको स्तर बढ्न सक्दछ। यसको कारण स्थानीयलाई प्रभाव पर्दछ। निर्माण सामग्रीहरू ढुवानी गर्दा Heavy सवारीसाधनको प्रयोग तथा लोडसेडिङको समयमा जेनेरेटर संचालन गर्दा निर्माणस्थल तथा वरपर ध्वनीको मात्रा बढ्न सक्छ। जसले रातीको समयमा स्थानीयको निद्रामा प्रभाव पर्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

छ. जल प्रदूषण

निर्माण सामग्री भण्डारण गर्ने स्थान, ब्याचिड प्लान्ट तथा मिश्रण क्षेत्रबाट फोहर पानी, वाटर प्रुफमा प्रयोग हुने रसायन, पेन्ट, सरसफाईबाट प्रयोग हुने पानी, पानीमा इन्धन तथा ग्रीजको मिश्रण, आदि कारणले सतही पानी तथा जमिन मुनिको पानी समेत प्रदुषित हुन सक्दछ। जसले नजिकको पानीको स्रोतमा भएको जैविक विविधतालाई समेत नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्दछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ज. माटो प्रदूषण

बहुतले भवन निर्माणका क्रममा जमिनमा हुने भौतिक कार्यले माटो गुणस्तर खस्कने हुन्छ। साथै निर्माण सामग्री भण्डारण गर्दा ढुवानीका साधनहरू आवतजावत गर्दा, मेशिनरी तथा ढुवानीका साधनबाट मोलिल र ग्रीज चुहावट, वाटर प्रुफ गर्न प्रयोग हुने रसायनको चुहावट, आदि कारणले माटोको गुणस्तर क्षयिकरण हुन सक्दछ। चाँडै निष्क्रिय नहुने प्रकृतिको फोहरले माटो प्रदुषण गराउँदछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

झ. भूमिगत पानीको अधिक उपयोग

निर्माणकालिन समयमा प्रति दिन करिब २०,००० लिटर पानी आश्यक पर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। जसको कारण पानीको आपूर्ति गर्ने स्रोतमा दबाव सिर्जना हुनेछ। निर्माणकालिन समयमा भूमिगत पानी प्रयोग गरिने हुनाले भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने जोखिम बढ्न सक्दछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ञ. उच्च उर्जा खपत

निर्माण चरणमा प्रयोग हुने विभिन्न मेशिनरीहरूले डिजेल तथा विद्युत खपत गर्दछ। उर्जाको रूपमा प्रयोग गरिने डिजेल इन्धन अनविकरणीय उर्जा हो, जसको आपूर्ति सीमित हुन्छ र दीर्घो प्रयोग गर्न सकिँदैन। विद्युतिय उर्जा नविकरणीय प्रकृतिको हो, जसको उपभोगले कुनै प्रतिकूल प्रभाव पर्ने छैन। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ट. निर्माण जनशक्तिको ढल व्यवस्थापनमा समस्या

निर्माणकालिन समयमा व्यवस्थित शौचालय तथा ढल निर्माण भइसकेको हुँदैन। अस्थायी प्रकृतिको शौचालयका कारण दुर्गन्ध फैलने, ढल जमिनमा बग्ने, पानीको स्रोतमा मिसिने, तथा ढल व्यवस्थापनको समस्या वृद्धि हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ठ. निर्माणजन्य दुर्घटना

निर्माण सामग्री ढुवानीको समय तथा होचा भवनको तुलनामा बहुतले भवन निर्माण गर्दा दुर्घटनाको जोखिम उच्च रहन्छ। संरचना निर्माण, विद्युत वायरिङ, रड लगाउने कार्य, सीसा फिटिङ कार्य, प्लाष्टर गर्दा तथा अन्य जोखिमपूर्ण कार्यको दौरान दुर्घटनाको जोखिम उच्च रहन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ड. भूमिगत तला निर्माणका कारण वरपरको भौतिक संरचनामा प्रभाव

प्रस्तावित अस्पताल भवनको २ तला वेसमेन्ट प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ जग निर्माण गर्दा वरपरको घर तथा संरचनाको जग भन्दा गहिरो हुनेछ। सतही माटो खनेर जग्गा निर्माण गर्दा वरपरको घर तथा भौतिक संरचना भासिन सक्ने, चर्कने तथा स्थिरतामा कमि हुने समस्या देखिन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

आ. संचालन चरण**क. साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन**

अस्पताल संचालन चरणमा उत्सर्जन हुने फोहरलाई सामान्यतया साधारण प्रकृतिको फोहर र जोखिमपूर्ण फोहरका रूपमा वर्गिकरण गर्न सकिन्छ। साधारण प्रकृतिको फोहरमैला कुहिने र नकुहिने प्रकृतिको हुन्छन। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने साधारण प्रकृतिको कुहिने फोहर: कागजजन्य फोहर, चमेनागृहबाट निस्कने खानेकुराजन्य फोहर, वार्डबाट निस्कने औषधिको प्याकिड, आदि हुन्। त्यस्तै अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने साधारण प्रकृतिको नकुहिने फोहर: प्याकिड प्लाष्टिक, पानीको बोतल, औषधिको सीसी, औषधीको पत्ता, आदि हुन्। यस प्रकृतिका फोहरहरूको अप्रवन्धित व्यवस्थापनले कर्मचारी, बिरामी, आगन्तुक तथा स्थानीयलाई दृष्य प्रदुषण, दुर्गन्ध, संक्रमणजन्य रोगको प्रसार, आदि प्रभाव पर्न सक्छ। प्रारम्भिक प्रक्षेपण अनुसार प्रतिदिन १५० के.जि. सम्म साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला उत्सर्जन हुने आंकलन गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन

अस्पताल संचालन चरणमा उत्सर्जन हुने जोखिमपूर्ण फोहर: चिकित्सकिय कार्यमा प्रयोग हुने पञ्जा, मास्क, कपास, रगत तथा रगतजन्य फोहर, फर्मास्यूटिकल फोहर, मान अंग तथा तन्तु, ड्रेसिड पदार्थ, चक्कु, कैची, सिरिन्ज, म्याद नाघेको औषधि, Radioactive Waste, Infected Material, चिकित्साजन्य अन्य फोहर, आदि हुन्। अस्पतालले आफ्नो सेवा प्रवाहको क्रममा नेपालको कानून तथा वासेल महासन्धि अनुसार वर्गिकरण तथा निष्कृत्य पारी उचित व्यवस्थापन नगरेमा अकल्पनिय समस्या सिर्जा हुन सक्दछ। प्रारम्भिक प्रक्षेपण अनुसार प्रतिदिन १०० के.जि. सम्म अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला उत्सर्जन हुने आंकलन गरिएको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन

प्रयोगशाला, अपरेशन कक्ष, वार्ड तथा सरसफाई र Disinfection गर्ने क्रममा अस्पतालबाट तरल फोहर उत्सर्जन हुनेछ। यस प्रकृतिको संक्रमणजन्य फोहर पानी शौचालयको ढलको पानीको प्रकृति फरक भएकाले मिसाउन मिल्दैन। यदि अस्पतालजन्य तरल फोहरको उचित व्यवस्थापन नभएमा संक्रमण फैलने, महामारी फैलन सक्ने, खानेपानीको मुहानमा मिसने, माटो प्रदुषण गर्ने, जल प्रदुषण, जस्ता जटिल समस्या सिर्जना हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई

प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. भूमिगत पानीको प्रयोगका कारण भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने

अस्पतालमा सेनिटरी, शौचालय, सरसफाई तथा अन्य प्रयोजनका लागि पानी खपत हुनेछ। संचालन चरणमा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत हुने आंकलन गरिएको छ। अस्पतालमा पानी आपूर्तिको मुख्य स्रोतको रूपमा भूमिगत पानी, भैरहवाको खानेपानी संस्थानले वितरण गर्ने पानी र Rain Water Harvesting लाई लिइएको छ। जसमध्ये भरपर्दो तथा बढि प्रयोग हुने स्रोत भूमिगत पानी नै हो। तसर्थ अस्पताल संचालन चरणमा भूमिगत पानीको अधिकतम प्रयोग हुनेछ। भूमिगत स्रोतमा दबाव सिर्जना भई भूमिगत पानीको सतह घट्ने जोखिम आंकलन गरिएको छ। जसको कारण छिमेकीको पानीको स्रोतमा पनि प्रभाव पर्ने तथा जमिन भासिने समस्या देखा पर्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र मध्यकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ङ. उच्च उर्जा खपत

अस्पताल संचालन चरणमा विभिन्न विद्युतिय उपकरण (एक्स-रे, MRI, CT Scan, ECG, Radiation Therapy Machine, Chemotherapy Machine, भेन्टिलेटर, प्रयोगशालाका उपकरण), कार्यालय प्रयोजनका लागि उपयोग हुने उपकरण (कम्प्यूटर, सर्भर, प्रिन्टर, सि.सि.टि.भि., हिटर, Air Condition, Fan, वासिड मेसिन, सफाईका मेसिन, आदि) तथा अन्य विद्युतिय उपकरण प्रयोग गर्दा उच्च भोल्टेजको विद्युतिय उर्जा खपत हुनेछ। जसले हाल त्यस क्षेत्रमा भइरहेको विद्युत आपूर्तिमा भार बढ्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

च. पार्किङ व्यवस्थापनमा असहजता

अस्पतालमा आगमन हुने बिरामी तथा आगन्तुकको सवारीसाधन पार्किङ गर्ने व्यवस्थित स्थान नभएमा सडक छेउमा अव्यवस्थित पार्किङ हुने सम्भावना रहन्छ। जसको कारण आवागमनमा अवरोध आउने, स्थानीयको बिरोध हुने तथा प्रशासनमा उजुरी पर्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र मध्यकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

छ. ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन

२०० शय्या सहितको स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालको शौचालय र सरसफाई कार्यबाट ढल र फोहरपानी अधिक मात्रामा उत्सर्जन हुने गर्दछ। यस प्रकृतिक तरल फोहरमा Moderate Total Solid, उच्च Biological Oxygen Demand र रोग निम्त्याउने जीवाणु प्रवाह हुने गर्दछ। यस प्रकारको ढल तथा फोहर पानीलाई छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापन नभएमा सेफ्टी ट्याङ्की चाँडै भरिने, दुर्गन्ध फैलने, सार्वजनिक ढल व्यवस्थापनमा असहजता सिर्जना हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ज. आगलागि, भूकम्प तथा वर्षातको समयमा डुबान

प्रस्तावित अस्पताल संचालन चरणमा आगलागि, भूकम्प, वर्षातको समयमा बाढी तथा डुबानको समस्या देखा पर्न सक्दछ। भूकम्पको समयमा हतारिएर बहिर्गमन हुँदा चोटपकट लाग्न सक्दछ। विद्युतिय उपकरण तथा सर्किट सट भएर आगलागिको जोखिम सिर्जना हुन सक्दछ। साथै चमेनागृहमा खाना बनाउने क्रममा आगलागि हुन सक्दछ। आगलागिको कारण जनधन तथा मानवीय क्षति हुन सक्दछ। समथर प्रकृतिको तराई क्षेत्रमा आयोजना रहेको हुनाले वर्षातको समयमा पानीको सतह बढेर बाढी तथा डुबानको समस्या सिर्जना हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

झ. Hazardous Waste व्यवस्थापन

क्यान्सर अस्पतालमा Cytotoxic (Chemotherapy) Waste, Heavy Metal Waste, Radioactive Waste, प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रसायनजन्य वेस्ट, Infected Biomedical Waste, धारिलो वस्तुजन्य वेस्ट, आदि वेस्टलाई Hazardous Waste का रूपमा लिइन्छ। यस प्रकारको Hazardous Waste लाई सावधानीपूर्वक विर्जन नभएमा धेरै संक्रमणजन्य समस्या तथा प्रदुषण वृद्धि गराउन सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ञ. म्याद सकिएको औषधिको व्यवस्थापन

अस्पतालले फार्मसी समेत संचालन गर्नेछ। तसर्थ सम्पूर्ण औषधि म्याद भित्र नै बिक्रि नहुन पनि सक्दछ। सो औषधिलाई फोहरमा विसर्जन गर्दा वातावरणमा गम्भिर प्रभाव पर्न सक्दछ। म्याद सकिएको औषधि व्यवस्थापन गर्न विशेष ध्यान नदिएमा जल प्रदुषण, माटो

प्रदूषण तथा मानिसको स्वास्थ्यमा गम्भिर प्रभाव पार्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

७.२.२ रासायनिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरण तथा सवारी साधन संचालनबाट हुने रासायनिक प्रदूषण

अस्पतालको संरचना निर्माणका क्रममा प्रयोग हुने सवारी एवं ढुवानीका साधन र निर्माण मेशिनरीमा प्रयोग गर्ने इन्धन, सिमेन्ट, संरचनाको स्थायित्वका लागि प्रयोग हुने रसायन जस्तै: वाटर प्रुफ रसायन, रडमा प्रयोग हुने रसायन तथा अन्य रसायनहरु वातावरणमा उत्सर्जन हुन्छ। यस्ता रसायनहरु निर्माण अवधिमा मात्र नभई भवन रहेसम्म पनि असर रहिरहन सक्छ। तथापी निर्माण अवधिमा उत्सर्जनको मात्रा केही बढि हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

आ. संचालन चरण

क. प्रयोग भएका तथा म्याद नाघेका रसायन व्यवस्थापन

अस्पतालले विभिन्न प्रकारका उपचार सेवा प्रवाह गर्दा आधुनिक चिकित्सा प्राणाली अनुसार रोग निदान र उपचारका क्रममा विभिन्न किसिमका रसायन तथा औषधि प्रयोग हुन्छन्। प्रयोगशालामा प्रयोग हुने केही रसायनहरुको म्याद नसकिदै समाप्त हुन पनि सक्छ। त्यस प्रकारका म्याद सकिएका रसायनहरुको व्यवस्थापन चुनौतिपूर्ण हुनेछ। अस्पतालमा प्रयोग भएका तथा म्याद नाघेका रसायनहरुले वातावरणमा पार्ने प्रभाव र मानव स्वास्थ्यमा पार्ने प्रभाव जटिल प्रकृतिको हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. अस्पतालजन्य तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रासायनिक फोहर व्यवस्थापन

अस्पताल संचालनको चरणमा विभिन्न प्रकारका फोहर: म्याद नाघेका औषधि, प्रयोगशालामा प्रयोग भएका रसायन, संक्रमणजन्य रगतको नमुना, संक्रमणजन्य दिशा पिसाव, आदि हुन्। अस्पतालमा प्रयोग हुने सबै प्रकारका रसायनहरु नष्ट (Decomposition) गर्न सकिदैन। धेरैजसो रसायनहरु तोकिएको विधि अनुसार व्यवस्थापन भएन भने वातावरण तथा मानव

स्वास्थ्यमा जटिल समस्या सिर्जना गर्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. प्रयोग भइसकेको विकरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन

क्यान्सर अस्पतालमा उपचार गर्दा External Beam Radiotherapy विधिमा Cobalt (^{60}Co) प्रयोग हुन्छ जसले Gamma Ray उत्पादन गर्न मद्दत गर्दछ। त्यस्तै Brachytherapy (Internal Radiotherapy) का क्रममा Cobalt, Iridium, Cesium, Iodine र Palladium को प्रयोग हुन्छ। यस उपचार विधिले Radioactive Sources शरिर भित्र वा ट्युमर नजिक प्रवाह गरिन्छ। क्यान्सर उपचारका लागि प्रयोग हुने Nuclear Medicine मा Technetium, Fluorine, Gallium, Iodine, Lutetium, Yttrium जस्ता Heavy Elements को प्रयोग हुन्छ। साथै X-ray machines, CT scanners, PET-CT scanners र Fluoroscopy units मेसिनबाट समेत विकिरणयुक्त पदार्थ उत्पादन हुने गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन

क्यान्सर अस्पतालको Nuclear Medicine Services र Radiotherapy गर्ने क्षेत्रमा Radiation Hazard र संक्रमणको जोखिम उच्च रहन्छ। Radiation को असरका कारण कपाल झर्ने, क्यान्सरको जोखिम, नपुङ्सकता, छाला डढ्ने तथा Genetic Mutations हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ङ. Cobalt, Cadmium तथा अन्य गह्रौं धातु जस्ता पदार्थको विसर्जन

स्वास्थ्य क्षेत्रमा पारोयुक्त उपकरण प्रयोग नगर्ने आदेश स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय लागु केही वर्ष अघि लागु गरेको भएतापनि अन्य घातक धातुहरूको हकमा यस्तो आदेश जारी भएको छैन। विभिन्न उपकरणहरूमा प्रयोग हुने Cobalt, Cadmium तथा अन्य गह्रौं धातु जस्ता पदार्थको विसर्जन चुनौतिपूर्ण हुनेछ। यसको प्रभाव दीर्घकालिन अवधिसम्म पर्ने तथा गम्भिर स्वास्थ्य समस्या निम्त्याउन सक्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

७.२.३ जैविक वातावरण

अ. निर्माण चरण

• चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध भैरहवा शहर विस्तार हुँदै गरेको शहरोन्मुख क्षेत्रमा अस्पताल निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। यस क्षेत्रमा विद्यमान समयमा वन्यजन्तु तथा जंगली प्रकृतिका चराचुरुङ्गी आगमन नहुने हुँदा थप प्रभाव पर्ने देखिँदैन। तथापी निर्माण गतिविधिले हाल बाँझो छोडिएको जग्गामा आगमन भइरहेको चराचुरुङ्गी: काग, भँगेरा, परेवा र चिल तथा जीवजन्तु: न्याउरी मुसा, लोखर्के, छेपारो तथा भ्यागुता, आदी लाई असर पार्न सक्दछ। *यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।*

आ. निर्माण चरण

• चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध अस्पतालको ८ तले भवन, मानिसहरुको आगमन र नयाँ भू-उपयोगले स्थानीय रूपमा विचरण गर्ने शहरी जीवजन्तु, चराचुरुङ्गी (काग, भँगेरा, परेवा र चिल) तथा साना प्रकृतिका जनावर (न्याउरी मुसा, लोखर्के, छेपारो तथा भ्यागुता) को आवागमनमा प्रभाव पर्ने देखिन्छ। *यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।*

७.२.४ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव

निर्माण चरणको समयमा धुलो, उच्च तापक्रम, उच्च ध्वनी, कमजोर प्रकाश प्रणाली, कमजोर सपोर्ट विना प्लाष्टर गर्ने तथा रड लगाउने कार्य, आदिले कामदारहरुलाई शरीरिक रूपमा हानी पुऱ्याउन सक्छ। विभिन्न मेशिन प्रयोग गर्दा सामान्य चोटपटक देखी घातक चोट समेत लाग्न सक्दछ। असुरक्षित पिउने पानी, सरसफाईको कमी, तथा फोहर पानिको कारण सरुवा रोगको जोखिम बढ्न सक्दछ। पेन्ट, गिज, डस्ट जस्ता खतरनाक सामग्रीले दीर्घकालिन श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोग, टाउको दुखे र काम गर्न क्षमता घटाउन सक्छ। चिप्लो भुँई तथा छरपस्ट सामानको कारण निर्माणकर्मिहरुलाई चोटपटक लाग्न सक्दछ। *यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।*

ख. स्थानीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा दबाव

अस्पताल निर्माणको क्रममा स्थानीय स्रोत र पूर्वाधार जस्ता सेवाहरू: बिजुली निर्माणको लागि उच्च भोल्टेज आवश्यक, भूमिगत पानी उच्च उपयोग, ढल व्यवस्थापन, सडकमा निर्माण सामग्रीको कारण अवरोध, आदिले हाल भइरहेको पूर्वाधार र सेवा दबाव सिर्जना हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. बाल श्रम तथा लैङ्गिक विभेद

प्रस्तावित अस्पताल निर्माणको बखत विभिन्न सीप र क्षमता भएका दक्ष, अधर-दक्ष तथा अदक्ष जनशक्ति परिचालन हुने छन्। निर्माण काममा न्यून आय भएका परिवारका बालबालिका काममा संलग्न हुन सक्छन्। यसका कारण बालबालिकाहरूको मानसिक तथा शारीरिक स्वास्थ्यमा हानी पर्न सक्छ। जुन सामाजिक तथा नैतिक रूपमा हानिकारक हुन्छ। साथै महिला कामदारलाई पुरुष समकक्षीको तुलनामा ज्यालाको भुक्तानीमा भेदभाव हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव

अस्पताल निर्माण हुँदा निर्माणसँग सम्बन्धित फोहरमैला उत्सर्जन हुने गर्दछ। निर्माणस्थलमा मात्र सिमित भई उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्ने फोहरको व्यवस्थापन पक्ष कमजोर भएमा स्थानीय वातावरणमा दृश्य प्रदुषण, दुर्गन्ध फैलने र सामुदायिक स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्दछ। श्रमिक तथा स्थानीय क्षेत्रमा रोग फैलने तथा प्रशासनमा उजुरी पर्न सक्दछ। यस कार्यले व्यवसायी र स्थानीयका विच असमझदारी सिर्जना गर्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ङ. सामाजिक विकृति बढोत्तरी

निर्माण कार्यमा संलग्न हुने विभिन्न निर्माण मजदुर, प्राविधिक, व्यवसायी तथा सप्लायर्सको आवागमन वा उपस्थितिले सामाजिक वस्तुस्थितिमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्दछ। यस कार्यमा संलग्न मानिसहरूले मदिरा सेवन गरी होहल्ला, झगडा, यौन दुर्व्यवहार, चोरी, धार्मिक असहिष्णु गतिविधि, आदि अवस्था सिर्जना हुन सक्दछ। तसर्थ सामाजिक विकृति बढ्ने हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

च. भवनको जग निर्माणको क्रममा स्थानीयको संरचनामा असर पर्ने डर

स्थानीय क्षेत्रमा हाल विद्यमान संरचना २ वा ३ तलाको मात्र रहेको छ। यस प्रकारको आवासिय भवनको जग केही मिटर मात्र गहिरो निर्माण गरिएको हुन्छ। तर प्रस्तावित अस्पताल भवनमा २ तला वेसमेन्ट निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको हुँदा गहिरो जग खन्नु पर्ने हुन्छ। तसर्थ जग खन्ने क्रममा स्थानीय रूपमा हाल रहेको संरचनाको जगलाई असर पर्ने, घर कमजोर हुने मनोबैज्ञानिक प्रभाव तथा त्रासको वातावरण सिर्जना हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र अल्पकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

आ. संचालन चरण**क. आयोजना नजिक सहरीकरण विस्तार**

प्रस्तावित अस्पताल क्षेत्रमा हाल पातलो मानव वस्ती रहेको छ। केही उद्योग र होटल बाहेक अन्य व्यापारिक गतिविधि त्यस क्षेत्रमा रहेको छैन। अस्पताल संचालन चरणमा मानिसहरुको आवागमन हुने, व्यापार बढ्ने र चहलपहल बढ्ने हुनाले नजिकको खाली जग्गामा सहरीकरण विस्तार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ख. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव

अस्पताल संचालन चरणमा चिकित्सा क्षेत्रका तथा अन्य विभिन्न प्राविधिक जनशक्ति कार्यरत हुने छन्। अस्पतालमा X-Ray room, MRI Area, Radiation Zone, Chemotherapy Zone, Radioactive Material तथा अन्य Hazardous वस्तुको सम्पर्कमा आउने तथा मेशिन संचालन गर्ने जनशक्तिका साथै प्रयोगशालामा काम गर्ने जनशक्ति संक्रमित नमुना, रसायन तथा संक्रमित बिरामीको प्रत्यक्ष सम्पर्कमा हुने छन्। जसको कारण पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षाको जोखिमपूर्ण वातावरण सिर्जना हुनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ग. सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव

अस्पताल संचालन हुँदा उत्सर्जन हुने जोखिमयुक्त तथा साधारण प्रकृतिको फोहर उपयुक्त तरिकाले व्यवस्थापन नभएमा वातावरणमा दुर्गन्ध फैलने, संक्रमणको जोखिम बढ्ने र सामुदायिक स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पर्दछ। साथै अस्पतालको शौचालय तथा अस्पताल क्षेत्र फोहर भएमा बिरामी, आगन्तुक तथा स्थानीयबाट विरोध आउन सक्दछ। यस

प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

घ. आदिवासी र कमजोर समूहमा असर

अस्पताल निर्माण क्षेत्र नजिक केही आदिवासी तथा आर्थिक दृष्टिकोणले कमजोर समूहको बसोबास रहेको पाइयो। उनिहरूको घर कच्ची प्रकृतिको रहेको तथा खेतियोग्य जमिन समेत थोरै मात्र रहेको हुँदा मुल्य पाउने आशामा जग्गा बिक्री गर्न सक्ने, सो बिक्री गरेको रकम दैनिक आवश्यकता पूर्तिमा खर्च गरी भूमिहिन बन्न सक्ने छन्। बाह्य व्यक्तिहरूको प्रभावको कारण स्थानीय संस्कृति तथा संस्कार लोप हुन सक्दछ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ङ. कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव

हाल खाली अवस्थामा रहेको जग्गामा अस्पताल निर्माण गर्न लागिएको छ। अस्पताल निर्माण नहुँदा सो क्षेत्रमा केही वर्ष अधिसम्म कृषि कार्य गर्ने गरिएको विषय जानकारी भयो। तसर्थ भू-उपयोग परिवर्तन हुने हुँदा कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव पर्नेछ। साथै नजिक खाली रहेको जग्गामा समेत शहरीकरण बढ्ने र व्यापारिक गतिविधि बढ्ने हुनाले कृषि जैविक विविधतामा हास आउने सक्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

च. मानिसहरूको चहलपहलका कारण कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना

अस्पतालबाट क्यान्सर उपचार सेवा प्राप्त हुँदा विभिन्न प्रकृतिका रोगी एवं सेवाग्राहीहरू मात्र नभई कुरुवा तथा आगन्तुहरूको समेत आगमन हुँदा बढ्ने चहलपहलले सामाजिक वस्तुस्थितिमा नकारात्मक पार्दछ। पार्किङ व्यवस्थित नभएमा सडकमा पार्किङ, कोलाहलपूर्ण वातावरण, भिडभाड तथा हो-हल्लाको कारण स्थानीयको निद्रामा असर तथा शान्त वातावरणमा वस्न पाउने हकको हनन हुन सक्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, निम्न परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

छ. संक्रामक रोग फैलन सक्ने जोखिम

अस्पतालमा स्वभावतः विभिन्न प्रकारका संक्रमण भएका बिरामी, संक्रामक रोग लागेका बिरामी र स्वस्थ मानिसहरूको आवागमन हुने हुँदा रोग सार्ने सम्भावना रहन्छ। यसरी रोग सार्न र सार्न सक्ने सम्भावनालाई ध्यान दिई आवश्यक सावधानी अपनाउनु पर्दछ। त्यस्तै अस्पतालजन्य फोहरको उचित व्यवस्थापन नभएमा समेत संक्रामक रोग फैलन सक्छ। सावधानीको अभावमा अस्पताल नै रोग सार्ने केन्द्र बन्न सक्छ। यस प्रभावलाई

प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ज. गुनासो व्यवस्थापन

अस्पताल भित्रै एवं स्थानीय समुदाय वा स्थानीय तहबाट अस्पताल व्यवस्थापन समक्ष विभिन्न गुनासो तथा राय-सुझाव प्राप्त हुन सक्छन्। साथै स्थानीयका माग, उपचार सेवा, स्थानीय स्रोतमा परेको दबाव र फोहरमैला व्यवस्थापनको बारेमा पनि व्यवस्थापन समितिमा गुनासो प्राप्त हुन सक्छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

झ. अस्पतालजन्य फोहरमैलाका कारण स्थानीय क्षेत्रमा संक्रमण

अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने संक्रमणजन्य फोहरको व्यवस्थापन चुस्तदुरुस्त हुन जरुरी छ। यदि सहि तरिकाले अस्पतालजन्य व्यवस्थापन नगरेमा वा साधारण फोहरमैलासँग मिसाएर व्यवस्थापन गरेमा संक्रमण फैलन सक्छ। अस्पतालजन्य तरल फोहर स्थानीयको पानीको स्रोत र कृषियोग्य जमिनमा मिसिएमा संक्रमण फैलन सक्छ। साथै अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला अव्यवस्थित तरिकाले सडकपेटी तथा सार्वजनिक स्थानमा विसर्जन गरेमा दुर्गन्ध फैलने तथा संक्रमण फैलने जोखिम बढ्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय उच्च परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ञ. जथाभावी पार्किङ गर्नाले आवातजावतमा समस्या

अस्पतालमा बिरामी सवार सवारी साधन, आगन्तुकका सवारीसाधन, कर्मचारीको सवारीसाधन तथा अन्य सप्लायर्सको सवारीसाधन आगमन हुनेछ। पन्यास पार्किङ नभएमा नजिकको खाली ठाउँ तथा सडकमा सवारीसाधन पार्किङ गर्न सक्छन्। यस कार्यले स्थानीकडू दैनिकी प्रभावित भई अस्पताल प्रशासन तथा सरकारी निकायमा उजुरी पर्न सक्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र मध्यकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ट. भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव

अस्पताल संचालन चरणमा करिब १,००,००० लि. पानी आवश्यक पर्नेछ। जसमध्ये धेरै मात्रा भूमिगत पानीको स्रोतबाट आपूर्ति हुनेछ। लगातार रूपमा भूमिगत पानी निकाल्दा भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्नेछ। आयोजना रहने तराई क्षेत्रका अधिकांश मानिसहरू भूमिगत पानीमा निर्भर रहेको तथा करिब ५० फिटको गहिराईबाट पानी निकालिरहेको हुनाले पानीको सतह घटेमा भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकी प्रभावित हुनेछ। यस

प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

ठ. हुल हुज्जतको जोखिम तथा कर्मचारीको सुरक्षा

उपचार विधि चित्त नबुझेर, उपचारको क्रममा आफन्तको मृत्यू भएमा, अस्पताल क्षेत्रमा दुर्घटना भएमा, अस्पताल क्षेत्रमा फोहर भएमा तथा अन्य कारणले अस्पताल प्रशासन तथा कर्मचारी माथि विरामीका आपन्त वा स्थानीयवासीबाट हुल हुज्जत तथा हिंसाको वातावरण सिर्जना हुन सक्छ। यस कार्यले मानविय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति समेत हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, मध्यम परिमाण र दीर्घकालिन अवधिको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ।

तालिका २७: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
क. भौतिक वातावरण							
अ. निर्माण चरण							
१	भू-उपयोग परिवर्तन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
२	हुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
३	ठोस तथा तरल फोहर उत्सर्जन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	अल्पकालिन (५)	७५	उच्च महत्व
४	निर्माणजन्य सामग्री भण्डारण	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
५	वायू प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
६	ध्वनि प्रदूषण	अप्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	४५	मध्यम महत्व
७	जल प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
८	माटो प्रदूषण	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
९	भूमिगत पानीको अधिक उपयोग	अप्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
१०	उच्च उर्जा खपत	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
११	निर्माण जनशक्तिको ढल व्यवस्थापनमा समस्या	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
१२	निर्माणजन्य दुर्घटना	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	अल्पकालिन (५)	७५	उच्च महत्व
१३	भूमिगत तला निर्माणका कारण वरपरको भौतिक संरचनामा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
आ. संचालन चरण							
१	साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	८५	उच्च महत्व
२	अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	८५	उच्च महत्व
३	अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	८५	उच्च महत्व
४	भूमिगत पानीको प्रयोगका कारण	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	६०	मध्यम महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
	भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने						
५	उच्च उर्जा खपत	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६	पार्किङ व्यवस्थापनमा असहजता	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	मध्यकालिन (१०)	३०	न्यून महत्व
७	ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	८५	उच्च महत्व
८	आगलागि, भूकम्प तथा वर्षातको समयमा ढुबान	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	८५	उच्च महत्व
९	Hazardous Waste व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
१०	म्याद सकिएको औषधिको व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
ख. रासायनिक वातावरण							
अ. निर्माण चरण							
१	निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरण तथा सवारी साधन संचालनबाट हुने रासायनिक प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
आ. संचालन चरण							
१	प्रयोग भएका तथा म्याद नाघेका रसायन व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	६०	मध्यम महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
२	अस्पतालजन्य तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रासायनिक फोहर व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
३	प्रयोग भइसकेको विकरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	९०	उच्च महत्व
४	Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	९०	उच्च महत्व
५	Cobalt तथा Cadmium जस्ता पदार्थको विसर्जन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	९०	उच्च महत्व
ग. जैविक वातावरण							
अ. निर्माण चरण							
१	चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
आ. संचालन चरण							
१	चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	४०	न्यून महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
घ. सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण							
अ. निर्माण चरण							
१	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
२	स्थानीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा दबाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
३	बाल श्रम तथा लैङ्गिक विभेद	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालिन (५)	२५	न्यून महत्व
४	सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
५	सामाजिक विकृति बढोत्तरी	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
६	भवनको जग निर्माणको क्रममा स्थानीयको संरचनामा असर पर्ने डर	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालिन (५)	३५	न्यून महत्व
आ. संचालन चरण							
१	आयोजना नजिक सहरीकरण विस्तार	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	४०	न्यून महत्व
२	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	९०	उच्च महत्व
३	सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व

क्र.सं.	वातावरणीय सवाल	प्रभावको मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
४	आदिवासी र कमजोर समूहमा असर	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	४०	न्यून महत्व
५	कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६	मानिसहरुको चहलपहलका कारण कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
७	संक्रमक रोग फैलन सक्ने जोखिम	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
८	गुनासो व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व
९	अस्पतालजन्य फोहरमैका कारण स्थानीय क्षेत्रमा संक्रमण	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	उच्च (६०)	दीर्घकालिन (२०)	१००	उच्च महत्व
१०	जथाभावी पार्किङ गर्नले आवातजावतमा समस्या	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	मध्यकालिन (१०)	५०	मध्यम महत्व
११	भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	६०	मध्यम महत्व
१२	हुल हुज्जतको जोखिम तथा कर्मचारीको सुरक्षा	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालिन (२०)	५०	मध्यम महत्व

परिच्छेद-८: प्रस्ताव कार्बनबाट वातावरणमा पर्ने अनुकूल प्रभाव अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने उपाय

आयोजनाबाट प्रभावित हुने क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थिति, आयोजना कार्यान्वयनको विधि तथा संचालन हुने क्रियाकलापहरूको अध्ययनबाट स्थानीय वातावरणमा पर्न सक्ने अनुकूल प्रभाव तथा प्रतिकूल प्रभावहरूको पहिचान गरी यस वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। यसरी वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाउँदा सम्भव भएसम्म प्रभाव हुन नदिने वा प्रतिरोधात्मक उपाय (Preventive Measure) र यदि यस्तो सम्भावना नरहेमा प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने सुधारात्मक (Corrective Measure) अवलम्बन गर्ने र अन्तिम विकल्पको रूपमा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने (Compensatory Measure) उपायलाई आत्मसाथ गरिएको छ। त्यस्तै वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू तथा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्ने उपायहरूको कार्यान्वयन गर्ने दायित्व उल्लेख भए अनुसार आयोजना प्रस्तावक र निर्माण कम्पनीको हुनेछ। अध्ययन प्रतिवेदनमा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू, विधि, दायित्व तथा अनुमानित बजेट समेत उल्लेख गरी निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

८.१ अनुकूल प्रभाव अधिकतमका उपाय

अ. निर्माण चरण

क. रोजगारी सिर्जना

सीप, योग्यता, दक्षता र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूमा स्थानीय जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ। स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध नभएका जनशक्ति मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ। काम गर्न इच्छुक स्थानीय जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गर्न तालिम उपलब्ध गराइनेछ।

ख. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि

निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण गरी गुणस्तरिय निर्माण सामग्रीहरू: फलामे डण्डी, सिमेन्ट, बालुवा, गिट्टी, फर्निचर, ग्रेनाइट, टायल, स्यानीटरीका सामग्री, विद्युतिय सामग्री तथा अन्य आवश्यक निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय डिलर तथा सप्लायर्सबाट खरिद गरिनेछ। स्थानीय बजारमा नपाइएका सामन मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ। निर्माण कार्यमा संलग्न जनशक्तिलाई आवश्यक खाद्य सामग्री आयोजना निर्माणस्थल नजिकको पसलबाट

खरिद गरिनेछ। साथै स्थानीय होटल तथा रेष्टुरेन्टमा बास बस्ने र खाना तथा खाजा खाने गरिनेछ। यस कार्यले स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि हुनेछ।

ग. प्राविधिक सीप अभिवृद्धि

अर्ध-दक्ष तथा अदक्ष कामदारको सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्न प्रशिक्षक झिकाएर अभिमुखिकरण तथा दक्षता बढाउने तालिम संचालन गरिनेछ। साथै अर्ध-दक्ष तथा अदक्ष जनशक्तिलाई सहायक भूमिका प्रदान गरी काम सिक्ने अवसर प्रदान गरिनेछ।

घ. समयमा नै निर्माण कार्य सम्पन्न

यस आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन स्वीकृती पश्चात ३ वर्ष अवधिमा निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने योजना रहेको छ। तसर्थ समयमा नै निर्माण व्यवसायी छनौट गरी कामको जिम्मेवारी प्रदान तथा समय-समयमा अनुगमन गरिनेछ।

ङ. बिरामी कुरुवा घर निर्माण

क्यान्सर रोगको उपचार लामो समय लाग्ने हुनाले अस्पतालमा लामो अवधि बस्न गाह्रो हुन्छ। तसर्थ अस्पतालको संरचान निर्माण सम्पन्न भए पश्चात अस्पताल परिसरमा आवश्यक संख्या बिरामी कुरुवा घर निर्माण गरिनेछ। खाली रहेको जग्गामा कुरुवा घरको संरचना निर्माण गरिनेछ।

आ. संचालन चरण

क. क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच

यस अस्पतालमा क्यान्सर उपचार सम्बन्धी विशेषज्ञ तथा विशिष्टिकृत सेवा प्रदान गरिनेछ। विश्वमा उपलब्ध भएको उपचार सम्बन्धी प्रविधि: Precision & Personalized Cancer Therapy, Immunotherapy (Revolutionary Advance), Radiotherapy Technologies, Invasive Surgery, Theranostics (Diagnosis + Therapy Together), Combination & Multimodal Therapy र Bone Marrow Transplant सुविधा प्रदान गरिनेछ। यस अस्पतालले प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवा गुणस्तरिय र सर्वसुलभ हुनेछ।

ख. स्थानीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकास

अस्पताल निर्माणस्थल देखी १५० मि. दुरीमा सिद्धार्थ राजमार्ग पर्दछ। सो पहुँचमार्ग कच्ची प्रकृतिको रहेको छ। अस्पतालको तर्फबाट व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत केही आर्थिक सहयोग प्रदान, स्थानीय सरकार समक्ष पहल तथा प्रदेश सरकारबाट बजेट झिकाएर वा अन्य क्षेत्रबाट स्रोत जुटाएर सो पहुँच सडक कालोपत्रे गरिनेछ।

ग. रोजगारी सिर्जना

यस अस्पताल संचालन चरणमा २८५ जना जनशक्ति कार्यरत हुने आंकलन गरिएको छ। संचालन चरणमा अधिकांश दक्ष, थोरै संख्यामा अर्ध-दक्ष र केही संख्यामा मात्र अदक्ष जनशक्तिहरूको आवश्यकता पर्नेछ। योग्यता र दक्षता अनुसार स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारीमा प्राथमिकता तथा ग्राह्यता दिइनेछ।

घ. समयमा नै कर तथा राजस्व भुक्तानी

कम्पनी दर्ता, अस्पताल दर्ता, व्यवसाय दर्ता, नविकरण दस्तुर, सम्पत्ति कर र अन्य राजस्व संघीय सरकार तथा स्थानीय तहमा समयमा नै दाखिला गरिनेछ। यस कार्यले सरकारको कर संकलन लक्ष्य पुरा गर्न मद्दत गर्दछ।

ङ. स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धानमा योगदान

यस अस्पतालले स्वास्थ्य तथा चिकित्सा विज्ञानसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क, जानकारी संकलन, बिरामीको संख्या, क्यान्सरको प्रकृति तथा अस्पतालसँग सम्बन्धित अन्य तथ्याङ्क आवश्यक परेमा आधिकारिक संस्थाको पत्र वा सरकारी निकायको पत्रलाई आधार मानेर प्रदान गर्न मिल्ने प्रकृतिको तथ्याङ्क तथा जानकारी आधिकारिक रूपमा उपलब्ध गराइनेछ। यस कार्यले स्वास्थ्य क्षेत्रको खोज तथा अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

च. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि

बिरामी, बिरामी कुरुवा तथा आगन्तुकको आवागमन हुँदा अस्पताल क्षेत्र वरपरको फार्मसी, होटल, खाजा पसल, लज, खाद्यान्न पसल तथा अन्य व्यवसायको ब्यापार वृद्धि हुने तथा नयाँ व्यवसाय सुरु हुने गर्दछ। तसर्थ अस्पताल संचालन पश्चात स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि तथा व्यवसायिक गतिविधि वृद्धि हुन सक्छ।

छ. राष्ट्रिय आर्थिक लाभ

अस्पतालमा क्यान्सर उपचारका लागि आवश्यक सम्पूर्ण मेशिन तथा उपकरण खरिद गरिनेछ। दक्ष चिकित्सक तथा कर्मचारीबाट गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गरी उपचार गर्न विदेश जाने बिरामीलाई स्वदेशमा नै उपचार गरिनेछ।

ज. विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा उपचार

क्यान्सर उपचार गर्ने प्रविधि तथा औषधि महङ्गो भएको हुँदा निशुल्क उपचार गर्न कठिन रहेको छ। तथापी सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ को सिफारिस पत्रको आधारमा अस्पतालको प्रभाव क्षेत्र तथा सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ भित्र बसोबास गर्ने

विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा क्यान्सर रोगको उपचार गरिनेछ।

झ. संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरूबाट लाभान्वित अस्पताल संचालन हुने समुदायमा संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्य: क्यान्सर रोग सम्बन्धी जनचेतनामुलक शिक्षा प्रदान, क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर संचालन, फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम, स्वस्थ खानेकुरा सम्बन्धी चेतानामुलक तालिम संचालन, आदी स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

ञ. अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन
अस्पताल परिसरको खाली स्थानमा वैज्ञानिक तरिकाले भू-व्यवस्थापन गरी प्रस्तावित डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ। अस्पतालको बगैँचामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्बनडाईअक्साइड बढि खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गरी हुर्काइनेछ।

सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलापको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) तालिका नं. २८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २८: सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
अ. निर्माण चरण								
सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	क. रोजगारी सिर्जना	सीप, योग्यता, दक्षता र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरुमा स्थानीय जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ। स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध नभएका जनशक्ति मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ। काम गर्न इच्छुक स्थानीय जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गर्न तालिम उपलब्ध गराइनेछ।	आयोजना क्षेत्र	सीप, योग्यता, दक्षता र इच्छुकताको आधारमा स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारी प्रदान गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	ख. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक	निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण गरी गुणस्तरिय निर्माण सामग्रीहरु: फलामे डण्डी, सिमेन्ट,	आयोजना क्षेत्र	गुणस्तर बुझेर स्थानीय क्षेत्रको सप्लायर्सबाट निर्माण सामग्री खरिद	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	गतिविधि वृद्धि	बालुवा, गिट्टी, फर्निचर, ग्रेनाइट, टायल, स्यानीटरीका सामग्री, विद्युतिय सामग्री तथा अन्य आवश्यक निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय डिलर तथा सप्लायर्सबाट खरिद गरिनेछ। स्थानीय बजारमा नपाइएका सामन मात्र बाहिरी क्षेत्रबाट झिकाइनेछ। निर्माण कार्यमा संलग्न जनशक्तिलाई आवश्यक खाद्य सामग्री आयोजना निर्माणस्थल नजिकको पसलबाट खरिद गरिनेछ। साथै स्थानीय होटल तथा रेष्टुरेन्टमा बास बस्ने र खाना तथा खाजा खाने गरिनेछ।		गर्ने, नजिकको पसलबाट खाद्य सामग्री खरिद, नजिकको होटलमा खाजा नास्ता खाने, आदि कार्य गर्ने।				

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		यस कार्यले स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि हुनेछ।						
	ग. प्राविधिक सीप अभिवृद्धि	अर्ध-दक्ष तथा अदक्ष कामदारको सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्न प्रशिक्षक झिकाएर अभिमुखिकरण तथा दक्षता बढाउने तालिम संचालन गरिनेछ। साथै अर्ध-दक्ष तथा अदक्ष जनशक्तिलाई सहायक भूमिका प्रदान गरी काम सिक्ने अवसर प्रदान गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	अर्ध-दक्ष तथा अदक्ष जनशक्तिलाई सहायक भूमिका प्रदान गरी काम सिक्ने अवसर प्रदान गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
भौतिक वातावरण	घ. क्यान्सर उपचार सम्बन्धी पूर्वाधार विकास	यस आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन स्वीकृती पश्चात ३ वर्ष अवधिमा निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने योजना रहेको छ। तसर्थ समयमा नै निर्माण व्यवसायी छनौट गरी कामको जिम्मेवारी प्रदान तथा समय-समयमा अनुगमन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	तोकिएको समयावधि भित्र नै निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	ड. बिरामी कुरुवा घर निर्माण	क्यान्सर रोगको उपचार लामो समय लाग्ने हुनाले अस्पतालमा लामो अवधि बस्न गाह्रो हुन्छ। तसर्थ अस्पतालको संरचना निर्माण सम्पन्न भए पश्चात अस्पताल परिसरमा आवश्यक संख्या बिरामी कुरुवा घर निर्माण गरिनेछ। खाली रहेको जग्गामा कुरुवा घरको संरचना निर्माण गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	आवास निर्माण गर्ने	निर्माण चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागमा समावेश गर्ने।	सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
आ. संचालन चरण								
सामाजिक-तथा आर्थिक	क. क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच	यस अस्पतालमा क्यान्सर उपचार सम्बन्धी विशेषज्ञ तथा विशिष्टिकृत सेवा प्रदान गरिनेछ। विश्वमा उपलब्ध भएको उपचार	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालले प्रदान गरिने क्यान्सर उपचार सेवा	संचालन चरण	प्रस्तावक	प्रस्तावको लागत	स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		सम्बन्धी प्रविधि: Precision & Personalized Cancer Therapy, Immunotherapy (Revolutionary Advance), Radiotherapy Technologies, Invasive Surgery, Theranostics (Diagnosis + Therapy Together), Combination & Multimodal Therapy र Bone Marrow Transplant सुविधा प्रदान गरिनेछ। यस अस्पतालले प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवा गुणस्तरिय र सर्वसुलभ हुनेछ।		गुणस्तरिय र सर्वसुलभ बनाइने।				
	ख. स्थानीय क्षेत्रको	अस्पताल निर्माणस्थल देखी १५० मि. दुरीमा सिद्धार्थ राजमार्ग पर्दछ। सो पहुँचमार्ग	अस्पताल क्षेत्र	पहुँचमार्गको स्तरोन्नती गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर	२,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका,

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	पूर्वाधार विकास	कच्ची प्रकृतिको रहेको छ। अस्पतालको तर्फबाट व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत केही आर्थिक सहयोग प्रदान, स्थानीय सरकार समक्ष पहल तथा प्रदेश सरकारबाट बजेट झिकाएर वा अन्य क्षेत्रबाट स्रोत जुटाएर सो पहुँच सडक कालोपत्रे गरिनेछ।				नगरपालिका, प्रदेश सरकार		लुम्बिनी प्रदेश सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालय
	ग. रोजगारी सिर्जना	यस अस्पताल संचालन चरणमा २८५ जना जनशक्ति कार्यरत हुने आंकलन गरिएको छ। संचालन चरणमा अधिकांश दक्ष, थोरै संख्यामा अर्ध-दक्ष र केही संख्यामा मात्र अदक्ष	अस्पताल क्षेत्र	योग्यता र दक्षता अनुसार स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारीमा प्राथमिकता तथा ग्राह्यता दिइने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		जनशक्तिहरुको आवश्यकता पर्नेछ। योग्यता र दक्षता अनुसार स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारीमा प्राथमिकता तथा ग्राह्यता दिइनेछ।						तथा वातावरण मन्त्रालय
	घ. समयमा नै कर तथा राजस्व दाखिला	कम्पनी दर्ता, अस्पताल दर्ता, व्यवसाय दर्ता, नविकरण दस्तुर, सम्पत्ति कर र अन्य राजस्व संघीय सरकार तथा स्थानीय तहमा समयमा नै दाखिला गरिनेछ। यस कार्यले सरकारको कर संकलन लक्ष्य पुरा गर्न मद्दत गर्दछ।	सम्बन्धित सरकारी कार्यालय	तिर्नुपर्ने कर तथा राजस्व समयमा नै सम्बन्धित कार्यालयमा दाखिला गरिने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	ड. स्वास्थ्य क्षेत्रको	यस अस्पतालले स्वास्थ्य तथा चिकित्सा विज्ञानसँग सम्बन्धित	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालसँग सम्बन्धित अन्य	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	अनुसन्धानमा योगदान	तथ्याङ्क, जानकारी संकलन, विरामीको संख्या, क्यान्सरको प्रकृति तथा अस्पतालसँग सम्बन्धित अन्य तथ्याङ्क आवश्यक परेमा आधिकारिक संस्थाको पत्र वा सरकारी निकायको पत्रलाई आधार मानेर प्रदान गर्न मिल्ने प्रकृतिको तथ्याङ्क तथा जानकारी आधिकारिक रूपमा उपलब्ध गराइनेछ। यस कार्यले स्वास्थ्य क्षेत्रको खोज तथा अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।		तथ्याङ्क आवश्यक परेमा आधिकारिक संस्थाको पत्र वा सरकारी निकायको पत्रलाई आधार मानेर प्रदान गर्न मिल्ने प्रकृतिको तथ्याङ्क तथा जानकारी आधिकारिक रूपमा उपलब्ध गराइने				तथा जनसंख्या मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
च. स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि	बिरामी, बिरामी कुरुवा तथा आगन्तुकको आवागमन हुँदा अस्पताल क्षेत्र वरपरको फार्मेसी, होटल, खाजा पसल, लज, खाद्यान्न पसल तथा अन्य व्यवसायको ब्यापार वृद्धि हुने तथा नयाँ व्यवसाय सुरु हुने गर्दछ। तसर्थ अस्पताल संचालन पश्चात स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि तथा व्यवसायिक गतिविधि वृद्धि हुन सक्छ।	अस्पताल वरपर	अस्पताल वरपर खुल्ने व्यवसाय, फार्मेसी, खाजा पसल तथा अन्य व्यवसायलाई प्रोत्साहन गरिने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका	
छ. राष्ट्रिय आर्थिक लाभ	अस्पतालमा क्यान्सर उपचारका लागि आवश्यक सम्पूर्ण मेशिन तथा उपकरण खरिद गरिनेछ। दक्ष चिकित्सक तथा	नेपालको मुद्रा विदेशिनबाट बच्ने	गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गरी उपचार गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन	

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		कर्मचारीबाट गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गरी उपचार गर्न विदेश जाने बिरामीलाई स्वदेशमा नै उपचार गरिनेछ।						तथा वातावरण मन्त्रालय
	ज. विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा उपचार	क्यान्सर उपचार गर्ने प्रविधि तथा औषधि महङ्गो भएको हुँदा निशुल्क उपचार गर्न कठिन रहेको छ। तथापी सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ को सिफारिस पत्रको आधारमा अस्पतालको प्रभाव क्षेत्र तथा सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ भित्र बसोबास गर्ने विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत दरमा	सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८	सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ को सिफारिस पत्रको आधारमा अस्पतालको प्रभाव क्षेत्र तथा सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८ भित्र बसोबास गर्ने विपन्न, असहाय तथा न्यून आय भएका बिरामीको सहूलियत	संचालन चरण	प्रस्तावक	अस्पतालको संचालन नाफाबाट व्यहोरिने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		क्यान्सर रोगको उपचार गरिनेछ।		दरमा क्यान्सर रोगको उपचार गरिने।				
	झ. संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यहरूबाट लाभान्वित	अस्पताल संचालन हुने समुदायमा संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका कार्यः क्यान्सर रोग सम्बन्धी जनचेतनामुलक शिक्षा प्रदान, क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर संचालन, फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम, स्वस्थ्य खानेकुरा सम्बन्धी चेतानामुलक तालिम संचालन, आदी स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।	सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८	क्यान्सर रोग सम्बन्धी जनचेतनामुलक शिक्षा प्रदान, क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर संचालन, फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम, स्वस्थ्य खानेकुरा सम्बन्धी चेतानामुलक तालिम संचालन, आदी स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना	संचालन चरण	प्रस्तावक	४,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				कार्यक्रम संचालन गर्ने।				
जैविक वातावरण	ज. अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन	अस्पताल परिसरको खाली स्थानमा वैज्ञानिक तरिकाले भू-व्यवस्थापन गरी प्रस्तावित डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ। अस्पतालको बगैँचामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्वनडाईअक्साइड बढि खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गरी हुर्काइनेछ।	आयोजना क्षेत्र	प्रस्तावित डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	१,५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीको क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न लाग्ने अनुमानित लागत							रु. ६,००,०००।-	

द.२ प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय

द.२.१ भौतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. भू-उपयोग परिवर्तन

आयोजना निर्माणको कारण हुने भू-उपयोग परिवर्तन स्थायी प्रकृतिको हुनेछ। सो प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न वा हटाउन सकिँदैन तथापी कुल खुल्ला क्षेत्र: १३,०२६.१६ वर्ग मि. (६६.४०%), बगैँचा तथा हरियाली क्षेत्र: ९९० वर्ग मि. (५.०५%) र पार्किङको लागि ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%) छुट्याएर वातावरणमैत्री बनाउन प्रयत्न गरिनेछ।

ख. ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध

ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध हुन नदिन कार्यालय समयमा निर्माण सामग्री ढुवानी गरिने छैन। विहान ९ बजे भन्दा अघि वा बेलुका ५ बजे पछि र सार्वजनिक बिदाको दिन निर्माण सामग्री ढुवानी गरिनेछ।

ग. ठोस तथा तरल फोहर व्यवस्थापन

- निर्माणकालिन ठोस फोहरलाई कुहिने र नकुहिने छुट्याएर छुट्टै कन्टेनरमा भण्डारण गरिनेछ। फोहर व्यवस्थापन गर्न पुनः प्रयोग, कम प्रयोग र फेरी अर्को रूपमा प्रयोग गर्ने 3R Principle अपनाइनेछ। Scraps को रूपमा बिक्री गर्न मिल्ने फोहरलाई बिक्री गरिनेछ। ठोस प्रकृतिको फोहरलाई सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला एकाईसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गरिनेछ। फोहरमैला जलाउन प्रतिवन्ध गरिनेछ।
- जग खन्दा निस्किएको माटो जग पुरेर बढी भएमा ड्रट्टा उद्योगलाई बिक्री गरिनेछ।
- आयोजना क्षेत्रमा डिजेल, ग्रीज, Wall Paint, मोविल तथा अन्य रसायन पोखाउन प्रतिवन्द लगाउनेछ। यदि पोखेमा भूमिगत पानी तथा सतही पानी प्रदुषण हुन नदिन तुरुन्दै व्यवस्थापन गरिनेछ। आयोजना निर्माण क्षेत्रबाट निस्कने फोहरपानीलाई थिगार्न सेडिमेन्टेशन पोण्ड निर्माण गरिनेछ। सो पोण्डमा थिग्रिएको पानीलाई Soak Pit मा विसर्जन वा नगरपालिकाको ढल निकासमा मिसाइनेछ।

घ. निर्माणजन्य सामग्री भण्डारण

प्रस्तावकको स्वामित्वमा रहेको जग्गा भित्र मात्र निर्माण सामग्रीहरू भण्डारण गरिनेछ। निर्माण क्षेत्रलाई त्रिपाल वा CGI Sheet ले घेराबार गरिनेछ। साथै पानी वा हावाको कारण नजिकको क्षेत्रमा प्रदुषण हुन नदिन त्रिपालले छोपेर राखिनेछ।

ड. वायू प्रदूषण

निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा त्रिपालले ढाकेर मात्र ढुवानी गरिनेछ। ढुवानीका लागि प्रयोग गरिने सवारीसाधन समयमा नै मर्मतसंभार गरी नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड बमोजिम चुस्त रूपमा राखिनेछ। निर्माण क्षेत्रबाट धुलो बाहिर जान कम गर्न निर्माण क्षेत्र त्रिपाल, CGI Sheet वा Boundry Wall लगाएर घेराबार गरिनेछ। निर्माणमा खटिने कामदारलाई पेशागत सुरक्षाका उपकरण (PPEs) जस्तै: माक्स, फेससिल्ड, हेल्मेट र सेफ्टी ज्याकेट, आदि प्रदान गरिनेछ।

च. ध्वनि प्रदूषण

- उच्च ध्वनी उत्पादन हुने उपकरणको प्रयोग दिनको समयमा मात्र गरिनेछ।
- अनावश्यक हर्न बजाउन निषेध गरिनेछ।
- ढुवानीका साधन तथा डिजेल जेनेरेटर अवधिक मर्मतसंभार गरिनेछ।
- निर्माण चरणमा ध्वनिको स्तर नियमित मापन गरिनेछ। त्यसको स्तर ७५ dBA भन्दा बढि हुन दियने छैन।
- धेरै समय उच्च ध्वनीमा काम गर्नुपर्ने जनशक्तिलाई असर न्यूनीकरण गर्न एयर प्लग प्रदान गरिनेछ।

छ. जल प्रदूषण

निर्माण शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारणस्थल, ब्याचिड प्लान्ट र मिश्रण क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहर पानीलाई जथाभावी विसर्जन गरिने छैन। सो पानी जम्मा गर्न सेडिमेन्टेशन पोण्ड निर्माण गरिनेछ। सो पोण्डमा थिग्रिएको पानीलाई Soak Pit मा विसर्जन वा नगरपालिकाको ढल निकासमा मिसाइनेछ। फोहर पानीमा प्रयोग गरिएको इन्धन तथा मोविल मिसावट निषेध गरिनेछ। सम्पूर्ण निर्माण सम्बन्धी गतिविधिहरू आयोजना क्षेत्र भित्र मात्र सिमित गरिनेछ।

ज. माटो प्रदूषण

निर्माणकालिन समयमा प्रयोग हुने इन्धन, ग्रिज, मोविल, बाटर प्रुफ गर्ने रसायन, आदि जथाभावी फालिने छैन। त्यस प्रकृतिको पदार्थलाई Recycle उद्योगलाई बिक्री गरिनेछ।

झ. भूमिगत पानीको अधिक उपयोग

पानीको माग र खपतलाई न्यूनीकरण गर्न कामदारलाई ट्याङ्की भरिए पश्चात तत्काल पानी तान्ने मोटर बन्द गर्न तथा पानी अनावश्यक रूपमा खेर नफाल्न निर्देशन दिइनेछ।

ज. उच्च उर्जा खपत

लोडसेडिङको समय बाहेक अन्य समयमा जेनेरेटर प्रयोग गरिने छैन। विद्युत कम खपत गर्ने तथा प्रभावकारी उपकरण प्रयोग गरी निर्माण कार्य गरिनेछ। अनावश्यक रूपमा विजुली बत्ति बाल्ने काम गर्न प्रतिवन्ध लगाइनेछ।

ट. निर्माण जनशक्तिको ढल व्यवस्थापन

निर्माणकालिन समयमा संलग्न जनशक्तिको दिशापिसाव तथा ढल व्यवस्थापन गर्न भूमिगत Septic Tank सहितको व्यवस्थित शौचालय निर्माण गरिनेछ।

ठ. निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण

निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न निर्माण जनशक्तिलाई पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू: हेल्मेट, बुट, मास्क, ग्लोभ्स, सेफ्टी ज्याकेट, एयर प्लग, आदी प्रदान गरिनेछ। जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्दा पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू अनिवार्य रूपमा प्रयोग गर्न लगाइनेछ। साथै निर्माण कार्यमा संलग्न जनशक्तिको सामुहिक दुर्घटना बीमा गरिनेछ।

ड. भूमिगत तला निर्माणका कारण वरपरको भौतिक संरचनामा प्रभाव

आयोजना क्षेत्रको सीमा क्षेत्रमा गहिरो खाडल बनाएर निर्माण गरिने छैन। निर्माण कार्य जग्गाको विच भागमा केन्द्रित गरिनेछ। पहुँच सडकलाई असर परेको खण्डमा स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी मर्मतसंभार गरिनेछ।

अ. संचालन चरण**क. साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन**

अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरलाई साधारण प्रकृति र संक्रमणजन्य फोहर वर्गिकरण गरी रडको बकेटमा छुट्टाछुट्टै संकलन गरिनेछ। हरियो रडको ठुलो बकेटमा कुहिने प्रकृतिको साधारण फोहर र निलो रडको ठुलो बकेटमा चाँडै नकुहिने र प्लाष्टिकजन्य साधारण प्रकृति फोहर संकलन गरिनेछ। सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन एकाईसँग समन्वय गरी साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।

ख. अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन

- Puncture proof container with hole in middle part भएको बकेटमा प्रयोग भइसकेको सिरिन्ज जम्मा गरिनेछ। सो कन्टेनरको सिरिन्जलाई Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी Needle destroyer ले नष्ट गरिनेछ।

- अस्पतालबाट निष्कासित फोहरमैला छुट्टाछुट्टै अस्पतालले व्यवस्थापन गर्दा खर्चिलो तथा व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने हुनाले रुपन्देही जिल्लाभर संचालन भएको अस्पतालको अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त स्थान खोजी गरी Integrated Central Treatment Facilities संरचना तयार गरिनेछ।
- Ampoules, Laboratory glassware and other glass related waste लाई छुट्टै बकेटमा जम्मा गरिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै वा बकेट भरिएपछि संकलन गरी छुट्टै प्याकिङ गरेर Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- संक्रामक फोहर संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिङ पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।
- Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरीनेछ। वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ।

ग. अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन

- सरसफाई कार्य, सेनेटरी कार्य, लण्डी, भान्सा तथा अन्य सामान्य प्रकृतिको फोहरपानीलाई प्राथमिक प्रशोधन गर्न मेटालिक जालीबाट प्रवाह गरिनेछ। माध्यामिक प्रशोधन अन्तर्गत जालीबाट प्रवाह भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा पुऱ्याइनेछ। तृतीय प्रशोधन अन्तर्गत केही दिन पश्चात थिग्रिएको पानीमा क्लोरिन राखी सक्रिय रोगका किटानुलाई निशस्त्रिकरण गरिनेछ। यसरी प्रशोधन गरेको पानीलाई सार्वजनिक ढलमा मिसाइनेछ। सेडिमेन्टेशन पोण्डको तल्लो भागमा जम्मा भएको Sludge लाई सुरक्षित ठाउँमा खाडल खनि व्यवस्थापन गरिनेछ।
- दूषित रासायनिक पानी मेडिकल वार्ड, अपरेशन थिएटर, प्रयोगशाला (माइक्रो बायोलोजिकल कल्चर, संक्रामक एजेन्टहरूको एकमोलेशन, बिरामीको दिशा पिसाव, आदि), फर्मास्यूटिकल फोहर, Disinfection गर्ने क्रममा अस्पतालबाट तरल फोहर उत्पादन हुने गर्दछ। अस्पतालबाट निष्काशन हुने रासायनिक फोहरपानीको प्रशोधन गर्न ५० घन मि. क्षमताको Waste Water Treatment Plant स्थापना गरिनेछ। प्रशोधित पानीलाई Soak Pit निर्माण गरी भूमिगत पानीको पुनर्भरणमा प्रयोग गरिनेछ। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहर पानीलाई पानीको प्राकृतिक स्रोतमा मिसिन दिइने छैन।

घ. भूमिगत पानीको प्रयोगका कारण भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने

- प्रस्तावित अस्पताल संचालन चरणमा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting गरेर पानी गरी भूमिगत पानीको उपयोग न्यनीकरण गरिनेछ।
- दैनिक १०,००० लिटर पानी नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट प्राप्त गर्न सकिने हुनाले सो पानीको लाइन जोडी उपयोग गरिनेछ।
- Rain Water Harvesting Mechanism जडान गरी वर्षातको समयमा आकाशबाट परेको पानी संकलन गरी उपयोग गरिनेछ।

ङ. उच्च उर्जा खपत

- प्रस्तावित अस्पताल निर्माण तथा संचालनका लागि राष्ट्रिय प्रशारण लाइनबाट विद्युत आपूर्ति गरिनेछ।

- स्थानीय क्षेत्रमा आपूर्ति भएको विद्युत लाइनबाट मात्र विद्युत प्रयोग गर्दा भोल्टेज नपुगेर अस्पतालको सम्पूर्ण उपकरण संचालन नहुन सक्छ। तसर्थ संचालन चरणमा अस्पतालका लागि २०० के.भि.ए. क्षमताको डेडिकेडेड ट्रान्सफर्मर जडान गरिनेछ।
- अस्पतालको छत तथा अस्पताल परिसरको खुला भागमा ५०० Watt क्षमताको सोलार प्यानल राखी सौर्य उर्जा उपयोग गरिनेछ। यस कार्यले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको विद्युत खपत न्यूनीकरण गर्नेछ।
- ५०० के.भि.ए. क्षमताको साइलेन्ट डिजेल जेनेरेटर खरिद गरी लोड सेडिङ्गको समयमा प्रयोग गरिनेछ।

च. पार्किङ व्यवस्थापनमा असहजता

- आयोजनाको कूल क्षेत्रफल १९,६१६.०४ वर्ग मि. मध्ये पार्किङको लागि : ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%) क्षेत्रफल छुट्याइएको छ।
- अस्पताल भवनको वेसमेन्ट-२ लाई पार्किङ क्षेत्रको रूपमा उपयोग गरिनेछ।

छ. ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन

- मानव दिसा पिसावजन्य ढल व्यवस्थापनको लागि अस्पताल परिसरमा सेप्टिक ट्याङ्की निर्माण गरिनेछ।
- सरसफाई कार्य, सेनेटरी कार्य, लण्डी, भान्सा तथा अन्य सामान्य प्रकृतिको फोहरपानीलाई प्राथमिक प्रशोधन गर्न मेटालिक जालीबाट प्रवाह गरिनेछ। माध्यामिक प्रशोधन अन्तर्गत जालीबाट प्रवाह भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा पुऱ्याइनेछ। तृतीय प्रशोधन अन्तर्गत केही दिन पश्चात थिग्रिएको पानीमा क्लोरिन राखी सक्रिय रोगका किटानुलाई निशस्त्रिकरण गरिनेछ। यसरी प्रशोधन गरेको पानीलाई सार्वजनिक ढलमा मिसाइनेछ। सेडिमेन्टेशन पोण्डको तल्लो भागमा जम्मा भएको Sludge लाई सुरक्षित ठाउँमा खाडल खनि व्यवस्थापन गरिनेछ।

ज. आगलागी, भूकम्प तथा वर्षातको समयमा डुबान

- आगलागीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्रत्येक तलामा Smoke detector, अग्नि नियन्त्रक संयन्त्र (Fire extinguisher) र Fire Hose Reel राखिनेछ।
- भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरण गर्न भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अपनाएर नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम अस्पताल भवन निर्माण गरिनेछ।
- वर्षातको समयमा बाढीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्लिन्थ उचाई जमिन सतहबाट १ मि. कायम गरिनेछ।

झ. Hazardous Waste व्यवस्थापन

- Hazardous Waste संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिङ पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।
- Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरीनेछ। वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ।

ञ. म्याद सकिएको औषधिको व्यवस्थापन

म्याद सकिएको औषधि तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रसायन बिक्रेता डिलर वा निर्माण कम्पनीलाई फिर्ता गरिनेछ।

द.२.२ रासायनिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

- निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरण तथा सवारी साधन संचालनबाट हुने रासायनिक प्रदूषण

भण्डारणस्थल तथा निर्माण उकरणबाट रसायनको चुहावट हुन नदिन डिजेल, मोबिल, ग्रीज तथा अन्य रसायनको सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ। साथै समय-समयमा सुपरीवेक्षण गरिनेछ।

आ. संचालन चरण

क. म्याद नाघेका रसायन व्यवस्थापन तथा प्रयोग भएका

अस्पतालको प्रयोगशाला तथा अन्य विभागमा प्रयोग हुने म्याद नाघेका रसायन सम्बन्धित सप्लायर्स तथा उत्पादक कम्पनीमा फिर्ता गरिनेछ। प्रयोगशालामा प्रयोग भएका रसायन अन्य तरल फोहरसँग मिसाइने छैन। सो रसायनयुक्त तरल फोहरलाई Waste Water Treatment Plant मा पाइपलाइन मार्फत पुऱ्याई शुद्धिकरण गरिनेछ। ढल निकासमा रासायनिक फोहरको चुहावट भए/नभएको बारेमा समय-सययमा निरीक्षण गरिनेछ।

ख. अस्पतालजन्य तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रासायनिक फोहर व्यवस्थापन

- रासायनिक पदार्थ तथा फोहर ह्यान्डल गर्ने कर्मचारीलाई सुरक्षित तरिकाले प्रयोग गर्ने विधि सम्बन्धी प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ।
- रसायनयुक्त तरल फोहरलाई Waste Water Treatment Plant मा पाइपलाइन मार्फत पुऱ्याई शुद्धिकरण गरिनेछ।
- रसायनयुक्त ठोस फोहरलाई रासायनिक तथा भौतिक उपचार (Neutralization, detoxification, chemical reduction or oxidation) गरेर मात्र Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

ग. प्रयोग भइसकेको विकिरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन

- विकिरणयुक्त पदार्थ ह्यान्डल गर्ने कर्मचारीलाई सुरक्षित तरिकाले प्रयोग गर्ने विधि सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ।
- Radiation Therapy को उपचार Bunker House मा मात्र गरिनेछ।
- पारो प्रयोग भएको स्वास्थ्य उपकरणहरू अस्पतालमा प्रयोग गरिने छैन।
- पारोयुक्त थर्मोमिटरको सट्टामा डिजिटल थर्मोमिटर प्रयोग गरिनेछ।
- क्यान्सर उपचारको क्रममा Cobalt (Co), Iridium (Ir), Cesium (Cs), Iodine (I), Palladium (Pd) पदार्थहरू Radioactive Substance हुन्। यस पदार्थको वातावरणीय तथा मानविय जोखिम उच्च हुने गर्दछ। तसर्थ यस्ता पदार्थलाई खुला रूपमा मिसाएर राख्न तथा Incinerate गर्न हुँदैन। यस्ता जोखिमयुक्त पदार्थलाई Shielded lead or concrete vault मा सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।
- Radiology मा काम गर्ने जनशक्तिलाई Radiation Dose Monitor गर्ने Thermo Luminescent Dosimeter-LD Badge उपलब्ध गराइनेछ।
- विकिरणयुक्त पदार्थ भण्डारण गर्न अस्पतालमा एक वटा विशिष्टिकृत प्रकृतिको छुट्टै रुमको प्रवन्ध गरिनेछ। यदि आवश्यक भन्दा बढी मात्रामा भएमा उत्पादक देश,

सम्बन्धित सप्लायर्स वा Authorized radioactive waste facility लाई फिर्ता पठाइनेछ। साथै Dispose गर्दा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय नियम कानुन अनुसरण गरिनेछ।

घ. Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन

- आवधिक रूपमा कर्मचारीलाई Radiation Safety Training संचालन गरिनेछ।
- Thick concrete bunker निर्माण गरी त्य क्षेत्रमा मात्र Radiation Therapy गरिनेछ।
- Bunker House मा Shielded walls, doors and windows भएको संरचना विकास गरिनेछ।
- Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ।
- Radiation Zone मा Expose हुने कर्मचारी तथा बिरामीको आँखा, Gonadal, Thyroid Gland, आदिको सुरक्षाका लागि Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection को व्यवस्था गरिनेछ।
- Brachytherapy staff का लागि Radiation Dose Monitor गर्न Ring dosimeter र Radiation को High Risk Area मा काम गर्ने कर्मचारीको लागि Pocket dosimeter को व्यवस्था गरिनेछ।
- रेडियसनको Expose हुने स्थानमा बिताउने समय सकेसम्म कम गरिनेछ।
- स्वचालित प्रकृतिको Radiation Therapy Machine खरिद गरिनेछ।
- Radiation Source बाट Expose हुने स्थानको दुरी वृद्धि गरिनेछ।
- Remote Handling Tools को प्रयोग बढाइनेछ।

ङ. Cobalt तथा Cadmium जस्ता पदार्थको विसर्जन

- Cobalt तथा Cadmium लाई Highly toxic heavy metal का रूपमा चिनिन्छ। यस पदार्थलाई Leak-proof, corrosion-resistant containers मा अस्थाई भण्डारण गरिनेछ। यदि बढि समय भण्डारण गर्नु परेमा Shielded lead or concrete vault मा सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।
- ईजाजत पत्र प्राप्त बिक्रेताबाट खरिद गरिनेछ। साथै Radiation Safety Officer (RSO) को निगरानीमा मात्र Highly toxic heavy metal उपयोग गरिनेछ।
- अन्तिम व्यवस्थापनका लागि उत्पादक कम्पनी र उत्पादक देशलाई हस्तान्तरण गरिनेछ।

८.२.३ जैविक वातावरण

अ. निर्माण तथा संचालन चरण

- चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध प्रस्तावित अस्पतालको डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ। अस्पतालको बगैँचामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्बनडाईअक्साइड बढि खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गरी हुर्काइनेछ।

८.२.४ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव

अस्पतालको संरचना निर्माणको चरणमा निर्माण जनशक्तिहरूलाई विभिन्न स्वास्थ्य जोखिमहरू: उच्च ध्वनी, शारीरिक चोटपटक, आँखाको समस्या, देखा पर्न सक्दछ। यस प्रकृतिका जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्न पेशागत सुरक्षाका उपकरणहरू (PPEs): हेल्मेट, बुट, पञ्जा, चस्मा, मास्क, एयर प्लग, सेफ्टी ज्याकेट, आदिको प्रवन्ध गरिनेछ। प्राथमिक उपचार सामग्री (First Aid Kit) को व्यवस्था गरिनेछ। सतर्कताका लागि विभिन्न जानकारीमुलक साइन बोर्ड, पन्यास बत्ति, भवनको निर्माण तथा रङरोगन गर्दा सुरक्षाको लागि सेफ्टी नेटको व्यवस्था गरिनेछ। यसका साथै सुरक्षित पिउने पानी र पन्यास शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।

ख. स्थानीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा दबाव

स्थानीय जनशक्तिलाई सीप र क्षमता अनुसार रोजगारी प्रदान गरी बाह्य क्षेत्रको कामदार आगमन हुने दर घटाइनेछ। कामदारको लागि पन्यास शौचालय निर्माण र सेप्टिक ट्याङ्कीमा ढल व्यवस्थापन गरिनेछ।

ग. बाल श्रम तथा लैङ्गिक विभेद

निर्माण अवधिमा बालश्रम पूर्ण रूपमा निषेध गरिनेछ। १६ वर्ष भन्दा कम उमेरका जनशक्तिलाई रोजगारीमा संलग्न गराइने छैन। कामको प्रकृति अनुसार ज्याला फरक हुन सक्छ तथा समान कामका लागि महिला र पुरुषलाई बराबर ज्याला उपलब्ध गराइनेछ।

घ. स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव

आयोजना क्षेत्र वरपरको सरसफाईमा ध्यान दिइनेछ। ठोस तथा तरल फोहरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा सरसफाईको बारेमा कामदारलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। रात्रीकालिन समयमा ध्वनी उत्सर्जन हुने कार्य गरिने छैन।

ड. सामाजिक विकृति बढोत्तरी

निर्माण चरणमा निर्माण क्षेत्रको सुरक्षा तथा निगरानीको लागि सुरक्षा गार्डको प्रवन्ध गरिनेछ। निर्माणकालिन कामदारलाई स्थानीय संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेत गराइनेछ। कामदार विच विवाद भएमा हो-हल्ला निषेध तथा आन्तरिक रूपमा समाधान गर्न व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।

च. भवनको जग निर्माणको क्रममा स्थानीयको संरचनामा असर पर्ने डर

स्थानीयको संरचनालाई असर हुने गरी निर्माण कार्य गरिने छैन। स्थानीयको संरचनाबाट कम्तिमा २० मि. दुरी छोडेर मात्र भूमिगत तलाको जग खन्ने गरी डिजाइन गरेको हुँदा सोही अनुसार कार्यान्वयन गरिनेछ। निर्माण कार्य गर्दा स्थानीय सडकमा क्षति भएमा तत्काल मर्मतसंभार गरिनेछ।

अ. संचालन चरण**क. आयोजना नजिक सहरीकरण विस्तार**

अव्यवस्थित शहरीकरणलाई निरुत्साहित गर्न नगरपालिकाबाट नक्सा स्वीकृत गरेर मात्र संरचना बनाउन सचेत गराइनेछ। सार्वजनिक सडक तथा सार्वजनिक जग्गा मिचेर बसोवास गरेमा प्रशासनमा उजुरी दिइनेछ।

ख. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव

- दक्ष तथा प्रशिक्षित जनशक्तिलाई अस्पतालको कर्मचारीको रूपमा नियुक्त गरिनेछ।
- कामको प्रकृति अनुसार पेशागत सुरक्षाको उपकरण: मास्क, एप्रोन, पञ्जा, चस्मा, फेस सिल्ड, Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection, आदिको व्यवस्था गरिनेछ।
- Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ।
- स्वास्थ्य बीमा तथा आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रवन्ध गरिनेछ।
- आकस्मिक बहिर्गमन योजना सम्बन्धी सूचना भन्दा तथा प्रत्येक तलामा टाँसिनेछ।

ग. सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव

- अस्पताल भवन तथा अस्पताल परिसरको सरसफाई चुस्तदुरुस्त राखिनेछ। फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य नियमित अनुगमन गरिनेछ।
- अस्पताल प्रभाव क्षेत्रका बासिन्दालाई क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर र सरसफाई सम्बन्धी प्रशिक्षण वार्षिक रूपमा आयोजना गरिनेछ।
- अस्पताल परिसरमा नियमित किटनाशक औषधि छर्केर सरसफाई गरिनेछ।
- सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना फैलाउने साइन बोर्ड तथा डस्टविन अस्पताल परिसरमा राखिनेछ।
- सिद्धार्थनगर नगरपालिकासँग समन्वय गरी स्थानीय क्षेत्रको सरसफाईमा ध्यान दिइनेछ।

घ. आदिवासी र कमजोर समूहमा प्रभाव

अस्पताल प्रभाव क्षेत्रका आदिवासी र कमजोर समूहलाई उनिहरूको सीप तथा इच्छाको आधारमा रोजगारी प्रदान गरिनेछ। उनिहरूसँग समन्वय गरी सामुदायिक विकासको काममा व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) का कार्यहरू संचालन गरिनेछ।

ङ. कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव

अस्पताल परिसर भित्रको खाली जग्गा तथा गार्डेन क्षेत्रमा केही फलफुल तथा तरकारी रोपिनेछ।

च. मानिसहरूको चहलपहलका कारण कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना

बिरामी, बिरामी कुरुवा तथा आगन्तुकको कारण अस्पतालमा भिडभाड हुन सक्छ तर अस्पताल परिसरको क्षेत्रफल १९,६१६.०४ वर्ग मि. भएको हुँदा Boundry Wall र गेट निर्माण गरी पार्किङ्ग, बिरामी भेटघाट तथा उपचार कार्य अस्पतालको परिसर भित्र नै सिमित गरी बाहिरी क्षेत्रमा हुन भिडभाड न्यूनीकरण गरिनेछ।

छ. संक्रामक रोग फैलन सक्ने जोखिम

अस्पताल भित्र छिर्ने आगन्तुक तथा कर्मचारीहरूलाई अस्पताल भवन छिर्नु अघि माक्स र स्यानिटाइजरको व्यवस्था गर्नु पर्ने नियम लागु गरिनेछ। साथै अस्पतालको रिसेप्सनमा देखिने गरी माक्स र स्यानिटाइजरको व्यवस्था गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संक्रामक रोग सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।

ज. गुनासो व्यवस्थापन

गुनासो सम्बोधन संयन्त्र गठन गरिनेछ। गुनासो सुन्न तथा सम्बोधन गर्न जिम्मेवार कर्मचारीलाई जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ। गुनासो तथा राय-सुझाव दर्ता गराउन सुझाव पेटिका अस्पताल परिसरमा राखिनेछ। गुनासो तथा राय-सुझाव प्रदान गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारीको नाम, फोन नंबर र ईमेल ठेगाना खुलाइएको सूचना टाँसिनेछ। अस्पतालमा उपचारत बिरामी डिस्चार्जको समयमा Review फर्म भर्न लगाई सो अनुसार अस्पतालमा सुधार तथा गुनासो सम्बोधन गरिनेछ।

झ. अस्पतालजन्य फोहरमैलाका कारण स्थानीय क्षेत्रमा संक्रमण

अस्पतालजन्य फोहरमैला साधारण फोहरमैलासँग मिसाइने छैन। संक्रामक फोहर संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिङ पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात

गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

ज. जथाभावी पार्किङ गर्नले आवातजावतमा समस्या

अस्पताल परिसरमा पन्यास पार्किङ क्षेत्रको प्रवन्ध गरिनेछ। अस्पतालमा आगमन हुने आगन्तुक तथा कर्मचारीलाई अस्पताल परिसर भित्रको पार्किङ क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा पार्किङ नगर्न सूचना टाँसिनेछ। यदि बाहिरी सडकमा पार्किङ गरेमा प्रहरी प्रशासनलाई हटाउन सूचना प्रदान गरिनेछ।

ट. भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव

अस्पतालमा भूमिगत पानीमा मात्र प्रयोग नगरी खानेपानी संस्थान, भैरहवा शाखाबाट वितरीत पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting को पानी समेत उपयोग गरिनेछ। अस्पताल परिसरमा Soak Pit निर्माण गरी रसायनजन्य तरल पदार्थ नमिसिएको पानी Soak Pit मार्फत Gound Water Recharge गर्न प्रयोग गरिनेछ।

ठ. हुल हुज्जतको जोखिम तथा कर्मचारीको सुरक्षा

- अस्पतालमा भर्ना हुन आएका बिरामीको विस्तृत विवरण तथा पहिले गरेको उपचार सम्बन्धी Patient History टिपोट गरेर मात्र भर्ना गरिनेछ।
- अस्पतालमा सुरक्षा गार्डको प्रवन्ध गरिनेछ।
- बिरामीको अवस्था र प्रयोशालाको रिपोर्ट अनुसारको अवस्था बिरामी र बिरामीको आफन्तलाई बुझाएर उपचार प्रारम्भ गरिनेछ।
- शल्यक्रिया, रेडियन थेरापी वा केमोथेरापी गर्दा हुन सक्ने स्वास्थ्य जोखिमको विषय बुझाएर करारनामा कागजमा हस्ताक्षर गरेर मात्र सो उपचार विधि अपनाइनेछ।
- स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीलाई अभद्र व्यवहार गरेमा वा हुल हुज्जत गरेमा कानुनी उपचारको बाटो रोजिनेछ।

नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलापको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) तालिका नं. २९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २९: नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण क्रियाकलाप

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
भौतिक वातावरण	अ. निर्माण चरण							
	क. भू-उपयोग परिवर्तन	आयोजना निर्माणको कारण हुने भू-उपयोग परिवर्तन स्थायी प्रकृतिको हुनेछ। सो प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न वा हटाउन सकिँदैन तथापी कुल खुल्ला क्षेत्र: १३,०२६.१६ वर्ग मि. (६६.४०%), बगैँचा तथा हरियाली क्षेत्र: ९९० वर्ग मि. (५.०५%) र पार्किङको लागि ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%)	आयोजना क्षेत्र	खुला क्षेत्रलाई हरियाली क्षेत्रको रूपमा विकास गरी अधिकतम उपयोग गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		छुट्याएर वातावरणमैत्री बनाउन प्रयत्न गरिनेछ।						
	ख. ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध	ढुवानीका साधनको चापको कारण आवागमनमा अवरोध हुन नदिन कार्यालय समयमा निर्माण सामग्री ढुवानी गरिने छैन। विहान ९ बजे भन्दा अघि वा बेलुका ५ बजे पछि र सार्वजनिक बिदाको दिन निर्माण सामग्री ढुवानी गरिनेछ।	निर्माण सामग्री ढुवानी गर्ने सडक	विहान ९ बजे भन्दा अघि वा बेलुका ५ बजे पछि र सार्वजनिक बिदाको दिन निर्माण सामग्री ढुवानी गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका
	ग. ठोस तथा तरल फोहर व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> निर्माणकालिन ठोस फोहरलाई कुहिने र नकुहिने छुट्याएर छुट्टै 	आयोजना क्षेत्र	फोहरमैला व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	१,५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका,

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		कन्टेनरमा भण्डारण गरिनेछ। फोहर व्यवस्थापन गर्न पुनः प्रयोग, कम प्रयोग र फेरी अर्को रूपमा प्रयोग गर्ने 3R Principle अपनाइनेछ। Scraps को रूपमा बिक्री गर्न मिल्ने फोहरलाई बिक्री गरिनेछ। ठोस प्रकृतिको फोहरलाई सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला एकाईसँग						वातावरण विभाग

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>समन्वय गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • फोहरमैला जलाउन प्रतिवन्ध गरिनेछ। • जग खन्दा निस्किएको माटो जग पुरेर बढी भएमा इँट्टा उद्योगलाई बिक्री गरिनेछ। • आयोजना क्षेत्रमा डिजेल, ग्रीज, Wall Paint, मोबिल तथा अन्य रसायन पोखाउन प्रतिवन्द लगाउनेछ। यदि पोखेमा भूमिगत पानी 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		तथा सतही पानी प्रदुषण हुन नदिन तुरुन्दै व्यवस्थापन गरिनेछ। आयोजना निर्माण क्षेत्रबाट निस्कने फोहरपानीलाई थिगार्न सेडिमेन्टेशन पोण्ड निर्माण गरिनेछ। सो पोण्डमा थिग्रिएको पानीलाई Soak Pit मा विसर्जन वा नगरपालिकाको ढल निकासमा मिसाइनेछ।						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
घ. निर्माणजन्य सामग्री भण्डारण	प्रस्तावकको स्वामित्वमा रहेको जग्गा भित्र मात्र निर्माण सामग्रीहरू भण्डारण गरिनेछ। निर्माण क्षेत्रलाई त्रिपाल वा CGI Sheet ले घेराबार गरिनेछ। साथै पानी वा हावाको कारण नजिकको क्षेत्रमा प्रदूषण हुन नदिन त्रिपालले छोपेर राखिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	आयोजना क्षेत्र	प्रस्तावकको स्वामित्वमा रहेको जग्गा भित्र मात्र निर्माण सामग्रीहरू भण्डारण गरी त्रिपालले छोपेर राख्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत आवश्यक नपर्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका
ड. वायु प्रदूषण	निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा त्रिपालले ढाकेर मात्र ढुवानी गरिनेछ। ढुवानीका लागि प्रयोग गरिने सवारीसाधन समयमा नै	आयोजना क्षेत्र	आयोजना क्षेत्र	निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा त्रिपालले ढाकेर मात्र ढुवानी गर्ने र निर्माणमा खटिने	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	१,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग,

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		मर्मतसंभार गरी नेपाल सवारी प्रदुषण मापदण्ड बमोजिम चुस्त रूपमा राखिनेछ। निर्माण क्षेत्रबाट धुलो बाहिर जान कम गर्न निर्माण क्षेत्र त्रिपाल, CGI Sheet वा Boundry Wall लगाएर घेराबार गरिनेछ। निर्माणमा खटिने कामदारलाई पेशागत सुरक्षाका उपकरणहरू (PPEs) जस्तै: माक्स, फेससिल्ड, हेल्मेट र सेफ्टी		कामदारलाई पेशागत सुरक्षाका उपकरण (PPEs) प्रदान गर्ने।				स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		ज्याकेट, आदि प्रदान गरिनेछ।						
	च. ध्वनि प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> उच्च ध्वनी उत्पादन हुने उपकरणको प्रयोग दिनको समयमा मात्र गरिनेछ। अनावश्यक हर्न बजाउन निषेध गरिनेछ। ढुवानीका साधन तथा डिजेल जेनेरेटर अवधिक मर्मतसंभार गरिनेछ। निर्माण चरणमा ध्वनिको स्तर 	आयोजना क्षेत्र	उच्च ध्वनी उत्पादन हुने उपकरणको प्रयोग दिनको समयमा मात्र गर्ने र धेरै समय उच्च ध्वनीमा काम गर्नुपर्ने जनशक्तिलाई असर न्यूनीकरण गर्न एयर प्लग प्रदान गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	३०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>नियमित मापन गरिनेछ। त्यसको स्तर ७५ dBA भन्दा बढि हुन दियने छैन।</p> <ul style="list-style-type: none"> • धेरै समय उच्च ध्वनीमा काम गर्नुपर्ने जनशक्तिलाई असर न्यूनीकरण गर्न एयर प्लग प्रदान गरिनेछ। 						
छ. जल प्रदूषण	निर्माण शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारणस्थल, ब्याचिङ प्लान्ट र मिश्रण क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहर पानीलाई जथाभावी विसर्जन गरिने छैन। सो	आयोजना क्षेत्र	निर्माणस्थलबाट उत्सर्जन भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा थिगारेर Soak Pit मा विसर्जन वा	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य तथा	

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		पानी जम्मा गर्न सेडिमेन्टेशन पोण्ड निर्माण गरिनेछ। सो पोण्डमा थिग्रिएको पानीलाई Soak Pit मा विसर्जन वा नगरपालिकाको ढल निकासमा मिसाइनेछ। फोहर पानीमा प्रयोग गरिएको इन्धन तथा मोबिल मिसावट निषेध गरिनेछ। सम्पूर्ण निर्माण सम्बन्धी गतिविधिहरू आयोजना क्षेत्र भित्र मात्र सिमित गरिनेछ।		नगरपालिकाको ढल निकासमा मिसाइने।				जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
ज. माटो प्रदुषण	निर्माणकालिन समयमा प्रयोग हुने इन्धन, ग्राज, मोविल, बाटर प्रुफ गर्ने रसायन, आदि जथाभावी फालिने छैन। त्यस प्रकृतिको पदार्थलाई Recycle उद्योगलाई बिक्री गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	आयोजना क्षेत्र	निर्माणकालिन समयमा प्रयोग हुने इन्धन, ग्राज, मोविल, बाटर प्रुफ गर्ने रसायन सुरक्षित तरिकाले भण्डारण तथा उपयोग गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत आवश्यक नपर्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
झ. भूमिगत पानीको अधिक उपयोग	पानीको माग र खपतलाई न्यूनीकरण गर्न कामदारलाई ट्याङ्की भरे पश्चात लगत्तै पानी तान्ने मोटर बन्द गर्न तथा पानी	आयोजना क्षेत्र	आयोजना क्षेत्र	पानीको ट्याङ्की भरे पश्चात लगत्तै पानी तान्ने मोटर बन्द गर्ने तथा पानी अनावश्यक रूपमा खेर नफाल्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत आवश्यक नपर्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		अनावश्यक रूपमा खेर नफाल्न निर्देशन दिइनेछ।						
	ज. उच्च उर्जा खपत	लोडसेडिङको समय बाहेक अन्य समयमा जेनेरेटर प्रयोग गरिने छैन। विद्युत कम खपत गर्ने तथा प्रभावकारी उपकरण प्रयोग गरी निर्माण कार्य गरिनेछ। अनावश्यक रूपमा विजुली बत्ति बाल्ने काम गर्न प्रतिवन्ध लगाइनेछ।	आयोजना क्षेत्र	विद्युत कम खपत गर्ने तथा प्रभावकारी उपकरण प्रयोग र अनावश्यक रूपमा विजुली बत्ति बाल्ने काम नगर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत आवश्यक नपर्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका
	ट. निर्माण जनशक्तिको ढल व्यवस्थापन	निर्माणकालिन समयमा संलग्न जनशक्तिको दिशापिसाव तथा ढल	आयोजना क्षेत्र	ढल व्यवस्थापनको लागि Septic	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका,

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		व्यवस्थापन गर्न भूमिगत Septic Tank सहितको व्यवस्थित शौचालय निर्माण गरिनेछ।		Tank निर्माण गर्ने।				वातावरण विभाग
	ठ. निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण	निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न निर्माण जनशक्तिलाई पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू (PPEs): हेल्मेट, बुट, मास्क, ग्लोभ्स, सेफ्टी ज्याकेट, एयर प्लग, आदी प्रदान गरिनेछ। जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्दा पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरू अनिवार्य रूपमा	आयोजना क्षेत्र	निर्माणजन्य दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न निर्माण जनशक्तिलाई पेशागत सुरक्षाका सामग्रीहरूको प्रयोग अनिवार्य गर्ने र सामुहिक दुर्घटना बीमा गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	१,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्रयोग गर्न लगाइनेछ। साथै निर्माण कार्यमा संलग्न जनशक्तिको सामुहिक दुर्घटना बीमा गरिनेछ।						
	ड. भूमिगत तला निर्माणका कारण वरपरको भौतिक संरचनामा प्रभाव	आयोजना क्षेत्रको सीमा क्षेत्रमा गहिरो खाडल बनाएर निर्माण गरिने छैन। निर्माण कार्य जग्गाको विच भागमा केन्द्रित गरिनेछ। पहुँच सडकलाई असर परेको खण्डमा स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी मर्मतसंभार गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	निर्माण कार्य जग्गाको विच भागमा केन्द्रित गर्ने र पहुँच सडकलाई असर परेमा स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी मर्मतसंभार गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	आ. संचालन चरण							
	क. साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन	अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरलाई साधारण प्रकृति र संक्रमणजन्य फोहर वर्गिकरण गरी रडको बकेटमा छुट्टाछुट्टै संकलन गरिनेछ। हरियो रडको ठुलो बकेटमा कुहिने प्रकृतिको साधारण फोहर र निलो रडको ठुलो बकेटमा चाँडै नकुहिने र प्लाष्टिकजन्य साधारण प्रकृति फोहर संकलन गरिनेछ। सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहरमैला	अस्पताल क्षेत्र	फोहरमैला व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन	संचालन चरण	प्रस्तावक	१,५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		व्यवस्थापन एकाईसँग समन्वय गरी साधारण प्रकृतिको ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।						
	ख. अस्पतालजन्य जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> Puncture proof container with hole in middle part भएको बकेटमा प्रयोग भइसकेको सिरिन्ज जम्मा गरिन्छ। सो कन्टेनरको सिरिन्जलाई Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी 	अस्पताल क्षेत्र	जोखिमपूर्ण फोहरमैला व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन	संचालन चरण	प्रस्तावक	५,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Needle destroyer ले नष्ट गरिनेछ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> अस्पतालबाट निष्कासित फोहरमैला छुट्टाछुट्टै अस्पतालले व्यवस्थापन गर्दा खर्चिलो तथा व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने हुनाले रुपन्देही जिल्लाभर संचालन भएको अस्पतालको अस्पतालजन्य 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>फोहर व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त स्थान खोजी गरी Integrated Central Treatment Facilities संरचना तयार गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> Ampoules, Laboratory glassware and other glass related waste लाई छुट्टै बकेटमा जम्मा गरिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		दिने वा बकेट भरिएपछि संकलन गरी छुट्टै प्याकिड गरेर Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> संक्रामक फोहर संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		दिने संकलन गरी प्याकिङ पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ । सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरीनेछ । वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ । सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला</p>						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।						
	ग. अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> सरसफाई कार्य, सेनेटरी कार्य, लण्ड्री, भान्सा तथा अन्य सामान्य प्रकृतिको फोहरपानीलाई प्राथमिक प्रशोधन गर्न मेटालिक जालीबाट प्रवाह गरिनेछ। माध्यामिक प्रशोधन अन्तर्गत जालीबाट 	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालजन्य तरल फोहर व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>प्रवाह भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा पुऱ्याइनेछ। तृतीय प्रशोधन अन्तर्गत केही दिन पश्चात थिग्रिएको पानीमा क्लोरिन राखी सक्रिय रोगका किटानुलाई निशस्त्रिकरण गरिनेछ। यसरी प्रशोधन गरेको पानीलाई सार्वजनिक ढलमा मिसाइनेछ। सेडिमेन्टेशन पोण्डको तल्लो भागमा जम्मा</p>						वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>भएको Sludge लाई सुरक्षित ठाउँमा खाडल खनि व्यवस्थापन गरिनेछ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> दूषित रासायनिक पानी मेडिकल वार्ड, अपरेशन थिएटर, प्रयोगशाला (माइक्रो बायोलोजिकल कल्चर, संक्रामक एजेन्टहरुको एकुमोलेशन, बिरामीको दिशा पिसाव, आदि), फर्मास्यूटिकल फोहर, Disinfection गर्ने 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>क्रममा अस्पतालबाट तरल फोहर उत्पादन हुने गर्दछ। अस्पतालबाट निष्काशन हुने रासायनिक फोहरपानीको प्रशोधन गर्न ५० घन मि. क्षमताको Waste Water Treatment Plant स्थापना गरिनेछ। प्रशोधित पानीलाई Soak Pit निर्माण गरी भूमिगत पानीको पुनर्भरणमा</p>						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्रयोग गरिनेछ। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहर पानीलाई पानीको प्राकृतिक स्रोतमा मिसिन दिइने छैन।						
	घ. भूमिगत पानीको प्रयोगका कारण भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> प्रस्तावित अस्पताल संचालन चरणमा दैनिक १,००,००० लिटर पानी खपत हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी 	अस्पताल क्षेत्र	नेपाल खानेपानी संस्थान भैरवा वितरण केन्द्रबाट वितरण गरिएको पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting गरेर पानी गरी भूमिगत	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting गरेर पानी गरी भूमिगत पानीको उपयोग न्यनीकरण गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • दैनिक १०,००० लिटर पानी नेपाल खानेपानी संस्थान भैहरवा वितरण केन्द्रबाट प्राप्त गर्न सकिने हुनाले सो पानीको लाइन जोडी उपयोग गरिनेछ। • Rain Water Harvesting 		पानीको उपयोग न्यनीकरण गर्ने।				

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		Mechanism जडान गरी वर्षातको समयमा आकाशबाट परेको पानी संकलन गरी उपयोग गरिनेछ।						
	ड. उच्च उर्जा खपत	<ul style="list-style-type: none"> प्रस्तावित अस्पताल निर्माण तथा संचालनका लागि राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युत आपूर्ति गरिनेछ। स्थानीय क्षेत्रमा आपूर्ति भएको विद्युत लाइनबाट मात्र विद्युत प्रयोग गर्दा भोल्टेज 	अस्पताल क्षेत्र	संचालन चरणमा अस्पतालका लागि २०० के.भि.ए. क्षमताको डेडिकेडेड ट्रान्सफर्मर जडान गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>नपुगेर अस्पतालको सम्पूर्ण उपकरण संचालन नहुन सक्छ। तसर्थ संचालन चरणमा अस्पतालका लागि २०० के.भि.ए. क्षमताको डेडिकेडेड ट्रान्सफर्मर जडान गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> अस्पतालको छत तथा अस्पताल परिसरको खुला भागमा ५०० Watt क्षमताको सोलार प्यानल राखी 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>सौर्य उर्जा उपयोग गरिनेछ। यस कार्यले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको विद्युत खपत न्यूनीकरण गर्नेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> लोड सेडिङको समयमा प्रयोग गर्न ५०० के.भि.ए क्षमताको साइलेन्ट डिजेल जेनेरेटर खरिद गरिनेछ। 						
	च. पार्किङ व्यवस्थापनमा असहजता	<ul style="list-style-type: none"> आयोजनाको कूल क्षेत्रफल १९,६१६.०४ वर्ग 	अस्पताल क्षेत्र	पार्किङ क्षेत्र अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग नगर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	निर्माण लागतमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका,

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>मि. मध्ये पार्किङको लागि : ३,००० वर्ग मि. (१५.३०%) क्षेत्रफल छुट्याइएको छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> अस्पताल भवनको वेसमेन्ट-२ लाई पार्किङ क्षेत्रको रूपमा उपयोग गरिनेछ। 						स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	छ. ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> मानव दिसा पिसावजन्य ढल व्यवस्थापनको लागि अस्पताल परिसरमा सेप्टिक ट्याङ्की निर्माण गरिनेछ। 	अस्पताल क्षेत्र	ढल तथा फोहर पानी व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> सरसफाई कार्य, सेनेटरी कार्य, लण्ड्री, भान्सा तथा अन्य सामान्य प्रकृतिको फोहरपानीलाई प्राथमिक प्रशोधन गर्न मेटालिक जालीबाट प्रवाह गरिनेछ। माध्यामिक प्रशोधन अन्तर्गत जालीबाट प्रवाह भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा पुऱ्याइनेछ। तृतीय प्रशोधन अन्तर्गत केही दिन पश्चात थिग्रिएको 						तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		पानीमा क्लोरिन राखी सक्रिय रोगका किटानुलाई निशस्त्रिकरण गरिनेछ। यसरी प्रशोधन गरेको पानीलाई सार्वजनिक ढलमा मिसाइनेछ। सेडिमेन्टेशन पोण्डको तल्लो भागमा जम्मा भएको Sludge लाई सुरक्षित ठाउँमा खाडल खनि व्यवस्थापन गरिनेछ।						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	ज. आगलागि, भूकम्प तथा वर्षातको समयमा डुबान	<ul style="list-style-type: none"> आगलागिको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्रत्येक तलामा Smoke detector, अग्नि नियन्त्रक संयन्त्र (Fire extinguisher) र Fire Hose Reel राखिनेछ। भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरण गर्न भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अपनाएर नेपाल सरकारले 	अस्पताल क्षेत्र	विपद् व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>तोकेको मापदण्ड बमोजिम अस्पताल भवन निर्माण गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> वर्षातको समयमा बाढीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्लिन्थ उचाई जमिन सतहबाट १ मि. कायम गरिनेछ। 						
	झ. Hazardous Waste व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> Hazardous Waste संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag 	अस्पताल क्षेत्र	Hazardous Waste व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	संचालन चरण	४,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिड पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा</p>						<p>विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय</p>

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Autoclave machine माफत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको</p>						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		Plastic Bag राखिनेछ। सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरिनेछ। वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ।						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	ज. म्याद सकिएको औषधिको व्यवस्थापन	म्याद सकिएको औषधि तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रसायन बिक्रेता डिलर वा निर्माण कम्पनीलाई फिर्ता गरिनेछ।	अस्पताल क्षेत्र	म्याद सकिएको औषधि बिक्रेता डिलर वा निर्माण कम्पनीलाई फिर्ता गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
रासायनिक वातावरण	अ. निर्माण चरण							
	निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरण तथा सवारी साधन	भण्डारणस्थल तथा निर्माण उकरणबाट रसायनको चुहावट हुन नदिन डिजेल,	आयोजना क्षेत्र	भण्डारणस्थल तथा निर्माण उकरणबाट रसायनको चुहावट	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	संचालनबाट हुने रासायनिक प्रदूषण	मोविल, ग्निज तथा अन्य रसायनको सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ। साथै समय-समयमा सुपरीवेक्षण गरिनेछ।		हुन नदिन सुरक्षित भण्डारण र सुपरिवेक्षण गर्ने।				
आ. संचालन चरण								
	क. म्याद नाघेका तथा प्रयोग भएका रसायन व्यवस्थापन	अस्पतालको प्रयोगशाला तथा अन्य विभागमा प्रयोग हुने म्याद नाघेका रसायन सम्बन्धित सप्लायर्स तथा उत्पादक कम्पनीमा फिर्ता गरिनेछ। प्रयोगशालामा प्रयोग भएका रसायन अन्य तरल फोहरसँग मिसाइने छैन। सो रसायनयुक्त	अस्पताल क्षेत्र	म्याद नाघेका रसायन सम्बन्धित सप्लायर्स तथा उत्पादक कम्पनीमा फिर्ता गर्ने र रसायनयुक्त तरल फोहरलाई Waste Water Treatment Plant	संचालन चरण	प्रस्तावक	निर्माण लागतमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		तरल फोहरलाई Waste Water Treatment Plant मा पाइपलाइन मार्फत पुऱ्याई शुद्धिकरण गरिनेछ। ढल निकासमा रासायनिक फोहरको चुहावट भए/नभएको बारेमा समय-सययमा निरीक्षण गरिनेछ।		मा पाइपलाइन मार्फत पुऱ्याई शुद्धिकरण गर्ने।				वातावरण मन्त्रालय
	ख. अस्पतालजन्य तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रासायनिक फोहर व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> रासायनिक पदार्थ तथा फोहर ह्यान्डल गर्ने कर्मचारीलाई सुरक्षित तरिकाले प्रयोग गर्ने विधि 	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	२,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>सम्बन्धी प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> रसायनयुक्त तरल फोहरलाई Waste Water Treatment Plant मा पाइपलाइन मार्फत पुऱ्याई शुद्धिकरण गरिनेछ। रसायनयुक्त ठोस फोहरलाई रासायनिक तथा भौतिक उपचार (Neutralization, detoxification, chemical reduction or oxidation) गरेर मात्र Integrated 						विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।						
	ग. प्रयोग भइसकेको विकिरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विकिरणयुक्त पदार्थ ह्यान्डल गर्ने कर्मचारीलाई सुरक्षित तरिकाले प्रयोग गर्ने विधि सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ। Radiation Therapy को उपचार Bunker House मा मात्र गरिनेछ। 	अस्पताल क्षेत्र	विकिरणयुक्त वस्तु व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	२,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> पारो प्रयोग भएको स्वास्थ्य उपकरणहरू अस्पतालमा प्रयोग गरिने छैन। पारोयुक्त थर्मोमिटरको सट्टामा डिजिटल थर्मोमिटर प्रयोग गरिनेछ। क्यान्सर उपचारको क्रममा Cobalt (Co), Iridium (Ir), Cesium (Cs), Iodine (I), Palladium (Pd) पदार्थहरू Radioactive Substance हुन्। यस 						तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>पदार्थको वातावरणीय तथा मानविय जोखिम उच्च हुने गर्दछ। तसर्थ यस्ता पदार्थलाई खुला रूपमा मिसाएर राख्न तथा Incinerate गर्न हुँदैन। यस्ता जोखिमयुक्त पदार्थलाई Shielded lead or concrete vault मा सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radiology मा काम गर्ने जनशक्तिलाई 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Radiation Dose Monitor गर्ने</p> <p>Thermo Luminescent Dosimeter-LD Badge उपलब्ध गराइनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> विकिरणयुक्त पदार्थ भण्डारण गर्न अस्पतालमा एक वटा विशिष्टिकृत प्रकृतिको छुट्टै रुमको प्रवन्ध गरिनेछ। यदि आवश्यक भन्दा बढी मात्रामा भएमा उत्पादक देश, 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		सम्बन्धित सप्लायर्स वा Authorized radioactive waste facility लाई फिर्ता पठाइनेछ। साथै Dispose गर्दा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय नियम कानुन अनुसरण गरिनेछ।						
	घ. Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आवधिक रूपमा कर्मचारीलाई Radiation Safety Training संचालन गरिनेछ। Thick concrete bunker निर्माण गरी 	अस्पताल क्षेत्र	Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	भौतिक वातावरणमा नै खर्च जोडिएको।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>त्य क्षेत्रमा मात्र Radiation Therapy गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> Bunker House मा Shielded walls, doors and windows भएको संरचना विकास गरिनेछ। Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ। Radiation Zone मा Expose हुने कर्मचारी 						विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>तथा बिरामीको आँखा, Gonadal, Thyroid Gland, आदिको सुरक्षाका लागि Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection को व्यवस्था गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brachytherapy staff का लागि Radiation Dose Monitor गर्न Ring dosimeter र Radiation को High Risk Area मा काम गर्ने कर्मचारीको लागि 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>Pocket dosimeter को व्यवस्था गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> रेडियसनको Expose हुने स्थानमा बिताउने समय सकेसम्म कम गरिनेछ। स्वचालित प्रकृतिको Radiation Therapy Machine खरिद गरिनेछ। Radiation Source बाट Expose हुने स्थानको दुरी वृद्धि गरिनेछ। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> Remote Handling Tools को प्रयोग बढाइनेछ । 						
	ड. Cobalt तथा Cadmium जस्ता पदार्थको विसर्जन	<ul style="list-style-type: none"> Cobalt तथा Cadmium लाई Highly toxic heavy metal का रूपमा चिनिन्छ। यस पदार्थलाई Leak-proof, corrosion-resistant containers मा अस्थाई भण्डारण गरिनेछ। यदि बढि समय भण्डारण गर्नु परेमा Shielded lead 	अस्पताल क्षेत्र	Radiation Safety Officer (RSO) को निगरानीमा मात्र Highly toxic heavy metal उपयोग गर्ने र अन्तिम व्यवस्थापनका लागि उत्पादक कम्पनी र उत्पादक देशलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	संचालन चरण	प्रस्तावक	१,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>or concrete vault मा सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ईजाजत पत्र प्राप्त बिक्रेताबाट खरिद गरिनेछ। साथै Radiation Safety Officer (RSO) को निगरानीमा मात्र Highly toxic heavy metal उपयोग गरिनेछ। अन्तिम व्यवस्थापनका लागि उत्पादक कम्पनी र उत्पादक 						वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		देशलाई हस्तान्तरण गरिनेछ।						
जैविक वातावरण	निर्माण तथा संचालन चरण							
	चराचुरुङ्गी तथा स्थानीय शहरी जीवजन्तुको आवागमनमा अवरोध	प्रस्तावित अस्पतालको डिजाइन अनुसार ९९० वर्ग मि. (५.०५%) क्षेत्रफल भित्र बगैँचा निर्माण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरिनेछ। अस्पतालको बगैँचामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्बनडाईअक्साइड बढि	अस्पताल क्षेत्र	बगैँचा निर्माण क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, सुन्दरता प्रदान गर्ने तथा कार्बनडाईअक्साइड बढि खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गर्ने।	निर्माण तथा संचालन चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		खपत गर्ने प्रकृतिको वनस्पति तथा फूल वृक्षारोपण गरी हुर्काइनेछ।						
सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	अ. निर्माण चरण							
	क. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव	अस्पतालको संरचना निर्माणको चरणमा निर्माण जनशक्तिहरुलाई विभिन्न स्वास्थ्य जोखिमहरु: उच्च ध्वनी, शारीरिक चोटपटक, आँखाको समस्या, देखा पर्न सक्दछ। यस प्रकृतिका जोखिमहरु न्यूनीकरण गर्न पेशागत सुरक्षाका उपकरणहरु (PPEs):	आयोजना क्षेत्र	पेशागत सुरक्षाका उपकरणहरु (PPEs) र प्राथमिक उपचार सामग्री (First Aid Kit) को व्यवस्था गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		हेल्मेट, बुट, पञ्जा, चस्मा. मास्क, एयर प्लग, सेफ्टी ज्याकेट, आदिको प्रवन्ध गरिनेछ। प्राथमिक उपचार सामग्री (First Aid Kit) को व्यवस्था गरिनेछ। सतर्कताका लागि विभिन्न जानकारीमुलक साइन बोर्ड, पन्यास बत्ति, भवनको निर्माण तथा रडरोगन गर्दा सुरक्षाको लागि सेफ्टी नेटको व्यवस्था गरिनेछ। यसका साथै सुरक्षित पिउने पानी र पन्यास						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।						
	ख. स्थानीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा दबाव	स्थानीय जनशक्तिलाई सीप र क्षमता अनुसार रोजगारी प्रदान गरी बाह्य क्षेत्रको कामदार आगमन हुने दर घटाइनेछ। कामदारको लागि पन्यास शौचालय निर्माण र सेप्टिक ट्याङ्कीमा ढल व्यवस्थापन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	स्थानीय जनशक्तिलाई सीप र क्षमता अनुसार रोजगारी प्रदान गर्ने र कामदारको लागि पन्यास शौचालय निर्माण गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	ग. बाल श्रम तथा लैङ्गिक विभेद	निर्माण अवधिमा बालश्रम पुर्ण रुपमा निषेध गरिनेछ। १६ वर्ष भन्दा	आयोजना क्षेत्र	१६ वर्ष भन्दा कम उमेरका जनशक्तिलाई	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		कम उमेरका जनशक्तिलाई रोजगारीमा संलग्न गराइने छैन। कामको प्रकृति अनुसार ज्याला फरक हुन सक्छ तथा समान कामका लागि महिला र पुरुषलाई बराबर ज्याला उपलब्ध गराइनेछ।		रोजगारीमा संलग्न नगराइने र समान कामका लागि महिला र पुरुषलाई बराबर ज्याला उपलब्ध गराइने।				
	घ. स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव	आयोजना क्षेत्र वरपरको सरसफाईमा ध्यान दिइनेछ। ठोस तथा तरल फोहरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा सरसफाईको बारेमा कामदारलाई	आयोजना क्षेत्र	स्वास्थ्य तथा सरसफाईको बारेमा कामदारलाई प्रशिक्षण प्रदान तथा पन्यास सरसफाई	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	भौतिक वातावरणमा लागत समावेश भएको।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। रात्रीकालिन समयमा ध्वनी उत्सर्जन हुने कार्य गरिने छैन।		कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने।				वातावरण मन्त्रालय
	ड. सामाजिक विकृति बढोत्तरी	निर्माण चरणमा निर्माण क्षेत्रको सुरक्षा तथा निगरानीको लागि सुरक्षा गार्डको प्रवन्ध गरिनेछ। निर्माणकालिन कामदारलाई स्थानीय संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेत गराइनेछ। कामदार विच विवाद भएमा हो-हल्ला निषेध तथा आन्तरिक रूपमा समाधान गर्न	आयोजना क्षेत्र	निर्माणकालिन कामदारलाई स्थानीय संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेत गराइने तथा प्रशिक्षण प्रदान गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।						
	च. भवनको जग निर्माणको क्रममा स्थानीयको संरचनामा असर पर्ने डर	स्थानीयको संरचनालाई असर हुने गरी निर्माण कार्य गरिने छैन। स्थानीयको संरचनाबाट कम्तिमा २० मि. दुरी छोडेर मात्र भुमिगत तलाको जग खन्ने गरी डिजाइन गरेको हुँदा सोही अनुसार कार्यान्वयन गरिनेछ। निर्माण कार्य गर्दा स्थानीय सडकमा क्षति भएमा तत्काल मर्मतसंभार गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्र	स्थानीयको संरचनाबाट कम्तिमा २० मि. दुरी छोडेर मात्र भुमिगत तलाको जग खन्ने गरी डिजाइन कार्यान्वयन गर्ने।	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	आ. संचालन चरण							
	क. आयोजना नजिक सहरीकरण विस्तार	<ul style="list-style-type: none"> अव्यवस्थित शहरीकरणलाई निरुत्साहित गर्न नगरपालिकाबाट नक्सा स्वीकृत गरेर मात्र संरचना बनाउन सचेत गराइनेछ। सार्वजनिक सडक तथा सार्वजनिक जग्गा मिचेर बसोवास गरेमा प्रशासनमा उजुरी दिइनेछ। 	अस्पताल क्षेत्र	सार्वजनिक सडक तथा सार्वजनिक जग्गा मिचेर बसोवास गरेमा प्रशासनमा उजुरी दिइने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
ख. पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> दक्ष तथा प्रशिक्षित जनशक्तिलाई अस्पतालको कर्मचारीको रूपमा नियुक्त गरिनेछ। कामको प्रकृति अनुसार पेशागत सुरक्षाको उपकरणहरू (PPEs): मास्क, एप्रोन, पञ्जा, चस्मा, फेस शिल्ड, Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection, 	अस्पताल क्षेत्र	कामको प्रकृति अनुसार पेशागत सुरक्षाको उपकरण उपलब्ध गराउने, स्वास्थ्य बीमा तथा आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रवन्ध गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	१,००,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>आदिको व्यवस्था गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ। • स्वास्थ्य बीमा तथा आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रवन्ध गरिनेछ। • आकस्मिक बहिर्गमन योजना सम्बन्धी सूचना भन्दा तथा 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्रत्येक तलामा टाँसिनेछ।						
	ग. सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईमा प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> अस्पताल भवन तथा अस्पताल परिसरको सरसफाई चुस्तदुरुस्त राखिनेछ। फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य नियमित अनुगमन गरिनेछ। अस्पताल प्रभाव क्षेत्रका बासिन्दालाई क्यान्सर पहिचान सम्बन्धी स्वास्थ्य शिविर र सरसफाई सम्बन्धी प्रशिक्षण 	अस्पताल क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना फैलाउने साइन बोर्ड तथा डस्टविन अस्पताल परिसरमा राख्ने र सिद्धार्थनगर नगरपालिकासँग समन्वय गरी स्थानीय क्षेत्रको सरसफाईमा ध्यान दिने। 	संचालन चरण	प्रस्तावक	भौतिक वातावरणमा समावेश भएको।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>वार्षिक रूपमा आयोजना गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> अस्पताल परिसरमा नियमित किटनाशक औषधि छर्केर सरसफाई गरिनेछ। सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना फैलाउने साइन बोर्ड तथा डस्टविन अस्पताल परिसरमा राखिनेछ। सिद्धार्थनगर नगरपालिकासँग समन्वय गरी स्थानीय 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		क्षेत्रको सरसफाईमा ध्यान दिइनेछ।						
	घ. आदिवासी र कमजोर समूहमा प्रभाव	अस्पताल प्रभाव क्षेत्रका आदिवासी र कमजोर समूहलाई उनिहरुको सीप तथा इच्छाको आधारमा रोजगारी प्रदान गरिनेछ। उनिहरुसँग समन्वय गरी सामुदायिक विकासको काममा व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) का कार्यहरु संचालन गरिनेछ।	अस्पताल क्षेत्र	अस्पताल प्रभाव क्षेत्रका आदिवासी र कमजोर समूहलाई उनिहरुको सीप तथा इच्छाको आधारमा रोजगारी प्रदान गर्ने तथा व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) का	संचालन चरण	प्रस्तावक	काममा व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) को बजेटमा समावेश।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				कार्यहरु संचालन गर्ने।				
	ड. कृषि जैविक विविधतामा प्रभाव	अस्पताल परिसर भित्रको खाली जग्गा तथा गार्डेन क्षेत्रमा केही फलफुल तथा तरकारी रोपिनेछ।	अस्पताल क्षेत्र	खाली जग्गा तथा गार्डेन क्षेत्रमा केही फलफुल तथा तरकारी रोप्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	१०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका
	च. मानिसहरुको चहलपहलका कारण कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना	बिरामी, बिरामी कुरुवा तथा आगन्तुकको कारण अस्पतालमा भिडभाड हुन सक्छ तर अस्पताल परिसरको क्षेत्रफल १९,६१६.०४ वर्ग मि. भएको हुँदा Boundry Wall र गेट निर्माण गरी पार्किङ्ग, बिरामी भेटघाट	अस्पताल क्षेत्र	बिरामी तथा अस्पतालमा आगन्तुको गतिविधि अस्पताल हाता भित्र मात्र सिमित गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		तथा उपचार कार्य अस्पतालको परिसर भित्र नै सिमित गरी बाहिरी क्षेत्रमा हुन भिडभाड न्यूनीकरण गरिनेछ।						
	छ. संक्रामक रोग फैलन सक्ने जोखिम	अस्पताल भित्र छिर्ने आगन्तुक तथा कर्मचारीहरुलाई अस्पताल भवन छिर्नु अघि माक्स र स्यानिटाइजरको व्यवस्था गर्नु पर्ने नियम लागु गरिनेछ। साथै अस्पतालको रिसेप्सनमा देखिने गरी माक्स र स्यानिटाइजरको व्यवस्था	अस्पताल क्षेत्र	गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संक्रामक रोग सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण रुपमा पालना गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		गरिनेछ। स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संक्रामक रोग सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।						
	ज. गुनासो सम्बोधन	गुनासो सम्बोधन संयन्त्र गठन गरिनेछ। गुनासो सुन्न तथा सम्बोधन गर्न जिम्मेवार कर्मचारीलाई जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ। गुनासो तथा राय-सुझाव दर्ता गराउन सुझाव	अस्पताल क्षेत्र	गुनासो सम्बोधन संयन्त्र गठन गरी क्रियाशिल गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	१,५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		पेटिका अस्पताल परिसरमा राखिनेछ। गुनासो तथा राय-सुझाव प्रदान गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारीको नाम, फोन नंबर र ईमेल ठेगाना खुलाइएको सूचना टाँसिनेछ। अस्पतालमा उपचारत बिरामी डिस्चार्जको समयमा Review फर्म भर्न लगाई सो अनुसार अस्पतालमा सुधार तथा गुनासो सम्बोधन गरिनेछ।						वातावरण मन्त्रालय
	झ. अस्पतालजन्य फोहरमैलाका कारण	अस्पतालजन्य फोहरमैला साधारण फोहरमैलासँग	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालजन्य फोहरमैला	संचालन चरण	प्रस्तावक	भौतिक वातावरणमा	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	स्थानीय क्षेत्रमा संक्रमण	मिसाइने छैन। संक्रामक फोहर संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिड पश्चात Integrated Central Treatment Facilities भएको स्थानसम्म ढुवानी गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा		व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन गर्ने।			समावेश भएको।	नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।						
	ज. जथाभावी पार्किङ गर्नले आवातजावतमा समस्या	अस्पताल परिसरमा पन्यास पार्किङ क्षेत्रको प्रबन्ध गरिनेछ। अस्पतालमा आगमन हुने आगन्तुक तथा कर्मचारीलाई अस्पताल परिसर भित्रको पार्किङ क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा पार्किङ नगर्न सूचना टाँसिनेछ। यदि बाहिरी सडकमा पार्किङ	अस्पताल क्षेत्र	अस्पताल परिसर भित्रको पार्किङ क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा पार्किङ गर्न निषेध गर्ने।	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		गरेमा प्रहरी प्रशासनलाई हटाउन सूचना प्रदान गरिनेछ।						
	ट. भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव	अस्पतालमा भूमिगत पानीमा मात्र प्रयोग नगरी खानेपानी संस्थान, भैरहवा शाखाबाट वितरित पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting को पानी समेत उपभोग गरिनेछ। अस्पताल परिसरमा Soak Pit निर्माण गरी रसायनजन्य तरल पदार्थ नमिसिएको पानी Soak Pit मार्फत Gound	अस्पताल क्षेत्र	अस्पतालमा भूमिगत पानीमा मात्र प्रयोग नगरी खानेपानी संस्थान, भैरहवा शाखाबाट वितरित पानी र वर्षातको समयमा Rain Water Harvesting को पानी समेत उपभोग गर्ने र Soak Pit मार्फत	संचालन चरण	प्रस्तावक	५०,०००	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		Water Recharge गर्न प्रयोग गरिनेछ।		Gound Water Recharge गर्ने।				
	ठ. हुल हुज्जतको जोखिम तथा कर्मचारीको सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> अस्पतालमा भर्ना हुन आएका बिरामीको विस्तृत विवरण तथा पहिले गरेको उपचार सम्बन्धी Patient History टिपोट गरेर मात्र भर्ना गरिनेछ। बिरामीको अवस्था र प्रयोशालाको रिपोर्ट अनुसारको अवस्था बिरामी र बिरामीको आफन्तलाई बुझाएर 	अस्पताल क्षेत्र	बिरामीको अवस्था र प्रयोशालाको रिपोर्ट अनुसारको अवस्था बिरामी र बिरामीको आफन्तलाई बुझाएर उपचार प्रारम्भ, शल्यक्रिया वा थेरापी गर्ने। तथा स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीलाई अभद्र व्यवहार गरेमा वा हुल	संचालन चरण	प्रस्तावक	थप लागत नलाग्ने।	प्रस्तावक, सिद्धार्थनगर नगरपालिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<p>उपचार प्रारम्भ गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • शल्यक्रिया, रेडियन थेरापी वा केमोथेरापी गर्दा हुन सक्ने स्वास्थ्य जोखिमको विषय बुझाएर करारनामा कागजमा हस्ताक्षर गरेर मात्र सो उपचार विधि अपनाइनेछ। • अस्पतालमा सुरक्षा गार्डको प्रवन्ध गरिनेछ। 		हुज्जत गरेमा कानुनी उपचारको बाटो रोज्ने।				

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के-के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीलाई अभद्र व्यवहार गरेमा वा हुल हुज्जत गरेमा कानुनी उपचारको बाटो रोजिनेछ। 						
नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि लाग्ने अनुमानित लागत						रु. २६,५०,०००।-		

द.३ अनुमानित लागतको सारांश

यस परिच्छेदमा उल्लेख गरिएको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक लागतको विवरण निम्नानुसार तालिका नं. ३० मा प्रस्तुत छ।

तालिका ३०: वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित लागत (रु.)	
		सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीको उपायहरू	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
१	एक पटकको खर्च	४,००,०००।-	७,४०,०००।-
२	वार्षिक खर्च	४,००,०००।-	१९,१०,०००।-

द.४ विपद् व्यवस्थापन योजना

कुनै घटना जसले क्षति, आर्थिक अवरोध, मानव जीवनमा हानी र स्वास्थ्य सेवामा अवरोध पुऱ्याउने खतराहरूको सामना गर्न विपद् व्यवस्थापन योजना आवश्यक पर्दछ। प्रस्तावित अस्पताल निर्माण तथा संचालन चरणमा विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ। विपद् व्यवस्थापन नीति, प्रक्रिया र अभ्यासहरूको व्यवस्थित प्रयोग गर्नाले जोखिम न्यूनीकरण गर्न सहज हुने गर्दछ। यस आयोजनाको विपद् व्यवस्थापन योजना निम्न रहेको छ।

- भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरण गर्न भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अपनाएर नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम अस्पताल भवन निर्माण गरिनेछ।
- वर्षाको समयमा बाढीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्लिन्थ उचाई जमिन सतहबाट १ मि. कायम गरिनेछ।
- आगलागिको जोखिम न्यूनीकरण गर्न अस्पताल भवनको प्रत्येक तलामा Smoke detector, अग्नि नियन्त्रक संयन्त्र (Fire extinguisher) र Fire Hose Reel राखिनेछ।
- कर्मचारीहरूलाई पेशागत सुरक्षा सम्बन्धि तालिम प्रदान गरिनेछ। साथै कामको प्रकृति अनुसार एप्रोन र सेफ्टी उपकरण अनिवार्य प्रयोग गर्न लगाइनेछ।
- अस्पतालमा कार्यरत कर्मचारीलाई विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम वार्षिक रूपमा प्रदान गरिनेछ।
- अस्पतालमा कार्यरत कर्मचारीको सामुहिक दुर्घटना बीमा गरिनेछ।
- अस्पतालमा सुरक्षा गार्ड र सि.सि.टि.भि. को प्रवन्ध गरिनेछ।

- अस्पतालको प्रत्येक तलामा ईमरजेन्सी फोन नंबर, एम्बुलेन्सको फोन नंबर तथा अन्य जानकारीमुलक विवरण टाँस गरिनेछ।
- अस्पतालमा आपतकालिन द्वार निर्माण गरिनेछ।
- अस्पतालमा बैकल्पिक भन्याड निर्माण गरिनेछ।
- विपतको समयमा भेला हुन पन्यास खुला क्षेत्रको व्यवस्था गरिनेछ।
- यसको अतिरिक्त विभिन्न ठाउँमा Security Alert System, PAS (Public Announcement System) जडान गरिनेछ।
- अस्पतालका जिम्मेवार कर्मचारी र सम्बन्धित अस्पताल व्यवस्थापनका अधिकारीहरुलाई विपद् व्यवस्थापनको बारेमा चेतना जगाउने र कामको जिम्मेवारी परिभाषित गरिनेछ।
- विपद् व्यवस्थापनको लागि जिम्मेवार कर्मचारीलाई फोकल पर्सनको रूपमा तोकिनेछ।

८.५ स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन योजना

विश्व स्वास्थ्य संगठनले स्वास्थ्य संस्थाबाट उत्पादन हुने फोहर मध्ये साधारण फोहर ८०%, प्याथोलोजिकल तथा संक्रमणजन्य फोहर १५%, धारिलो वस्तु १%, रासायनिक र फार्मास्यूटिकल फोहर ३% तथा रेडियोधर्मि, ब्याट्री तथा Hazardous फोहर १% भन्दा कम हुने तथ्याङ्क प्रस्तुत गरेको छ। अस्पतालजन्य साधारण फोहर १.५ देखी २ के.जि. प्रति शय्या प्रति दिन रहेको छ। संक्रमित फोहर ०.२ देखी ०.३ के.जि. र धारिलो वस्तुहरु: ०.३ देखी ०.४ के.जि. प्रति दिन प्रति शय्या उत्पादन भइरहेको छ (भरतपुर क्यान्सर अस्पताल, २०८२)। यस तथ्याङ्कलाई आधार मान्ने हो भने प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल पूर्ण क्षमतामा संचालन भएमा साधारण फोहर: ३०० के.जि. देखी ४०० के.जि., संक्रमित फोहर: ४० के.जि. देखी ६० के.जि. र धारिलो वस्तु: ६० के.जि. देखी ४० के.जि. प्रति दिन उत्पादन हुन सक्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

अस्पतालमा उत्पादन हुने विभिन्न प्रकारका फोहरलाई भिन्न भिन्न रङ र साइजको प्लाष्टिक बाल्टिनहरुमा संकलन गरिनेछ। ठुलो हरियो बकेटमा Food waste, Garden waste तथा अन्य कुहिने प्रकृतिको फोहरमैला, ठुलो निलो बकेटमा Paper, Plastics, cardboard तथा कागजजन्य फोहर, ठुलो रातो बकेटमा Bandage, dressing waste, solid plaster, urine bags, catheters, stents, gloves, plastic apron, contaminated disposal, blood bags तथा अन्य संक्रामक फोहर संकलन गरिनेछ। साथै सानो निलो बकेटमा Vials जस्ता Glass

टुक्रा, सानो रातो बकेटमा ampoules जस्ता धारिलो वस्तु, बिकोमा प्वाल परेको सानो बकेटमा Syring जस्ता धारिलो वस्तु, सेतो सानो बकेटमा Needles जस्ता धारिलो वस्तु संकलन गरिनेछ। साथै जोखिमयुक्त र संक्रमणजन्य फोहरलाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

अस्पतालमा उत्पादन हुने फोहरलाई तलको तालिका प्रस्तुत गरे अनुसार विभिन्न रङ र साइजका बाल्टिन तथा भाडाँमा छुट्टाछुट्टै संकलन गरी स्रोतमा नै वर्गिकरण गरिनेछ। संक्रामक भए नभए एकिकन हुन नसकेको फोहरलाई संक्रामक फोहर सरह व्यवस्थापन गरिनेछ। निम्न तालिका नं. ३१ मा प्रस्तुत Color Coding System अनुसार स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला संकलन गरिनेछ।

तालिका ३१: स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला संकलन र वर्गिकरण

क्र.सं.	बकेटको रङ	फोहरको वर्ग	जम्मा गरिने फोहर
१	हरियो बकेट (ठूलो)	कुहिने फोहर	Food waste and garden waste
२	निलो बकेट (ठूलो)	साधारण फोहर	Paper, Plastic, Cardboards, wrappers and tin
३	रातो बकेट (सानो)	संक्रामक फोहर	Bandage, Linen, Dressings, Solid infected waste, Beddings, Urine Bags, Catheters, Stent, Drains, Gloves, Plastic apron, Tubings, Contaminated disposables, Blood bags and othe infected waste
४	पहेलो बकेट (सानो)	प्याथोलोजिकल फोहर	Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens
५	निलो बकेट (सानो)	ग्लासयुक्त फोहर	Ampoules, Laboratory glassware and other glass related waste
६	Puncture proof container	धारिलो वस्तुहरू	Needles, scalpels, broken glass, etc.
७	Puncture proof container with hole in middle part	सुई तथा सिरिन्ज	Syringes

अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन निम्न बमोजिम गरिनेछ।

- फोहरको प्रकृति अनुसार छुट्टाछुट्टै बकेटमा संकलन गरिनेछ। सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको फोहर व्यवस्थापन एकाइसँग समन्वय गरी साधारण प्रकृतिको कुहिने र नकुहिने फोहर व्यवस्थापन गरिनेछ।
- म्याद सकिएको औषधि तथा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने रसायन बिक्रेता डिलर वा निर्माण कम्पनीलाई फिर्ता गरिनेछ।
- Puncture proof container with hole in middle part भएको बकेटमा प्रयोग भइसकेको सिरिन्ज जम्मा गरिन्छ। सो कन्टेनरको सिरिन्जलाई Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी Needle destroyer ले नष्ट गरिनेछ।
- अस्पतालबाट निष्कासित फोहरमैला छुट्टाछुट्टै अस्पतालले व्यवस्थापन गर्दा खर्चिलो तथा व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने हुनाले रुपन्देही जिल्लाभर संचालन भएको अस्पतालको अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न Integrated Central Treatment Facilities को अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ। यस अनुरूप अस्पतालजन्य वेस्ट व्यवस्थापन गर्न स्थान खोजी गरी संरचना तयार गरिनेछ।
- यदी Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segregator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।
- Ampoules, Laboratory glassware and other glass related waste लाई छुट्टै बकेटमा जम्मा गरिनेछ। त्यस पश्चात गरी १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- संक्रामक फोहर संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिड पश्चात फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलमा पुर्‍याएर

१% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

- Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरिनेछ। वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ।

८.६ Hazardous Waste व्यवस्थापन योजना

उल्लेखित विधि अनुसार Hazardous Waste व्यवस्थापन गरिनेछ।

- Hazardous Waste संकलन गर्ने बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। साथै बकेटमा Biohazard symbol टाँसिनेछ। सो बकेटको फोहरलाई दिन दिनै संकलन गरी प्याकिड पश्चात पवहरमैला व्यवस्थापन स्थलमा पुऱ्याएर १% क्लोरिनमा कम्तिमा ३० मिनेट राखि Chlorination Method वा Autoclave machine मार्फत Sterilization गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- Cancer infected part Body parts, Human Tissue, Specimens लाई छुट्टै बकेटमा संकलन गरी Cold storage मा केही समयका लागि राखिनेछ। सो बकेटमा चुहावट हुन नदिन Double Plastic Bag राखिनेछ। सो प्रकृतिको फोहरलाई नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त स्थानमा Lime Powder add गरी Burial pit मा पुरिनेछ। वा अस्पताल नजिक Hospital Waste Incineration Machine उपलब्ध भएमा High-temperature मा Incinerate गरी नष्ट गरिनेछ।

८.७ Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन योजना

Radiation Hazard र संक्रमण व्यवस्थापन योजना निम्नानुसार हुनेछ।

- आवधिक रूपमा कर्मचारीलाई Radiation Safety Training संचालन गरिनेछ।
- Thick concrete bunker निर्माण गरी त्य क्षेत्रमा मात्र Radiation Therapy गरिनेछ।
- Bunker House मा Shielded walls, doors and windows भएको संरचना विकास गरिनेछ।

- Radiation Handling को Standard operating procedures लाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ।
- Radiation Zone मा Expose हुने कर्मचारी तथा बिरामीको आँखा, Gonadal, Thyroid Gland, आदिको सुरक्षाका लागि Lead aprons, Thyroid shields, Lead gloves र Lead Eye protection को व्यवस्था गरिनेछ।
- Brachytherapy staff का लागि Radiation Dose Monitor गर्न Ring dosimeter र Radiation को High Risk Area मा काम गर्ने कर्मचारीको लागि Pocket dosimeter को व्यवस्था गरिनेछ।
- रेडियसनको Expose हुने स्थानमा बिताउने समय सकेसम्म कम गरिनेछ।
- स्वचालित प्रकृतिको Radiation Therapy Machine खरिद गरिनेछ।
- Radiation Source बाट Expose हुने स्थानको दुरी वृद्धि गरिनेछ।
- Remote Handling Tools को प्रयोग बढाइनेछ।

६.८ Integrated Central Treatment Facilities

रुपन्देही जिल्लामा तिब्र रूपमा शहरीकरण भइरहेको छ। पहाडी क्षेत्रबाट बसाई सरेर यस क्षेत्रमा आउने मानिसहरूको संख्या दिनानुदिन बढ्दो क्रममा रहेको छ। तसर्थ जनघनत्व बढेसँगै स्वास्थ्य संस्था तथा अस्पताल सेवा समेत विस्तार हुँदै छ। रुपन्देही जिल्लामा हाल लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल, क्रिमशन अस्पताल, भीम अस्पताल, बुटवल अस्पताल, सिद्धार्थनगर सिटी अस्पताल, रुपन्देही मोडल अस्पताल, दीर्घायू अस्पताल, तिनाउ इन्टरनेशनल अस्पताल, यूनीभर्सल मेडिकल कलेज, आदी संचादलनमा रहेका छन्। साथै केही अस्पताल निर्माण चरण तथा केही निर्माण तयारीमा रहेका छन्। तसर्थ अस्पतालजन्य फोहरमैला छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापन गर्दा बढी खर्चिलो, न्यून प्रभावकारी तथा संक्रमण फैलन सक्ने जोखिम बढी भएकाले जिल्लाभरको अस्पतालहरूले समन्वय गरी कुनै उपयुक्त स्थानमा पन्चास जग्गा भाडामा लिएर वा खरिद गरी आवश्यक मेसिन तथा जनशक्ति परिचालन गरी अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न Integrated Central Treatment Facilities को आवश्यकता महशुस गरिएको छ। यस प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि जिल्लाभरको अस्पताल तथा स्वास्थ्य संथासँग समन्वय गरिनेछ। यदी यस Integrated Central Treatment Facilities कार्यान्वयन भएमा अन्य जिल्लाको लागि समेत उदाहरणीय कार्य हुनेछ। संयुक्त रूपमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्दा प्रभावकारी तथा न्यून खर्चमा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने प्रक्षेपण गरिएको छ।

द.९ ढल निकास तथा फोहरपानी व्यवस्थापन योजना

अस्पतालबाट निम्न प्रकारका फोहरपानी उत्पादन हुने छन्।

- क. सेनेटरी तथा भान्साको सामान्य फोहरपानी
- ख. मानव दिसा पिसावजन्य ढल
- ग. अस्पतालजन्य दूषित रासायनिक फोहरपानी

निम्न विधि अपनाई अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहरपानी प्रकृति अनुसार फरक फरक विधि अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ।

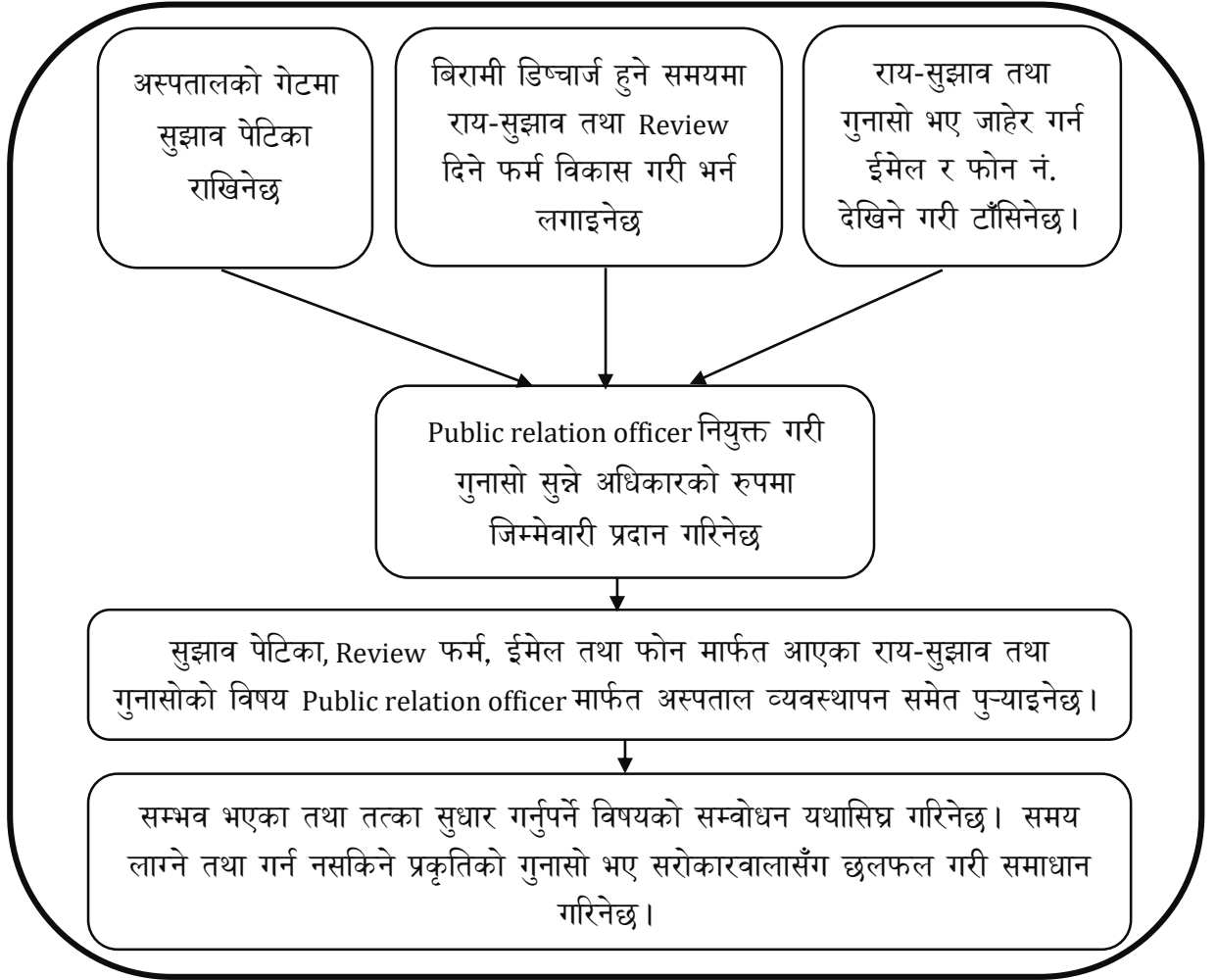
- भैरहवा क्षेत्रमा मानवजन्य ढलको लागि Municipal Sewage System नभएको हुनाले सेप्टिक ट्याङ्कीमा नै व्यवस्थापन गरिनेछ। मानव दिसा पिसावजन्य ढल व्यवस्थापनको लागि अस्पताल परिसरमा सेप्टिक ट्याङ्की निर्माण गरिनेछ।
- सरसफाई कार्य, सेनेटरी कार्य, लण्डी, भान्सा तथा अन्य सामान्य प्रकृतिको फोहरपानीलाई प्राथमिक प्रशोधन गर्न मेटालिक जालीबाट प्रवाह गरिनेछ। माध्यमिक प्रशोधन अन्तर्गत जालीबाट प्रवाह भएको पानी सेडिमेन्टेशन पोण्डमा पुऱ्याइनेछ। तृतीय प्रशोधन अन्तर्गत केही दिन पश्चात थिग्रिएको पानीमा क्लोरिन राखी सक्रिय रोगका किटानुलाई निशस्त्रिकरण गरिनेछ। यसरी प्रशोधन गरेको पानीलाई सार्वजनिक ढलमा मिसाइनेछ। सेडिमेन्टेशन पोण्डको तल्लो भागमा जम्मा भएको Sludge लाई सुरक्षित ठाउँमा खाडल खनि व्यवस्थापन गरिनेछ।
- दूषित रासायनिक पानी मेडिकल वार्ड, अपरेशन थिएटर, प्रयोगशाला (माइक्रो बायोलोजिकल कल्चर, संक्रामक एजेन्टहरुको एकुमोलेशन, बिरामीको दिशा पिसाव, आदि), फर्मास्यूटिकल फोहर, Disinfection गर्ने क्रममा अस्पतालबाट तरल फोहर उत्पादन हुने गर्दछ। अस्पतालबाट निष्काशन हुने रासायनिक फोहरपानीको प्रशोधन गर्न ५० घन मि. क्षमताको Waste Water Treatment Plant स्थापना गरिनेछ। प्रशोधित पानीलाई Soak Pit निर्माण गरी भूमिगत पानीको पुनर्भरणमा प्रयोग गरिनेछ। अस्पतालबाट उत्सर्जन हुने फोहर पानीलाई पानीको प्राकृतिक स्रोतमा मिसिन दिइने छैन।

द.१० गुनासो व्यवस्थापन योजना

अस्पताल संचालन चरण व्यवस्थापनको कमजोरी, चिकित्सकको उपचार सम्बन्धी गुनासो, फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी गुनासो तथा अन्य गुनासो सिर्जना हुन सक्दछ। तसर्थ

उठेका गुनासो तथा राय-सुझावको प्रभावकारी सम्बोधन हुन जरुरी छ। त्यसो भएमा मात्र दीगो तथा जनमैत्री तरिकाले अस्पताल संचालन गर्न सकिने विषयलाई मनन् गरी गुनासो सम्बोधन संयन्त्र गठन गरिनेछ।

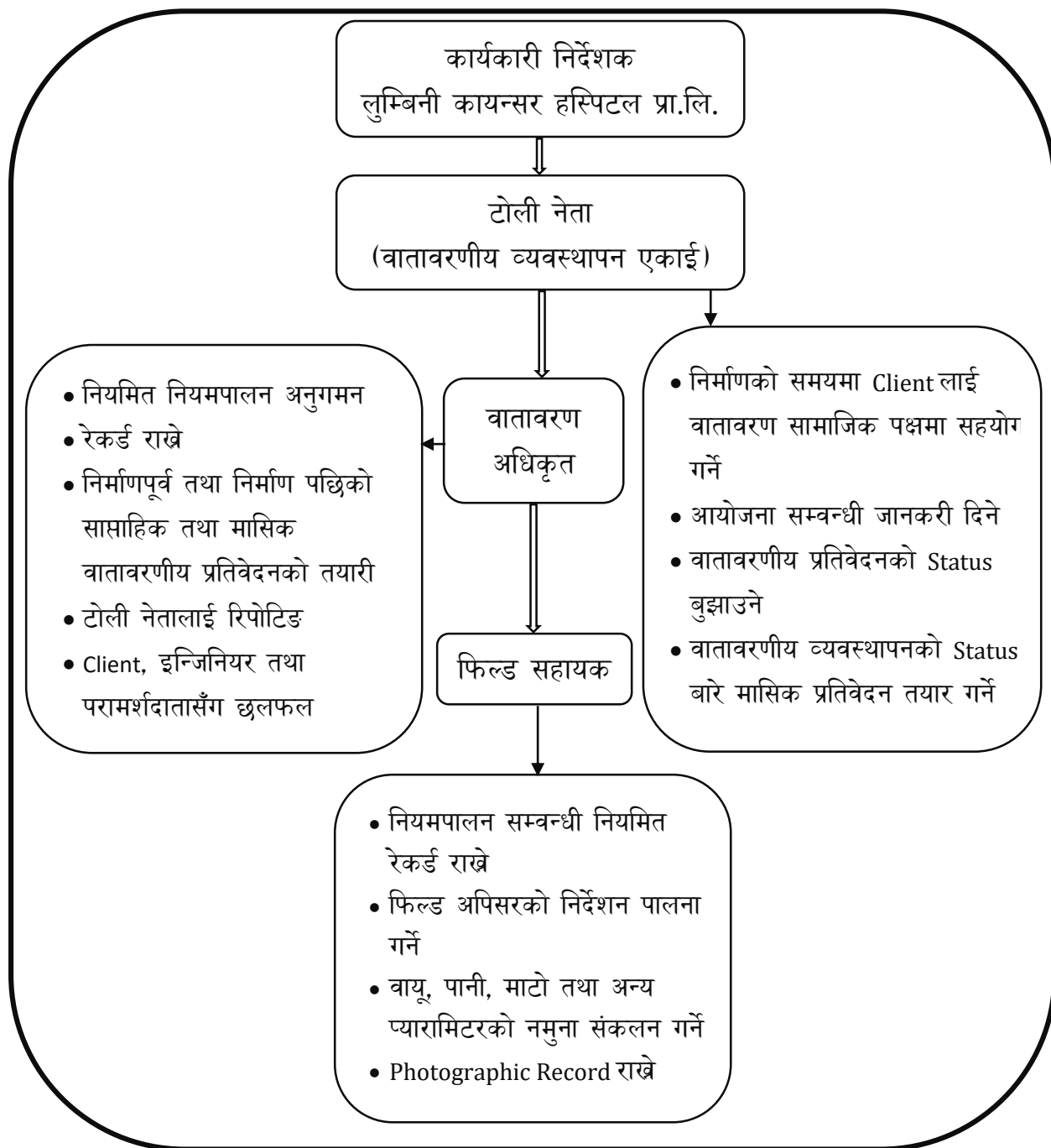
अस्पतालमा Public relation officer नियुक्त गरी गुनासो सुन्ने अधिकारको रूपमा जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ। Public relation officer (गुनासो सुन्ने अधिकारी) ले प्राप्त भएका गुनासो तथा राय-सुझावलाई व्यवस्थापन सामु राखी अस्पतालसँग सम्बन्धित तथा प्रस्तावकले गर्न सक्ने सुधार तथा व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) कामहरू कार्यान्वयन तथा स्थानीय सरोकारवालासंग समन्वयात्मक बैठक गरी गुनासो सम्बोधन गरिनेछ।

चित्र ७: गुनासो सम्बोधन संयन्त्र

८.११ वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ गठन

वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न प्रस्तावकद्वारा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना स्थापना गरिनेछ। वातावरण व्यवस्थापन एकाईले वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने काम गर्दछ।

चित्र ८: वातावरणीय व्यवस्थापनको Framework

परिच्छेद-९: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने विषय

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभावहरूको अनुगमन निम्न उद्देश्य प्राप्तीका लागि गरिन्छ।

- कानूनले तोकेको भन्दा बढी प्रभाव पर्न नदिन।
- वातावरणीय प्रभाव कम गर्न अपनाइएका उपायहरू वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार कार्यान्वयन भए/नभएको जाँच गर्न।
- सम्भावित वातावरणीय क्षती बारेमा समयमै सचेत गराउन।
- पहिचान गरिएका तथा आँकलित प्रभाव वास्तविकतासँग कति नजिक छन् भन्ने विषयमा जनकारी प्रदान गर्न।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा तीन प्रकारका अनुगमन गरिने विषय वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा उल्लेख गरिएको छ।

९.१ अनुगमनको प्रकार

वातावरणीय अनुगमन योजनामा आधारभूत वा प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, नियमपालन अनुगमन तथा प्रभाव अनुगमन गरी तीन प्रकारको अनुगमन योजनाहरू समावेश गरिएको छ। वातावरणीय प्रभावको अनुगमन देहायको अवस्थामा निम्न प्रकारले गरिनेछ।

क. प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण कार्य सुरुवात गर्नु भन्दा अगावै निर्माणस्थल र वरपरको आधारभूत वातावरणीय पक्षहरूको सर्वेक्षण गरिनेछ। जसले गर्दा अनुगमनको सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा जानकारी पाउन सकिन्छ। त्यसैले प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन गरिदैन तर वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा रहेका जानकारीलाई प्रारम्भिक तथ्याङ्क तथा जानकारीको रूपमा मानिनेछ।

ख. प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्तावित कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लागउन आयोजना निर्माण र संचालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पन्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिन्छ।

ग. नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

नियमपालन अनुगमनमा प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदुषणको अवस्था बारेमा आवधिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिन्छ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरू

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आधारभूत तथ्याङ्क, पहिचान तथा आंकलन गरिएका अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभाव एवं वातावरण संरक्षणका उपायहरूलाई ध्यान दिई प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न सूचकहरू प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

९.३ अनुगमन विधि

आयोजनाको अनुगमनको लागि स्थलगत अध्ययन, आयोजना कार्यालयबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कहरू, स्थानीयहरूसँगको अन्तरक्रिया तथा सरोकारवालाहरूसँगको छलफल, आदी विधि अपनाइनेछ। यसका साथै आयोजना क्षेत्रको नमुना (वायू, ध्वनी, पानी तथा अन्य) संकलन गरी प्रयोगशाला परीक्षण गरी थप विश्लेषण गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन कार्य आयोजनासँग सम्बन्धित विभिन्न निकायहरू, आयोजना कार्यालय, प्रस्तावक तथा प्रस्तावक अन्तर्गतका नियन्त्रकहरू, आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय तह तथा वडा कार्यालयहरूको सहकार्यमा गरिनेछ।

९.४ अनुगमनका लागि समय तालिका

आयोजना निर्माण तथा संचालनका विभिन्न अवस्थामा अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले सूचकको प्रकृति अनुसार वातावरणीय अनुगमन गर्ने समयतालिका प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

९.५ अनुगमन गर्ने निकाय

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा १ बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षणको जिम्मेवार निकाय सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग हुनेछ। यस प्रस्तावको हकमा श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग तथा स्वास्थ्य सेवा विभाग नै अनुगमन तथा निरीक्षणका लागि जिम्मेवार निकाय हुन्। सोही दफाको उपदफा २ बमोजिम आफ्नो क्षेत्र भित्रको वातावरण संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले पनि अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उपनियम (१) बमोजिम प्रस्तावकद्वारा प्रत्येक ६ महिनामा आयोजनाको प्रभावको विषयमा स्वःअनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय/विभागमा पेश गरिनेछ।

९.६ अनुगमनको लागि अनुमानित रकम

प्रस्ताव कार्यान्वयन र निर्णको समयमा विभिन्न सूचकहरूको आधारमा अनुगमन गर्न आवश्यक पर्ने रकम यस प्रतिवेदनमा उल्लेखित तालिका नं. ३२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३२: वातावरणीय अनुगमन योजना

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
क. प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
ध्वनिको स्तर	ध्वनिको अधिक स्तर र तिब्रता	ध्वनि मापक यन्त्रको प्रयोग	निर्माण क्षेत्र	निर्माणपूर्व र निर्माण चरण	२०,०००	प्रस्तावक
पानीको गुणस्तर	नेपाल सरकारको मापदण्डमा उल्लेखित विभिन्न प्यारामिटर	प्रयोगशालामा परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य सुरु गर्नु पूर्व	१५,०००	प्रस्तावक
वायूको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, कार्बन ड्युआक्साइड तथा अन्य सान्दर्भिक प्यारामिटरहरू	वायू गुणस्तर मापक यन्त्र	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य सुरु हुन पूर्व	३५,०००	प्रस्तावक
भौगर्भिक अनुसन्धान	माटोको प्रकार, Seismic Hazard, Liquefaction	स्थलगत अध्ययन तथा माटो परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य सुरु हुन पूर्व	१,००,०००	प्रस्तावक
तापक्रम र वर्षा	अधिकतम/न्यूनतम तापक्रम, वर्षा, आद्रता	जल तथा मौसम विज्ञान विभागको तथ्याङ्क	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य सुरु हुन पूर्व	५,०००	प्रस्तावक
धार्मिक, सांस्कृतिक,	धार्मिक स्थल, सांस्कृतिक सम्पदा, ऐतिहासिक तथा	द्वितीय स्रोतका तथ्याङ्कहरूको पुनरावलोकन, स्थलगत	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य सुरु हुन पूर्व	१०,०००	प्रस्तावक

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
ऐतिहासिक, पुरातात्विक स्थान	पुरातात्विक घाट तथा मठ मन्दिर	अध्ययन र स्थानीय बासिन्दाहरूसँग छलफल				
ख. प्रभाव अनुगमन						
पार्किङ, बगैँचा तथा भौति डिजाइन	बगैँचा, डिजाइन नक्सा, सरकारी मापदण्ड	स्थलगत अध्ययन र स्थानीय बासिन्दासँग छलफल	अस्पताल परिसर	निर्माण चरण तथा संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
दूषित पानी तथा फोहरमैला	ढल निकासीको संरचना, Waste Water treatment Plant को fuction, अस्पताल वरपरका बासिन्दामा परेको प्रभाव	स्थलगत अध्ययन, अन्तरवार्ता र तस्बिरहरू	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरणमा (वर्षको २ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
						र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
पानीको गुणस्तर	नेपाल सरकारको मापदण्डमा उल्लेखित विभिन्न रायानिक तथा जैविक सूचकहरू, पानीको निकास हुने ठाउँ अवलोकन	स्थलगत अध्ययन र नमुना संकलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण	अस्पताल परिसर तथा प्रभाव क्षेत्र	निर्माण चरणमा वर्षमा १ पटक र संचालन चरणमा महिनाको १ पटक	५०,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
वायूको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, कार्बन ड्ईअक्साइड तथा अन्य सान्दर्भिक प्यारामिटरहरू	स्थलगत निरीक्षण र आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने, Volumetric Air Sampler मार्फत मापन	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	५०,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
ध्वनिको स्तर	ध्वनीको मापदण्ड अनुसार ध्वनिको स्तर	ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	६०,०००	प्रस्तावक र स्थानीय तह
विपद् व्यवस्थापन प्रणाली	सूचना प्रवाह प्रणाली, अग्नि नियन्त्रण संयन्त्र जडानको अवस्था, खुल्ला क्षेत्र, आपतकालिन द्वार	जोखिम आंकलन तथा स्थलगत अध्ययन	अस्पताल परिसर	निर्माण र संचालन चरण (वर्षको १ पटक)		प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	दुर्घटनाको प्रकार तथा क्षतिपूर्ति	कार्यालयको रेकर्ड र कर्मचारीहरूसँग छलफल	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
						र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
गरिव, असहाय, न्यून आय भएका र स्थानीय क्षेत्रका बिरामीलाई सहूलियतमा उपचार	सहूलियतमा स्वास्थ्य सेवाको लाभ लिएका बिरामीको संख्या	अस्पतालको निरीक्षण, अस्पतालको रेकर्ड अध्ययन तथा स्थानीयसँग अन्तरक्रिया	अस्पतालको प्रभाव क्षेत्र	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	जनशक्ति खर्च मात्र	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन	फोहरमैला व्यवस्थापनको अवस्था र अस्पताल वरपरको सरसफाई	स्थलगत अध्ययन तथा अस्पताल व्यवस्थापनसँग अन्तरक्रिया	अस्पताल परिसर	संचालन चरण	जनशक्ति खर्च मात्र	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
अस्पताल नजिकको क्षेत्रमा भूमिगत पानीको सतह घट्ने जोखिमको कारण इनार तथा ट्युववेलमा पानी सुक्ने समस्या	अस्पताल वरपर भूमिगत पानीमा निर्भर स्थानीयको दैनिकीमा प्रभाव, पानीको उपलब्धतामा कमि	स्थलगत अध्ययन, अन्तरक्रिया	प्रभाव क्षेत्र	संचालन चरणमा (वर्षको १ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
आर्थिक गतिविधि वृद्धि	अस्पतालमा स्थानीय जनशक्तिको संलग्नता र संख्या, वरपर संचालन भएका नयाँ व्यवसाय	स्थलगत अध्ययन, कर्मचारीहरूसँग छलफल, स्थानीइसँग अन्तक्रिया	अस्पताल परिसर र प्रभाव क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक र स्थानीय निकाय
ग. नियमपालन अनुगमन						
वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभाव	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनको वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा समावेश भएका सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि	स्थलगत अध्ययन, अन्तरवार्ता, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन अध्ययन	अस्पताल परिसर	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग,

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
पालना गरेको वा नगरेको	र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू					स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
प्रदूषण रोकथाम तथा फोहरमैला व्यवस्थापन	छुट्टाछुट्टै रडको बाल्टिनमा फोहर संकलन, फोहरको वर्गिकरण र Integrated Central Treatment Facilities को उपयोगको अवस्था	स्थलगत अध्ययन, अस्पतालको रेकर्डको समिक्षा, कामदार वर्गसँग छलफल, ढुवानी गर्दा निगरानी	अस्पताल परिसर	संचालन चरण	१,००,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
पानीको स्रोत संरक्षण	पानीको PH, Hardness, Turbidity तथा मापदण्डमा तोकिएका सूचकहरूसँग तुलना	पानीको स्रोतको नमुना स्कलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण	अस्पताल परिसर तथा प्रभाव क्षेत्र	संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	३०,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
						र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहर व्यवस्थापन	Integrated Central Treatment Facilities को उपयोग, किटाणूलाई निष्क्रिय गर्ने प्रणाली	प्रत्यक्ष अवलोकन, अस्पतालको रेकर्ड समिक्षा	अस्पताल परिसर	संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	२०,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
विकिरणयुक्त फोहर व्यवस्थापन	भण्डारण गरिएको मात्रा तथा प्रविधि	सुरक्षित भण्डारण	अस्पताल परिसर	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	५०,०००	वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
आपतकालिन तयारीको लागि सचेतना तालिम	तालिमको शिर्षक, संख्या तथा सहभागीहरूको सूची	स्थलगत अध्ययन र कर्मचारीसँग अन्तर्वार्ता	अस्पताल क्षेत्र	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	३५,०००	प्रस्तावक, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र सिद्धार्थनगर नगरपालिका
स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारी प्रदान	स्थानीय कर्मचारीहरूको संख्या	निरीक्षण तथा कर्मचारीसँग अन्तरवार्ता	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरण	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक तथा स्थानीय निकाय
व्यवसायजन्य स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	दुर्घटना बीमा, स्वास्थ्य जाँच, कर्मचारीहरूलाई पेशागत सुरक्षा उपकरणको प्रावधान	अस्पतालको रेकर्ड तथा कर्मचारीसँग अन्तरवार्ता	अस्पताल परिसर	निर्माण चरण तथा संचालन चरण (वर्षको २ पटक)	जनशक्ति खर्च	वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमन विधि	स्थान	अवधि	अनुमानित रकम (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
विपन्न, असहाय तथा न्यून आयस्तरको स्थानीयको सहूलियतमा उपचार	सहूलियतमा उपचार पाएका स्थानीयहरुको संख्या	अस्पतालको रेकर्ड निरीक्षण	अस्पताल परिसर	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	जनशक्ति खर्च	वन तथा वातावरण मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, वातावरण विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग
बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव	बालबालिकालाई कामदारको रूपमा प्रयोग भएको संख्या, तलव तथा ज्याला प्रदान गरिएको रेकर्ड	अस्पतालको रेकर्ड निरीक्षण	अस्पताल परिसर	संचालन चरण (वर्षको १ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक तथा स्थानीय निकाय
गुनासो व्यवस्थापन	स्थानीय तथा कर्मचारीहरुको गुनासो प्राप्त भए/नभएको	स्थलगत अवलोकन/स्थानीय तथा कर्मचारीहरूसँग छलफल	अस्पताल परिसर	निर्माण तथा संचालन चरण (वर्षको ३ पटक)	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक तथा स्थानीय निकाय
वातावरणीय अनुगमन खर्च					५,८०,०००	

परिच्छेद-१०: वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षण एक प्रकारको वातावरणीय अनुसन्धान हो। वातावरणीय परीक्षणमा पूर्व तथा वर्तमान क्रियाकलाप र वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन पक्षको आंकलन गर्न प्रयोग गरिन्छ। वातावरणीय परीक्षणले आयोजना कार्यान्वयनको कारण सिर्जित नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू र कार्यान्वयनको अवस्था मूल्याङ्कन गरेर वातावरणीय अवस्थाको पूर्वकालिक तथा वर्तमान अवस्था जान्नका लागि संचालन गरिन्छ। वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ को उपदफा १ मा उल्लेख भए अनुसार वन तथा वातावरण मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले आयोजना निर्माण पश्चात संचालनमा आएको मितिले ६ महिना भित्र वातावरणीय परीक्षण गर्नुपर्ने प्रावधान उल्लेख रहेको छ। मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, प्रभाव न्यूनीकरण गर्न अपनाइएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेका वा आंकलन नै नभएका प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्नेछ। प्रस्तावक आफैले पनि आयोजनाको आन्तरिक वातावरणीय परीक्षण गर्नेछ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षणका किसिम निमानुसार हुने छन्।

- क. निर्णय तहको परीक्षण
- ख. कार्यान्वयन परीक्षण
- ग. कार्यको प्रभावकारिता परीक्षण
- घ. आयोजना प्रभाव परीक्षण
- ङ. आंकलन गरिएको प्रविधि परीक्षण
- च. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न पक्षहरू

वातावरणीय परीक्षणमामा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने छन्।

- क. परीक्षक
- ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावको सरोकारवाल पक्ष)
- ग. तस्रो पक्ष

१०.३ स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षण

स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षणको लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्ने छन्।

क. आन्तरिक परीक्षण

ख. बाह्य परीक्षण

१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा निम्न बमोजिमको हुनेछ।

तालिका ३३: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय	विवरण
अध्याय १	यस अध्यायमा वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको भित्र मुख्य मुख्य विषयहरू समावेश गरी प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश लेखन गरिनेछ।
अध्याय २	यस अध्यायमा परीक्षण प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तरवार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि समावेश गरिनेछ। साथै वातावरणीय अनुगमन तथा परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण समावेश गरिनेछ।
अध्याय ३	यस अध्यायमा परीक्षणको पूर्ण विवरण समावेश गरिनेछ।
अध्याय ४	यस अध्यायमा आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्य समावेश गरिनेछ।
अनुसूची	अनुसूचीमा तथ्याङ्क र विवरण समावेश गरिनेछ।
परीक्षण गर्ने समुहमा समावेश हुनुपर्ने जनशक्ति	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको क्रममा प्रस्तावकसँग विषय मिलने विज्ञ जस्तै वातावरण विज्ञ, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विज्ञ, फोहरमैला व्यवस्थापन विज्ञ, आदी समावेश गर्नु पर्नेछ।

वातावरणीय परीक्षणका लागि चेकलिष्ट निम्न तालिका नं. ३४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३४: वातावरणीय परीक्षणको चेकलिष्ट

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
भौतिक वातावरण								
१	फोहरमैला व्यवस्थापन	अस्पतालका नियमित क्रियाकलाप तथा प्रयोगशाला, बिरामी वार्ड, चमेनागृह, आदी क्षेत्रबाट निष्काशन हुने फोहर।	स्थानीय वातावरणमा दुर्गन्ध फैलनुका साथै संक्रमण हुन सक्ने सम्भावना।	वातावरण तथा जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	साधारण, कुहिने, नकुहिने, संक्रमणजन्य फोहर छुट्टै संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने।	उल्लेखनिय	फोहर व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अन्तर्वार्ता

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
२	फोहरपानी व्यवस्थापन	अस्पतालको नियमित क्रियाकलाप, प्रयोगशाला, शौचालय, चमेनागृह संचालनबाट उत्सर्जन।	सतही तथा भूमिगत पानीको स्रोत प्रदुषण।	पानीको गुणस्तरमा क्षयिकरण भई स्थानीय तथा जलचर प्राणीमा प्रभाव	प्रदुषित पानी Waste Water Treatment Plant बाट प्रशोधन गरी अस्पतालबाट निष्काशन हुने फोहरपानी नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम रहने।	उल्लेखनिय	फोहर व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख तथा प्रत्यक्ष अवलोकन
३	वायूको गुणस्तर	जेनेरेटर तथा सवारी साधनबाट।	वायूको गुणस्तर हास।	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोग	डिजेल जेनेरेटरबाट निष्काशन भई हावामा जाने धुँवा सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९ र गाडीहरू नियमित मर्मत गरी नेपाल सवारी प्रदुषण मापदण्ड बमोजिम रहनेछ।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
४	पानीको गुणस्तर	ढल निकासी तथा फोहरपानी चुहावट।	खानेपानीको स्रोत प्रदूषण	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	ढलमा फोहर पानी निकास गर्दा नेपाल सरकारले तबकेको मापदण्ड बमोजिमको रहने छ।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
५	ध्वनिको मात्रा	जेनेरेटर र सवारीसाधन संचालनबाट, निर्माण गतिविधिबाट।	कोलाहलपूर्ण वातावरण सिर्जना	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	साइलेन्ट जेनेरेटरको प्रयोग, नो हर्न क्षेत्र घोषणा, रात्रिकालिन समय निर्माण कार्य गर्न रोक।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
६	भूमिगत पानीको स्रोत सतह घट्ने विषय।	भूमिगत पानीको अत्याधिक निष्काशन।	भूमिगत पानीको सतह घट्ने जोखिम	पानीको स्रोत सुक्ने साथै वरपर वातावरणमा पानीको कमि हुने।	भूमिगत पानीको रिचार्ज तथा आकाशे पानी संकलन।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
७	वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग।	सोलार जडान।	वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगले अनुकूल प्रभाव पर्ने।	उर्जा बचत हुने	सोलार प्रविधि जडान	नगण्य	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
८	आकाशे पानी संकलन प्रविधि।	आकाशे पानी संकलन।	अनुकूल प्रभाव पर्ने।	भूमिगत पानीको निष्काशन कम भई सतहमा हुने परिवर्तन न्यूनीकरण।	आकाशे पानी संकलन प्रविधि जडान गर्ने।	नगण्य	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
जैविक वातावरण								
९	अस्पताल भित्र हरियाली प्रवर्द्धन।	बगैँचा निर्माण।	हरियाली क्षेत्र कायम हुने।	हरियाली कायम भई सौन्दर्यता कायम हुने।	खुल्ला क्षेत्र तथा बगैँचा निर्माण	नगण्य	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण								
१	व्यवसायजन्य स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	कर्मचारीहरूलाई स्वास्थ्य तथा सुरक्षा उपकरणको व्यवस्था।	प्रयोगशाला र उपकरणको प्रयोगका क्रममा हुने दुर्घटना।	प्रयोगशाला र उपकरण संचालन गर्ने कर्मचारी र विरामीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव।	पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षाका उपकरणको प्रवन्ध।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख
२	गुनासो सुनुवाई	गुनासो पेटिका स्थापना र गुनासो सम्बोधन संयन्त्र स्थापना।	विभिन्न प्रकारका गुनासाहरू आउने तथा द्वन्दको अवस्था सिर्जना हुने।	अस्पताल संचालनमा कठिनाई	गुनासो सम्बोधनको व्यवस्था गर्ने।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
३	स्वास्थ्य तथा सरसफाई	दैनिक रूपमा आवश्यकता अनुसार सरसफाई गर्ने।	फोहरमैला व्यवस्थापन	विरामी तथा कर्मचारीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	दैनिक रूपमा आवश्यकता अनुसार सरसफाई गर्ने।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
४	Radiation Hazard र संक्रमण	रेडियसन थेरापी मेसिनबाट उत्सर्जन हुने रेडियसनको कारण स्वास्थ्य जोखिम सिर्जना।	रेडियसनको प्रतिकूल प्रभाव।	Radiation Hazard र रोगको संक्रमण	रेडियसन थेरापी गर्न अस्पताल भन्दा बाहिर Bunker House को प्रवन्ध गर्ने।	उल्लेखनिय	अस्पताल व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
५	संक्रामक रोगको जोखिम	फोहर पानी तथा अस्पतालजन्य फोहरमैलाको कारण स्थानीय क्षेत्रमा संक्रामक रोग फैलने जोखिम।	अस्पतालजन्य तरल तथा ठोस फोहरमैलाको कारण संक्रामक रोगको जोखिम।	संक्रामक रोगको जोखिम	तरल फोहर Waste Water Treatment Plant बाट प्रशोधन पछि मात्र सार्वजनिक ढलमा व्यवस्थापन गर्ने तथा ठोस फोहरमैला Integrated Central Treatment Facilities को अवधारणा अनुरूप व्यवस्थापन गर्ने।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
६	रोजगारी	क्षमता तथा योग्यताको आधारमा स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर	आयस्तर वृद्धि	जीवनस्तर सुधार	स्थानीयलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने।	नगण्य	अस्पताल व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना स्रोत	तथ्याङ्क स्रोत
७	पार्किङ	पार्किङको लागि अस्पताल परिसरमा नै व्यवस्था	अस्तव्यस्त पार्किङको कारण स्थानीय, बिरामी तथा बिरामीको आपन्तलाई असहजता।	सडक छेउमा पार्किङको कारण असहजता सिर्जना।	अस्पताल परिसर भित्र नै पन्यास पार्किङस्थलको प्रवन्ध गर्ने।	उल्लेखनिय	वातावरण व्यवस्थापन एकाई	अभिलेख र अनुगमन प्रतिवेदन
८	प्रकोप नियन्त्रण/विपद् व्यवस्थापन	भवन संहिता अनुरूप भवन निर्माण गर्ने र प्रकोप व्यवस्थापन कार्य योजना निर्माण गर्ने।	प्रकोप तथा विपद्बाट जनधनको क्षती।	प्रकोप तथा विपद्बाट जनधनको क्षती हुने।	भवन संहिता अनुरूप भवन निर्माण, अग्नी नियन्त्रण समयन्त्र जडान, फायर होज रिल र फायर अलार्म जडान तथा प्रकोप व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन।	उल्लेखनिय	अस्पताल व्यवस्थापन एकाई	विपद् व्यवस्थापन कार्य योजना

परिच्छेद-११: निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

११.१ अध्ययनको निष्कर्ष

प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वडा नं. ८, अञ्जलपुर, भैरहवा क्षेत्रमा स्थापना गर्न लागिएको छ। प्रस्तावित विशिष्टीकृत लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालमा सुविधा सम्पन्न २०० शय्या हुनेछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा उल्लेखित प्रावधान बमोजिम प्रस्तावित अस्पतालको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गरिएको हो। नेपालमा नै गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले यस अस्पताल स्थापना गर्न लागिएको हो। यस अस्पताल संचालन चरणमा प्रदान गरिने सेवाहरू: प्रयोगशाला, रेडियोलोजी, अल्ट्रासाउण्ड, इ.सि.जी., प्याथोलीजी, २४ सै घण्टा ईमरजेन्सी सेवा, सर्जरी, आई.सि.यू. ओ.पि.डी., अङ्गोलोजी, रेडियसन थेरापी, केमोथेरापी, बोनम्यारो ट्रान्सप्लान्ट, अन्य क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपचार, फार्मेसी, रक्त संचार सेवा र एम्बुलेन्स सेवा, आदि हुन्।

यस आयोजना निर्माण तथा संचालन क्रियाकलापबाट पर्ने अनुकूल प्रभाव: क्यान्सर उपचार सेवाको सरल पहुँच, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि वृद्धि, राजस्व संकलन वृद्धि, स्थानीय क्षेत्रको पूर्वाधार विकास, नजिकको जग्गाको महत्व वृद्धि, स्थानीय व्यवसायीको व्यापार वृद्धि, संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गतका क्रियाकलापबाट स्थानीय लाभान्वित, अस्पताल क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन, आदी हुन्। साथै प्रतिकूल प्रभाव: अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनमा समस्या, उच्च उर्जा खपत, उच्च पानी खपत, ध्वनी प्रदुषण, जल प्रदुषण, वायु प्रदुषण, कृषि जैविक बिबिधतामा प्रभाव, पार्किङ व्यवस्थापनमा समस्या, सामुदायिक स्वास्थ्य तथा सरसफाई, आदी हुन्। यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा अनुकूल प्रभाव अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने उपयासँगै लाग्ने अनुमानित लागत र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी समेत समावेश गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा सुझाइएका सम्पूर्ण उपायहरू कार्यान्वयन गरेमा प्रक्षेपण गरिएका प्रतिकूल प्रभावलाई स्वीकारयोग्य तहमा पुऱ्याउन सकिन्छ। तसर्थ, प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल निर्माण तथा संचालन चरणमा सिर्जना हुने अनुकूल

प्रभाव अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन तथा कार्यान्वयन गर्न प्रस्तावक प्रतिबद्ध रहेको छ।

११.२ प्रतिबद्धता

प्रस्तावित आयोजनाले निर्माण तथा संरचालन चरणमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारले लागु गरेका कानुनी प्रावधानहरू र सम्बन्धित मापदण्डहरू पालनाको सुनिश्चितता गर्नुका साथै देहाय बमोजिमको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं।

- अस्पतालबाट निष्कासित फोहरमैला छुट्टाछुट्टै अस्पतालले व्यवस्थापन गर्दा खर्चिलो तथा व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने हुनाले रुपन्देही जिल्लाभर संचालन भएको अस्पतालको अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न Integrated Central Treatment Facilities को अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ। यस अनुरूप अस्पतालजन्य वेस्ट व्यवस्थापन गर्न स्थान खोजी गरी संरचना तयार गरिनेछ।
- यदि Integrated Central Treatment Facilities संचालन हुन नसकेमा अस्पताल परिसरको खाली जग्गामा अस्पतालजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण गरिनेछ। सो फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल Needle Destroyer Machine, Waste Segerator Machine, Autoclave Machine, Incinerator Machine, अन्य आवश्यक मेसिन र सामग्रीहरू खरिद गरिनेछ। त्यस फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलबाट किटाणू तथा जीवाणू निशस्त्रीकरण पश्चात सिद्धार्थ नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन ईकाइसँग समन्वय गरी अस्पतालजन्य ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ।
- आयोजना क्षेत्रबाट निष्कासित फोहर पानी तथा तरल पदार्थ Waste water Treatment Plant बाट प्रशोधन गरी मापदण्ड पूरा गरेर मात्र सार्वजनिक ढलमा विसर्जन गरिनेछ।
- आयोजनामा विपद् व्यवस्थापन योजना तयार गरी सुरक्षा संकेत चिन्हहरू उपयुक्त स्थानमा प्रष्ट देखिने गरी राखिनेछ।
- अस्पताल भित्र प्रवेश गर्न र बाहिर निस्कन छुट्टै प्रवेश र बहिर्गमन द्वारको व्यवस्था गरिनेछ।
- सवैले देख्ने स्थानमा उजुरी पेटिका राखिनेछ। त्यस्तै, जनगुनासो व्यवस्थापनका लागि गुनासो सम्बोधन संयन्त्र गठन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- Bastakoti RC, Prathapar SA and Okwany RO: Community pond rehabilitation to deal with climatic variability: A case study in Nepal Terai, 2016
- IARC, 2024. International Agency for Research on Cancer on the context of Nepal |
- Kafle U, Khadka K, *et al.* Cancer Risk in Nepal: An Analysis from Population-Based Cancer Registry of Urban, Suburban, and Rural Regions, 2024
- NHRC (2019). Nepal Health Research Council, Nepal Burden of Disease 2019: a country report based on the Global Burden of Disease, 2019 study.
- खानी तथा भूगर्भ विभाग (२०७७), लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक नक्सा, लैनचौर, काठमाण्डौं।
- नापी विभाग (२०५३), प्रकाशित टोपोग्राफिक नक्सा, बानेश्वर, काठमाण्डौं।
- नेपाल कानून आयोग, www.lawcommission.gov.np
- नेपाल सरकार (२०५०). राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०, नेपाल सरकार, काठमाण्डौं।
- नेपाल सरकार (२०७६). वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६. नेपाल सरकार, कानून किताव व्यवस्था समिति, काठमाण्डौं, नेपाल।
- नेपाल सरकार (२०७७). वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७. नेपाल सरकार, कानून किताव व्यवस्था समिति, काठमाण्डौं, नेपाल।
- नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद (सन् २०२२). बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल र नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषदको सन् २०१८ देखी २०२० सम्मको क्यान्सर रोगीको तथ्याङ्क।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय (२०७८). राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी जनगणना, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौं।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय (ई.सं. २०२४), Environment Statistics Report of Nepal, थापाथली, काठमाण्डौं।
- राष्ट्रिय योजना आयोग (२०८१). सोह्रौं योजना (आर्थिक वर्ष: २०८१/८२-२०८५/८६), नेपाल सरकार, काठमाण्डौं।
- रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय (२०७५). राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

- लुम्बिनी क्यान्सर अस्पतालसँग सम्बन्धित कागजात, लेआउट डिजाइन, सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१
- वन तथा वातावरण मन्त्रालय (२०७५). वातावरणीय मापदण्ड तथा तथा सम्बन्धित सूचनाहरूको संगालो।
- शहरी विकास मन्त्रालय (वि.सं. २०८२), राष्ट्रिय भवन संहिता NBC 105: 2025, सिंहदरबार, काठमाण्डौं।
- सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (२०८२). सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको वेबसाइटमा राखिएको विवरण, भैरहवा, रुपन्देही।
- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७१). स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन निर्देशिका, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, नेपाल सरकार।
- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७४). नेपाल स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास मापदण्ड, खण्ड-४, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, नेपाल सरकार।
- स्वास्थ्य सेवा विभाग (२०७१): अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापन निर्देशिका, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, काठमाण्डौं।
- भरतपुर क्यान्सर अस्पताल (२०८२), अस्पतालजन्य वेस्ट उत्सर्जन तथ्याङ्क, भरतपुर, चितवन।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: स्वीकृत कार्यसूची

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय

पो.व.नं. : ३५८७
सिंहदरवार, काठमाडौं

पत्र संख्या : ०८२१८३
चलानी नं. १६८

(वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा)

मिति: वि. सं.-२०८२/०५/१८
नेपाल संवत्-१९४५ जलाश्व ११ बुधवार

श्री स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय,
रामशाहपथ, काठमाडौं।

विषय:-क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची स्वीकृत गरिएको बारे।

तहाँ मन्त्रालयको प.सं. ०८१/०८२ च.नं.३०८ मिति २०८२/०२/१९ को पत्रसाथ प्राप्त श्री लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल प्रा.लि. प्रस्तावक रहेको लुम्बिनी प्रदेश रुपन्देही जिल्लाको सिद्धार्थनगर नगरपालिका वार्ड नम्बर ८ मा निर्माण तथा सञ्चालनका लागि प्रस्तावित लुम्बिनी क्यान्सर अस्पताल (२०० शय्या) आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव अध्ययनका लागि तयार गरिएको परिमार्जित क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची प्रस्तावकबाट च.नं. ०२ मिति २०८२/०४/३० को पत्रमार्फत पेश गरेको विषय उपर कारवाही हुँदा प्रस्तावकबाट प्राप्त क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची (भाद्र, २०८२) प्रचलित कानूनको विपरित नहुनेगरी तथा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्दा पालना गर्ने भनी प्रतिबद्धता जनाइएका विषयहरू र वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ को अधिनमा रही गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न तपसिलका सर्तसहित वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ५ को उपदफा (१) र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४ को उपनियम (७) वमोजिम क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा नियम ५ को उपनियम (५) वमोजिम कार्यसूची वन तथा वातावरण मन्त्रालय (सचिबस्तर) को मिति २०८२/०५/१५ को निर्णयानुसार स्वीकृत गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ।

सर्तहरू

१. वातावरणीय प्रभाव अध्ययनको क्रममा कुनै नयाँ थप सवाल पहिचान हुन आएमा तिनलाई समेत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनमा सम्बोधन गर्नु पर्नेछ।
२. कार्यसूचीले औल्याएका सवालहरू अनुसार असर तथा असर न्यूनीकरणका उपायहरू क्रमबद्ध रूपमा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ।
३. वातावरण व्यवस्थापन योजनामा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव निराकरणका उपायहरू के, कहाँ, कसरी, कसले र कहिले गर्नेबारे स्पष्ट उल्लेख भएको हुनु पर्नेछ।
४. स्थानीय निकायको सिफारिस संलग्न गर्दा सार्वजनिक सुनुवाइको मिति पश्चातको हुनु पर्नेछ।
५. वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्दा आयोजनाको विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्ययोजना समावेश गर्नु पर्नेछ।
६. सार्वजनिक सुनुवाइमा उठेका सवालहरूलाई माईन्युटिङ्ग गरी सरोकारवालाहरू (आयोजनाको वरिपरि रहेका स्थानीय बासिन्दा) को हस्ताक्षर सहित प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्ने छ र ती सवालहरूको सम्बोधन हुनुपर्ने तथा यदी सम्बोधन नगरिने भएमा के कती कारणले सम्बोधन नहुने हो सो को उल्लेख गरिनु पर्नेछ।
७. प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा भएका व्यवस्था र प्रक्रियाहरूको पुर्णपालना गरी तयार कार्यसूचीमा संलग्न समय तालिकाभित्र अध्ययन गरि सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्नेछ।
८. प्रस्तावित आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र (आयोजना प्रस्तावित वडा तथा सीमाना जोडिएका अरु वडा) मा रहेको उद्योग धन्दा तथा कलकारखाना तथा घरपरिवारको विवरण प्रतिवेदनमा समेटी क्युमेलिटिभ प्रभाव र सो को न्यूनीकरणका उपायहरू समेत प्रतिवेदनमा समावेश गर्नु पर्नेछ।
९. प्रभावित क्षेत्रको कम्तिमा दुई तिहाई घरधूरी सार्वजनिक सुनुवाईमा उपस्थित हुनुपर्नेछ। सार्वजनिक सुनुवाईमा वडा कार्यालयको वडा अध्यक्ष/नगरपालिका/गाउँपालिकाको अध्यक्षको उपस्थिति गराई उपस्थित मानिसको सङ्कल सहिछाप